

НАУКОВО-ДОСЛІДНИЙ ІНСТИТУТ ПУБЛІЧНОГО ПРАВА

*Кваліфікаційна наукова праця
на правах рукопису*

ПЕТРУНЯК ЄВГЕН ВАСИЛЬОВИЧ

УДК 342.9:343.352:336

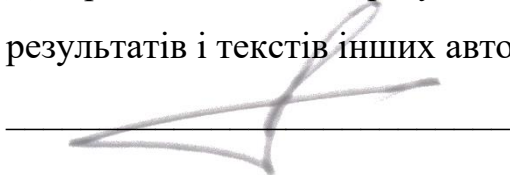
**ДИСЕРТАЦІЯ
АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРОТИДІЇ
КОРУПЦІЇ У ФІНАНСОВІЙ СФЕРІ**

Спеціальність – «081 Право»

Галузь знань – «08 Право»

Подається на здобуття наукового ступеня доктора філософії

Дисертація містить результати власних досліджень. Використання ідей, результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідне джерело

 Є. В. Петруняк

Науковий керівник – **Гаруст Юрій Віталійович**, доктор юридичних наук,
професор

Київ – 2025

АНОТАЦІЯ

Петруняк Є. В. Адміністративно-правове забезпечення протидії корупції у фінансовій сфері. – *Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.*

Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 Право. – Науково-дослідний інститут публічного права, Київ, 2025.

Дисертація є одним із перших в українській правовій науці комплексних і системних досліджень адміністративно-правового забезпечення протидії корупції у фінансовій сфері.

У результаті дослідження розглянуто та проаналізовано найважливіші аспекти, що стосуються змісту та сутності категорій «корупція», «фінансова сфера», «протидія корупції у фінансовій сфері» і на цій основі подано характеристику адміністративно-правового забезпечення протидії корупції у фінансовій сфері.

У першому розділі «Теоретико-методологічне підґрунтя дослідження адміністративно-правового забезпечення протидії корупції у фінансовій сфері» розглянуто питання стану наукових досліджень та вихідних методологічних засад, що стосуються дослідження адміністративно-правового забезпечення протидії корупції у фінансовій сфері, а також акцентовано на фінансовій сфері як найбільш вразливій складовій економічної системи до впливів та ризиків корупційного спрямування. Вказано, що аналіз стану наукової розробленості теми свідчить про значний інтерес дослідників до проблематики протидії корупції загалом та, зокрема, у фінансовій сфері. Проте виявлено, що значна частина наукових праць зосереджена на загальних питаннях корупції, тоді як специфічні аспекти, пов'язані із фінансовою сферою, залишаються недостатньо вивченими.

Встановлено, що адміністративно-правове забезпечення протидії корупції у фінансовій сфері має ґрунтуватися на комплексному підході, який включає і нормативно-правові, й організаційно-управлінські механізми. Особливу увагу

доцільно приділити гармонізації національного законодавства з міжнародними стандартами, що діють у цій площині, а також ефективному впровадженню антикорупційних інструментів.

Дослідження вихідних методологічних основ показало, що для вивчення проблематики адміністративно-правового забезпечення протидії корупції необхідно застосовувати системний, комплексний та міждисциплінарний підходи у дослідженні. Це дає змогу розкрити природу, сутність і призначення норм, спрямованих на протидію корупції, а також діяльність органів, які реалізують державну політику у цій сфері, враховуючи багатогранність та взаємодію всіх її складових. Водночас, це передбачає інтеграцію методів правознавства, економіки, соціології та інших наук для комплексного аналізу причин і наслідків корупції у фінансовій сфері.

У другому розділі «Адміністративно-правовий механізм протидії корупції у фінансовій сфері в контексті загальнодержавної антикорупційної політики» розкрито генезу та особливості формування правового регулювання, спрямованого на протидію корупції у фінансовій сфері, проаналізовано адміністративну та фінансову відповідальність за корупційні правопорушення, вчинені у фінансовій сфері, а також подано характеристику діяльності органів, уповноважених протидіяти корупції у фінансовій сфері.

Акцентовано на тому, що фінансова сфера є однією з найбільш вразливих до корупційних ризиків через її критичну роль в економічному розвитку держави, забезпеченні бюджетної стабільності та регулюванні фінансових потоків. Корупція у цій сфері підриває довіру суспільства до державних інституцій, сприяє нерівномірному розподілу ресурсів і створює умови для фінансових злочинів. Тому формування ефективного адміністративно-правового механізму протидії корупції є необхідною передумовою для забезпечення прозорості та справедливості у фінансових процесах.

Визначено, що адміністративно-правовий механізм протидії корупції включає нормативно-правову базу, організаційні структури, процедури контролю та санкції за порушення антикорупційного законодавства. Особливу

увагу приділено ролі державних органів, таких як Національне агентство з питань запобігання корупції (НАЗК), Державна аудиторська служба України та правоохоронні органи, у забезпеченні ефективної реалізації антикорупційних заходів.

Наголошено на низці проблем, які стримують ефективність протидії корупцією у фінансовій сфері, з-поміж яких виділено: недостатню координацію між органами, відповідальними за запобігання корупції; низький рівень цифровізації процесів моніторингу фінансових операцій; недосконалість правового регулювання окремих аспектів антикорупційної діяльності; недостатню мотивацію для викривачів корупції та захист їхніх прав. Окрім того зазначено, що існуюча система санкцій не завжди забезпечує належний рівень відповідальності за корупційні правопорушення, що створює ризик безкарності.

Зауважено, що адміністративна відповідальність за корупційні правопорушення у фінансовій сфері є важливим інструментом забезпечення правопорядку. Вона передбачає застосування штрафів, позбавлення права займати певні посади або займатися певною діяльністю, що сприяє запобіганню повторним правопорушенням. Однак, ефективність цього виду відповідальності залежить від точності визначення складів адміністративних правопорушень та належного їх застосування правоохоронними органами. Натомість, підкреслено, що фінансова відповідальність за корупційні дії у фінансовій сфері спрямована на відшкодування збитків, завданих державі, юридичним або фізичним особам. Вона реалізується через механізми цивільно-правової відповідальності, зокрема стягнення збитків або незаконно отриманих доходів. Важливим аспектом є забезпечення ефективного контролю за виконанням таких рішень. Аналіз чинного законодавства України свідчить про наявність прогалин у регулюванні питань адміністративної та фінансової відповідальності за корупцію. Зокрема, потребує вдосконалення механізм притягнення до відповідальності посадових осіб, які використовують складні схеми ухилення від покарання. Також важливо посилити контроль за виконанням рішень судів щодо відшкодування збитків.

Встановлено, що в Україні функціонує низка спеціалізованих органів, створених для протидії корупції, які мають чітко визначені повноваження та завдання, спрямовані на виявлення, розслідування та покарання корупційних правопорушень у фінансовій сфері. Проте ефективність їхньої діяльності часто ставиться під сумнів через низку чинників, таких як те, взаємодія між цими органами є недостатньо скоординованою, що призводить до дублювання функцій та затримок у розгляді справ; антикорупційні органи не рідко стикаються з політичним тиском, що ускладнює їхню незалежну діяльність; недостатнє фінансування та кадровий дефіцит також негативно впливають на спроможність цих органів виконувати свої завдання. Особливу увагу звернуто на діяльність Вищого антикорупційного суду, який відіграє ключову роль у розгляді справ, пов'язаних із топкорупцією. Хоча його створення було позитивно сприйнято й українським суспільством, і міжнародною спільнотою, все ж існують проблеми з тривалістю розгляду справ та виконанням рішень цього суду.

У третьому розділі «Напрями вдосконалення адміністративно-правового забезпечення протидії корупції у фінансовій сфері» йдеться про забезпечення фінансової безпеки як складової економічної безпеки у контексті протидії корупції, досвід зарубіжних країн щодо протидії корупції у фінансовій сфері, а також акцентується на удосконаленні законодавства України, що визначає основи адміністративно-правового забезпечення протидії корупції у фінансовій сфері.

Обґрунтовано, що фінансова безпека є ключовим елементом економічної безпеки держави, що забезпечує стабільність функціонування фінансової системи, захист від зовнішніх і внутрішніх загроз, а також сприяє сталому економічному розвитку. У контексті протидії корупції фінансова безпека виступає як інструмент, що дозволяє мінімізувати ризики незаконного використання державних ресурсів, відмивання коштів та ухилення від сплати податків. Аналізуючи сучасні виклики, зазначено, що ефективна система моніторингу фінансових операцій, прозорість бюджетного процесу та

впровадження цифрових технологій у сферу фінансового управління є ключовими чинниками для забезпечення фінансової безпеки. Крім того, важливу роль відіграє нормативно-правове регулювання, яке повинно бути спрямоване на посилення відповідальності за корупційні правопорушення, удосконалення механізмів контролю за витратами бюджетних коштів та забезпечення відкритості інформації щодо фінансових потоків.

У контексті розгляду питання досвіду зарубіжних країн щодо протидії корупції у фінансовій сфері, визначено, що ефективність антикорупційних заходів значною мірою залежить від комплексного підходу до їх впровадження. Зокрема, серед ключових елементів успішної стратегії боротьби з корупцією виділяються забезпечення прозорості фінансових операцій, посилення відповідальності за корупційні правопорушення, впровадження сучасних технологій для моніторингу фінансових потоків та створення незалежних антикорупційних органів. Досвід таких країн, як Швеція, Сінгапур та Нова Зеландія, демонструє важливість активної участі громадянського суспільства у процесах контролю за державними фінансами та залучення до цього процесу медіа. Крім того, встановлено особливу вагомість міжнародної співпраці, адже корупційні схеми у фінансовій сфері часто мають транснаціональний характер.

Підкреслено особливу роль інституту публічних закупівель як дієвого інструмента у протидії корупції в фінансовій сфері, який дає змогу забезпечити прозорість, підзвітність та ефективність витрачання публічних коштів. Завдяки впровадженню сучасних електронних платформ та автоматизованих систем моніторингу, публічні закупівлі стають більш доступними для громадського контролю, що мінімізує ризики зловживань і сприяє підвищенню довіри до органів державної влади. Водночас важливим аспектом є створення чіткої нормативно-правової бази, яка регулює процедури закупівель, встановлює механізми відповідальності за порушення законодавства та передбачає можливість оскарження рішень у разі виявлення неправомірних дій.

Важливим аспектом в адміністративно-правовому забезпеченні протидії корупції у фінансовій сфері є удосконалення нормативно-правової бази, від якої

безпосередньо залежить ефективність протидії корупції у фінансовій сфері. Для цього необхідно забезпечити чіткість, узгодженість і системність законодавчих актів, які регулюють питання боротьби з корупцією. Особливу увагу доцільно звернути на гармонізацію вітчизняного законодавства з існуючими міжнародними стандартами, передусім, рекомендаціями Групи з розробки фінансових заходів боротьби з відмиванням грошей (FATF) та Конвенції ООН проти корупції.

Доведено, що вагомим напрямом вдосконалення адміністративно-правового забезпечення є посилення інституційної міцності тих органів, котрі виконують функції контролю та нагляду у фінансовій сфері. Це передбачає не лише забезпечення їх належними ресурсами, але й підвищення рівня професійної підготовки працівників. Крім того, необхідно вдосконалювати механізми координації між різними органами державної влади, а також міждержавної співпраці у рамках боротьби з корупцією.

Обґрунтовано, що одним із ключових напрямів має стати розвиток антикорупційних інструментів, заснованих на цифрових технологіях. Використання електронних систем моніторингу фінансових потоків, автоматизація процесів державного контролю та створення відкритих баз даних сприятимуть зниженню ризиків корупційних проявів. Водночас необхідно забезпечити захист таких систем від несанкціонованого втручання та кібератак.

Натомість, акцентовано, на тому, що підвищення рівня правосвідомості громадян і формування нетерпимості до корупції є важливим елементом протидії цьому явищем, а тому необхідно активізувати інформаційно-просвітницьку діяльність, спрямовану на популяризацію принципів чесності, прозорості та відповідальності у фінансовій сфері.

Наголошено, що особливу увагу доцільно приділити механізмам захисту викривачів корупції. Забезпечення їхньої безпеки та конфіденційності сприятиме підвищенню ефективності виявлення корупційних правопорушень. У цьому контексті важливо удосконалити адміністративно-правові процедури щодо розгляду повідомлень про корупцію.

Підсумовано, що вдосконалення адміністративно-правового забезпечення протидії корупції у фінансовій сфері є багатограним процесом, який потребує комплексного підходу. Ефективна боротьба з корупцією можлива лише за умови поєднання нормативно-правових, організаційних, технологічних та освітніх заходів. Тільки за таких умов можна забезпечити належний рівень прозорості та доброчесності у фінансовій сфері, що є запорукою стабільного розвитку держави та її економіки.

Ключові слова: корупція, фінансова сфера, бюджетна система, банківська сфера, публічні закупівлі, суб'єкти запобігання корупції, фінансовий контроль, фінансова безпека, антикорупційна політика, відповідальність.

SUMMARY

Petruniak E. V. Administrative and legal support for combating corruption in the financial sector. – *Qualification scientific work on the rights of the manuscript.*

Dissertation for a scientific degree of the Doctor of Philosophy in specialty 081 Law. – Scientific Institute of Public Law, Kyiv, 2025.

The dissertation is one of the few in Ukrainian legal science of comprehensive and systematic studies of administrative and legal support for combating corruption in the financial sector.

As a result of the study, the most important aspects related to the content and essence of the categories «corruption», «financial sphere», «countering corruption in the financial sphere» were considered and analyzed, and on this basis, a characteristic of administrative and legal support for combating corruption in the financial sphere was presented.

In the first section «Theoretical and methodological basis of the study of administrative and legal support for combating corruption in the financial sphere», the issue of the state of scientific research and the initial methodological principles related to the study of administrative and legal support for combating corruption in the financial sphere are considered, and the emphasis is placed on the financial sphere as the most vulnerable component of the economic system to the influences and risks of the corruption direction. It is indicated that the analysis of the state of scientific development of the topic indicates a significant interest of researchers in the issues of combating corruption in general and, in particular, in the financial sphere. However, it was found that a significant part of scientific works is focused on general issues of corruption, while specific aspects related to the financial sphere remain insufficiently studied.

It was established that the administrative and legal support for combating corruption in the financial sphere should be based on a comprehensive approach, which includes both regulatory and legal and organizational and managerial mechanisms. It is advisable to pay special attention to the harmonization of national

legislation with international standards operating in this area, as well as the effective implementation of anti-corruption instruments.

The study of the initial methodological foundations showed that to study the issues of administrative and legal support for combating corruption, it is necessary to apply a systemic, comprehensive and interdisciplinary approach to the study. This makes it possible to reveal the nature, essence and purpose of the norms aimed at combating corruption, as well as the activities of bodies implementing state policy in this area, taking into account the multifaceted nature and interaction of all its components. At the same time, it involves the integration of methods from law, economics, sociology, and other sciences for a comprehensive analysis of the causes and consequences of corruption in the financial sector.

The second section, «Administrative and legal mechanism for combating corruption in the financial sector in the context of a national anti-corruption policy», reveals the genesis and features of the formation of legal regulation aimed at combating corruption in the financial sector, analyzes administrative and financial responsibility for corruption offenses committed in the financial sector, and also provides a description of the activities of bodies authorized to combat corruption in the financial sector.

It is emphasized that the financial sector is one of the most vulnerable to corruption risks due to its critical role in the economic development of the state, ensuring budget stability and regulating financial flows. Corruption in this area undermines public trust in state institutions, contributes to the uneven distribution of resources and creates conditions for financial crimes. Therefore, the formation of an effective administrative and legal mechanism for combating corruption is a necessary prerequisite for ensuring transparency and fairness in financial processes.

It is determined that the administrative and legal mechanism for combating corruption includes the regulatory framework, organizational structures, control procedures and sanctions for violations of anti-corruption legislation. Particular attention is paid to the role of state bodies, such as the National Agency for the Prevention of Corruption (NAPC), the State Audit Service of Ukraine and law

enforcement agencies, in ensuring the effective implementation of anti-corruption measures.

A number of problems are highlighted that hinder the effectiveness of combating corruption in the financial sector, including: insufficient coordination between bodies responsible for preventing corruption; low level of digitalization of financial transaction monitoring processes; imperfect legal regulation of certain aspects of anti-corruption activities; insufficient motivation for whistleblowers and protection of their rights. In addition, it is noted that the existing system of sanctions does not always ensure the proper level of responsibility for corruption offenses, which creates a risk of impunity.

It is noted that administrative liability for corruption offenses in the financial sector is an important tool for ensuring law and order. It provides for the application of fines, deprivation of the right to hold certain positions or engage in certain activities, which helps prevent repeated offenses. However, the effectiveness of this type of liability depends on the accuracy of determining the components of administrative offenses and their proper application by law enforcement agencies. In turn, it is emphasized that financial liability for corruption actions in the financial sector is aimed at compensating for losses caused to the state, legal entities or individuals. It is implemented through mechanisms of civil liability, in particular, the recovery of losses or illegally obtained income. An important aspect is ensuring effective control over the implementation of such decisions. An analysis of the current legislation of Ukraine indicates the presence of gaps in the regulation of issues of administrative and financial liability for corruption. In particular, the mechanism for bringing to justice officials who use complex schemes to evade punishment needs to be improved. It is also important to strengthen control over the implementation of court decisions on compensation for damages.

It was established that a number of specialized bodies established to combat corruption operate in Ukraine, which have clearly defined powers and tasks aimed at detecting, investigating and punishing corruption offenses in the financial sector. However, the effectiveness of their activities is often questioned due to a number of

factors, such as the fact that the interaction between these bodies is insufficiently coordinated, which leads to duplication of functions and delays in considering cases; anti-corruption bodies often face political pressure, which complicates their independent activities; insufficient funding and staff shortages also negatively affect the ability of these bodies to carry out their tasks. Particular attention is paid to the activities of the High Anti-Corruption Court, which plays a key role in considering cases related to top corruption. Although its creation was positively received by both Ukrainian society and the international community, there are still problems with the length of case consideration and the enforcement of this court's decisions.

The third section, «Directions for Improving Administrative and Legal Support for Combating Corruption in the Financial Sector», discusses ensuring financial security as a component of economic security in the context of combating corruption, the experience of foreign countries in combating corruption in the financial sector, and also focuses on improving the legislation of Ukraine, which defines the foundations of administrative and legal support for combating corruption in the financial sector.

It is substantiated that financial security is a key element of the economic security of the state, ensuring the stability of the functioning of the financial system, protection from external and internal threats, and also contributing to sustainable economic development. In the context of combating corruption, financial security acts as a tool that allows minimizing the risks of illegal use of state resources, money laundering and tax evasion. Analyzing modern challenges, it is noted that an effective system for monitoring financial transactions, transparency of the budget process and the introduction of digital technologies in the field of financial management are key factors for ensuring financial security. In addition, an important role is played by regulatory and legal regulation, which should be aimed at strengthening responsibility for corruption offenses, improving mechanisms for controlling the expenditure of budget funds and ensuring the openness of information on financial flows.

In the context of considering the experience of foreign countries in combating corruption in the financial sector, it was determined that the effectiveness of anti-

corruption measures largely depends on an integrated approach to their implementation. In particular, among the key elements of a successful strategy to combat corruption are ensuring the transparency of financial transactions, strengthening responsibility for corruption offenses, introducing modern technologies for monitoring financial flows and creating independent anti-corruption bodies. The experience of countries such as Sweden, Singapore and New Zealand demonstrates the importance of active participation of civil society in the processes of control over public finances and involving the media in this process. In addition, the special importance of international cooperation has been established, since corruption schemes in the financial sector are often transnational in nature.

The special role of the public procurement institution as an effective tool in combating corruption in the financial sector is emphasized, which allows ensuring transparency, accountability and efficiency of spending public funds. Thanks to the introduction of modern electronic platforms and automated monitoring systems, public procurement becomes more accessible to public control, which minimizes the risks of abuse and helps to increase trust in state authorities. At the same time, an important aspect is the creation of a clear regulatory framework that regulates procurement procedures, establishes mechanisms of liability for violations of the law and provides for the possibility of appealing decisions in case of detection of illegal actions. An important aspect in the administrative and legal support of combating corruption in the financial sector is the improvement of the regulatory framework, on which the effectiveness of combating corruption in the financial sector directly depends. To do this, it is necessary to ensure the clarity, coherence and systematicity of legislative acts that regulate the fight against corruption. It is advisable to pay special attention to harmonizing domestic legislation with existing international standards, primarily the recommendations of the Financial Action Task Force (FATF) and the UN Convention against Corruption.

It is proven that an important direction for improving administrative and legal support is to strengthen the institutional strength of those bodies that perform control and supervision functions in the financial sector. This involves not only providing

them with appropriate resources, but also increasing the level of professional training of employees. In addition, it is necessary to improve the mechanisms of coordination between various state authorities, as well as interstate cooperation in the fight against corruption.

It is substantiated that one of the key directions should be the development of anti-corruption tools based on digital technologies. The use of electronic systems for monitoring financial flows, automation of state control processes and the creation of open databases will help reduce the risks of corruption. At the same time, it is necessary to ensure the protection of such systems from unauthorized interference and cyberattacks.

Instead, it is emphasized that raising the level of legal awareness of citizens and forming intolerance to corruption is an important element of combating this phenomenon, and therefore it is necessary to intensify information and educational activities aimed at popularizing the principles of honesty, transparency and responsibility in the financial sector.

It is emphasized that special attention should be paid to mechanisms for protecting whistleblowers. Ensuring their safety and confidentiality will contribute to increasing the effectiveness of detecting corruption offenses. In this context, it is important to improve administrative and legal procedures for considering reports of corruption.

It is concluded that improving administrative and legal support for combating corruption in the financial sector is a multifaceted process that requires an integrated approach. Effective fight against corruption is possible only if regulatory, organizational, technological and educational measures are combined. Only under such conditions can the proper level of transparency and integrity in the financial sector be ensured, which is the key to the stable development of the state and its economy.

Keywords: corruption, financial sector, budget system, banking sector, public procurement, corruption prevention entities, financial control, financial security, anti-corruption policy, administrative and financial responsibility.

СПИСОК ПУБЛІКАЦІЙ ЗДОБУВАЧА ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ в яких опубліковані основні наукові результати дисертації:

1. Петруняк Є.В. Корупція як негативний чинник впливу на фінансову систему держави. *Наукові записки Львівського університету бізнесу та права. Серія економічна. Серія юридична.* 2022. № 35. С. 566–571. DOI: <http://dx.doi.org/10.5281/zenodo.15678296>

2. Петруняк Є.В. Антикорупційна програма як основа протидії корупції у фінансовій сфері. *Академічні візії.* 2023. Вип. 26. DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.14950177>

3. Петруняк Є.В. Вплив корупції на рівень фінансової безпеки держави. *Академічні візії.* 2024. № 38. DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.14950222>

які засвідчують апробацію матеріалів дисертації:

4. Петруняк Є.В. Корупція найнебезпечніша перешкода для розвитку економіки України. *Захист прав і свобод людини та громадянина в умовах формування правової держави: збірник тез XII Всеукраїнської науково-практичної конференції (Львів, 20 трав. 2023 р.).* Львів: Видавництво Львівської політехніки, 2023. С. 76–77.

5. Петруняк Є.В. Корупція як негативний чинник, що стримує економічний розвиток і фінансовий потенціал держави. *Безпека в інтелектуальному вимірі: матеріали Всеукраїнської наук.-практ. конф. (Київ, 3 листоп. 2023 р.).* Київ: «Видавництво Людмила», 2023. С. 125–127.

6. Петруняк Є.В. Вплив корупції на економіку держави. *Правова парадигма відновлення України: проблеми та перспективи: матеріали XIV Міжнар. наук.-практ. конф. (Київ, 23 лют. 2024 р.).* Київ: Вектор, 2024. С. 615–617.

7. Петруняк Є.В. Правові засоби протидії та подолання глобальної корупційної кризи. *Безпека в інтелектуальному вимірі: матеріали VI Всеукраїнської науково-практичної конференції (Київ, 11 жовт. 2024 р.).* Київ: «Видавництво Людмила», 2024. С. 212–215.

8. Петруняк Є.В. Міжнародне співробітництво та міжвідомча взаємодія у

сфері протидії організованій злочинності та корупції в умовах збройного конфлікту. *Адміністративне і фінансове законодавство як інструмент правового забезпечення діяльності органів виконавчої влади в умовах воєнного стану*: матеріали Всеукраїнського круглого столу (Київ, 20 груд. 2024 р.). Київ: Вид-во Людмила, 2024. С. 116–118.

9. Петруняк Є.В. Вплив корупційних проявів на фінансову систему держави як фактор економічної нестабільності. *Актуальні проблеми науки та практики у світлі євроінтеграційних процесів*: тези доповідей учасників Міжнар. наук.-практ. конф. (Львів, 23 трав. 2025 року). Львів: ЗВО «Львівський університет бізнесу та права», 2025. С. 122–124.

ЗМІСТ

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ	19
ВСТУП	20
РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНЕ ПІДґРУНТЯ ДОСЛІДЖЕННЯ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРОТИДІЇ КОРУПЦІЇ У ФІНАНСОВІЙ СФЕРІ	31
1.1 Стан наукової розробленості та вихідні методологічні основи дослідження адміністративно-правового забезпечення протидії корупції у фінансовій сфері	31
1.2 Фінансова сфера як найбільш вразлива складова економічної системи до впливів та ризиків корупційного спрямування	45
Висновки до Розділу 1	68
РОЗДІЛ 2 АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВИЙ МЕХАНІЗМ ПРОТИДІЇ КОРУПЦІЇ У ФІНАНСОВІЙ СФЕРІ В КОНТЕКСТІ ЗАГАЛЬНОДЕРЖАВНОЇ АНТИКОРУПЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ	71
2.1. Правове регулювання, спрямоване на протидію корупції у фінансовій сфері: генеза та особливості формування	71
2.2. Адміністративна та фінансова відповідальність за корупційні правопорушення, вчинені у фінансовій сфері	96
2.3. Діяльність органів, уповноважених протидіяти корупції у фінансовій сфері	113
Висновки до Розділу 2	124
РОЗДІЛ 3 НАПРЯМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРОТИДІЇ КОРУПЦІЇ У ФІНАНСОВІЙ СФЕРІ	129
3.1. Забезпечення фінансової безпеки як складової економічної безпеки у контексті протидії корупції	129
3.2. Досвід зарубіжних країн щодо протидії корупції у фінансовій сфері	143

3.3. Удосконалення законодавства України, що визначає основи адміністративно-правового забезпечення протидії корупції у фінансовій сфері	166
Висновки до Розділу 3	188
ВИСНОВКИ	191
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	199
ДОДАТКИ	232

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ

FATF	Група з розробки фінансових заходів боротьби з відмиванням грошей
ООН	Організація Об'єднаних Націй
ЄС	Європейський Союз
МВФ	Міжнародного Валютного Фонду
РЄ	Рада Європи
ГОРАС	Global Organization of Parliamentarians Against Corruption Всесвітня організація парламентаріїв проти корупції
НАЗК	Національне агентство з питань запобігання корупції
НАБУ	Національне антикорупційне бюро України
САП	Спеціалізована антикорупційна прокуратура
ВАКС	Вищий антикорупційний суд
КУпАП	Кодексу України про адміністративні правопорушення
GRECO	Group of States against Corruption Група держав проти корупції
ОЕСР	Організації економічного співробітництва та розвитку
OECD	Organization for Economic Cooperation and Development
МГК	Міждисциплінарна група з протидії корупції
ЦАБ	Центральне антикорупційне бюро

ВСТУП

Обґрунтування вибору теми дослідження. У сучасному українському суспільстві виникло багато викликів, які загрожують національній безпеці держави, її цілісності, суверенітету і недоторканності. Поряд із зовнішньою загрозою, якою стала військова агресія російської федерації, що значною мірою терористичними та воєнними загарбницькими методами знищує Українську державу, оголилися й інші, не менш небезпечні внутрішні прояви. Одним із таких викликів стала корупція, і особливо у фінансовій сфері.

Корупція в Україні є багаторівневим явищем, яке проникає у всі сфери суспільного життя, включаючи політичну, економічну, соціальну та правову системи. У фінансовій сфері корупція проявляється через ухилення від сплати податків, незаконне виведення капіталів за кордон, маніпуляції з державним бюджетом та інші протиправні дії.

Фінансова корупція є особливо небезпечною через її здатність підривати економічну стабільність держави. Незаконні фінансові операції призводять до скорочення надходжень до державного бюджету, що ускладнює фінансування ключових державних функцій, зокрема оборони, охорони здоров'я та освіти, соціальної сфери. Крім того, корупція у фінансовій сфері створює нерівні умови для ведення бізнесу, що негативно впливає на інвестиційний клімат і стримує економічний розвиток країни.

Крім того, корупція у фінансовій сфері сприяє посиленню нерівності в суспільстві. Незаконне збагачення окремих осіб відбувається за рахунок ресурсів, які могли б бути спрямовані на соціальні програми чи інфраструктурні проєкти. Це поглиблює розрив між багатими та бідними верствами населення і перешкоджає формуванню середнього класу. Для подолання цього явища необхідна консолідація зусиль усіх гілок влади, громадянського суспільства та міжнародних партнерів.

Попри те, що Україна має розгалужену нормативно-правову базу для боротьби з корупцією, яка включає і національне законодавство, і міжнародні

стандарти, а також створила систему спеціалізованих органів щодо протидії та боротьби з корупцією, існує низка невирішених питань, які суттєво впливають на ефективність антикорупційних заходів. Ключовими з них, зокрема, є питання незалежності судової системи, ефективності діяльності антикорупційних органів та необхідності подальшого вдосконалення законодавства. Отож, ці проблеми стосуються й інституційної ефективності, і забезпечення реальної незалежності антикорупційних органів та судової системи. Водночас, ефективна протидія корупції вимагає не лише вдосконалення законодавчої бази та діяльності антикорупційних органів, але й формування у громадян стійкої культури неприйняття корупційних проявів. Лише за умови системного підходу можна забезпечити сталий розвиток України як правової та демократичної держави.

З огляду на наведене, протидія корупції в цілому, а особливо у фінансовій сфері, є не лише моральним обов'язком держави перед її громадянами, але й важливою умовою для забезпечення фінансової стабільності та стійкого економічного розвитку. Подолання цього явища сприятиме зміцненню довіри до державних інституцій, залученню інвестицій та створенню сприятливого середовища для економічного зростання. Це підкреслює необхідність наукового дослідження адміністративно-правового забезпечення протидії корупції у фінансовій сфері та вимагає нових розробок, які допоможуть подолати це негативне явище.

Зв'язок теми дисертації із сучасними дослідженнями. Дослідження проблематики адміністративно-правового забезпечення протидії корупційним проявам у фінансовій сфері базується на наукових працях і вітчизняних дослідників, з-поміж яких варто виокремити: О.Ф. Андрійко, К.А. Бабенка, О.М. Бандурку, Д.О. Беззубова, А.І. Берлача, В.Т. Білоуса, А.В. Боровика, Н.П. Бортник, Н.В. Добрянську, О.Ю. Дрозда, О.Ю. Дубинського, А.П. Закалюка, В.О. Заросила, В.Д. Гвоздецького, Т.О. Коломоєць, В.К. Колпакова, К.М. Куркову, С.Ж. Лазаренка, В.І. Литвиненка, Г.Ю. Лук'янову, М.І. Мельника, Є.В. Невмержицького, В.Л. Ортинського,

О.І. Остапенка, С.В. Петкова, М.А. Погорецького, Л.В. Сороку, Н.П. Христинченко, І.М. Шопіну та інших авторів, а також зарубіжних дослідників: J. Farinha, O. López-de-Foronda, K. Ziernhold, L. Jung-Ivannikova, P. Struthmann, Y.M. Walle, H. Herwartz, D. Lestari, D. Lesmana, Y.A. Yударuddin, D. Prasetyani, M. Cahyadin, Y.S. Wei та ін.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами.

Дисертація відповідає нормам Закону України «Про запобігання корупції» від 14 жовтня 2014 року № 1700-VII, положенням Загальнодержавної програми адаптації законодавства України до норм законодавства Європейського Союзу, затвердженої Законом України від 18 березня 2004 року № 1629-IV, Засадам державної антикорупційної політики на 2021–2025 роки, затвердженим Законом України від 20 червня 2022 року, Стратегії національної безпеки України, схваленої Указом Президента України від 14 вересня 2020 року № 392/2020, Стратегії економічної безпеки України на період до 2025 року, затвердженої Указом Президента України від 11 серпня 2021 року № 347/2021, Державної антикорупційної програми на 2023–2025 роки, затвердженої постановою Кабінету Міністрів України від 4 березня 2023 року № 220.

Дисертацію підготовлено у межах та на виконання плану науково-дослідних робіт Науково-дослідного інституту публічного права «Правове забезпечення прав, свобод та законних інтересів суб'єктів публічно-правових відносин» (номер державної реєстрації 0120U105390). Тему дисертації затверджено рішенням Вченої ради Науково-дослідного інституту публічного права від 3 грудня 2021 року (протокол № 15).

Мета і завдання дослідження. Метою дисертаційного дослідження є надання характеристики адміністративно-правового забезпечення протидії корупції у фінансовій сфері з урахуванням національних і зарубіжних досягнень правової науки, аналізу законодавства України, судової та адміністративної практики, а також формулювання висновків і рекомендацій щодо вдосконалення відповідного законодавства України та практики його застосування.

Для досягнення зазначеної мети у роботі визначено такі *завдання*:

- з'ясувати стан наукової розробленості та сформулювати вихідні методологічні основи дослідження адміністративно-правового забезпечення протидії корупції у фінансовій сфері;
- охарактеризувати фінансову сферу як найбільш вразливу складову економічної системи до впливів та ризиків корупційного спрямування;
- розкрити генезу та особливості формування правового регулювання, спрямованого на протидію корупції у фінансовій сфері;
- подати характеристику адміністративної та фінансової відповідальності за корупційні правопорушення, вчинені у фінансовій сфері;
- здійснити аналіз діяльності органів, уповноважених протидіяти корупції у фінансовій сфері;
- визначити поняття та зміст фінансової безпеки як складової економічної безпеки та окреслити напрями її забезпечення у контексті протидії корупції;
- розкрити досвід зарубіжних країн щодо протидії корупції у фінансовій сфері;
- сформулювати узагальнення та рекомендації, які будуть сприяти удосконаленню законодавства України, що визначає основи адміністративно-правового забезпечення протидії корупції у фінансовій сфері.

Об'єктом дослідження є суспільні відносини, що виникають у процесі адміністративно-правового регулювання протидії корупції у фінансовій сфері.

Предметом дослідження виступає адміністративно-правове регулювання заходів протидії корупції у фінансовій сфері.

Методи дослідження. Дисертація базується на теоретичних та визнаних методологічних засадах наукового дослідження, що включають світоглядні, загальнонаукові та спеціальні методи. Зокрема, застосовано *індукцію* та *дедукцію*, *аналіз і синтез*, *діалектичний підхід*, які дозволили шляхом переходу від загального до конкретного визначити напрямки наукового пізнання та розглядати проблему у єдності її соціального змісту та юридичної форми. Це забезпечило комплексний і системний аналіз адміністративно-правових засад

протидії корупції у фінансовій сфері (усі розділи дослідження).

Логіко-семантичний та історико-правовий методи сприяли уточненню понятійного апарату, аналізу стану наукових розробок і формуванню методологічної бази дослідження адміністративно-правового забезпечення протидії корупції у фінансовій сфері (підрозділ 1.1). *Системно-структурний та порівняльно-правовий* методи були використані для аналізу правового регулювання протидії корупції у фінансовій сфері, дослідження законодавства щодо адміністративної та фінансової відповідальності за корупційні правопорушення, а також для характеристики діяльності органів, відповідальних за протидію корупції у цій сфері (підрозділи 2.1., 2.2., 2.3.).

Соціологічний та статистичний методи дозволили узагальнити юридичну практику та проаналізувати емпіричну інформацію, що стосується тематики дисертації (розділи 2, 3). *Формально-юридичний метод* застосовувався для дослідження змісту правових норм, що регулюють діяльність органів, уповноважених протидіяти корупції у фінансовій сфері (підрозділ 2.1.), а також для формування уявлення про забезпечення фінансової безпеки як елемента економічної безпеки у контексті протидії корупції (підрозділ 3.1.).

Системно-функціональний метод використовувався для аналізу досвіду зарубіжних країн у сфері протидії корупції у фінансовій сфері (підрозділ 3.2). Крім того, *догматичний* метод був застосований для розробки пропозицій щодо вдосконалення законодавства України, яке регулює основи протидії корупції у фінансовій сфері (підрозділ 3.3).

Нормативну базу дослідження становлять Конституція України, законодавчі акти, міжнародні угоди, які регулюють питання протидії корупції у фінансовій сфері, а також підзаконні нормативно-правові акти, включно з документами НАЗК та інших компетентних органів, відповідні роз'яснення щодо діяльності правоохоронних органів у цій сфері.

Інформаційна та емпірична основа дослідження включає нормативно-правові документи, судову практику, статистичні дані, а також матеріали,

опубліковані у періодичних виданнях та на ресурсах мережі Інтернет.

Наукова новизна отриманих результатів полягає в тому, що дисертація є однією з небагатьох наукових робіт, присвячених дослідженню адміністративно-правового забезпечення протидії корупції у фінансовій сфері в сучасних умовах. У результаті проведеного аналізу були сформульовані пропозиції, висновки та положення, основні з яких відображені у складових наукової новизни, а саме:

уперше:

- здійснено комплексний аналіз корупційних правопорушень у фінансовій сфері, що дало змогу глибше зрозуміти природу цих явищ та їхній вплив на економічну стабільність держави. Визначено основні структурні елементи, які сприяють виникненню корупційних схем, а також виявлено ключові чинники, що обумовлюють їх поширення. Проаналізовано взаємозв'язок між корупційними проявами у фінансовій сфері та суспільно-політичними процесами, які формують соціально-економічне середовище. Доведено, що корупція у фінансовій сфері не лише негативно впливає на бюджетну дисципліну та ефективність управління державними фінансами, але й сприяє зниженню рівня довіри громадян до інститутів влади. Обґрунтовано, що розуміння природи корупції у фінансовій сфері окреслює перспективи для її подолання через комплексний підхід до вдосконалення правової бази та управлінських процесів;

- умотивовано потребу удосконалення законодавчого захисту викривачів корупції у фінансовій сфері, що є важливим елементом антикорупційної політики держави, з огляду на те, що на практиці ці гарантії не завжди ефективно реалізуються через відсутність механізмів забезпечення анонімності викривачів та їхнього захисту від переслідувань. Підкреслено важливість створення чітких процедур і механізмів захисту та запобігання переслідуванням викривачів з боку роботодавців або інших зацікавлених осіб, що включають створення незалежних органів для розгляду справ викривачів, забезпечення конфіденційності їхніх даних, розробку системи матеріального заохочення за

надану інформацію, а також забезпечення належної інформованості громадян про їхні права та гарантії як викривачів корупції, що сприятиме формуванню довіри до державних інституцій та підвищенню ефективності антикорупційної політики загалом;

– визначено особливу роль інституту публічних закупівель як дієвого інструмента у протидії корупції в фінансовій сфері, який дає змогу забезпечити прозорість, підзвітність та ефективність витрачання публічних коштів. Завдяки впровадженню сучасних електронних платформ та автоматизованих систем моніторингу, публічні закупівлі стають більш доступними для громадського контролю, що мінімізує ризики зловживань і сприяє підвищенню довіри до органів державної влади. Встановлено, що інститут публічних закупівель виступає не лише як засіб раціонального використання державного бюджету, але й як важливий елемент антикорупційної політики, спрямований на формування справедливого конкурентного середовища та забезпечення рівного доступу суб'єктів господарювання до участі в тендерних процедурах;

удосконалено:

– підходи до класифікації чинників, що сприяють вчиненню корупційних правопорушень у фінансовій сфері, що дозволяє більш детально аналізувати причини та умови, які створюють сприятливе середовище для таких правопорушень. До основних критеріїв віднесено такі: правові (недосконалість законодавства, прогалини в правовому регулюванні фінансових операцій), організаційні (низький рівень внутрішнього контролю в установах, відсутність прозорих процедур), соціально-економічні (нерівномірність розподілу ресурсів, низький рівень оплати праці посадових осіб), психологічні (особистісні мотиви посадовців, схильність до зловживання владою) та інформаційні (недостатня прозорість фінансових потоків, обмежений доступ до інформації);

– позицію щодо встановлення єдиного розуміння систематичного спостереження, аналізу та оцінювання фінансових операцій з метою виявлення потенційних ризиків або порушень, що реалізуються шляхом фінансового контролю та фінансового моніторингу. Запропоновано фінансовий контроль у

цьому контексті розуміти як процес перевірки дотримання встановлених норм і правил у фінансовій діяльності, що спрямований на забезпечення прозорості та законності. Натомість, фінансовий моніторинг розглядати як комплекс заходів, спрямованих на виявлення, аналіз і попередження підозрілих або незаконних фінансових операцій, а також на забезпечення своєчасного реагування на можливі загрози у сфері фінансів, що дозволить не лише запобігати корупційним проявам, але й сприяти побудові довіри до фінансових інституцій і фінансової системи загалом;

– осмислення ефективності суб'єктів протидії корупції. Вказано, що їхня діяльність повинна ґрунтуватися на принципах законності, прозорості, об'єктивності та системності. Акцентовано увагу на необхідності впровадження сучасних методів оцінювання результативності антикорупційних заходів, що базуються не лише на кількісних, але й на якісних показниках. Підкреслено важливість координації дій між різними суб'єктами протидії корупції, включаючи органи державної влади, правоохоронні органи, громадські організації та міжнародні інституції;

набули подальшого розвитку:

– розробка основних методологічних підходів до аналізу адміністративно-правового забезпечення протидії корупції у фінансовій сфері. Зважаючи на те, що адміністративно-правове забезпечення протидії корупції у фінансовій сфері є складною системою взаємопов'язаних компонентів, доцільним є використання системного та комплексного підходів у дослідженні. Це дає змогу розкрити природу, сутність і призначення норм, спрямованих на протидію корупції, а також діяльність органів, які реалізують державну політику у цій сфері, враховуючи багатогранність та взаємодію всіх її складових;

– питання посилення відповідальності за правопорушення, пов'язані з конфліктом інтересів та належним урегулюванням питання конфіскації незаконно набутого майна. З огляду на міжнародний досвід та рекомендації антикорупційних організацій, зазначено, що важливим є запровадження чітких механізмів виявлення, запобігання та притягнення до відповідальності осіб, які

порушують принципи етичної поведінки, зокрема через недекларування або приховування конфлікту інтересів. Встановлено, що проблематика конфіскації незаконно набутого майна потребує належного урегулювання, адже вона є важливим елементом боротьби з корупцією та іншими економічними злочинами. Належна законодавча регламентація цього інституту має включати прозорі процедури виявлення незаконно набутого майна, методи його оцінки та порядок передачі у власність держави. Необхідно також враховувати принципи справедливості та пропорційності, щоб уникнути надмірного втручання у права осіб, які можуть бути залучені до таких процесів;

– розгляд фінансової безпеки як ключового елемента економічної безпеки держави, що забезпечує стабільність функціонування фінансової системи, захист від зовнішніх і внутрішніх загроз, а також сприяє сталому економічному розвитку. У контексті протидії корупції фінансова безпека виступає як інструмент, що дозволяє мінімізувати ризики незаконного використання державних ресурсів, відмивання коштів та ухилення від сплати податків;

– питання досвіду зарубіжних країн щодо протидії корупції у фінансовій сфері. У результаті визначено, що ефективність антикорупційних заходів значною мірою залежить від комплексного підходу до їх впровадження. Зокрема, серед ключових елементів успішної стратегії боротьби з корупцією виділяються забезпечення прозорості фінансових операцій, посилення відповідальності за корупційні правопорушення, впровадження сучасних технологій для моніторингу фінансових потоків та створення незалежних антикорупційних органів;

– запропоновано низку рекомендацій щодо вдосконалення правового регулювання, спрямованого на запобігання корупційним правопорушенням, зокрема через підвищення прозорості фінансових операцій, посилення контролю за діяльністю посадових осіб та впровадження сучасних механізмів електронного урядування.

Практичне значення отриманих результатів. Сформульовані у дослідженні положення, пропозиції та висновки використовуються, можуть

бути враховані та використані у таких напрямках:

- *науково-дослідній діяльності* – як базис для подальшого вивчення проблематики, пов’язаної із запобіганням корупції у ключових фінансових секторах, таких як бюджетна та банківська системи, а також у процесах публічних закупівель, зокрема в оборонній сфері (акт впровадження Науково-дослідного інституту публічного права від 16 грудня 2024 року);

- *правотворчій діяльності* – для вдосконалення окремих положень законодавчих та підзаконних нормативно-правових актів, спрямованих на забезпечення ефективної протидії корупції у фінансовій сфері, а також для впровадження правових засад, що стосуються фінансового контролю та забезпечення фінансової безпеки держави;

- *правозастосовній діяльності* – у процесі практичної діяльності уповноважених органів для забезпечення реалізації та дотримання норм фінансового контролю і вирішення важливих питань, що стосуються запобігання корупції в фінансовій сфері, через планомірну роботу органів, які уповноважені на неї, та безкомпромісне притягнення до відповідальності усіх осіб, які вчинили корупційні правопорушення у відповідності з чинним законодавством;

- *освітньому процесі* – як навчально-методичний ресурс для дисциплін «Адміністративне право», «Адміністративне судочинство», «Фінансове право», «Антикорупційна діяльність» для студентів спеціальності 081 Право, а також для розробки навчальних і робочих програм, підготовки планів семінарських занять, практичних завдань та питань для контролю академічної успішності студентів зазначеної спеціальності (довідка кафедри правоохоронної та антикорупційної діяльності Навчально-наукового інституту права ім. князя Володимира Великого Міжрегіональної академії управління персоналом від 24 жовтня 2024 року; довідка Львівського науково-дослідного інституту судових експертиз від 21 січня 2025 року).

Апробація матеріалів дисертації. Підсумки роботи загалом, узагальнення та висновки були оприлюднені на науково-практичних

конференціях: «Захист прав і свобод людини та громадянина в умовах формування правової держави» (м. Львів, 20 травня 2023 року); «Безпека в інтелектуальному вимірі» (м. Київ, 3 листопада 2023 року); «Правова парадигма відновлення України: проблеми та перспективи» (м. Київ, 23 лютого 2024 року); «Безпека в інтелектуальному вимірі» (м. Київ, 11 жовтня 2024 року); «Адміністративне і фінансове законодавство як інструмент правового забезпечення діяльності органів виконавчої влади в умовах воєнного стану» (м. Київ, 20 грудня 2024 року), «Актуальні проблеми науки та практики у світлі євроінтеграційних процесів» (м. Львів, 23 травня 2025 року).

Публікації. Основні положення та висновки дисертації викладено у дев'яти наукових працях, з яких три одноосібних статті опубліковані в журналах, включених МОН України до переліку наукових фахових видань з юридичних наук; шість – тези доповідей на науково-практичних конференціях та круглих столах.

Структура та обсяг дисертації. Робота складається зі вступу, трьох розділів, що включають вісім підрозділів, висновків, списку використаних джерел і додатків. Загальний обсяг дисертації становить 245 сторінок. Робота містить список використаних джерел із 271 найменування на 33 сторінках.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНЕ ПІДГРУНТЯ ДОСЛІДЖЕННЯ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРОТИДІЇ КОРУПЦІЇ У ФІНАНСОВІЙ СФЕРІ

1.1. Стан наукової розробленості та вихідні методологічні основи дослідження адміністративно-правового забезпечення протидії корупції у фінансовій сфері

Передусім варто наголосити, що корупція у фінансовій сфері залишається однією з найскладніших і найбільш деструктивних проблем сучасного суспільства, що справляє надзвичайно негативний вплив на розвиток вітчизняної економіки, соціальну стабільність і, що досить важливо, підриває авторитет публічної влади в очах громадян держави. Адміністративно-правове забезпечення протидії корупції є важливим елементом системи правового регулювання, спрямованого на зменшення рівня корупційних проявів, забезпечення прозорості фінансових процесів та створення умов для сталого розвитку держави.

Виходячи з природи фінансової сфери, про що детальніше йтиметься у наступному підрозділі, необхідно акцентувати на тому, що наукові дослідження у сфері протидії корупції мають міждисциплінарний характер, охоплюючи не лише правові, а й економічні, соціологічні та політичні аспекти. Натомість, науковці і практики особливу увагу приділяють адміністративно-правовим механізмам, які відіграють ключову роль у формуванні ефективної системи запобігання та боротьби з корупційними правопорушеннями загалом, та у фінансовій сфері, зокрема. Проте, незважаючи на значну кількість наукових праць, присвячених цій проблематиці, залишається низка нерозв'язаних питань, зокрема щодо вдосконалення правових інструментів, оптимізації діяльності антикорупційних органів та узгодження національного законодавства з

міжнародними стандартами, які стосуються, передусім, фінансової сфери.

У цьому підрозділі ми намагатимемось якомога детальніше підійти до визначення сучасного стану наукової розробленості проблематики адміністративно-правового забезпечення протидії корупції у фінансовій сфері, а також обґрунтувати методологічні підходи до її подальшого дослідження. Вважаємо, що результати цього аналізу у подальшому дозволять сформулювати практичні рекомендації щодо вдосконалення антикорупційної політики України у фінансовій сфері, що є надзвичайно актуальним завданням в умовах євроінтеграційних процесів та посилення міжнародної співпраці.

Загалом як явище, корупція є одним із найбільш серйозних викликів, що стоять перед сучасними державами, особливо коли йдеться про її прояви у фінансовій сфері. Фінансовий сектор відіграє ключову роль у функціонуванні державного апарату та економіки, тому його корумпованість ставить під загрозу як економічну стабільність, так і довіру громадян до органів влади.

Як зазначають Г. В. Озернюк та А. В. Степанова, термін “корупція” неодноразово піддавався різним трактуванням у юридичній літературі та має як словникове, так і офіційне законодавче визначення. У сучасному широкому розумінні корупція розглядається як зловживання наданими повноваженнями та службовим становищем з метою отримання особистої вигоди. Це протиправна поведінка, яка порушує основи демократичного устрою, завдає прямих або непрямих матеріальних збитків суспільству, а також підриває авторитет і довіру до органів державної влади, уряду та інших інституцій [1, с. 16].

Суть корупції, як зауважує А. О. Левчук, полягає у викривленні суспільних відносин, що порушує нормальний (правильний, справедливий) порядок у суспільстві, спричиняючи деградацію та корозію влади. Це викривлення суспільних відносин має характер ланцюгової реакції [2, с. 87].

Дослідниця зазначає, що корупція як соціальне явище функціонує в рамках певних інституційних умов, де правові, економічні та політичні процеси впливають на її прояви, а сама корупція, у свою чергу, впливає на право,

економіку, політику, ідеологію та суспільну свідомість. Водночас, А. О. Левчук, наголошує, що корупція в Україні має історичне коріння, яке сягає давніх часів, і не є виключно результатом здобуття незалежності [2, с. 90].

Відомий український вчений, В. Д. Гвоздецький, – дослідник проблем запобігання та протидії корупції, зазначає, що корупція спричиняє паралельне співіснування двох соціальних підсистем у суспільстві: одна з них функціонує на основі правових і моральних норм, інша – на використанні незаконних засобів. До таких засобів належать підкуп, зловживання службовим становищем, неправомірне надання чи отримання пільг і переваг, а також незаконне заволодіння чужим майном через використання владних повноважень. Науковець підкреслює, що суб'єкти, які несуть відповідальність за корупційні правопорушення, діють у межах неофіційної системи, яка має власну систему цінностей, цілі і способи їх досягнення. Взаємовідносини між її учасниками формуються не відповідно до чинного законодавства, а за неформальними правилами, які часто називають “поняттями”. Через незаконний характер своєї діяльності такі суб'єкти не можуть відкрито демонструвати корумповані відносини, оскільки це спричинить відповідну реакцію з боку правоохоронних органів.

Водночас, наголошує вчений, корупційні суб'єкти не можуть функціонувати без офіційної підсистеми, яка є необхідною умовою для встановлення корумпованих зв'язків. Для зловживання владою потрібно мати доступ до цієї влади, тобто обіймати відповідну посаду в органах державної влади чи місцевого самоврядування, бути наділений певними повноваженнями та мати можливість офіційно їх використовувати. Отже, офіційна підсистема стає прикриттям для діяльності неофіційної підсистеми. Відтак, суб'єкти корупції використовують надані законом повноваження для досягнення своїх протиправних цілей і водночас ухиляються від юридичної відповідальності, спираючись на свій офіційний статус. У цьому контексті, В. Д. Гвоздецький, корупцію розглядає як “тінь” легітимної влади, а частину влади, уражену корупцією, – як тіньову владу [3, с. 41].

Аналізуючи основні чинники поширення корупційних явищ у державних органах України, А. В. Мовчан та М. А. Мовчан зазначають, що існуючі форми корупції та потенційні ризики появи нових її проявів обумовлені широким спектром об'єктивних та суб'єктивних причин, характерних для періоду суттєвих політичних і соціально-економічних змін у суспільстві та державі. На основі цього аналізу науковці виділяють такі основні причини поширення корупції в Україні:

1. *Психологічні наслідки перехідного періоду.* Розпад старої системи моральних і духовних цінностей призвів до втрати значною частиною населення моральних орієнтирів, що сприяло поширенню цинізму, аморальності та криміналізації суспільної свідомості [4, с. 73-76].

У цьому контексті варто підтримати науковців, адже сьогодні, на жаль, спостерігається доволі пасивне ставлення суспільства до корупції. Водночас, НАЗК, подаючи аналіз результатів досліджень вказує, що українці оцінюють рівень поширеності корупції як високий, хоча на практиці все рідше стикаються з корупційними проявами. Так, 91,4% населення вважають, що корупція дещо або дуже поширена, при цьому власний корупційний досвід мали 18,7% громадян. Про це свідчать дані всеукраїнського дослідження “Корупція в Україні 2024: розуміння, сприяння, поширеність”, проведеного соціологічною компанією Info Sapiens, замовлення на яке було сформовано Національним агентством з питань запобігання корупції [5].

Сприйняття поширеності корупції в Україні є незмінно високим протягом багатьох років поспіль. При цьому реальний корупційний досвід населення суттєво знизився за останню декаду. За даними дослідження Київського міжнародного інституту соціології, ще у 2015 році частка населення, яка мала справу з будь-якою формою корупції принаймні раз на рік, становила понад дві третини (70,7%) [5].

Посилаючись на дані наведені у світовому рейтингу (Corruption Perceptions Index – CPI), В. П. Самодай та Г. І. Ковтун, вказують, що високий рівень корупції в різних сферах суспільного життя пояснюється рівнем

сприйняття корупції суспільством як закономірного явища. Україна в 2022 році в світовому рейтингу отримала 33 бали із 100 можливих в Індексі сприйняття корупції (Corruption Perceptions Index – CPI) (в 2021 році цей показник складав 32 бали), посіла 116 місце зі 180 країн у CPI [6]. Показник CPI України характеризує позитивну динаміку, за останнє десятиріччя зростання становило 8 балів [7].

Натомість, необхідно зауважити, що зростанню корупції сприяє розповсюджений у суспільстві правовий нігілізм. Значна кількість населення, втягнуті безпосередньо або опосередковано в тіньову економіку, шляхом виплати заробітної плати “у конвертах”, що призводить до ухилення від сплати податків. Спостерігаючи за цим та будучи свідками значної кількості зловживань і інших порушень закону, громадяни починають ставитись до норм права як до чогось необов’язкового, а це призводить до звикання потуранням права, і зокрема, підкуп перестає вважатись чимось аморальним, а іноді просто стає нормою.

Окрім того, варто акцентувати і на тому, що правовий нігілізм притаманний і значній кількості публічних службовців, які досить часто не добросовісно відносяться до своїх обов’язків, порушуючи норми закону. деякі з них вже на стадії вступу на службу психологічно готові порушувати законодавство і розраховують на отримання відповідних доходів (благ) шляхом систематичних зловживань, користуючись своїми повноваженнями і виправдовуючи це недостатнім, на їх думку, матеріальним забезпеченням.

Відтак, вказане вище дає підстави констатувати, що корупція є однією з найбільш актуальних проблем сучасного українського суспільства, що має глибокі історичні, соціальні та економічні корені. Незважаючи на численні реформи та антикорупційні ініціативи, це явище продовжує залишатися серйозною перешкодою для розвитку правової держави та демократичного суспільства.

2. *Формування нових державних інститутів.* Заміна старої вертикалі державного управління новою супроводжується частими реорганізаціями

центральної влади, що створює сприятливі умови для корупційних дій [4, с. 73-76].

Погоджуючись з думкою авторів, варто підкреслити, що цей аспект негативно впливає на ефективну організацію контролю за діяльністю публічних службовців. Адже не налагоджена належна система гласності та прозорості в діяльності новостворених або реформованих органів, необґрунтована корпоративна солідарність переважної більшості органів, слабкий внутрішній та зовнішній контроль як і його надмірність, також доволі часто стають підґрунтям для корупції. Окрім того, слабка взаємодія правоохоронних органів (які все ще перебувають у процесі реформування) через певні протиріччя, що існують в їхній компетенції та повноваженнях, низький рівень професійності, недостатність матеріально-технічного забезпечення та низка інших чинників – це сприятлива основа для корупційних практик.

3. *Перерозподіл державної власності.* Процес трансформації державної власності у приватну форму через створення акціонерних товариств, оренду, продаж або передачу супроводжується численними корупційними діями, пов'язаними з оцінкою вартості об'єктів і їх передачею новим власникам.

4. *Тінізація економіки.* Економічна діяльність, яка не контролюється державними органами або здійснюється з порушенням законодавства, підриває основи державності, сприяє корупції через підкуп працівників державного апарату [4, с. 73-76].

На цьому аспекті також наголошує, О. В. Тильчик, підкреслюючи, що інституціоналізація неформальних проявів в економіці є підґрунтям для їх правового оформлення та визнання легальними економічними інститутами, без усвідомлення необхідності характеристики тінізації як загрози [8], зокрема її складовій фінансовій сфері.

5. *Кризові економічні явища.* Економічний спад і необхідність отримання кредитів чи дотацій збільшують кількість звернень до чиновників, що сприяє поширенню корупції в різних сферах суспільства.

6. *Незавершеність формування правового поля.* Суперечливість

законодавчих норм створює умови для тиску на державні органи та сприяє корупційним діям посадових осіб.

7. *Недостатня ефективність боротьби зі злочинністю.* Умови криміналізації суспільства та пріоритетність боротьби з тяжкими злочинами над антикорупційними заходами знижують ефективність протидії корупції.

8. *Проблеми боротьби з контрабандою.* Недостатній контроль на митницях і в зоні проведення АТО (а нині на усій території ведення військових дій, що спричинені широкомасштабною воєнною агресією російської федерації проти України – Є. П.) призводить до втрат державного бюджету та незаконного збагачення корумпованих посадовців.

9. *Недоліки кадрової політики в управлінській сфері.* Робота з персоналом в умовах корупційних ризиків потребує урахування не лише професійних чинників, але й психологічних особливостей працівників.

Отож, саме зазначені причини, на думку науковців, обумовлюють складність подолання корупції в Україні та потребують системного підходу до їх вирішення [4, с. 73-76].

Як зауважують, В. Г. Горник, О. П. Євмешкіна та С. В. Сімак, проблеми корупції широко висвітлюються вченими різних галузей наук. Корупція взагалі тлумачиться як зловживання владою, посадою або авторитетом заради приватного блага, отримання певних благ, прибутків незаконним шляхом [9, с. 62].

Достатньо аргументовано узагальнили чинники корупції автори навчального посібника “Запобігання та протидія корупції”, за редакцією професора А. М. Михненка. До них науковці віднесли інституційні, організаційно-економічні, інформаційні, соціальні та культурно-історичні групи передумов (додаток Г) [10, с. 320].

На питаннях, що стосуються причин та наслідків корупції зосереджують свою увагу і інші науковці та практики. Все ж варто зауважити, що переважна більшість праць присвячена загальному розумінню корупції як явища, характеристиці особливостей діяльності правоохоронних органів, що задіяні у

процесі запобігання та протидії корупції, сфері публічної служби як найбільш вразливій для корупційних проявів царині. Так, зокрема, окреслені питання стали предметом досліджень: Т. О. Коломоєць [11, с. 199-122], В. М. Трепака [12, с. 181-196], О. Б. Червякової [13, с. 171-173], О. М. Шимон [14, с. 79-86], Н. В. Янюк [15, с. 203-208], Д. В. Гудкова [16, с. 120-124], Г. Д. Джумагельдієвої, Я. Ю. Орленко та І. Г. Сергієнко [17], А. В. Волошенко [18, с. 8-16], В. В. Гладкого [19, с. 124-132], В. М. Санжаровця [20, с. 80-84], Ю. В. Дем'янчука та А. І. Суббота [21, с. 37-43], Ю. В. Дмитрієва [22, с. 63-67], П. Ю. Корнійця [23, с. 150-156], О. М. Окопника [24, с. 99-102], П. О. Кириленка [25, с. 31-35], М. О. Красія [26], Н. П. Бортник та Л. І. Сопільника [27, с. 29-35], Н. Христинченко, Н. Татарин, В. Грохольський, Т. Томляк та О. Старостін [28, с. 414-426] та багато інших.

Як зазначає Д. В. Швець, термін “криміналізм” добре відомий науковій спільноті та використовується для позначення особливого суспільного ладу, в якому кримінальні, зокрема корупційні, практики функціонально конкурують із легальними. Ліквідація такого ладу є складним, тривалим і ресурсозатратним процесом, однак вона є життєво необхідною. Очевидно, що побудова нової української державності неможлива на засадах користолюбства, правового нігілізму та продажності. Нагальною є потреба у формуванні нової концепції державного управління, заснованої на антикримінальних і, зокрема, антикорупційних пріоритетах. Ці пріоритети стали одними з ключових чинників масових протестних акцій 2013–2014 років, які призвели до зміни політичного режиму. В українському суспільстві сформувався чіткий запит на зниження рівня корупційності державного апарату, який не тільки залишається актуальним, але й набуває нових значущих аспектів. Швидке та ефективне реагування на цей запит є необхідною умовою для забезпечення стабільності у суспільно-політичній, економічній та національній безпеці [29, с. 14].

У контексті цієї тези, варто також звернути увагу на праці, що охоплюють питання кримінально-правової характеристики протидії корупції та злочинам кримінального спрямування. З-поміж них доречно згадати роботи, підготовлені

О. М. Костенком та О. Ю. Бусол [30, с. 143-151], О. В. Кришевичем та С. І. Задніченком [31, с. 71-76; 32, с. 67-76], В. Мотовильцем [33, с. 178-188], Е. О. Ушканенком [34, с. 757-760; 35, с. 532-540], Е. В. Расюком [36, с. 435-443], В. В. Павліченком [37, с. 72-74], О. М. Бандуркою [38, с. 20-22] та ін.

Отже можемо зауважити, що проблематика корупції є надзвичайно строкатою з огляду на те, що її прояви мають місце в усіх без виключення сферах життєдіяльності суспільства. Звідси можемо підкреслити той факт, що наукова спільнота досить активно досліджує вказану тематику, намагаючись виробити якомога ефективніші заходи задля запобігання та протидії корупції, а також застосування активних дій, що допоможуть побороти це явище.

З-поміж наукових праць, які підготовлені українськими вченими також варто зосередити свою увагу на низці монографічних досліджень та навчальних посібників, які дотичні до проблематики нашої роботи. Так, Є. В. Невмержицький, розглядає корупцію як соціально-політичний феномен, вивчає причини, наслідки та механізми протидії корупції в Україні [39].

Розглядаючи актуальні проблеми боротьби з корупцією в Україні, В. М. Гаращук та А. О. Мухтаєв, підкреслюють, що корупція перероджує державний апарат, призводить до того, що чиновництво перестає виконувати своє основне завдання – служити народові, суспільству, забезпечувати реалізацію конституційних прав громадян. Подолати її, на думку вчених, можливо лише кардинальними засобами. Саме тому боротьба з корупцією розглядається у нашому суспільстві як одне з найпріоритетніших його завдань [40, с. 3].

Цікавою, у контексті нашого дослідження є монографія, підготовлена В. О. Мандибурою, де автор розкриває сутність та структуру корупції як інституту, що має антисуспільну спрямованість. Автор аналізує основні чинники та соціально-економічні наслідки впливу корупції на економіку і суспільні відносини та наводить характеристику об'єктів і суб'єктів корупції, розкриває особливості формування й соціально-економічні витоки існування аномальної корупційної налаштованості вітчизняної бюрократії та олігархії.

Водночас, науковець надає оцінку наявних чинників генерування та живлення інституту корупції та узагальнює світовий досвід (передусім США), і на цій основі пропонує системні заходи і механізми подолання корупції та розкриває специфічні умови їх реалізації в Україні [41].

У площині економічної безпеки держави, що є досить вагомим для нашого дослідження, розглядає корупцію М. І. Флейчук. Особливий акцент вчена робить на легалізації економіки, що на її думку має стати пріоритетом і основним чинником протидії корупції у системі економічної безпеки [42], до якої безперечно входить і фінансова сфера.

Теоретичні основи та адміністративно-правові механізми протидії корупції в Державній кримінально-виконавчій службі України стали предметом дослідження О. Г. Боднарчука. Науковець робить висновок, що до основних складових адміністративно-правового механізму протидії (попередження, запобігання та профілактики) корупції можна віднести: норми адміністративного права, що визначають права та обов'язки суб'єктів суспільних правовідносин, адміністративні правовідносини у сфері протидії (попередження, запобігання та профілактики) корупції, а також нормативно-правові акти, які регламентують діяльність суб'єктів протидії (попередження, запобігання та профілактики) корупції [43, с. 249].

Правові засади запобігання і протидії корупції досить детально розкриті у навчальному посібнику, підготовленому В. Д. Гвоздецьким та В. О. Заросилом. У своїй праці автори торкнулись таких важливих тем як: концептуальні, історичні та правові підходи до поняття “корупція”; теоретичні аспекти протидії корупції, співвідношення корупції з організованою злочинністю; суб'єкти відповідальності за корупційні правопорушення, а також тих, які здійснюють заходи щодо запобігання і протидії корупції. Окремо, автори приділили увагу законодавчо визначеній системі заходів щодо запобігання і протидії корупції в Україні та питанням удосконалення державного управління у сфері запобігання і протидії корупції, а також висвітлили окремі напрями міжнародного досвіду у цій сфері та доцільність його використання в

Україні [44].

Особливий пласт літератури, що стосуються досліджуваного нами питання складають дисертаційні роботи, що підготовлені за різними галузями знань, – право, економіка, державне управління та інші.

Безперечно, перевагу нами надано аналізу правових досліджень, зокрема адміністративно-правових, авторами яких є: С. С. Рогульський [45], Р. М. Тучак [46], Л. І. Аркуша [47], І. І. Яцків [48], О. Д. Дмитренко [49], Н. С. Андрійченко [50], М. В. Шевченко [51], К. Є. Цабека [52], Ю. Ю. Ковальов [53], А. В. Сіра [54], І. В. Пашинська [55], С. В. Волков [56], Н. О. Кідалова [57] та ін.

У контексті нашого дослідження вагомими є напрацювання економічного спрямування, які розкривають окремі аспекти запобігання корупції у фінансовій сфері як складовій економіки, з-поміж них дослідження О. В. Черевка [58], О. М. Кулініч [59], І. І. Мазур [60], Ф. В. Абрамова [61], Г. С. Буряк [62], Жоржа Аль Жаммаля [63], О. В. Мацапури [64], Л. С. Яструбецької [65], І. О. Оніщенко [66] та ін.

Окремо, варто акцентувати на дослідженнях у сфері державного управління та адміністрування, які підготовлені О. П. Тараненком [67], Л. І. Федоровським [68], А. В. Марченко [69], С. І. Мережком [70], Л. А. Пашкевич [71].

Попри те, питання запобігання корупції у фінансовій сфері дослідниками розроблялись не досить активно, або ж у доволі обмеженому контексті, що підкреслює актуальність нашої наукової розвідки.

Надзвичайно важливим аспектом будь-якого наукового дослідження виступає його методологічна основа. Не є виключенням і дослідження адміністративно-правового забезпечення протидії корупції у фінансовій сфері, оскільки методологічні основи такого дослідження є визначальними для формулювання науково обґрунтованих висновків та розроблення ефективних механізмів боротьби з корупцією. Вихідні методологічні положення базуються на комплексному підході, який передбачає використання і світоглядних, і загальнонаукових, і спеціальних методів.

Як зауважує Д. О. Беззубов, ступінь достовірності пізнавальної діяльності визначається як відповідність її результатів “реальному стану речей”, що залежить від обрання і використання правильного шляху і найбільш адекватних засобів наукового дослідження. Саме тому питання методологічного забезпечення є першорядним для теоретичного осмислення в будь-якій предметній галузі. Лише за умови озброєності сучасною методологією вітчизняна юридична наука зможе виконати поставлені перед нею завдання [72, с. 8].

Отже, з огляду на предмет нашого дослідження вважаємо за доцільне використати такі методи:

1. *Діалектичний метод*. Цей метод є основою для розгляду корупції як складного соціально-правового явища, що постійно змінюється під впливом економічних, політичних і соціальних факторів. Використання діалектичного методу дозволяє виявити взаємозв'язок між адміністративно-правовими заходами протидії корупції та їхнім впливом на фінансову сферу.

2. *Системний підхід*. Протидія корупції у фінансовій сфері має розглядатися як система, що складається з взаємопов'язаних елементів: нормативно-правової бази, інституційного забезпечення, механізмів контролю та моніторингу. Системний підхід дозволяє аналізувати ефективність цих елементів у комплексі. Як підкреслює, О. В. Глущенко, вихідною категорією для дослідження фінансової системи повинно стати поняття “система”. Проведені дослідження довели, що на цей час існують лише дескриптивні визначення терміну “фінансова система”. В онтологічному статусі досліджуваної категорії визначено складові частини фінансової системи, до яких відносяться сфери та ланки. Конструктивне визначення фінансової системи на теперішній час відсутнє, що не дає змоги вдосконалювати методологію дослідження фінансових процесів та на теоретичному рівні відображати фінансові феномени, що об'єктивно існують [73, с. 110].

3. *Метод аналізу і синтезу*. Аналіз окремих правових норм та інституційних механізмів дає змогу виявити їхні недоліки, а синтез отриманих

даних дозволяє сформулювати пропозиції щодо вдосконалення адміністративно-правового забезпечення.

З-поміж спеціальних методів дослідження доцільним є застосування:

1. *Порівняльно-правового методу*. Вивчення міжнародного досвіду протидії корупції у фінансовій сфері є важливим для адаптації найкращих практик до українських реалій. Особливий інтерес становлять моделі боротьби з корупцією в країнах Європейського Союзу, де існують ефективні механізми контролю за фінансовими потоками.

2. *Формально-юридичного методу*. Цей метод використовується для аналізу чинного законодавства України у сфері протидії корупції, зокрема Законів України “Про запобігання корупції”, “Про Національне антикорупційне бюро України” й інших нормативних актів, що регулюють фінансову сферу.

3. *Соціологічного методу*. Опитування громадян, працівників фінансових установ і державних службовців дозволяє оцінити реальний стан проблеми та ефективність заходів, що застосовуються для боротьби з корупцією.

Методологічною основою дослідження є також принципи, які визначають спрямованість і характер наукового пошуку: принцип законності (усі заходи протидії корупції мають базуватися виключно на нормах права, що забезпечує їхню легітимність і ефективність); принцип об’єктивності (дослідження повинно базуватися на достовірних даних і враховувати всі аспекти проблеми, включаючи політичні та економічні чинники); принцип комплексності (вивчення адміністративно-правового забезпечення протидії корупції у фінансовій сфері має проводитися з урахуванням усіх рівнів правового регулювання: міжнародного, національного та локального).

Безперечно, для усебічного розгляду адміністративно-правового забезпечення протидії корупції у фінансовій сфері доцільно окреслити так основні напрями, що охоплюватимуть, передусім, аналіз нормативно-правової бази, де необхідно оцінити відповідність чинного законодавства України міжнародним стандартам у сфері протидії корупції та виявити прогалини, які перешкоджають ефективній боротьбі з цим явищем. Окрім того, важливим

аспектом є вивчення інституційного забезпечення, яке має охопити діяльність органів, відповідальних за боротьбу з корупцією у фінансовій сфері, зокрема Національного антикорупційного бюро України, Спеціалізованої антикорупційної прокуратури та Державної служби фінансового моніторингу України. Ще один напрям повинен містити оцінку ефективності адміністративних заходів, що включає аналіз процедур перевірки декларацій про доходи державних службовців, моніторинг публічних закупівель і контроль за витратами державного бюджету. Вказані вище напрями дозволять розробити відповідні рекомендації, що стосуватимуться вдосконалення адміністративно-правового забезпечення протидії корупції у фінансовій сфері.

Отже, проведений у першому підрозділі аналіз стану наукової розробленості та формування вихідних методологічних основ дослідження адміністративно-правового забезпечення протидії корупції у фінансовій сфері дозволяє висновувати таке:

- по-перше, аналіз стану наукової розробленості теми свідчить про значний інтерес дослідників до проблематики протидії корупції загалом та, зокрема, у фінансовій сфері. Проте виявлено, що значна частина наукових праць зосереджена на загальних питаннях корупції, тоді як специфічні аспекти, пов'язані із фінансовою сферою, залишаються недостатньо вивченими. Це зумовлює необхідність поглиблення досліджень у цьому напрямі з урахуванням сучасних викликів;

- по-друге, встановлено, що адміністративно-правове забезпечення протидії корупції у фінансовій сфері має ґрунтуватися на комплексному підході, який включає і нормативно-правові, й організаційно-управлінські механізми. Особливу увагу доцільно приділити гармонізації національного законодавства з міжнародними стандартами у сфері боротьби з корупцією, а також ефективному впровадженню антикорупційних інструментів;

- по-третє, дослідження вихідних методологічних основ показало, що для вивчення проблематики адміністративно-правового забезпечення протидії корупції необхідно застосовувати міждисциплінарний підхід. Це передбачає

інтеграцію методів правознавства, економіки, соціології та інших наук для комплексного аналізу причин і наслідків корупції у фінансовій сфері;

– по-четверте, важливим є формування культури нетерпимості до корупції серед працівників фінансової сфери та суспільства загалом. Це потребує проведення освітніх кампаній, підвищення рівня правової свідомості та етичних стандартів.

1.2. Фінансова сфера як найбільш вразлива складова економічної системи до впливів та ризиків корупційного спрямування

Як зазначає О. Ф. Андрійко, однією з найбільш небезпечних форм незаконної поведінки політичної еліти та державних посадових осіб у різних сферах діяльності, зокрема у фінансовій сфері, є державна корупція. Це явище характеризується високою адаптивністю до змін. До основних рис корупції в сучасних умовах належать високий соціальний статус осіб, причетних до корупційних дій, використання складних інтелектуальних схем, значні матеріальні та моральні збитки, які вона завдає, виключно прихований характер правопорушень і недостатній рівень протидії з боку суспільства. Корупція постійно трансформується та вдосконалюється, а її латентність є ключовою особливістю.

Вчена підкреслює, що серед основних форм корупції на сьогодні можна виділити лобізм, фаворитизм, фінансування політичних кампаній, обіймання державними посадовцями керівних посад у приватних компаніях, участь у наглядових радах, використання державних коштів для підтримки комерційних структур, а також переведення державного майна до акціонерних товариств тощо [74, с. 257-259].

Натомість, фінансова сфера є ключовим елементом економічної системи будь-якої держави, забезпечуючи її стабільність, розвиток та ефективне функціонування, однак саме ця сфера виявляється найбільш вразливою до

впливів корупційного характеру, що становить серйозну загрозу як для економічної безпеки країни, так і для її міжнародного іміджу. Корупція у фінансовій сфері не тільки впливає на довіру громадян нашої держави до органів публічної влади та її інституцій, а й формує сприятливе середовище для розвитку тіньової економіки, відмивання коштів та інших нелегальних фінансових схем.

Особливістю фінансової сфери є її висока інтегрованість у всі аспекти економічної діяльності, що робить її надзвичайно чутливою до будь-яких порушень. Це стосується неправомірного використання службових повноважень, маніпуляції з бюджетними коштами, ухилення від сплати податків і непрозорість у фінансових операціях, що є лише частиною проблем, які виникають внаслідок корупційних дій. З огляду на це досить вагомим виступає усвідомлення того, що ефективна боротьба з корупцією у фінансовій сфері потребує системного підходу, який включає як нормативно-правове регулювання, так і посилення контролю за діяльністю фінансових установ.

Фінансова сфера є ключовим компонентом, який забезпечує стабільне функціонування економіки та, відповідно, держави. Отож, вона є невід'ємною складовою економіки будь-якої держави, забезпечуючи її стабільність, розвиток та конкурентоспроможність на міжнародній арені. Фінансова сфера виступає ключовим механізмом перерозподілу ресурсів, інструментом реалізації економічної політики та гарантом фінансової безпеки. Ефективне функціонування фінансової сфери прямо впливає на соціально-економічний розвиток країни, формування інвестиційного клімату, рівень зайнятості населення та добробут громадян.

З огляду на глобалізацію світової економіки та стрімкий розвиток фінансових технологій, роль фінансової сфери значно зросла. Вона забезпечує не лише обіг капіталу, але й створює умови для сталого економічного зростання через механізми кредитування, страхування, інвестування та управління ризиками. У сучасних умовах фінансова сфера є складним багаторівневим утворенням, яке включає банківський сектор, ринки капіталу, державні

фінанси, приватні фінанси, страхові компанії, пенсійні фонди та інші фінансові інституції і ринки (*Додаток Д*).

Варто наголосити, що фінансова сфера є своєрідним “нервовим центром” економіки, через який проходять величезні потоки капіталу. Це робить її привабливою мішенню для корупційних схем. Водночас складність фінансових операцій та регуляторних механізмів створює сприятливе середовище для приховування незаконних дій. Зловживання у цій сфері часто мають транснаціональний характер, що ускладнює їх виявлення та притягнення винних до відповідальності.

Аналізуючи правові засади запобігання та протидії корупції в Україні, В. Д. Гвоздецький звертає увагу на економічні наслідки корупції. Вчений підкреслює їх деструктивний характер, який проявляється у багатьох аспектах, від зниження інвестиційної привабливості країни до порушення принципів добросовісної конкуренції. Корупція сприяє формуванню тіньової економіки, що, у свою чергу, призводить до зменшення надходжень до державного бюджету та послаблення фінансової стабільності держави. Крім того, вона підриває довіру громадян до державних інституцій, створюючи сприятливе середовище для зловживання владою та ухилення від виконання законодавчих норм. Окрім того, В. Д. Гвоздецький акцентує на необхідності комплексного підходу до боротьби з корупцією, який включає не лише вдосконалення правової бази, але й забезпечення прозорості у діяльності органів влади, підвищення рівня правової культури громадян, а також створення ефективних механізмів контролю та відповідальності. Зокрема, він наголошує на важливості впровадження антикорупційних стандартів у сферу публічних закупівель, що дозволить мінімізувати ризики нецільового використання бюджетних коштів. Відтак, боротьба з корупцією має бути пріоритетом державної політики, оскільки вона є ключовою умовою для забезпечення сталого економічного розвитку та верховенства права в Україні [3, с. 41-44].

Отже, поряд із позитивними аспектами, фінансова сфера також є джерелом потенційних ризиків для економіки. Фінансові кризи, нестабільність

валютного курсу, інфляційні процеси та інші виклики можуть мати серйозні наслідки для держави та її громадян. Тому питання регулювання фінансової сфери, забезпечення її прозорості та підвищення ефективності є пріоритетними завданнями і для національних урядів, і для міжнародних організацій.

Відтак, говорячи про фінансову сферу варто пам'ятати про те, що сьогодні вона є найбільш вразливою складовою економічної системи до впливів та ризиків корупційного спрямування. Корупція у фінансовій сфері має багатогранний характер і може проявлятися у вигляді незаконного привласнення бюджетних коштів, ухилення від сплати податків, маніпуляцій з фінансовими звітами або зловживання службовим становищем у банківському секторі. Такі дії не лише підривають довіру до фінансових інститутів, але й сприяють виникненню економічної нерівності, послаблюють конкурентоспроможність ринків та гальмують економічне зростання [75, с. 125-127].

Варто підкреслити, що корупція у фінансовій сфері залишається серйозною проблемою для багатьох країн. Неефективне використання бюджетних коштів, ухилення від сплати податків та “відмивання” грошей підривають довіру до фінансових інституцій і негативно впливають на економічний розвиток. Це зумовлює необхідність розгляду основних аспектів функціонування фінансової сфери як критично важливої складової економіки держави. У цьому контексті також необхідно зосередитись на її структурних елементах, ролі у забезпеченні макроекономічної стабільності, а також викликах і перспективах розвитку в умовах сучасних економічних реалій, що дозволять ефективніше протидіяти корупції та іншим негативним чинникам.

Доречно нагадати, що у наукових дослідженнях, присвячених фінансовій сфері держави, її часто розглядаються через такі категорії, як “фінансова система” та “фінансова політика”. На нашу думку, такий підхід дозволяє глибше зрозуміти її структуру та механізми впливу [76, с. 566-571].

Як зазначає Н. Кравчук, поняття “фінансова система” складається із двох категорій – “система” і “фінанси”. Вчена підкреслює, що термін “система”

етимологічно походить з грецької, що в перекладі означає – поєднання, утвір [77, с. 81-82].

Разом з тим, прикметник “фінансова” у терміні “фінансова система” вказує на сферу докладання зусиль у процесі формування цілісного уявлення про фінанси і фінансову систему як єдине ціле, а також конкретизує логіку дослідження. Зважаючи на вище висвітлене, дослідниця стверджує, що поняття “фінансова система” є розвитком і логічним продовженням більш загального поняття “фінанси”, про яке дедалі частіше говорять як про особливе господарство в господарстві. На думку деяких вчених, констатує Н. Кравчук, фінанси заслуговують на таке специфічне їх вивчення (саме як господарства в господарстві) через те, що з одного боку, вони відіграють величезну роль в організації і функціонуванні всієї економічної системи [77, с. 82].

Аналогічну думку висловлює М. С. Уткіна, наголошуючи на тому, що складність поняття “фінансова система” є основною причиною його неоднозначного визначення та розуміння. Вчена звертає увагу на те, що ця дефініція складається з двох базових категорій – “система” та “фінанси”. Окрім цього, дослідниця акцентує, що поняття “фінансова система” не має чіткого визначення на законодавчому рівні. Воно виступає найбільш загальною системною категорією фінансового права, що відображає функціональну єдність фінансових ресурсів і всіх державних органів, які реалізують фінансово-правову політику. Категорії “фінанси” та “система” формують важливе теоретичне підґрунтя для функціонування фінансової системи будь-якої держави [78, с. 73].

Фінансова сфера включає широкий спектр інструментів та механізмів, таких як державний бюджет, банківська система, фінансові ринки, страхування та інвестиції. Вона забезпечує акумуляцію та розподіл фінансових ресурсів, необхідних для реалізації економічних та соціальних програм. Зокрема, через бюджетний механізм держава фінансує освіту, охорону здоров'я, оборону, а також інші важливі галузі.

У контексті макроекономічного регулювання фінансова сфера виконує

функцію стабілізації економіки через монетарну та фіскальну політику. Монетарна політика, реалізована центральним банком, спрямована на контроль за рівнем інфляції, стабілізацію валютного курсу та забезпечення доступності кредитів для бізнесу і населення. Фіскальна політика, у свою чергу, регулює доходи і витрати держави, впливаючи на економічне зростання та розподіл національного доходу.

У цьому контексті, О. В. Глущенко, наголошує на тому, що в сучасних умовах особливої значущості набуває здатність фінансової системи реалізовувати свою сутність. Фінансова система охоплює усю економічну систему та організує грошові відносини між усіма її елементами з приводу формування грошових фондів та руху фінансових ресурсів. Фінансова система є формою організації грошових відносин між членами відтворювального процесу [73, с. 108].

Натомість, В. М. Орел вважає, що фінансова система – це сукупність різноманітних видів фондів фінансових ресурсів, які є у розпорядженні держави. Вона має внутрішню будову та організаційну структуру. Внутрішня будова складається зі сфер та ланок і репрезентована такими складовими: державні фінанси, фінанси суб'єктів господарювання, міжнародні фінанси та фінансовий ринок (забезпечувальна сфера). До складу організаційної структури входять органи управління у сфері бюджету, контрольно-регулювальні, фінансові інститути та цільові фонди [79, с. 142].

На думку, яку висловлює В. М. Орел, фінансові системи характеризуються низкою специфічних ознак, які визначають їх структуру та функціонування. Зокрема, кожна складова фінансової системи має власні методи акумуляції коштів для формування фондів фінансових ресурсів, а також індивідуальні напрями й способи їх використання. Водночас кожна ланка фінансової системи є відносно автономною і функціонує у межах визначеної сфери діяльності, що обумовлює її специфічність. Важливо зазначити, що між елементами фінансової системи існує тісний взаємозв'язок і взаємна залежність, адже ефективність роботи кожної ланки можлива лише за умови

належного функціонування всієї системи загалом. Максимальна результативність фінансової системи держави досягається за умови чіткої організації та законодавчого регулювання діяльності її складових. Крім того, під впливом різних факторів, які визначають механізми формування та використання фінансових ресурсів, кожна ланка системи може бути поділена на менші структурні підрозділи, що забезпечує її адаптивність до змін зовнішнього середовища [79, с. 143].

На думку Т. С. Петрової, фінансова система є достатньо складною і багатогранною категорією за своєю суттю, що показує кількість наукових думок щодо її складу та організації побудови. Залежно від того, який аспект обрано для дослідження (розгляд фінансової системи як сукупності економічних відносин між інституційними секторами економіки чи виокремлення складових компонентів економічного середовища або ж економічних відносин та інститутів на фінансовому ринку), підкреслює Т. С. Петрова, в науковому плані характеризується велика кількість принципів фінансової системи. Отож, дослідниця вважає, що вплив трансформаційних процесів на економіку вимагає постійного удосконалення фінансової системи, а відповідно і її базових принципів [80, с. 233].

Т. Кобзева аналізує структуру фінансової системи України, розглядаючи її через поділ на національні та міжнародні фінанси. На думку дослідниці, до складових національних фінансів належать:

1. Державні фінанси, які включають:
 - Державний бюджет України;
 - Державні позабюджетні фонди;
 - Державний кредит.
2. Регіональні фінанси, що охоплюють:
 - Регіональні бюджети;
 - Регіональні позабюджетні фонди.
3. Місцеві фінанси, до складу яких входять:
 - Місцеві бюджети;

- Місцеві позабюджетні фонди.

4. Фінанси підприємств, установ та організацій, які поділяються на:

- Фінанси бюджетних установ;

- Фінанси суб'єктів господарювання;

- Фінанси громадських та інших організацій, що не мають статусу бюджетних установ;

- Фінанси установ і організацій, які провадять некомерційну діяльність.

5. Інші фінанси, що охоплюють такі елементи, як страхування, формування кредитних фондів, фінанси окремих громадян тощо.

До сфери міжнародних фінансів науковець включає:

- а) міжнародний ринок фінансів;

- б) операції з міжнародними валютами;

- в) міжнародні платіжні розрахунки та їх балансування;

- г) іноземні інвестиції;

- д) фінансову допомогу на міжнародному рівні;

- е) цінні папери міжнародного характеру та банківські кредити;

- є) грошові трансфери та інші подібні операції [81, с. 65-67].

Варто зазначити, що фінансова система базується на діяльності різноманітних інституцій, які забезпечують її функціонування. Центральний банк є ключовим органом у регулюванні грошово-кредитної політики. Його основними завданнями є емісія національної валюти, підтримка стабільності фінансової системи та управління золотовалютними резервами. Натомість, банківська система відіграє важливу роль у мобілізації капіталу та його розподілі між секторами економіки. Комерційні банки забезпечують кредитування бізнесу та населення, сприяючи економічній активності. Крім того, фінансові ринки створюють умови для залучення інвестицій через торгівлю акціями, облігаціями та іншими фінансовими інструментами.

Водночас, страхові компанії та пенсійні фонди є також важливими елементами фінансової системи, які забезпечують захист від ризиків і формування довгострокових накопичень. Їх діяльність сприяє стабільності

економіки, особливо в умовах кризових явищ.

Безперечно, для забезпечення ефективного функціонування фінансової сфери необхідно впроваджувати прозорі механізми управління та регулювання. Це включає посилення контролю за діяльністю фінансових установ, вдосконалення податкової системи та боротьбу з корупцією.

Аналізуючи структуру фінансової системи України, згадувана нами, Т. А. Кобзєва робить висновок, що органами управління фінансовою системою є ті, до яких належать органи безпосереднього управління та окремі фінансові інституції. Органи безпосереднього управління, включають: 1. Міністерство фінансів України; 2. Державну казначейську службу України; 3. Державну фіскальну службу України; 4. Державну службу фінансового моніторингу; 5. Державну фінансову інспекцію України тощо.

До фінансових інституцій, в свою чергу, належать Національний та комерційні банки України, страхові компанії, небанківські кредитні установи (кредитні спілки, ломбарди тощо), міжбанківська валютна біржа, фондові біржі, інституційні інвестори тощо. Вчена зазначає, що структура фінансової системи зорієнтована, в першу чергу на те, щоб реалізувати її головну мету. Тому кожна структурна складова фінансової системи в тій чи іншій мірі виконує завдання, які ставляться державою з метою її реалізації [81, с. 59-68].

Попри те, сучасна фінансова сфера стикається з низкою викликів, які потребують ефективного управління та регулювання. Одним із ключових ризиків є нестабільність міжнародних фінансових ринків, яка може негативно впливати на національну економіку через коливання валютного курсу та відтік капіталу. Крім того, цифровізація фінансових послуг створює нові можливості для розвитку, але водночас породжує ризики кіберзлочинності та втрати конфіденційності даних. Держави повинні активно впроваджувати законодавчі механізми для захисту інформації та забезпечення безпеки електронних транзакцій.

Твердження М. А. Крутька про те, що в умовах глобалізації відбуваються значні трансформаційні процеси у фінансовій сфері сучасної світової

економічної системи, є цілком обґрунтованим. Останніми роками фінансова система світу перебуває у стані так званої «турбулентності», і Україна не є винятком через низку негативних факторів, таких як економічна криза, політична та фінансова нестабільність, корупція, пандемія та військова агресія. Попри ці несприятливі обставини, що перешкоджають розвитку фінансової системи України, а також уповільнену реакцію правового регулювання на відповідні зміни, спостерігається динамічне зростання фінансово-інвестиційного простору у світі.

Цей розвиток зумовлений:

- розгалуженою системою електронної комерції, яка демонструє значне зростання завдяки покращенню швидкості Інтернет-з'єднання та умов надання послуг провайдерами у глобальному економічному середовищі;
- активним розвитком криптовалют, їхніх різновидів і форм, що спричиняє швидку еволюцію економічних відносин за їхньою участю та вимагає постійного нормативно-правового супроводу, державного фінансового контролю, фіскальної регуляції та вдосконалення механізмів правового регулювання;
- функціонуванням ринку цінних паперів і капіталів;
- інноваційно-інвестиційною діяльністю як у світовому масштабі, так і в Україні, де законодавчі умови все ще залишаються недостатньо сприятливими для інвесторів і менш привабливими порівняно з розвиненими країнами [82, с. 60].

Досягнення цілей стратегічного розвитку, через ефективне функціонування фінансової системи забезпечує економічний розвиток країни. Для досягнення позитивних результатів фінансова система має відповідати базовим основам, що визначені в принципах, які забезпечують якість фінансової системи. Слово принцип походить від латинського *principium*, що перекладається як начало, основа [80, с. 233-234].

Відповідно до Великого тлумачного словника принцип трактується як «1. основне вихідне положення якої-небудь наукової системи, теорії, ідеологічного

напрямую і т. ін. // Основний закон якої-небудь точної науки. 2. Особливість, покладена в основу створення або здійснення чого-небудь, спосіб створення або здійснення чогось. // правил, покладене в основу діяльності якої-небудь організації, товариства і т. ін. [83, с. 1125].

Натомість у фінансово-економічному словнику подається трактування принципів фінансового контролю, під яким розуміються «засади, відповідно до яких формується фінансова звітність підприємства, а саме: принцип автономності; принцип неперервності; принцип періодичності; принцип історичної (фактичної) собівартості; принцип нарахування та відповідності доходів і видатків; принцип повного висвітлення; принцип послідовності; принцип обачності; принцип переваги змісту над формою; принцип єдиного грошового вимірника [84, с. 584-585].

Як зауважує Т. С. Петрова, з точки зору дослідників фінансового права виділяються принципи, що характеризують фінансову систему, як і будь-яку систему, що регулюється нормами права: законності, гласності, доступності інформації, рівності в правах, відповідальності учасників тощо. Розглядаючи фінансову систему з економічної точки зору, Т. С. Петрова акцентує увагу на базових принципах, які формують вимоги до фінансової системи як системи, що виконує функції розподілу та перерозподілу фінансових ресурсів, з врахуванням трансформаційного впливу світової економіки. Проаналізувавши погляди науковців щодо групування та визначення переліку принципів фінансової системи, дослідниця виокремлює групи організаційних та функціональних принципів фінансової системи [80, с. 234].

Як зазначає М. С. Уткіна, фінансова система повинна володіти “системним” характером, що випливає із самої її дефініції, та ґрунтуватися на певних принципах, які визначають базові засади створення та функціонування фінансової системи. Дослідниця наголошує, що через складність категорії “фінансова система” існують різні підходи науковців до класифікації та визначення переліку принципів, які її регулюють. Водночас вона вважає, що до принципів фінансової системи необхідно віднести:

- принципи “системи” у найбільш загальному розумінні;
- принципи організації побудови фінансової системи;
- принципи складових елементів фінансової системи;
- принципи, спрямовані на поновлення та розвиток стабільної фінансової системи.

Виходячи з викладеного, М. С. Уткіна вважає, що принципи фінансової системи становлять собою комплекс зазначених вище категорій принципів. На її думку, до загальних принципів фінансової системи слід віднести такі:

- принцип цілісності (ємерджентності);
- принцип ієрархічності;
- принцип самостійності;
- принцип функціонального призначення складових фінансової системи (або адміністративно-територіальний принцип);
- принцип динамічності;
- принцип стійкості;
- принцип стабільності;
- принцип фінансової безпеки держави;
- принцип публічності та прозорості;
- принцип справедливості та неупередженості;
- принцип ефективності та результативності [78, с. 74-75].

Як зауважують О. Р. Веремєєва, В. С. Лісовська та А. В. Польщикова, на відміну від загальноприйнятого світового підходу до моделі фінансової системи, під час визначення фінансової системи вітчизняні дослідники приділяють особливу увагу підприємствам реального сектору економіки, оскільки саме вони створюють ВВП країни, а отже, є відправною точкою для подальшого розподілу та перерозподілу фінансових ресурсів. Такий підхід є актуальним в умовах слаборозвиненого фінансового ринку, який виконує функції посередника. Таке розуміння фінансової системи впливає з домінуючої ролі державних фінансів, що наразі продовжують відігравати провідну роль в економіці України [85, с. 387].

Аналізуючи окремі думки науковців, О. Р. Веремєєва, В. С. Лісовська й А. В. Польщикова, зауважують, що в науці фінансового права склалися кілька комплексних концепцій, які забезпечують різноплановий підхід до розуміння сутності фінансової системи. Зокрема, одна з концепцій розглядає фінансову систему як багаторівневу структуру відкритого типу, що складається з організованих і взаємопов'язаних елементів, об'єднаних спільною метою та функціонуванням. У межах цієї концепції фінансова система визначається як інтегрована сукупність взаємозалежних сфер, областей та інститутів, які формують специфічну групу фінансових відносин, спрямованих на формування, розподіл і використання ресурсів держави, місцевого самоврядування, суб'єктів господарювання різних форм власності та фінансових установ. Інша концепція трактує фінансову систему як сукупність стійких типів економічних відносин, що охоплюють як державні, так і приватні фінанси, характерні для високорозвинених індустріальних суспільств. Згідно з цим підходом, фінансова система є результатом фінансової діяльності держави, спрямованої на регулювання економічних процесів, яке потребує подальшого вдосконалення через застосування всього спектра правових інструментів [85, с. 387].

Порівнюючи аналізовані дефініції, дослідниці підкреслюють певну невідповідність, оскільки фінансова система визначається як динамічне фінансово-правове явище (фінансові відносини), у якому її структурні елементи є системою їх правових відносин. Ці погляди на структуру, зміст фінансової системи та її дефініцію є поєднанням простих, а саме суб'єктивної, об'єктивної (фонди) та інституційної, концепцій фінансової системи. Слід також зазначити, що в юридичній та економічній літературах трапляються різні погляди на фінансову систему, які певною мірою відтворюють, об'єднують або надають детальне опрацювання останньої. Вивчення фінансової системи як складного фінансово-правового й економічного явища, досягнення консенсусу в розумінні структури і змісту як результату уніфікації логіки пізнання цього явища дозволить отримати чітке розуміння правової та економічної природи

фінансової системи, що матиме значний вплив на розвиток фінансової науки, науки фінансового права, фінансового законодавства та практики їх використання. Дослідниці акцентують, що українські вчені мають різні погляди на це комплексне фінансово-правове явище, характеризуючи його за тими ознаками, які, на їхню думку, є найбільш значущими. Існування різних інтерпретацій концепції фінансової системи зумовлено методологічним підґрунтям дефініцій, що використовуються в будь-якій галузі знань. Водночас неоднозначність у розумінні системи зумовлена відсутністю правового визначення цього поняття й самої структури фінансової системи. Щоб зрозуміти природу фінансової системи, необхідно шляхом класифікації виділити її елементи, вивчити сутність кожного виділеного елемента, визначити загальні та специфічні ознаки цих елементів і на цій основі об'єднати ці елементи фінансової системи в єдине ціле поняття фінансової системи [85, с. 387].

Водночас, дослідниці резюмують, що розуміння фінансової системи як динамічного фінансово-правового явища призводить до ототожнення або змішування цього поняття з такими дефініціями, як система фінансових правовідносин або фінансова діяльність. Загалом із юридичної точки зору здається доцільним розглядати фінансову систему як статичний, стабільний, але доволі умовний набір певних елементів. Ці елементи, включаючи наявні концепції фінансової системи, можуть бути суб'єктами або об'єктами. Утім, щодо суб'єктів існують деякі застереження, оскільки сукупність суб'єктів залежно від фінансово-правової структури може варіюватися:

- система фінансових органів (у широкому сенсі – система суб'єктів фінансової діяльності), якщо врахувати організаційно-правові аспекти та розглянути їх суб'єкти фінансової діяльності;

- суб'єктний склад фінансових правовідносин із точки зору встановлення між ними правовідносин щодо об'єкта, що призводить до реалізації їх суб'єктивних фінансово-правових обов'язків [85, с. 388].

Інтерпретація фінансової системи у світі суттєво відрізняється від тієї, що

надається українськими експертами. В Україні характерною рисою розвитку фінансової системи є значна роль державних фінансів та домінування суб'єктів фінансової діяльності, що є в суспільному надбанні. Сьогодні значною проблемою є необхідність наближення українського фінансового законодавства до вимог міжнародно-правових актів, зокрема у сфері регулювання фондового ринку, банківської і страхової діяльності. Проте гармонізація правових аспектів неможлива без формування економічної основи для реалізації прийнятого законодавства [85, с. 389].

У контексті вказаного вище варто підкреслити, що важливим аспектом у дослідженні фінансової сфери є фінансові відносини та суб'єкти, які беруть участь у таких відносинах.

На думку Н. Л. Стасюк, суб'єктами фінансових відносин є підприємства, громадські організації, державні органи управління, держава в цілому та населення країни, які відіграють ключову роль у забезпеченні руху фінансових ресурсів між різними рівнями економіки. Взаємодія цих суб'єктів відбувається в процесі формування та використання амортизаційного фонду, фондів нагромадження й соціальних фондів, призначених для вирішення актуальних суспільних потреб. Фінансові механізми забезпечують кругообіг і оборот виробничих фондів у грошовій, виробничій та товарній формах, а також охоплюють систему податкових платежів, позик, лотерей, а також заощадження громадян у фінансових установах, зокрема в Ощадному банку України. У свою чергу, держава через фінансові інструменти здійснює кредитування населення, регулює індивідуальну трудову діяльність, управляє соціально-економічними процесами та визначає темпи й пропорції відтворення суспільного продукту. Крім того, фінансові відносини виникають між підприємствами та банками, а також організаціями матеріально-технічного постачання, і базуються на принципах економічної самостійності суб'єктів господарювання та їх праві на проведення незалежної фінансової політики [86, с. 18-19].

Володіння засобами фінансових фондів і розпорядження ними здійснюють суб'єкти економічного буття країни: держава, в особі

уповноважених органів, підприємства, організації, населення. Держава використовує фінансові ресурси, відчужені в суб'єктів економічної діяльності за допомогою податків, на виконання соціальних зобов'язань, підтримку окремих об'єктів соціальної сфери (школи, лікарні, заклади культури) і виконання своїх безпосередніх функцій (захист кордонів, забезпечення безпеки населення, виконання управлінських функцій) [86, с. 18-19].

Суб'єктна структура фінансових відносин дає можливість визначити види фінансових відносин, а саме:

1) між державою і юридичними особами: юридичні особи через податки й платежі виплачують частину ВВП до державного бюджету та спеціальних фондів. Зворотний напрямок: держава виділяє з бюджету бюджетні асигнування, субсидії, субвенції, дотації, бюджетне кредитування, основна частина виділяється бюджетним установам;

2) між державою і фізичними особами: населення сплачує податки встановлені законодавством, здійснює відрахування в спеціальні фонди, а також купує державні цінні папери. Держава надає фінансову допомогу малозабезпеченим громадянам та окремим категоріям населення;

3) фінансові відносини між суб'єктами господарювання державної та недержавної форми власності: коли фінансуються витрати за рахунок об'єднання коштів декількох суб'єктів господарювання, при сплаті штрафних санкцій, при орендних відносинах, при лізингових операціях, коли підприємець є власником цінних паперів, процеси реалізації продукції, закупівлі ТМЦ і ін.;

4) фінансові відносини між суб'єктами господарювання та їх працівниками, коли формується фонд заробітної плати, здійснюється нарахування та відрахування із заробітної плати;

5) фінансові відносини між підприємством і корпораціями з приводу купівлі-продажу цінних паперів. Фінансові відносини між підприємством та вищими органами (міністерствами, відомствами) з приводу формування та використання фондів: резервний фонд, інвестиційний фонд, фонд заохочення тощо. Фінансові відносини між суб'єктами господарювання та комерційними

банками. При отриманні й поверненні кредиту ресурсів і сплати процентів на них;

6) фінансові відносини виникають також між суб'єктами господарювання та страховими компаніями;

7) фінансові відносини між суб'єктами господарювання та іноземними суб'єктами господарювання з приводу реалізації продукції, робіт, послуг;

8) фінансові відносини між суб'єктами господарювання та населенням, інвестиційними фондами, компаніями [86, с. 19-20].

Ще однією важливою категорією виступає фінансова політика, що на думку Ж. В. Гарбар та Н. В. Кондукоцової, є достатньо складною економічною категорією. Необхідно зазначити, що у вітчизняних нормативно-правових актах не подано окреме визначення терміну “фінансова політика”. Натомість, в економічній науці присутній широкий спектр підходів щодо визначення сутності фінансової політики, визначення її структури та ролі кожної її складової у регулюванні соціально-економічного розвитку країни. Використання наукових надбань вітчизняних та зарубіжних учених у сфері державної економічної політики та подальше розкриття економічної сутності фінансової політики надасть теоретико-методологічної бази для дослідження вищезгаданої економічної категорії [87, с. 713].

Науковці вважають, що економічна сутність фінансової політики як інструмента соціально-економічного розвитку країни полягає у фінансових відносинах, що виникають між економічними, політичними, правовими державними інституціями у процесі організації фінансової системи та спрямування фінансових ресурсів на досягнення стратегічних і тактичних цілей та завдань розвитку суспільства. Враховуючи вищевикладене, наявність різнопланових підходів до визначення економічної сутності фінансової політики соціально-економічного розвитку свідчить про складну структуру даного поняття, проте значення та роль, яку відіграє фінансове регулювання зумовлює необхідність продовження досліджень зазначеної тематики [87, с. 715].

Дослідниці вважають, що визначення основних засад фінансової політики як складової економічної політики країни має розглядатись через систему державних та приватних інститутів, що дозволить всебічно підійти до визначення перспектив підвищення якісного рівня фінансово-економічного регулювання, забезпечить посилення результативності глобалізаційних та інтеграційних процесів. Важливим є врахування ендогенних та екзогенних факторів впливу на фінансову систему країни, встановлення її оптимальної структури, що передбачає налагодження взаємозв'язків державного впливу на економіку та відповідних механізмів саморегулювання, через побудову потужної інституційної системи та формування фінансової стратегії направленої на економічне зростання. Таким чином, економічна сутність фінансової політики соціально-економічного розвитку полягає в інтегративному поєднанні інструментів та завдань бюджетної, податкової, грошово-кредитної, соціальної та інвестиційно-інноваційної політики щодо ефективної мобілізації, розподілу та використання фінансових ресурсів країни з метою реалізації тактичних та стратегічних завдань національної економіки. Зазначене свідчить про необхідність посилення впливу інструментів державної фінансової політики на економічні процеси, якісного вдосконалення фінансового механізму економічного зростання. Важливим є поєднання монетарних та бюджетно-податкових інструментів, що дозволить підвищити рівень результативності фінансової політики та забезпечити макроекономічну збалансованість [87, с. 715-716].

Натомість, С. В. Мельник висловлює думку, що до інструментів зовнішньої фінансової політики належать такі складові: види податків, механізми їх оподаткування та адміністрування, гармонізація податкових систем і ставок, угоди для уникнення подвійного оподаткування, визначення офшорних зон, податкова звітність, процедури митного оформлення та пост-митного аудиту. Також важливе значення мають закріплення податкових надходжень за відповідними бюджетами, контроль і ревізія, регулювання валютних операцій через встановлення правил валютної торгівлі, обов'язковий

продаж валюти, строки валютних розрахунків, валютні інтервенції, визначення мінімальних резервів, нормативів капіталу та валютної позиції. До цього переліку також входять облігації зовнішніх позик, механізми забезпечення кредитів, інвестицій і боргових зобов'язань; регулювання операцій на фондовому ринку, вимоги до капіталу та діяльності небанківських фінансових установ; таргетування інфляції, правила розрахунків і обмеження на вивезення валютних цінностей [88].

На основі цього дослідник пропонує аналізувати фінансову політику у трьох вимірах:

1) як інструмент реалізації управлінської функції держави щодо зовнішнього фінансового сектору з метою досягнення завдань розвитку національної фінансової системи та її інтеграції у глобальний фінансовий простір;

2) як систему напрямів, методів, важелів і засобів впливу держави на фінансові явища, процеси та механізми у взаємодії між національними й міжнародними суб'єктами;

3) як набір фінансових методів, важелів і інструментів, спрямованих на регулювання відносин між національними та позанаціональними суб'єктами у сферах, що не мають виключно фінансового характеру (адміністративна взаємодія, зовнішньоекономічна діяльність, міграційні процеси, технологічне співробітництво тощо) [88].

З огляду викладене вище можемо зробити висновок, що фінансова система складається з кількох взаємопов'язаних елементів, кожен з яких виконує специфічні функції. Серед основних компонентів можна виділити такі:

1. *Державні фінанси*, які є основним інструментом реалізації економічної політики держави. Вони включають бюджетну систему, державні доходи (податки, мита, збори) та видатки, а також державний борг. Основна мета цієї складової – забезпечення фінансових ресурсів для виконання державою своїх функцій, таких як забезпечення національної безпеки, соціального захисту населення, розвитку інфраструктури тощо. Значення державних фінансів

полягає у підтримці макроекономічної стабільності, стимулюванні економічного зростання та забезпеченні справедливого розподілу доходів у суспільстві. Водночас, державні фінанси виступають не лише інструментом забезпечення державних потреб, але й механізмом впливу на економічний розвиток. Збалансованість фінансової системи є запорукою стабільності державного управління.

Державний бюджет є центральним елементом фінансової системи, що відображає пріоритети державної політики та її фінансові можливості. Бюджетна політика має бути спрямована на забезпечення стійкості економіки, ефективного розподілу ресурсів та соціальної справедливості. Важливим аспектом є дотримання принципів прозорості та підзвітності при формуванні та виконанні бюджету.

Основним джерелом формування доходів бюджету є податкова система. Її ефективність залежить від справедливості розподілу податкового навантаження, мінімізації ухилення від сплати податків та стимулювання економічної активності. Реформування податкової системи має враховувати як інтереси держави, так і потреби платників податків.

2. *Фінанси підприємств*, що виступають базовою складовою фінансової системи, адже саме підприємства створюють більшу частину валового внутрішнього продукту (ВВП) країни. Ця складова охоплює процеси формування, розподілу та використання фінансових ресурсів на рівні окремих суб'єктів господарювання. Ефективне управління фінансами підприємств сприяє підвищенню їхньої конкурентоспроможності, збільшенню прибутковості та забезпеченню сталого розвитку економіки в цілому.

3. *Банківська система*, яка виконує важливу роль у мобілізації та перерозподілі фінансових ресурсів. Вона складається з центрального банку (Національного банку України) та комерційних банків. Центральний банк здійснює монетарну політику, регулює грошовий обіг і забезпечує стабільність національної валюти. Комерційні банки, у свою чергу, надають кредити, залучають депозити та здійснюють розрахунково-касове обслуговування

клієнтів. Водночас, необхідно підкреслити, що банківська система є основою фінансового посередництва, що сприяє ефективному використанню фінансових ресурсів в економіці.

Водночас необхідно підкреслити, що функціонування банківської системи має бути спрямоване на зниження ризиків, підвищення довіри до фінансових установ та забезпечення доступу до кредитних ресурсів для всіх суб'єктів економіки.

4. *Фінансовий ринок* – це місце, де здійснюється купівля-продаж фінансових активів, таких як акції, облігації, валюта тощо. Цей ринок поділяється на кілька сегментів: ринок капіталу, валютний ринок, ринок цінних паперів та інші. Відтак, значення фінансового ринку полягає у забезпеченні доступу до капіталу для підприємств і держави, а також у створенні можливостей для інвесторів отримувати дохід від своїх вкладень.

5. *Страховий ринок* є тим сегментом, що забезпечує захист майнових інтересів фізичних і юридичних осіб від непередбачуваних ризиків. Страхові компанії акумулюють кошти через страхові премії та використовують їх для компенсації збитків страхувальникам у разі настання страхових випадків. Безперечно, розвинений страховий ринок сприяє зменшенню ризиків у бізнесі та підвищенню соціальної стабільності.

6. *Міжнародні фінанси*. Варто особливо підкреслити, що у сучасних умовах глобалізації міжнародні фінанси відіграють важливу роль у функціонуванні національних економік. Вони охоплюють зовнішньоекономічну діяльність держави, міжнародні інвестиції, кредити та гранти, а також валютно-фінансову співпрацю з іншими країнами та міжнародними організаціями. Значення міжнародних фінансів полягає у залученні іноземного капіталу, інтеграції в світову економіку та забезпеченні стійкості платіжного балансу.

У сучасних умовах глобалізації фінансова сфера України інтегрується у світову економіку. Це відкриває нові можливості для залучення іноземних інвестицій, але водночас підвищує ризики залежності від зовнішніх факторів.

Важливим є розвиток механізмів міжнародної співпраці у сфері фінансів із метою забезпечення стійкості національної економіки. Водночас, нині варто звернути увагу й на те, що міжнародні фінанси є надзвичайно вагомим чинником стабільності фінансової системи України, яка витрачає щоденно значні суми на оборону нашої держави від агресивного ворога – російської федерації. І в цьому контексті, міжнародні фінансові надходження відіграють вагому роль для відстоювання нашого державного суверенітету і незалежності.

7. *Державний контроль* і регулювання фінансової сфери є надзвичайно вагомим елементом, що спрямований на забезпечення ефективності функціонування усієї фінансової сфери. Ефективність функціонування фінансової сфери значною мірою залежить від рівня державного контролю та регулювання. Необхідно забезпечити баланс між свободою ринкових механізмів і необхідністю втручання держави для запобігання кризовим явищам. Особлива увага має бути приділена боротьбі з корупцією та тіньовою економікою.

Отже, фінансова сфера є однією з ключових ланок функціонування сучасної держави, забезпечуючи стабільність економічної системи, підтримку соціальних програм та сприяючи розвитку інфраструктури. Її роль у формуванні економічної політики, регулюванні грошового обігу та забезпеченні фінансової безпеки держави є важливою для досягнення стратегічних цілей національного розвитку. З огляду на це, фінансова сфера держави потребує постійного моніторингу, аналізу та вдосконалення. Її ефективне функціонування є передумовою сталого розвитку країни, підвищення добробуту населення та зміцнення позицій держави у світовому співтоваристві. У подальших розділах дослідження нами буде зосереджено увагу на розробці стратегій, які враховуватимуть сучасні виклики, зокрема корупційні та сприятимуть формуванню стабільної й прозорої фінансової системи.

Фінансова сфера є критично важливою частиною економічної системи будь-якої країни, оскільки вона забезпечує ефективний розподіл ресурсів та

підтримує стабільність економічного розвитку. Однак, вона також є однією з найбільш вразливих до корупційних ризиків, що може мати серйозні наслідки для економічної стабільності та соціального благополуччя.

Отже, аналіз фінансової сфери як найбільш вразливої складової економічної системи до впливів та ризиків корупційного спрямування, дозволяє зробити кілька ключових висновків:

Передусім, варто підкреслити вразливість фінансових інституцій. Фінансові інституції, такі як банки, страхові компанії та інвестиційні фонди, часто стають об'єктами корупційних схем через їхню роль в управлінні великими обсягами фінансових ресурсів. Недосконалість регуляторних механізмів та недостатній контроль з боку держави створюють сприятливі умови для зловживань.

Не менш небезпечними є регуляторні прогалини, які виникають через наявність прогалин у законодавстві та регулюванні фінансового сектору, що сприяє розвитку корупційних практик. Відсутність чітких норм та стандартів для фінансових транзакцій ускладнює виявлення та попередження корупційних дій.

Ще одним чинником, що сприяє корупції у фінансовій сфері є слабкість інституційної спроможності державних органів, відповідальних за нагляд за фінансовим сектором, що часто призводить до недостатнього контролю за діяльністю фінансових установ. Це може бути пов'язано з недостатнім фінансуванням, браком кваліфікованих кадрів або політичним втручанням.

Особливий акцент, у плані вразливості фінансової сфери, необхідно спрямувати на економічні наслідки. Корупція у фінансовій сфері може призводити до значних економічних втрат, зокрема до зниження інвестиційної привабливості країни, підвищення вартості кредитних ресурсів та погіршення умов для підприємницької діяльності.

Не менш складними виступають і соціальні наслідки, оскільки корупція у фінансовій сфері підриває довіру громадян до фінансових інституцій та держави в цілому. Це може призводити до зростання соціальної напруги та

погіршення якості життя населення.

Вважаємо, що для мінімізації ризиків корупції у фінансовій сфері необхідно впроваджувати комплексні заходи, що включають вдосконалення законодавства, посилення інституційної спроможності державних органів контролю, а також підвищення прозорості та підзвітності фінансових інституцій. Важливу роль також відіграє міжнародне співробітництво у боротьбі з корупцією, оскільки багато корупційних схем мають транскордонний характер [89, с. 212-215; 90, с. 116-118].

Висновки до розділу 1

Підсумовуючи аналіз теоретико-методологічного підґрунтя дослідження адміністративно-правового забезпечення протидії корупції у фінансовій сфері, проведений у першому розділі, можемо зробити такі висновки:

1. Аналіз стану наукової розробленості теми свідчить про значний інтерес дослідників до проблематики протидії корупції загалом та, зокрема, у фінансовій сфері. Проте виявлено, що значна частина наукових праць зосереджена на загальних питаннях корупції, тоді як специфічні аспекти, пов'язані із фінансовою сферою, залишаються недостатньо вивченими. Це зумовлює необхідність поглиблення досліджень у цьому напрямі з урахуванням сучасних викликів.

Дослідження вихідних методологічних основ показало, що для вивчення проблематики адміністративно-правового забезпечення протидії корупції доцільно застосовувати міждисциплінарний підхід. Це передбачає інтеграцію методів правознавства, економіки, соціології та інших наук для комплексного аналізу причин і наслідків корупції у фінансовій сфері.

2. Встановлено, що адміністративно-правове забезпечення протидії корупції у фінансовій сфері має ґрунтуватися на комплексному підході, який включає і нормативно-правові, й організаційно-управлінські механізми.

Доцільно акцентувати увагу на необхідності узгодження національного законодавства з міжнародними стандартами у сфері протидії корупції, а також на забезпеченні ефективного впровадження антикорупційних механізмів.

Водночас, важливим є формування культури нетерпимості до корупції серед працівників фінансової сфери та суспільства загалом. Це потребує проведення освітніх кампаній, підвищення рівня правової свідомості та етичних стандартів.

3. На основі проведеного аналізу фінансової сфери виокремлено основні взаємопов'язані елементи, що є найбільш вразливими до впливів та ризиків корупційного спрямування, зокрема, це *державні фінанси*, які є основним інструментом реалізації економічної політики держави. Вони включають бюджетну систему, державні доходи (податки, мита, збори) та видатки, а також державний борг; *фінанси підприємств*, що виступають базовою складовою фінансової системи, адже саме підприємства створюють більшу частину валового внутрішнього продукту (ВВП) країни; *банківська система*, яка виконує важливу роль у мобілізації та перерозподілі фінансових ресурсів; *фінансовий ринок* – це місце, де здійснюється купівля-продаж фінансових активів, таких як акції, облігації, валюта тощо, який поділяється на кілька сегментів: ринок капіталу, валютний ринок, ринок цінних паперів та інші; *страховий ринок* є тим сегментом, що забезпечує захист майнових інтересів фізичних і юридичних осіб від непередбачуваних ризиків; *міжнародні фінанси*, які в сучасних умовах глобалізації відіграють важливу роль у функціонуванні національних економік. Вони охоплюють зовнішньоекономічну діяльність держави, міжнародні інвестиції, кредити та гранти, а також валютно-фінансову співпрацю з іншими країнами та міжнародними організаціями; *державний контроль* і регулювання фінансової сфери, що спрямований на забезпечення ефективності функціонування усієї фінансової сфери.

4. Доведено, що фінансова сфера є однією з ключових ланок функціонування сучасної держави, яка забезпечує стабільність економічної системи, підтримку соціальних програм та сприяє розвитку інфраструктури. Її

роль у формуванні економічної політики, регулюванні грошового обігу та забезпеченні фінансової безпеки держави є важливою для досягнення стратегічних цілей національного розвитку. З огляду на це, фінансова сфера держави потребує постійного моніторингу, аналізу та вдосконалення. Її ефективне функціонування є передумовою сталого розвитку країни, підвищення добробуту населення та зміцнення позицій держави у світовому співтоваристві.

5. Фінансова сфера є критично важливою частиною економічної системи будь-якої країни, оскільки вона забезпечує ефективний розподіл ресурсів та підтримує стабільність економічного розвитку. Однак, вона також є однією з найбільш вразливих до корупційних ризиків, що може мати серйозні наслідки для економічної стабільності та соціального благополуччя. У цьому контексті виокремлено чинники, що сприяють такій вразливості: 1) недосконалість регуляторних механізмів та недостатній контроль з боку держави; 2) регуляторні прогалини; 3) слабкість інституційної спроможності державних органів, відповідальних за нагляд за фінансовим сектором, що часто призводить до недостатнього контролю за діяльністю фінансових установ; 4) значні економічні втрати, що призводять до зниження інвестиційної привабливості країни, підвищення вартості кредитних ресурсів та погіршення умов для підприємницької діяльності; 5) соціальні наслідки, оскільки корупція у фінансовій сфері підриває довіру громадян до фінансових інституцій та держави загалом, а це, у свою чергу, може призводити до зростання соціальної напруги та погіршення якості життя населення.

6. Вказано, що для мінімізації ризиків корупції у фінансовій сфері необхідно впроваджувати комплексні заходи, що включають вдосконалення законодавства, посилення інституційної спроможності державних органів контролю, а також підвищення прозорості та підзвітності фінансових інституцій. Важливу роль також відіграє міжнародне співробітництво у боротьбі з корупцією, оскільки багато корупційних схем мають транскордонний характер.

РОЗДІЛ 2

АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВИЙ МЕХАНІЗМ ПРОТИДІЇ КОРУПЦІЇ У ФІНАНСОВІЙ СФЕРІ В КОНТЕКСТІ ЗАГАЛЬНОДЕРЖАВНОЇ АНТИКОРУПЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ

2.1. Правове регулювання, спрямоване на протидію корупції у фінансовій сфері: генеза та особливості формування

Як з'ясовано нами у попередньому розділі, корупція у фінансовій сфері є однією з найсерйозніших загроз для стабільності економіки, ефективності управління державними ресурсами та забезпечення прав громадян. Її поширення підриває довіру до державних інституцій, створює нерівні умови для учасників фінансових відносин та негативно впливає на інвестиційний клімат держави. Саме тому питання правового регулювання, спрямованого на протидію корупції у фінансовій сфері, набуває особливої актуальності.

Формування нормативно-правових механізмів боротьби з корупцією є складним і багатогранним процесом, що потребує врахування і міжнародного досвіду, і національних особливостей правової системи. Розвиток антикорупційного законодавства у фінансовій сфері залежить від багатьох факторів, серед яких варто виділити політичну волю, рівень правової культури суспільства, ефективність діяльності правоохоронних органів та незалежність судової системи.

Як підкреслює К. О. Белєвцова, фінансова сфера має свої специфічні виклики у боротьбі з корупцією, зокрема через складність фінансових операцій, використання новітніх технологій та глобалізацію економічних процесів. Це вимагає адаптації правових норм до сучасних умов, розробки інноваційних підходів до моніторингу фінансових потоків та забезпечення прозорості діяльності суб'єктів господарювання [91, с. 26].

Отже, варто провести аналіз становлення та формування правового

регулювання у сфері протидії корупції в фінансовому секторі, визначення ключових особливостей формування антикорупційних механізмів та оцінки їхньої ефективності в умовах сучасного суспільства.

У сучасному періоді розвитку України спостерігається низка економічних і соціальних явищ, які суттєво впливають на функціонування держави та її інститутів. Як зазначають дослідники Т. О. Біляк і Б. М. Бордюг, однією з ключових особливостей є те, що значна частина валового національного продукту формується не через нормативно закріплені контрактні відносини, а через мережі неформальних і нелегальних взаємодій між посадовими особами, бізнесменами та представниками державних органів [92].

У цьому контексті слушною є думка Ю. С. Назара, який зазначає, що боротьба з корупцією передбачає застосування уповноваженими суб'єктами комплексних заходів впливу та використання для цього норм різних галузей права [93, с. 121].

З огляду на те, що запобігання корупції у фінансовій сфері є однією з ключових складових забезпечення ефективності та прозорості державного управління, нормативно-правова база, що регулює цю сферу, включає численні законодавчі та підзаконні акти, які визначають засади функціонування фінансової системи та механізми боротьби з корупційними проявами.

Одним із центральних елементів цієї нормативно-правової бази, безперечно, є Закон України “Про запобігання корупції” від 14 жовтня 2014 року № 1700-VII [94]. Цей закон встановлює основні принципи та правові засади запобігання корупційним діянням, визначає коло суб'єктів, на яких поширюється його дія, та встановлює відповідальність за порушення антикорупційних норм.

Особливим механізмом запобігання корупції у фінансовій сфері став фінансовий контроль, що передбачений Розділом VII Закону України “Про запобігання корупції” [94]. Зокрема, М. О. Цяпало та В. В. Тильчик підкреслюють, що саме названим Законом в Україні був регламентований фінансовий контроль як інструмент боротьби з фінансовими злочинами та

корупцією [95, с. 190].

Окрім вказаного Закону, існує низка інших нормативних актів, які деталізують окремі аспекти антикорупційної політики та стосуються фінансової сфери. Це, зокрема, положення про запобігання корупції у бюджетній та банківській сферах, сфері публічних закупівель, декларування доходів і витрат посадових осіб, порядок проведення антикорупційної експертизи нормативно-правових актів, а також низка інших питань (зокрема, регулювання діяльності органів, що уповноважені на запобігання корупції, про що детальніше йтиметься у наступних підрозділах нашого дослідження). З-поміж них варто назвати ті нормативно-правові акти, що носять загальний характер і прийняті на основі або на виконання та з урахуванням положень Закону України “Про запобігання корупції”, зокрема: Закони України “Про Національне антикорупційне бюро України” від 14 жовтня 2014 р. № 1698-VII [96], “Про державну службу” від 10 грудня 2015 р. № 889-VIII [97], “Про Національну поліцію” від 2 липня 2015 р. № 580-VIII [98], “Про прокуратуру” від 14 жовтня 2014 р. № 1697-VII [99], “Про Національне агентство України з питань виявлення, розшуку та управління активами, одержаними від корупційних та інших злочинів” від 10 листопада 2015 р. № 772-VIII [100] та низка інших.

Без сумніву, важливу роль у контексті протидії корупції у фінансовій сфері відіграє законодавство, що регулює відповідну діяльність у бюджетній площині. Як зазначає В. Є. Боднар, корупція у сфері бюджетних правовідносин та в бюджетній галузі загалом полягає у використанні суб’єктами цих правовідносин і учасниками бюджетного процесу свого службового становища, перевищенні ними владних повноважень з метою неправомірного збагачення, як індивідуального, так і колективного. Це стосується як особистого збагачення окремих осіб (групи осіб), так і випадків, коли неправомірні дії службових чи посадових осіб спричиняють незаконне надходження коштів на рахунки бюджетних установ, розпорядників або отримувачів бюджетних коштів [101, с. 300].

Посилаючись на О. А. Музику-Стефанчук, науковець вказує, що

ключовими факторами, що сприяють виникненню корупції в органах публічної влади під час здійснення бюджетного процесу в Україні, є такі:

1) проблеми законодавчого характеру, зокрема несвоєчасне ухвалення Закону України “Про Державний бюджет України” та рішень про місцеві бюджети, що призводить до залежності розподілу коштів у період відсутності щорічного бюджетного акта від волі окремих посадових осіб;

2) недостатня прозорість у прийнятті та виконанні бюджетних актів, попри законодавчо закріплену відкритість бюджетного процесу (наприклад, наявність таємних видатків чи зникнення документів суворої звітності в деяких місцевих органах);

3) недостатній рівень притягнення посадових осіб до адміністративної та кримінальної відповідальності за вчинені ними порушення;

4) обмежена участь громадськості у бюджетному процесі та ігнорування думки громадян щодо вирішення фінансово-бюджетних питань;

5) лобіювання інтересів окремих політичних груп або громадян, які часто є представниками місцевої влади, у Верховній Раді України, що особливо проявляється у сфері будівництва, де ефективність витрачання коштів тісно пов’язана з корупційними проявами [101, с. 301].

У цьому аспекті варто зауважити, що законодавець здійснив низку заходів, спрямованих на забезпечення максимальної регламентації питань бюджетної дисципліни та їх постійного перебування у полі зору органів, уповноважених на здійснення контрольної діяльності у цій сфері. Відповідно до положень Бюджетного кодексу України від 8 липня 2010 року № 2456-VI, його дія поширюється на “відносини, що виникають у процесі складання, розгляду, затвердження, виконання бюджетів, звітування про їх виконання та контролю за дотриманням бюджетного законодавства, а також питання відповідальності за порушення бюджетного законодавства, включаючи правові засади утворення та погашення державного і місцевого боргу” [102].

Основним органом у системі центральних органів виконавчої влади, який відповідає за формування та реалізацію державних політик у фінансовій сфері,

є Міністерство фінансів України (далі – Мінфін). Згідно з “Положенням про Міністерство фінансів України”, затвердженим Постановою Кабінету Міністрів України від 20 серпня 2014 року № 375, це міністерство відповідає за розробку та впровадження державної політики у сферах фінансів, бюджету, державного боргу, міжбюджетних відносин та місцевих бюджетів, а також політики у галузі державного пробірної контролю, бухгалтерського обліку та аудиту. Окрім того, Мінфін забезпечує реалізацію державної політики у сфері контролю за дотриманням бюджетного законодавства, фінансового контролю, внутрішнього фінансового контролю, казначейського обслуговування бюджетних коштів та коштів клієнтів згідно із законодавством. Також міністерство займається запобіганням і протидією легалізації доходів, отриманих злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та розповсюдженню зброї масового знищення. Крім цього, воно формує політику у сфері організації та контролю за виготовленням цінних паперів і документів суворої звітності, а також забезпечує реалізацію єдиної податкової та митної політики. До компетенції Мінфіну також входить адміністрування єдиного внеску на загальнообов’язкове державне соціальне страхування, боротьба з правопорушеннями у сфері податкового і митного законодавства, контроль за трансфертним ціноутворенням, а також регулювання питань сплати єдиного внеску. Окремо міністерство відповідає за політику у сфері видобутку, виробництва, використання та зберігання дорогоцінних металів і каміння, їх обігу та обліку [103].

У рамках нашого дослідження також доцільно підкреслити, що Міністерство фінансів, з метою організації своєї діяльності, відповідно до законодавчих повноважень: “1) забезпечує здійснення заходів щодо запобігання корупції та контролює їх виконання в апараті Міністерства фінансів, а також на підприємствах, в установах і організаціях, що перебувають у сфері його управління; ...” [103].

У межах своєї компетенції Міністерство фінансів України реалізовує комплекс заходів, спрямованих на протидію корупції у фінансовій сфері. Зокрема, ці заходи передбачають унормування різних аспектів фінансової

системи на рівні підзаконних актів. У цьому контексті протягом 2018–2024 років Міністерством фінансів було прийнято низку нормативно-правових актів, зокрема Накази: “Про затвердження Порядку проведення перевірок стану організації роботи із запобігання і виявлення корупції у діяльності державних підприємств, установ та організацій, що належать до сфери управління Міністерства фінансів України” від 29 липня 2024 року № 366 [104], “Про затвердження Методичних рекомендацій щодо запобігання та врегулювання конфлікту інтересів у Міністерстві фінансів України, керівників юридичних осіб публічного права, що належать до сфери управління Міністерства фінансів України” від 21 травня 2024 року № 253 [105], “Про затвердження Кодексу етичної поведінки працівників Міністерства фінансів України” від 15 серпня 2023 року № 436 [106], “Про внесення змін до наказу Міністерства фінансів України від 13 грудня 2022 року № 428” від 15 лютого 2023 року № 97 [107], “Про затвердження Методичних рекомендацій з питань прийняття і розгляду, перевірки та належного реагування у Міністерстві фінансів України на повідомлення про можливі факти корупційних або пов’язаних із корупцією правопорушень, інших порушень Закону України “Про запобігання корупції”, внесені викривачами” від 13 грудня 2022 року № 428 [108], “Про внесення змін до Положення щодо впровадження в апараті Міністерства фінансів України механізмів заохочення та формування культури повідомлення про можливі факти корупційних або пов’язаних з корупцією правопорушень, інших порушень Закону України “Про запобігання корупції”” від 13 грудня 2022 року № 427 [109], “Про затвердження Порядку проведення перевірок за дотриманням антикорупційного законодавства у діяльності державних підприємств, установ та організацій, що належать до сфери управління Міністерства фінансів України” від 7 грудня 2022 року № 419 [110], “Про затвердження Положення щодо впровадження в апараті Міністерства фінансів України механізмів заохочення та формування культури повідомлення про можливі факти корупційних або пов’язаних з корупцією правопорушень, інших порушень Закону України “Про запобігання корупції”” від 24 жовтня 2022 року

№ 345 [111], “Про внесення змін до Методичних рекомендацій щодо внутрішньої процедури перевірки факту подання декларацій та взаємодії структурних підрозділів у Міністерстві фінансів України” від 16 вересня 2022 року № 293 [112], “Про затвердження Методичних рекомендацій щодо внутрішньої процедури перевірки факту подання декларацій та взаємодії структурних підрозділів у Міністерстві фінансів України” від 26 травня 2021 року № 295 [113], “Про внесення змін до Методичних рекомендацій організації у Міністерстві фінансів України роботи із повідомленнями про корупційні або пов’язані з корупцією правопорушення, внесеними викривачами” від 20 червня 2018 року № 593 [114], “Про затвердження Методичних рекомендацій організації у Міністерстві фінансів України роботи із повідомленнями про корупційні або пов’язані з корупцією правопорушення, внесеними викривачами” від 20 червня 2018 року № 569 [115], “Про затвердження Методичних рекомендацій щодо порядку поводження з майном, що може бути неправомірною вигодою, або подарунком, які особа отримала чи виявила у своєму службовому приміщенні” від 20 червня 2018 року № 570 [116].

На офіційному вебресурсі Міністерства фінансів України розміщена інформація про заходи щодо запобігання корупційним правопорушенням у самому Міністерстві та його підпорядкованих структурних підрозділах. Зокрема, зазначено, що у разі володіння достовірними даними про порушення антикорупційного законодавства працівниками апарату Міністерства фінансів України, установами чи підприємствами, які перебувають у сфері його управління, громадяни мають можливість повідомити про це. Для цього передбачено надсилання інформації на електронну адресу anti-corruption@minfin.gov.ua або використання Веб-форми “Повідомити про корупцію”, доступної за відповідним посиланням внизу сторінки.

Крім того, повідомлення про факти корупційних чи пов’язаних із корупцією правопорушень, а також інші порушення Закону України “Про запобігання корупції” можуть бути подані через Єдиний портал повідомлень викривачів, доступний за посиланням: <https://whistleblowers.nazk.gov.ua/#/> [117].

Неабияку небезпеку для фінансової сфери несе корупція, яка вчиняється у банківській системі. Як зазначає А. В. Хаванов, вона підриває довіру до фінансових установ, спричиняючи фінансову нестабільність і збільшуючи ризики при здійсненні міжнародних операцій. Вчений наголошує, що корупція в банківському секторі є серйозною проблемою, яка негативно впливає як на економіку, так і на фінансову систему. Вона проявляється у різних формах, зокрема через хабарництво, зловживання службовим становищем, відмивання коштів та шахрайство. Кожна з цих форм має специфічні риси та наслідки, які завдають шкоди не лише банківським установам та їхнім клієнтам, але й суспільству загалом [118].

Однією з найбільш небезпечних форм економічних злочинів є відмивання коштів, яке залишається серйозною проблемою для фінансових систем усього світу. Цей процес включає легалізацію доходів, отриманих злочинним шляхом, з метою їх інтеграції в офіційний обіг. Як зазначає А. В. Хаванов, нехтування фінансовими установами заходами щодо запобігання та протидії цьому явищу має значний негативний вплив як на самі установи, так і на економіку країни загалом. Фінансові установи відіграють ключову роль у забезпеченні стабільності економічної системи. Однак їхня бездіяльність або недостатня увага до впровадження механізмів протидії відмиванню коштів може призвести до серйозних наслідків. Зокрема, втрата довіри клієнтів і партнерів до фінансової системи є одним із найбільш руйнівних наслідків. Клієнти, які сумніваються у надійності банків або інших фінансових організацій, можуть відмовлятися від співпраці з ними, що, у свою чергу, зменшує обсяги інвестицій і уповільнює економічний розвиток [118].

Крім того, відмивання коштів створює сприятливе середовище для фінансування інших злочинів, таких як тероризм, корупція та торгівля наркотиками, що особливо небезпечно для нашої держави в умовах сьогодення. Це підриває не лише фінансову стабільність, але й соціальну безпеку держави. Нехтування належною перевіркою клієнтів та операцій може стати причиною залучення фінансових установ до незаконної діяльності, навіть якщо це

відбувається ненавмисно.

Найбільш небезпечною формою, безперечно, є відмивання коштів. З огляду на це А. В. Хаванов, наголошує, що фінансові установи, які не вживають достатніх заходів у запобіганні та протидії відмиванню коштів, одержаних злочинним шляхом, втрачають довіру клієнтів і партнерів до фінансової системи в цілому, що має далекосяжні негативні наслідки для економіки країни [118].

На основі аналізу Антикорупційної програми Національного банку України на 2018–2019 роки, затвердженої рішенням Правління Національного банку та погодженої з Національним агентством з питань запобігання корупції [119], дослідники В. В. Шендрик, Т. Л. Білоус, В. А. Ватрас та О. І. Кривенко виділяють потенційні корупційні ризики у сфері банківської діяльності:

- використання професійного судження під час розгляду документів, необхідних для отримання дозволів, ліцензій, погоджень, акредитацій та реєстрацій;
- складність процедур розгляду таких документів та часткове охоплення цих процесів внутрішніми регламентами;
- обмежена доступність інформації щодо планових виїзних перевірок та їх програм для підконтрольних суб'єктів;
- недостатнє нормативне врегулювання порядку здійснення безвиїзного банківського нагляду;
- невизначеність дій працівників під час безвиїзного нагляду у питаннях фінансового моніторингу, включаючи можливість приховування виявлених порушень;
- неоднозначність заходів впливу щодо банків за аналогічні порушення, виявлені під час наглядових заходів;
- використання професійного судження при оцінці стійкості банку;
- застосування професійного судження у процесі визначення осіб, пов'язаних із банком, або угод, укладених на умовах, що не відповідають поточним ринковим умовам, а також недостатня регламентація таких процесів;

- використання професійного судження при ухваленні рішень про надання кредитів банкам та контролю за виконанням зобов'язань за кредитними договорами;
- недотримання нормативно встановлених процедур і критеріїв підготовки рішень у діяльності підрозділів Національного банку, а також приховування приватного інтересу в цих процесах;
- ризики комунікації під час взаємодії з представниками третіх сторін;
- недостатня регламентація процесу відбору юридичних осіб як дистриб'юторів пам'ятних монет та сувенірної продукції Національного банку, а також реалізації продукції за готівку;
- недостатнє врегулювання процедур закупівель, які не підпадають під дію Закону України “Про публічні закупівлі”;
- можливість встановлення дискримінаційних умов для потенційних постачальників товарів, робіт і послуг;
- недостатній рівень контролю за виконанням контрагентами договірних зобов'язань;
- недоліки у процесах управління діяльністю Корпоративного недержавного пенсійного фонду Національного банку та претензійно-позовній роботі з боржниками;
- зниження рівня відповідальності осіб після їх звільнення з Національного банку;
- недостатня регламентація розгляду повідомлень про порушення Кодексу етики працівника Національного банку;
- приховування посадовими особами інформації про порушення обмежень, встановлених Законом України “Про запобігання корупції”;
- порушення процедур роботи з інформацією з обмеженим доступом та недоліки її захисту;
- відсутність практики залучення уповноваженого підрозділу до антикорупційної експертизи проектів регуляторних актів;
- недостатня ефективність системи отримання повідомлень від громадян

про порушення антикорупційного законодавства працівниками Національного банку [120, с. 75-76].

Науковці також поділяють корупційні виклики на внутрішні (що стосуються організаційно-управлінських, фінансово-господарських, кадрових і юридичних процедур функціонування банку) та зовнішні (пов'язані з діяльністю ділових партнерів, включаючи органи державної влади та місцевого самоврядування, з якими банк підтримує ділові відносини) [120, с. 77-78].

Важливими документами, які визначають питання запобігання корупції у банківській сфері є програми антикорупційної політики банків. Зокрема, АТ “УНІВЕРСАЛ БАНК” шляхом створення власної Антикорупційної політики задекларував та формалізував основні цілі, принципи, пріоритети та напрями діяльності у сфері запобігання і протидії корупції та хабарництву в межах своєї діяльності. Дія положень цієї Антикорупційної політики поширюється на всіх працівників і керівників Банку незалежно від займаної посади. Усі співробітники та керівники зобов'язані дотримуватись етичних стандартів, підходів і вимог, визначених у документі. Загальні принципи та обмеження політики також поширюються на осіб, які виконують роботу чи надають послуги за договорами з Банком, а також на контрагентів (зокрема агентів, консультантів) та інших осіб, які діють за дорученням Банку. Антикорупційна політика застосовується у правовідносинах Банку з контрагентами, включаючи органи державної влади та місцевого самоврядування. Відбір контрагентів здійснюється відповідно до критеріїв, що базуються на прозорості діяльності, конкурентності, якості товарів, робіт і послуг, а також їх надійності [121].

У політиці запобігання корупційним діям та хабарництву в АТ “БАНК КРЕДИТ ДНІПРО” важливим принципом є “нульова толерантність” до будь-яких форм корупції. Банк зобов'язується вживати всіх необхідних заходів, передбачених законодавством, для запобігання, виявлення та протидії корупційним діям. Цей принцип є керівним для працівників Банку у їхній професійній діяльності та взаємовідносинах з клієнтами, партнерами, контрагентами, представниками державних органів і органів місцевого

самоврядування [122].

Антикорупційна програма, впроваджена у ПриватБанку, спрямована на виявлення, протидію та попередження корупційних дій. З метою збереження репутації банку та запобігання будь-яким зловживанням усі співробітники ПриватБанку суворо дотримуються положень, принципів та обмежень, передбачених Антикорупційною програмою АТ КБ “ПриватБанк”. Необхідно підкреслити, що текст Антикорупційної програми доступний для ознайомлення працівникам, посадовим особам банку та його діловим партнерам на офіційному вебсайті банку, а також на внутрішніх інформаційних платформах. У програмі детально викладено форми та ресурси, за допомогою яких можна повідомити про порушення антикорупційного законодавства співробітниками АТ КБ “ПриватБанк” [123].

У рамках антикорупційної політики в банківському секторі варто звернути увагу на антикорупційні програми таких ключових учасників ринку, як АТ «Державний ощадний банк України», АТ “Райффайзен Банк” та АТ “Банк “Український капітал”. Зокрема, Антикорупційна програма АТ “Державний ощадний банк України” встановлює процес впровадження антикорупційних заходів, що включає визначення комплексу правил, стандартів і процедур, спрямованих на виявлення, запобігання та протидію корупції в діяльності банку. Ця програма відображає прагнення банку до дотримання високих етичних стандартів у веденні бізнесу, підвищення рівня корпоративної культури та забезпечення високого рівня ділової репутації [124].

Антикорупційна програма акціонерного товариства “Райффайзен Банк” та його дочірніх структур створена з метою дотримання вимог законодавства України у сфері запобігання корупції, а також стандартів, встановлених Групою Райффайзен Банк Інтернаціональ. У межах цієї програми Банк та його дочірні компанії заявляють про прихильність принципам “нульової толерантності” до незаконної чи неетичної поведінки, яка може бути пов’язана з корупційними правопорушеннями. Це стосується як внутрішньої діяльності, так і взаємовідносин із клієнтами, контрагентами, іншими юридичними та

фізичними особами, а також органами державної влади та місцевого самоврядування. Банк зобов'язується вживати всіх необхідних заходів, передбачених законодавством України, для запобігання, виявлення та протидії корупційним проявам [125]. Політика щодо протидії та запобігання корупції в Банку та Банківській Групі АКЦІОНЕРНОГО ТОВАРИСТВА “БАНК “УКРАЇНСЬКИЙ КАПІТАЛ” є внутрішнім нормативним актом, який визначає заходи із запобігання корупційним проявам та хабарництву. Вона встановлює принципи та вимоги, спрямовані на протидію корупційним діям, мінімізацію корупційних ризиків (зокрема, ризиків конфлікту інтересів) і забезпечення дотримання працівниками Банку, учасниками Банківської Групи, а також іншими особами, уповноваженими діяти від імені або в інтересах Банку чи Банківської Групи, положень антикорупційного законодавства України, нормативно-правових актів Національного банку України, Статуту Банку та учасників Банківської Групи, Кодексу корпоративної етики Банку та Банківської Групи, цієї Політики та інших внутрішніх нормативних документів Банку і Банківської Групи [126].

Варто окремо зазначити, що під час розробки системи заходів протидії корупції Банк або учасники Банківської Групи дотримуються низки основоположних принципів, а саме:

1. Принципи корпоративного управління.
2. Принцип відповідності цієї Політики та антикорупційних заходів законодавству України, нормативно-правовим актам, загальноприйнятим нормам і ринковим стандартам, які можуть бути застосовані до Банку або учасників Банківської Групи.
3. Принцип особистого прикладу керівництва, що передбачає роль керівників у формуванні культури нетерпимості до корупції, впровадженні антикорупційних заходів та забезпеченні виконання положень Політики, включаючи дотримання принципу лояльності до Банку або учасників Банківської Групи.
4. Принцип підтримки ініціатив співробітників Банку або учасників

Банківської Групи щодо вільного повідомлення про неприйнятну поведінку чи порушення в діяльності організації, включаючи випадки шахрайства або корупції, без страху перед можливими санкціями.

5. Принцип пропорційності антикорупційних процедур існуючому корупційному ризику, що передбачає розробку та впровадження заходів з урахуванням ризиків конфлікту інтересів у діяльності Банку або учасників Банківської Групи.

6. Принцип ефективності антикорупційних процедур, які повинні бути економічно доцільними, простими у реалізації та водночас забезпечувати суттєвий результат.

7. Принцип відповідальності всіх керівників і працівників Банку або учасників Банківської Групи незалежно від їх посади чи стажу роботи за вчинення корупційних правопорушень у зв'язку з виконанням своїх трудових чи управлінських обов'язків, а також персональна відповідальність керівництва за реалізацію антикорупційної політики.

8. Принцип прозорості ведення бізнесу, що передбачає інформування клієнтів, контрагентів, партнерів, акціонерів та громадськості про застосовані антикорупційні стандарти, виконання вимог законодавства України щодо відкритості та доступу до інформації.

9. Принцип постійного контролю та регулярного моніторингу ефективності впроваджених антикорупційних стандартів і процедур, а також здійснення контролю за їх дотриманням [126].

Вагомим інструментом запобігання корупції у багатьох сферах, зокрема й фінансовій є інститут публічних закупівель. Його функціонування регламентується положеннями Закону України “Про публічні закупівлі” від 25 грудня 2015 року № 922-VIII [127]. Зазначений нормативно-правовий акт визначає чіткі правила та процедури здійснення закупівель за державні кошти, спрямовані на забезпечення прозорості, конкурентності та ефективного використання бюджетних ресурсів. Закон визначає основні принципи проведення публічних закупівель, серед яких ключовими є відкритість,

недискримінація учасників, об'єктивність у виборі переможця та запобігання конфлікту інтересів. Запровадження електронної системи закупівель стало важливим кроком до підвищення рівня прозорості, оскільки всі етапи процесу – від оголошення тендеру до укладення договору – фіксуються у відкритому доступі.

Варто підкреслити, що ефективність цього інституту полягає також у підзвітності замовників та можливості громадського контролю за їхньою діяльністю. Отже, публічні закупівлі не лише сприяють економії державних ресурсів, але й створюють умови для мінімізації корупційних ризиків, що є важливим аспектом забезпечення верховенства права та доброчесності в управлінні державними фінансами.

Окремо необхідно наголосити на тому, що вказаний вище Закон визначає основні правові та економічні принципи, що регулюють процес закупівель товарів, робіт і послуг для задоволення потреб державних органів, територіальних громад та об'єднаних територіальних громад. Головною метою цього нормативного акта є забезпечення ефективності та прозорості процедур закупівель, формування конкурентного середовища у сфері публічних закупівель, а також мінімізація ризиків корупційних проявів у цій галузі. Закон спрямований на підтримку добросовісної конкуренції, що є важливим чинником для розвитку економіки та підвищення довіри до державних інституцій.

Крім того, цей Закон має стратегічне завдання – гармонізацію національного законодавства України з *acquis* Європейського Союзу. Це відповідає зобов'язанням, взятим Україною в рамках виконання Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і державами-членами ЄС [128]. Така адаптація правових норм дозволяє забезпечити інтеграцію України до європейського правового простору, сприяючи підвищенню стандартів у сфері публічних закупівель.

Закон також визначає механізми запобігання порушенням у процесі

закупівель, включаючи корупційні ризики. Встановлюються чіткі процедури для забезпечення прозорості тендерів, рівного доступу учасників до участі у закупівлях та недопущення дискримінаційних практик. Ці заходи спрямовані на створення умов для чесної конкуренції та ефективного використання державних ресурсів [127].

Необхідно підкреслити, що в сучасних реаліях забезпечення прозорості та ефективності процесів публічних закупівель є одним із пріоритетних напрямів державної політики. Як зазначає В. В. Карлова, розробка механізмів для запобігання корупційним ризикам у цій сфері здійснюється з урахуванням міжнародних стандартів і положень національного законодавства [129].

Очевидно, що публічні закупівлі є важливою складовою економічної діяльності держави, а це, у свою чергу, вимагає належного регулювання для попередження корупційних проявів. У цьому контексті міжнародні нормативно-правові акти, такі як Конвенція ООН проти корупції [130] та рекомендації Організації економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР) [131], слугують основою для формування національних механізмів контролю за закупівельними процесами.

Українське законодавство у сфері публічних закупівель, зокрема Закон України “Про публічні закупівлі”, передбачає низку інструментів для мінімізації корупційних ризиків. Серед них варто виділити обов’язковість використання електронної системи закупівель, відкритість даних про тендери, а також створення ефективного механізму оскарження рішень замовників.

Особливу увагу варто приділити впровадженню електронної системи “ProZorro”, яка стала важливим кроком у напрямку цифровізації процесів закупівель. Ця система забезпечує доступність інформації про всі етапи тендеру, що сприяє підвищенню рівня прозорості та зменшенню можливостей для зловживань.

Посилаючись на Т. Ратушняк, М. Бурак, акцентує увагу на перевагах ProZorro, якими є те, що:

- закупівлі за державні кошти відбуваються в онлайн-режимі;

- будь-яка особа може бути віртуально присутньою на аукціоні закупівлі;
- спроба провести корумпований тендер одразу отримує розголос;
- система назавжди зберігає історію редагувань і надає можливість переглянути видалені документи;
- процес вибору переможця є зрозумілим і публічним;
- будь-який учасник торгів у режимі онлайн може подивитися перелік компаній учасників і подати скаргу;
- у систему викладають повну інформацію про товар, послугу або роботи переможця, зокрема й укладений договір;
- мінімальним є пакет довідок під час подання пропозиції; документообіг – електронний, зручний інтерфейс для подання пропозицій; постійною є підтримка професійними кол-центрами [132, с. 104].

На важливість системи Prozorro у протидії корупції та забезпеченні прозорості в державних закупівлях звертають увагу також О. Шевченко та О. Коляда. Науковці зазначають декілька механізмів, які завдяки впровадженню системи Prozorro сприяли зниженню рівня корупції, зокрема: запровадження електронного аукціону, що обмежило можливості для корупційних дій і тіньових угод; використання електронної форми аукціону, яка мінімізує ризик суб'єктивного втручання в тлумачення правил; забезпечення відкритого доступу всіх зацікавлених сторін до спостереження за процесом закупівель у режимі реального часу, що виключає можливість прихованих домовленостей і непрозорих підтверджень угод між учасниками; автоматизація алгоритмів торгів, яка знижує вплив суб'єктивних факторів; а також проведення аналізу і моніторингу всіх етапів процесу, що сприяє підвищенню конкуренції та дозволяє забезпечити вигідніші умови і ціни для державних закупівель [133, с. 35].

У контексті законодавчого регулювання питання запобігання корупції у фінансовій сфері, варто звернути увагу на поняття “рамкова угода”, яке було впроваджено Законом України “Про внесення змін до Закону України “Про публічні закупівлі” та деяких інших законодавчих актів України щодо

вдосконалення публічних закупівель” від 19 вересня 2019 року № 114-IX. Згідно з цим Законом рамкова угода – це “правочин, що укладається одним чи кількома замовниками (у тому числі централізованою закупівельною організацією) в порядку, встановленому цим Законом, з кількома учасниками процедури закупівлі з метою визначення основних умов закупівлі окремих товарів і послуг для укладення відповідних договорів про закупівлю протягом строку дії рамкової угоди” [134].

Особливості проведення закупівель за рамковими угодами та їх укладення детально врегульовано наказом Міністерства економічного розвитку і торгівлі України від 15 вересня 2017 року № 1372. Цей нормативний акт розширив сферу застосування інституту рамкових угод у процедурі закупівель, визначив механізм планування закупівель за рамковими угодами, окреслив специфіку їх реалізації, встановив зміст рамкової угоди та обов’язкові елементи, які повинні бути передбачені в проекті рамкової угоди. Також наказом регламентовано порядок укладення рамкової угоди, процедуру відбору учасників для підписання договору про закупівлю в межах рамкової угоди. Окрему увагу приділено питанням укладення та виконання договорів про закупівлю за рамковими угодами, умовам та підставам припинення дії рамкової угоди, а також особливостям проведення закупівель із використанням конкурентного відбору [135].

Важливим нормативним актом, спрямованим на вдосконалення системи публічних закупівель та попередження корупційних проявів у фінансовій сфері, є Розпорядження Кабінету Міністрів України від 24 лютого 2016 року № 175-р, яким затверджено Стратегію реформування системи публічних закупівель (“дорожню карту”) [136].

Незважаючи на певні позитивні зміни, що спостерігаються у сфері закупівель, у Стратегії все ж акцентується увага на тому, що однією з ключових проблем системи публічних закупівель залишається нестабільність законодавства. Ця проблема спричиняє неоднозначне тлумачення принципів і правил здійснення публічних закупівель, а також ускладнює ефективне

правозастосування. У зв'язку з цим уряд вважає, що одним із пріоритетних напрямів реформи публічних закупівель є створення передбачуваної та стабільної нормативно-правової бази, що ґрунтується на гармонізації національного законодавства з нормами Європейського Союзу, адаптації ключових концепцій і понять, а також приведенні процедур закупівель у відповідність із міжнародними стандартами. Додатково підкреслюється важливість інституційної структури як невід'ємного елемента системи публічних закупівель [136], аналіз якої нами буде зроблено далі.

У контексті державних закупівель, як зазначає М. О. Шевелуха, корупція фактично проявляється у формі шахрайських дій з боку осіб, залучених до процесу закупівель. Це спричиняє економічні втрати для держави, завдані учасниками закупівельних процедур. Зазвичай така діяльність супроводжується прихованою змовою між покупцем і продавцем, коли відповідальні за закупівлі особи змушені або добровільно погоджуються на використання “послуг” учасників торгів задля ухвалення рішень на їхню користь. Таким чином, корупція виступає інструментом незаконного впливу на процеси ухвалення рішень та їх виконання, які можуть мати правовий, управлінський або економічний характер [137, с. 189].

Незважаючи на наявність розроблених механізмів, у сфері їх впровадження зберігається низка викликів. Зокрема, це стосується забезпечення належного контролю за дотриманням законодавчих норм, підвищення професійної компетентності працівників замовників та усунення прогалин у правовому регулюванні. Натомість, В. С. Сірко, з позицією якого ми повністю погоджуємося, зазначає, що система закупівель, як і будь-яка інша система, не є досконалою та може містити певні вразливості:

1. Маніпуляції з тендерною документацією. Внесення специфічних умов, які можуть бути виконані лише окремими постачальниками. Наслідки: обмеження конкуренції та ймовірність змови між замовником і постачальником.

2. Фіктивні учасники тендерів. Використання підставних компаній для

імітації конкуренції. Наслідки: заздалегідь визначений переможець та неефективне використання бюджетних ресурсів.

3. Затримки в оплатах. Навмисне затягування процесу виплат з метою отримання неправомірної вигоди. Наслідки: погіршення відносин із постачальниками та можливі додаткові витрати.

4. Недостатній контроль за виконанням контрактів. Відсутність ефективного моніторингу виконання договірних умов. Наслідки: низька якість виконаних робіт або поставлених товарів, перевищення запланованих витрат.

5. Технічні вразливості. Можливість технічних збоїв або проблем у роботі системи. Наслідки: затримки у проведенні тендерів та ймовірність маніпуляцій із даними.

Для зменшення цих ризиків, на думку дослідника, необхідно постійно вдосконалювати систему закупівель шляхом впровадження нових механізмів контролю та залучення громадськості до моніторингу процесів. Це сприятиме підвищенню прозорості та ефективності функціонування системи [138, с. 261].

У свою чергу, А. В. Гарбінська-Руденко, О. О. Покутній та В. Р. Шимко вважають, що подолання корупції у сфері публічних закупівель можливе за умови реалізації таких комплексних заходів:

1) посилення правової та інституційної бази: удосконалення чинного законодавства, підвищення ефективності діяльності антикорупційних органів, забезпечення їхньої незалежності та автономності;

2) ефективний моніторинг і запровадження відповідальності: посилення контролю за діяльністю органів влади, запровадження суворої відповідальності за корупційні правопорушення, забезпечення прозорості та публічності процесу ухвалення рішень;

3) активне залучення громадськості та медіа: стимулювання участі громадян у заходах з протидії корупції, забезпечення контролю за діяльністю органів влади з боку засобів масової інформації;

4) формування системної антикорупційної культури: виховання у суспільстві нетерпимості до корупційних проявів, усвідомлення їхньої

негативної ролі у процесах розвитку цивілізованого суспільства [139, с. 416].

Отже, можна констатувати, що механізми запобігання корупційним ризикам у сфері публічних закупівель в Україні базуються на міжнародному досвіді та адаптовані до специфіки національного контексту. Втім, для забезпечення їхньої дієвості необхідно реалізувати комплексний підхід до удосконалення нормативно-правової бази та практики її імплементації.

Одним із ключових нормативно-правових актів, спрямованих на боротьбу з корупцією у фінансовій сфері, є Постанова Кабінету Міністрів України № 220 від 4 березня 2023 року. Цей документ, ухвалений відповідно до положень Закону України “Про запобігання корупції”, затвердив Державну антикорупційну програму на 2023–2025 роки [140]. Варто підкреслити особливий акцент цього документа, який сфокусований на посиленні заходів фінансового контролю.

У рамках нашого дослідження особливу увагу привертають положення, спрямовані на запобігання корупції в окремих пріоритетних галузях, що мають безпосередній зв’язок із фінансовою сферою. Зокрема, йдеться про такі напрями: “1) державне регулювання економіки; 2) митна справа та оподаткування; 3) державний та приватний сектори економіки; 4) будівництво, земельні відносини та інфраструктура; 5) сектор оборони; 6) охорона здоров’я, освіта і наука та соціальний захист” [140].

У сфері державного регулювання економіки чітко окреслюються питання, пов’язані із забезпеченням прозорості та зниженням корупційних ризиків у публічному секторі, що мали б вирішуватися шляхом комплексної цифрової трансформації органів державної влади та місцевого самоврядування. Однак недостатній рівень цифровізації в цій сфері створює значні перешкоди, які негативно впливають на якість надання послуг громадянам і бізнесу. Це, своєю чергою, стає підґрунтям для виникнення потенційних корупційних ризиків.

Ця проблема тісно пов’язана з іншими ключовими аспектами, зокрема: нерівномірним і вибіркоvim застосуванням обов’язкових норм до суб’єктів господарювання та проведенням перевірок їх діяльності; незавершеністю

переходу від карально-репресивного підходу до системи державного нагляду (контролю), яка базується на принципах превентивності й оцінки ризиків; надмірною дискрецією з боку органів виконавчої влади та місцевого самоврядування. Усі ці фактори створюють додаткові виклики для забезпечення ефективного управління та правопорядку в економічній сфері.

Сфера *митної справи та оподаткування*, на жаль, продовжує залишатися під впливом корупційних ризиків. Основними чинниками, що сприяють виникненню потенційних корупційних проявів у цій галузі, є недостатня прозорість і ефективність діяльності відповідних органів, надмірна концентрація їх повноважень, а також обмежений рівень економічної свободи для суб'єктів підприємницької діяльності.

Корупцію спричиняє значна кількість чинників, які притаманні і *державному, і приватному секторам економіки*. Зокрема, це стосується неефективності існуючої моделі управління у суб'єктах господарювання державного сектору, відсутності формалізованої політики щодо власності підприємств державної форми власності, а також невпровадження стандартів корпоративного управління ОЕСР у низці стратегічно важливих об'єктів. До цього додається недостатнє формування чітких і прозорих вимог до систем внутрішнього контролю та управління ризиками на підприємствах державної власності. У приватному секторі високий рівень толерування корупції обумовлений численними факторами, що також ускладнює боротьбу з цим явищем.

У сфері *будівництва, земельних відносин та інфраструктури* сьогодні існує значний потенціал для проявів корупційних дій. Одним із ключових чинників, що сприяють корупції, є недостатня прозорість інформації у галузі містобудування та землеустрою, яка залишається фрагментованою та неповною. Крім того, функціонування Єдиної державної електронної системи у сфері будівництва ще не досягло завершеного стану, що створює додаткові ризики.

Суттєвими факторами, які сприяють виникненню корупції у зазначених

сферах, є високий рівень бюрократизації процесів погодження та затвердження документації. Це включає складність процедур і тривалий час їх виконання, що стимулює окремих осіб до використання незаконних методів для прискорення процесу. Додатково, законодавчі колізії та прогалини створюють невизначеність у правозастосуванні, що ускладнює контроль і моніторинг діяльності у цих сферах. Відсутність чіткої та ефективної системи контролю також є одним із ключових аспектів, що підвищують ризик корупційних зловживань. Недостатній рівень координації між державними органами, а також відсутність належного механізму прозорості та підзвітності призводять до зниження ефективності управління у сфері будівництва та земельних відносин. У комплексі ці фактори створюють сприятливе середовище для корупційних практик.

В умовах сучасних викликів, коли держава веде боротьбу за збереження своєї незалежності, суверенітету та територіальної цілісності, *оборонний сектор* набув стратегічного значення для України. У цьому контексті корупційні прояви в оборонній сфері становлять серйозну загрозу, оскільки вони підривають основи державності та знижують ефективність національної безпеки. Основними факторами, що сприяють виникненню корупції в оборонному секторі, є недостатній рівень прозорості, відкритості та конкурентності у процесах здійснення процедур оборонного замовлення. Зокрема, це стосується залучення посередницьких структур, які необґрунтовано збільшують вартість державних контрактів, відсутності ефективного контролю за цільовим використанням бюджетних коштів, а також за якістю продукції, своєчасністю її виготовлення та постачання.

Ці проблеми ускладнюються недостатньою регламентацією процесів закупівель та моніторингу виконання контрактів, що створює сприятливий ґрунт для зловживань. Відсутність дієвих механізмів запобігання корупції в оборонному секторі ставить під загрозу ефективне функціонування всієї системи національної безпеки. Розв'язання цих питань потребує комплексного підходу, який передбачає впровадження сучасних антикорупційних

інструментів, посилення прозорості процедур закупівель, забезпечення публічного контролю та відповідальності посадових осіб. Тому, боротьба з корупцією в оборонному секторі є одним із пріоритетних завдань державної політики, реалізація якого сприятиме зміцненню обороноздатності України та підвищенню довіри громадян до державних інституцій [141].

Корупція не оминула й такі важливі сфери, як *охорона здоров'я, освіта, наука та соціальний захист*. Незважаючи на специфічне призначення кожної з цих сфер, неналежний рівень надання послуг, проблеми з доббором кадрів, недостатня прозорість та відкритість окремих процедур, а також брак ефективного контролю за використанням бюджетних коштів створюють передумови для їх руйнування та підвищеної вразливості до корупційного впливу [140].

Корупціогенні фактори, як зазначає Б. М. Головкін, є системними проблемами, що спричиняють виникнення корупції та сприяють її поширенню. Ці фактори мають інституційний, нормативно-правовий і морально-психологічний характер. На думку науковця, корупціогенні чинники правового регулювання охоплюють окремі положення нормативно-правових актів або сукупність норм законодавства, які можуть створювати умови для вчинення корупційних правопорушень чи правопорушень, пов'язаних із корупцією. Такі фактори містяться як у чинних нормативно-правових актах, так і в їхніх проектах, а їх виявлення здійснюється шляхом проведення антикорупційної експертизи.

Корупціогенні фактори правового регулювання можуть проявлятися у відсутності належного врегулювання суспільних відносин у певних сферах, наявності прогалин у законодавстві, юридичних колізій у нормативно-правових актах, а також нечіткому визначенні функцій, прав, обов'язків і відповідальності органів державної влади та місцевого самоврядування, а також осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування. До того ж такі фактори можуть включати порушення балансу інтересів сторін або створення надмірних обтяжень для отримувачів публічних

послуг, закріплення широких дискреційних повноважень, недосконалість механізмів контролю за реалізацією владних повноважень, а також недоліки у регламентації конкурсних процедур тощо [142, с. 254].

Підсумовуючи проведений аналіз нормативно-правових механізмів, спрямованих на протидію корупції у фінансовій сфері України, зокрема в бюджетній, банківській галузях та сфері публічних закупівель, можна зробити такі основні висновки.

Правове регулювання, спрямоване на протидію корупції у сфері бюджетних відносин, залишається одним із ключових напрямів забезпечення фінансової безпеки держави. Встановлено, що недосконалість процедур бюджетного планування, розподілу та використання бюджетних коштів створює передумови для виникнення корупційних ризиків. Важливим є впровадження прозорих механізмів моніторингу та контролю за витратами бюджету, зокрема через цифровізацію бюджетних процесів та розширення доступу громадськості до інформації про використання державних коштів.

У банківській сфері корупційні прояви здебільшого пов'язані з непрозорістю процедур видачі кредитів, регулюванням діяльності фінансових установ та контролем за їх операціями. Аналіз чинного законодавства показав необхідність посилення антикорупційних заходів, зокрема шляхом удосконалення нормативно-правової бази для запобігання конфліктам інтересів серед посадових осіб банківської системи. Важливим аспектом є також підвищення ефективності діяльності Національного банку України як регулятора у сфері боротьби з фінансовими злочинами.

Система публічних закупівель залишається однією з найбільш вразливих до корупційних проявів через значні обсяги фінансових ресурсів, що залучаються в цій сфері. Впровадження електронної системи закупівель (ProZorro) стало важливим кроком на шляху до забезпечення прозорості та підзвітності. Однак дослідження виявило низку проблем, таких як маніпуляції з тендерною документацією, змови між учасниками торгів та недостатній контроль за виконанням укладених договорів. Для зменшення корупційних

ризиків необхідно вдосконалити механізми перевірки доброчесності учасників тендерів та розширити можливості громадського контролю.

Для ефективної протидії корупції у фінансовій сфері необхідно забезпечити комплексний підхід, що включає як удосконалення законодавства, так і підвищення рівня правової культури населення та посадових осіб. Особливу увагу доцільно приділити посиленню інституційної спроможності органів, відповідальних за виявлення та розслідування корупційних правопорушень, а також забезпеченню невідворотності покарання за такі дії.

Отже, правове регулювання у сфері протидії корупції у фінансовій сфері потребує подальшого вдосконалення з урахуванням сучасних викликів і міжнародного досвіду. Лише за умови скоординованої роботи всіх зацікавлених сторін можна забезпечити ефективне функціонування фінансової системи України та мінімізувати корупційні ризики.

2.2. Адміністративна та фінансова відповідальність за корупційні правопорушення, вчинені у фінансовій сфері

Передусім варто зазначити, що ст. 65¹ Розділу XI “Відповідальність за корупційні або пов’язані з корупцією правопорушення та усунення їх наслідків” Закону України “Про запобігання корупції” від 14 жовтня 2014 року № 1700-VII, за вчинення корупційних або пов’язаних з корупцією правопорушень особи, які зазначені у ч. 1 ст. 3 цього Закону, притягаються до таких встановлених видів відповідальності у порядку передбаченому законом, а саме: кримінальної, адміністративної, цивільно-правової та дисциплінарної [94].

На думку Д. Корецької-Шукєвіч, цінність вказаного нормативно-правового акта перш за все обумовлена тим, що на законодавчому рівні закріплено основні категорії у сфері протидії корупційним проявам, зокрема й введено в законодавчий обіг таке поняття, як правопорушення, пов’язане з корупцією

[143, с. 149].

Аналізуючи правове регулювання адміністративної відповідальності у сфері протидії корупції, В. В. Брулевич та О. В. Ковач зазначають, що Закон України “Про публічні закупівлі” також містить положення щодо адміністративної відповідальності за корупційні правопорушення у сфері публічних закупівель, що безпосередньо стосується фінансової сфери. Науковці підкреслюють, що основними видами адміністративної відповідальності є штрафи, адміністративні санкції, а також анулювання рішень або документів, пов’язаних з публічними закупівлями [144, с. 340].

Отож у цьому підрозділі нами буде акцентовано увагу на адміністративній відповідальності, а також на певних аспектах фінансової відповідальності, як складової цивільно-правової відповідальності, що носить компенсаторний характер та має суттєве значення для запобігання корупції у фінансовій сфері. Варто підкреслити, що адміністративна та фінансова відповідальність за корупцію у фінансовій сфері є однією з ключових тем сучасного правового регулювання, спрямованого на забезпечення прозорості та доброчесності в економічних відносинах. Корупція у фінансовій сфері не тільки послаблює довіру громадян до державних органів, але й становить серйозну загрозу для економічної стабільності, ефективності ринкових механізмів та міжнародного іміджу країни.

В умовах глобалізації та інтеграції фінансових систем проблема боротьби з корупцією набуває особливої актуальності. Невід’ємною складовою цієї боротьби є чітке визначення юридичної відповідальності за корупційні правопорушення, що охоплюють як адміністративні, так і фінансові санкції. Ефективність таких заходів залежить від їхньої здатності не лише карати винних, але й запобігати подібним діям у майбутньому.

Науковий аналіз цієї проблеми вимагає розгляду різних аспектів адміністративної та фінансової відповідальності, яка застосовується до осіб, що вчиняють корупційні дії у фінансовій сфері. Адміністративна відповідальність передбачає застосування санкцій, які мають на меті

припинення протиправної поведінки та запобігання її повторенню в майбутньому. Це може включати штрафи, позбавлення права займати певні посади або вести певну діяльність. Фінансова відповідальність, у свою чергу, акцентує увагу на компенсації збитків, завданих корупційними діями, а також на відшкодуванні незаконно отриманих прибутків.

Питання адміністративної відповідальності загалом та за корупційні правопорушення досліджувались багатьма вченими, які аналізували зміст, поняття, співвідношення з іншими категоріями та видами юридичної відповідальності, ефективність заходів, що застосовуються до правопорушників. Концептуальні питання цієї проблематики викладені у працях відомих українських вчених, з-поміж яких: В. Б. Авер'янов [145], І. Л. Бородін [146], К. В. Броннікова [147], С. Т. Гончарук [148], Н. В. Гришина [149], С. Л. Дембіцька [150], Т. О. Коломоєць [151], В. К. Колпаков [152], І. І. Комарницька [153], О. В. Кузьменко [154], С. М. Мельник [155], С. О. Мосьондз [156], О. І. Остапенко [157], С. В. Петков [158], О. М. Щукін [159] та інші. Натомість, в сучасних умовах розвитку нашої держави, рівень розробленості окремих положень, зокрема тих, що торкаються запобігання корупції у фінансовій сфері, потребує подальшого дослідження та аналізу.

Як підкреслює О. Калітенко, за корупцію передбачені різні типи відповідальності: від звичайної догани до років у в'язниці [160].

У контексті сучасних викликів важливо дослідити механізми правового регулювання, які спрямовані на запобігання корупції у фінансовій сфері, а також оцінити їх ефективність. Це включає аналіз національного законодавства, міжнародних стандартів та практик, які можуть бути імплементовані для посилення боротьби з корупцією.

Адміністративний проступок, як підкреслює С. Ф. Константінов (підкріплюючи своє твердження думками авторів підручника “Курс адміністративного права України”), менш небезпечний для суспільства, ніж злочин, тому громадськість засуджує його менше. Оцінка поведінки особи залежить від різних факторів: світогляду, ідеології, суспільної психології та

ціннісних орієнтацій. Тому однакові проступки можуть оцінюватися різними людьми по-різному. Знання правової заборони дозволяє громадянину вибрати поведінку, що відповідає цій забороні; незнання ж створює передумови для дій, що ґрунтуються лише на власних переконаннях. В таких випадках правопорушник зазвичай усвідомлює, що його неправомірні дії не завдадуть конкретної шкоди іншій особі, оскільки абстрактні заборони не мають конкретного адресата. Це послаблює його внутрішній самоконтроль, руйнує ціннісні установки та створює умови для вчинення адміністративного проступку [161, с. 213]. Натомість, на нашу думку, правопорушення, що пов'язані з корупцією у фінансовій сфері, все ж зачіпають інтереси багатьох осіб, а отже є набагато небезпечнішими і суспільна небезпека їх є значною.

Дослідження адміністративної та фінансової відповідальності за корупцію у фінансовій сфері є актуальним не лише для України, але й для багатьох інших країн, які стикаються з подібними викликами. Зважаючи на глобалізацію фінансових ринків та інтеграцію економік, міжнародне співробітництво у цій сфері набуває особливого значення.

З огляду на те, що корупція у фінансовій сфері є одним із найбільш небезпечних проявів порушення законності, що загрожує економічній безпеці держави, підриває довіру до фінансових установ і створює несприятливі умови для інвестицій, українське законодавство передбачає низку заходів адміністративної та фінансової відповідальності для осіб, які вчиняють корупційні правопорушення у цій сфері.

Передусім, необхідно зауважити, що ст. 9 Кодексу України про адміністративні правопорушення (КУпАП), під адміністративним правопорушенням (проступком) визнає протиправну, винну (умисну або необережну) дію чи бездіяльність, яка посягає на громадський порядок, власність, права і свободи громадян, на встановлений порядок управління і за яку законом передбачено адміністративну відповідальність [162].

Водночас, Закон України “Про запобігання корупції” виокремлює корупційне правопорушення – “діяння, що містить ознаки корупції, вчинене

особою, зазначеною у частині першій статті 3 цього Закону, за яке законом встановлено кримінальну, дисциплінарну та/або цивільно-правову відповідальність” [94], а також правопорушення, пов’язане з корупцією – “діяння, що не містить ознак корупції, але порушує встановлені цим Законом вимоги, заборони та обмеження, вчинене особою, зазначеною у частині першій ст. 3 цього Закону, за яке законом встановлено кримінальну, адміністративну, дисциплінарну та/або цивільно-правову відповідальність” [94].

Згадувана нами, Д. Корецька-Шукєвіч, підкреслює, що таке трактування визначення правопорушень, пов’язаних з корупцією виглядає дещо нелогічним, оскільки надто розширює зміст цього поняття і ускладнює практику його застосування [143, с. 150], з чим ми цілком погоджуємось.

Як підкреслює Ю. В. Кузьменко, адміністративна відповідальність є наскрізною лінією у розробці державою логістики боротьби із корупцією в нашій країні. Основним джерелом права, де окреслено ряд обмежень і заборон у цій сфері, безперечно, є Кодекс України про адміністративні правопорушення [163, с. 55].

Аналізуючи Кодекс України про адміністративні правопорушення [162], можемо зазначити, що правопорушення, які стосуються корупційних діянь розміщені у Главі 13-А “Адміністративні правопорушення, пов’язані з корупцією”.

Назва цієї Глави та низка положень, що містяться в ній, зазнали редакції відповідно до Закону України “Про запобігання корупції”. Нині, норми, що містяться у Главі 13-А КУпАП, визнають правопорушеннями (проступками), пов’язаними з корупцією такі дії: ст. 172⁻⁴ “Порушення обмежень щодо сумісництва та суміщення з іншими видами діяльності”; ст. 172⁻⁵ “Порушення встановлених законом обмежень щодо одержання подарунків”; ст. 172⁻⁶ “Порушення вимог фінансового контролю”; ст. 172⁻⁷ “Порушення вимог щодо запобігання та врегулювання конфлікту інтересів”; ст. 172⁻⁸ “Незаконне використання інформації, що стала відома особі у зв’язку з виконанням службових або інших визначених законом повноважень”; ст. 172⁻⁸⁻¹

“Порушення встановлених законом обмежень після припинення повноважень члена Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сферах енергетики та комунальних послуг”; ст. 172⁻⁹ “Невжиття заходів щодо протидії корупції”; ст. 172⁻⁹⁻¹ “Порушення заборони розміщення ставок на спорт, пов’язаних з маніпулюванням офіційним спортивним змаганням”; ст. 172⁻⁹⁻² “Порушення законодавства у сфері оцінки впливу на довкілля” [162].

Зупинимось на цих нормах детальніше. Так, ст. 172⁻⁴ визначає, що правопорушенням, пов’язаним з корупцією є порушення особою встановлених законом обмежень щодо зайняття іншою оплачуваною діяльністю (крім викладацької, наукової та творчої діяльності, медичної та суддівської практики, інструкторської практики із спорту) або підприємницькою діяльністю.

Заходами, які можуть бути застосовані до особи за таку дії, є штраф у розмірі від трьохсот до п’ятисот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян та конфіскація отриманого доходу від підприємницької діяльності чи винагороди від роботи за сумісництвом.

Частина друга вказаної статті, правопорушенням також визнає порушення особою встановлених законом обмежень щодо входження до складу правління, інших виконавчих чи контрольних органів, чи наглядової ради підприємства або організації, що має на меті одержання прибутку (крім випадків, коли особа здійснює функції з управління акціями (частками, паями), що належать державі чи територіальній громаді, та представляє інтереси держави чи територіальної громади в раді (спостережній раді), ревізійній комісії господарської організації), що тягне за собою накладення штрафу від трьохсот до п’ятисот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян з конфіскацією отриманого доходу від такої діяльності.

Окремо варто зазначити, що дії, передбачені частиною першою або другою, вчинені особою, яку протягом року було піддано адміністративному стягненню за такі ж порушення, передбачають покарання у вигляді накладення штрафу від п’ятисот до восьмисот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян з конфіскацією отриманого доходу чи винагороди та з позбавленням

права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю строком на один рік [162].

Варто підкреслити, що у примітці до вказаної статті визначено суб'єктів цього правопорушення, якими є особи, зазначені у пункті 1 частини першої статті 3 Закону України “Про запобігання корупції”, за винятком депутатів Верховної Ради Автономної Республіки Крим, депутатів місцевих рад (крім тих, які здійснюють свої повноваження у відповідній раді на постійній основі), присяжних, помічників-консультантів народних депутатів України, працівників секретаріатів Голови Верховної Ради України, Першого заступника Голови Верховної Ради України та заступника Голови Верховної Ради України, працівників секретаріатів депутатських фракцій (депутатських груп) у Верховній Раді України [162].

У статті 172⁻⁵ законодавцем визначено, що адміністративній відповідальності підпадають порушення встановлених законом обмежень щодо одержання подарунків. Таке правопорушення тягне за собою накладення штрафу від ста до двохсот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян з конфіскацією такого подарунка. Натомість, та сама дія, вчинена особою, яку протягом року було піддано адміністративному стягненню за порушення, передбачене частиною першою цієї статті, карається накладенням штрафу від двохсот до чотирьохсот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян з конфіскацією такого дарунка (пожертви) та з позбавленням права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю строком на один рік [162].

Примітка до цієї статті суб'єктом таких правопорушень визнає осіб, зазначених у пунктах 1, 2 частини першої статті 3 Закону України “Про запобігання корупції” [162].

Особливе значення для нашого дослідження має стаття 172⁻⁶ “Порушення вимог фінансового контролю”. У контексті протиправної діяльності законодавцем встановлено, що таким правопорушенням є несвоєчасне подання без поважних причин декларації особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, яке передбачає накладення штрафу від

п'ятдесяти до ста неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

Частина друга цієї статті передбачає адміністративну відповідальність у вигляді накладення штрафу від ста до двохсот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян за неповідомлення або несвоєчасне повідомлення про відкриття валютного рахунка в установі банку-нерезидента або про суттєві зміни у майновому стані. Окрім того, дії, передбачені частиною першою або другою вказаної статті вчинені особою, яку протягом року було піддано адміністративному стягненню за такі ж порушення, – тягнуть за собою накладення штрафу від ста до трьохсот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян з конфіскацією доходу чи винагороди та з позбавленням права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю строком на один рік.

Ця стаття також передбачає відповідальність у вигляді накладення штрафу від однієї тисячі до двох тисяч п'ятисот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян і за подання завідомо недостовірних відомостей у декларації особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування [162].

Примітка до цієї статті визначає, що суб'єктами правопорушень у цій статті (крім правопорушень, визначених частинами другою та третьою цієї статті, у частині неповідомлення або несвоєчасного повідомлення про суттєві зміни у майновому стані) є особи, які відповідно до частин першої та другої статті 45 Закону України “Про запобігання корупції” зобов'язані подавати декларацію особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування.

Суб'єктами правопорушень, визначених частинами другою та третьою цієї статті, у частині неповідомлення або несвоєчасного повідомлення про суттєві зміни у майновому стані є суб'єкти декларування, які є службовими особами, які займають відповідальне та особливо відповідальне становище, а також суб'єкти декларування, які займають посади, пов'язані з високим рівнем корупційних ризиків, відповідно до статті 51-³ Закону України “Про запобігання корупції” [162].

Окрім того, у примітці зазначено, що відповідальність за цією статтею за подання завідомо недостовірних відомостей у декларації особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, стосовно майна або іншого об'єкта декларування, що має вартість, настає у випадку, якщо такі відомості відрізняються від достовірних на суму від 100 до 500 прожиткових мінімумів для працездатних осіб [162].

Н. В. Федірко та Ю. В. Олексійчук зазначають, що для забезпечення ефективного управління бюджетними коштами у світовій практиці використовують фінансовий контроль. Зазвичай, це поняття застосовують до політики та процедур, розроблених організацією для управління, документування, оцінки та звітності про фінансові операції організації. Фінансовий контроль для запобігання корупції передбачає збір інформації щодо перевірки використання наданих державою коштів за їх цільовим призначенням (на діяльність політичних партій), моніторинг доступу до заборонених каналів фінансування, перевірку заповнених е-деклараций посадовцями, моніторинг способу життя суб'єктів декларування (чи не з'явилося у володінні незаконно отриманих багатств), а також виявлення інших порушень законодавства з метою їх усунення. Його застосування дає можливість створювати нові політичні проекти та, найголовніше, забезпечує прозорість, оскільки кожен громадянин може дізнатися, хто фінансує партії, і на які потреби використовуються кошти надані державою [164].

Як зауважують Н. В. Федірко та Ю. В. Олексійчук, світова практика застосування фінансового контролю для запобігання корупції показує ряд позитивних наслідків, серед яких:

- формування ефективної системи раціонального використання державних ресурсів;
- дотримання законодавчих вимог;
- виявлення прихованих та незаконно отриманих статків суб'єктів декларування;
- виявлення порушень щодо державного фінансування політичних партій

та задіяти інструменти покарання;

- можливість визначення доцільності фінансування політичних партій;
- відкритість і прозорість фінансового контролю забезпечує довіру до антикорупційних інституцій [164].

Необхідно погодитись з думками Г. Лученцова, який робить висновок, що адміністративна відповідальність за порушення вимог фінансового контролю є невід’ємним складником системи правових приписів у складі єдиної логічної правової норми, яка здійснює правове регулювання відносин у сфері антикорупційного фінансового контролю. Дослідник зауважує, що положення ст. 172⁻⁶ КУпАП мають повністю узгоджуватися з положеннями приписів інших законодавчих положень цієї системи, а застосування має здійснюватися за таким алгоритмом: 1) існують вимоги розділу VII Закону від 14.10.2014 р. № 1700-VII, які порушені; 2) учинене діяння містить склад адміністративного правопорушення, передбаченого ст. 172⁻⁶ КУпАП; 3) відсутні обставини, які виключають можливість притягнення до адміністративної відповідальності; 4) за таке порушення не передбачена кримінальна відповідальність у ст. 366⁻¹ КК України [162].

Ст. 172⁻⁶ КУпАП “Порушення вимог фінансового контролю” входить до глави 13-А “Адміністративні правопорушення, пов’язані з корупцією”. Зміст цієї статті й, власне, логіка законодавця щодо розміщення її саме в главі 13-А дають підстави для висновку, що родовим об’єктом цього правопорушення є суспільні відносини у сфері запобігання корупції, а безпосереднім – відносини у сфері здійснення антикорупційного фінансового контролю. Таке визначення родового й безпосереднього об’єктів цього правопорушення відповідає сутності суспільних відносин, яким завдається шкода під час його вчинення [165, с. 170].

Ще одним правопорушенням, що вміщено у Розділі 13-А є порушення вимог щодо запобігання та врегулювання конфлікту інтересів, що визначено ст. 172⁻⁷ КУпАП. Під такими діями законодавець розуміє неповідомлення особою у встановлених законом випадках та порядку про наявність у неї реального конфлікту інтересів, що передбачає накладення штрафу від ста до

двохсот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

Окрім того, вчинення дій чи прийняття рішень в умовах реального конфлікту інтересів карається накладення штрафу від двохсот до чотирьохсот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян. Водночас, дії, передбачені частиною першою або другою, вчинені особою, яку протягом року було піддано адміністративному стягненню за такі ж порушення, несуть накладення штрафу від чотирьохсот до восьмисот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян з позбавленням права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю строком на один рік [162]. У контексті цієї статті суттєвими є положення, викладені у примітці до неї, де вказано хто є суб'єктами таких правопорушень, а також протлумачено термін “реальний конфлікт інтересів” [162].

Незаконне використання інформації, що стала відома особі у зв'язку з виконанням службових або інших визначених законом повноважень, є правопорушенням, визначеним ст. 172⁻⁸ КУпАП.

Дії, що пов'язані з незаконним розголошення або використанням в інший спосіб особою у своїх інтересах інформації, яка стала їй відома у зв'язку з виконанням службових або інших визначених законом повноважень, згідно з чинним законодавством передбачають накладення штрафу від ста до ста п'ятдесяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

Водночас, незаконне розголошення або використання в інший спосіб особою у своїх інтересах чи в інтересах іншої фізичної або юридичної особи інформації про викривача, його близьких осіб чи інформації, що може ідентифікувати особу викривача, його близьких осіб, яка стала їй (їм) відома у зв'язку з виконанням службових або інших визначених законом повноважень, передбачає накладення штрафу від однієї тисячі до двох тисяч п'ятисот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян з позбавленням права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю строком на один рік [162].

Згідно з приміткою до ст. 172⁻⁸ КУпАП, суб'єктом цього правопорушення у частині першій цієї статті є особи, зазначені у пункті 1 та підпункті “в”

пункту 2 частини першої статті 3 Закону України “Про запобігання корупції”, а також особи, зазначені в частині другій статті 17 Закону України “Про запобігання впливу корупційних правопорушень на результати офіційних спортивних змагань” [162].

Що стосується розуміння, хто є викривачем, то у цьому питанні примітка відсилає до ст. 1 Закону України “Про запобігання корупції” [162].

Стаття 172⁻⁸⁻¹ Порухення встановлених законом обмежень після припинення повноважень члена Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сферах енергетики та комунальних послуг, якою була доповнена Глава 13-А КУпАП Законом України “Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо забезпечення конституційних принципів у сферах енергетики та комунальних послуг” від 19 грудня 2019 року № 394-IX [166], містить норму про те, що порушення встановлених законом обмежень протягом року з дня припинення повноважень члена Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сферах енергетики та комунальних послуг, щодо укладення трудових договорів (контрактів) або вчинення правочинів у сфері підприємницької діяльності з суб’єктом господарювання, що провадить діяльність у сферах енергетики та/або комунальних послуг, діяльність якого ліцензується Національною комісією, що здійснює державне регулювання у сферах енергетики та комунальних послуг, є правопорушенням, за яке передбачено накладення штрафу від п’ятисот до тисячі неоподатковуваних мінімумів доходів громадян [162].

Важливою нормою, яка передбачає адміністративну відповідальність за корупцію, є ст. 172⁻⁹. Цією статтею законодавець передбачив відповідальність за нежиття передбачених законом заходів посадовою чи службовою особою органу державної влади, посадовою особою місцевого самоврядування, юридичної особи, їх структурних підрозділів у разі виявлення корупційного правопорушення. Стягнення у вигляді штрафу накладається від ста двадцяти п’яти до двохсот п’ятдесяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

Та ж сама дія, вчинена повторно протягом року після застосування

заходів адміністративного стягнення, тягне за собою накладення штрафу від двохсот п'ятдесяти до чотирьохсот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян [162].

Знову ж таки, доречно звернутись до примітки, у якій законодавець окреслив суб'єктів цих правопорушень, якими є також особи, зазначені в частині третій статті 17 Закону України “Про запобігання впливу корупційних правопорушень на результати офіційних спортивних змагань” [162].

Ще одним правопорушенням, пов'язаним з корупцією, за яке передбачена адміністративна відповідальність є порушення заборони розміщення ставок на спорт, пов'язаних з маніпулюванням офіційним спортивним змаганням (ст. 172⁹⁻¹).

Порушення заборони розміщення ставок на спорт заінтересованими сторонами офіційного спортивного змагання, в якому вони беруть участь, з одержанням за це неправомірної вигоди в розмірі, що не перевищує двадцяти прожиткових мінімумів для працездатних осіб, карається штрафом від двохсот до п'ятисот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян з конфіскацією грошей, одержаних внаслідок адміністративного правопорушення.

Та сама дія, вчинена особою, яку протягом року було піддано адміністративному стягненню за порушення, передбачене частиною першою статті 172⁹⁻¹, тягне за собою накладення штрафу від п'ятисот до тисячі неоподатковуваних мінімумів доходів громадян з конфіскацією грошей, одержаних внаслідок адміністративного правопорушення, з позбавленням права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю строком на один рік [162]. Суб'єктом правопорушень у цій статті є особи, зазначені в частині другій статті 17 Закону України “Про запобігання впливу корупційних правопорушень на результати офіційних спортивних змагань” [162].

Стаття 172⁹⁻² передбачає відповідальність за порушення встановленої законодавством процедури та строків здійснення оцінки впливу на довкілля, втручання у підготовку та надання висновку з оцінки впливу на довкілля чи рішення про врахування результатів оцінки транскордонного впливу на

довкілля, відмова уповноваженим законом територіальним органом, уповноваженим законом центральним органом виконавчої влади у видачі висновку з оцінки впливу на довкілля з підстав, не встановлених законом. За такі дії, до суб'єктів правопорушень, якими є особи, зазначені у пункті 1, підпунктах “а”, “б” пункту 2 частини першої статті 3 Закону України “Про запобігання корупції”, застосовується накладення штрафу на посадових осіб від двохсот до чотирьохсот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

Ті ж самі дії, вчинені особою, яку протягом року було піддано адміністративному стягненню за порушення, передбачене частиною першою вказаної статті, передбачають накладення штрафу на посадових осіб від чотирьохсот до шестисот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян з позбавленням права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю строком на один рік [162].

Натомість, можемо констатувати, що корупція у фінансовій сфері охоплює широкий спектр протиправних дій, пов'язаних із зловживанням службовим становищем для отримання неправомірної вигоди. Це може включати незаконне привласнення бюджетних коштів, ухилення від сплати податків через корупційні схеми, надання або отримання хабарів у процесі здійснення фінансових операцій тощо.

Водночас, аналіз норм, поміщених у Главі 13-А КУпАП свідчить про деякі проблемні питання, які дещо ускладнюють їх реалізацію. Це передусім, відсильний характер вказаних норм, що змушує правозастосовні органи звертатись до положень інших Законів, зокрема, Закону України “Про запобігання корупції” та низки інших. На цю обставину звертають увагу деякі вчені-адміністративісти (О. Ю. Дрозд, О. І. Остапенко, Н. П. Бортник, С. Т. Гончарук та ін.).

Досить складним, на нашу думку, є визначення суб'єктів правопорушень, що також передбачає застосування норм інших нормативно-правових актів. Українське законодавство визначає корупцію як використання особою, уповноваженою на виконання функцій держави або місцевого самоврядування,

своїх повноважень або пов'язаних із ними можливостей із метою одержання неправомірної вигоди для себе чи інших осіб. У фінансовій сфері це визначення охоплює дії, які безпосередньо впливають на розподіл, управління або використання фінансових ресурсів.

Як підкреслює О. Ю. Дрозд, щодо складання протоколів із корупційних правопорушень, то на такі дії мають право лише уповноважені посадові особи МВС України, СБУ, прокуратури. Тільки суд приймає рішення про притягнення до адміністративної відповідальності, проте обов'язковою умовою є участь прокурора у судовому процесі [167, с. 185].

У цьому контексті варто звернути увагу на деякі статистичні дані, що характеризують стан застосування адміністративної відповідальності та розгляду справ, пов'язаних з корупцією судами. Так, залишок нерозглянутих у судах протоколів на початок 2025 року становив 9043, водночас кількість протоколів про правопорушення, пов'язані з корупцією, що були передані до суду у першому кварталі 2025 року (без повторного направлення) склала 5455 [168].

Окремо доречно навести показники притягнення до адміністративної відповідальності осіб, які працюють у фінансово-кредитній та банківській системах, бюджетній сфері та на підприємствах оборонно-промислового комплексу. Так, упродовж 2020 – 1-го кварталу 2025 років у фінансово-кредитній системі притягнуто до адміністративної відповідальності 1 особу, у банківській – 6 осіб, бюджетній сфері – 1059 (з них лише у 2020 р. – 981 особу), на підприємствах оборонно-промислового комплексу – 23 (*додаток Е*) [168].

Попри те, адміністративна відповідальність є важливим інструментом боротьби з корупцією у фінансовій сфері. Розмір штрафів за адміністративні корупційні правопорушення визначається залежно від характеру і тяжкості порушення. Крім того, до порушників можуть застосовуватися додаткові санкції, такі як позбавлення права обіймати певні посади.

Фінансова відповідальність за корупційні правопорушення у фінансовій сфері полягає у відшкодуванні завданих державі чи іншим суб'єктам збитків.

Це може включати:

1. Відшкодування незаконно отриманих коштів. У разі встановлення факту незаконного отримання коштів або майна особа зобов'язана повернути їх у повному обсязі.

2. Штрафи та пені. За порушення податкового законодавства, пов'язаного з корупційними діями, передбачено значні штрафи та пені.

3. Конфіскація майна. У випадках, коли майно було отримано в результаті корупційних дій, воно може бути конфісковане на користь держави.

Особливістю фінансової відповідальності є її компенсаційний характер: метою є не лише покарання винної особи, але й відновлення порушених економічних інтересів держави.

Попри наявність законодавчих механізмів притягнення до адміністративної та фінансової відповідальності за корупцію у фінансовій сфері, існують певні проблеми в їхньому застосуванні:

1. Недостатня ефективність контролюючих органів. Органи, які здійснюють контроль за дотриманням антикорупційного законодавства, часто стикаються з браком ресурсів та недостатньою координацією дій.

2. Складність доказування. Злочини у фінансовій сфері зазвичай мають складний характер і потребують ретельного збору доказів.

3. Низький рівень правосвідомості. Деякі посадові особи недостатньо усвідомлюють наслідки своїх протиправних дій, що сприяє поширенню корупції.

4. Недосконалість законодавства. Наявність прогалин у законодавстві може створювати можливості для уникнення відповідальності.

На основі проведеного аналізу законодавства, судової практики та наукових джерел можна зробити такі висновки:

1. Адміністративна та фінансова відповідальність є важливими інструментами боротьби з корупцією у фінансовій сфері. Їхнє ефективне застосування сприяє зміцненню законності, забезпеченню економічної стабільності та підвищенню довіри до державних інституцій. Для досягнення

цих цілей необхідно удосконалювати законодавство, посилювати контроль за його виконанням і підвищувати рівень правосвідомості громадян та посадових осіб. Лише комплексний підхід до боротьби з корупцією дозволить мінімізувати її негативний вплив на фінансову сферу України.

Натомість варто підкреслити, що адміністративна відповідальність за корупційні правопорушення у фінансовій сфері має превентивний характер і спрямована на оперативне реагування на порушення. Вона включає застосування штрафів, конфіскацію незаконно отриманих коштів або майна, а також інші заходи адміністративного впливу. Однак, ефективність таких заходів залежить від чіткості законодавчого регулювання та належної роботи контролюючих органів.

Водночас, фінансова відповідальність за корупцію у фінансовій сфері передбачає відшкодування завданих збитків державі або іншим суб'єктам. Вона спрямована не лише на покарання винних осіб, а й на відновлення порушених економічних інтересів. Водночас, механізми реалізації фінансової відповідальності потребують вдосконалення, зокрема в частині забезпечення прозорості процесу оцінки збитків.

2. Аналіз чинного законодавства України виявив низку прогалин і недоліків, які ускладнюють ефективне притягнення до адміністративної та фінансової відповідальності за корупційні правопорушення. Зокрема, це стосується недостатньої координації між органами, що здійснюють контроль і нагляд, а також відсутності чітких критеріїв для кваліфікації правопорушень.

Для підвищення ефективності боротьби з корупцією у фінансовій сфері необхідно гармонізувати національне законодавство з міжнародними стандартами та рекомендаціями. Особливу увагу варто приділити імплементації норм Конвенції ООН проти корупції та інших міжнародних актів.

3. Ефективність адміністративної та фінансової відповідальності значною мірою залежить від правозастосовної практики. Важливим є забезпечення прозорості судових процесів, підвищення професійного рівня суддів і працівників правоохоронних органів, а також впровадження сучасних

інформаційних технологій для моніторингу та аналізу корупційних ризиків.

4. На основі проведеного дослідження можна запропонувати такі заходи:

1) розробка спеціальних методик оцінки шкоди, завданої корупцією у фінансовій сфері; 2) посилення санкцій за повторні правопорушення та створення реєстрів осіб, притягнутих до відповідальності за корупцію; 3) запровадження навчальних програм для представників фінансових установ з метою підвищення їх обізнаності щодо антикорупційного законодавства.

Загалом, адміністративна та фінансова відповідальність за корупційні правопорушення у фінансовій сфері є важливими елементами системи протидії корупції. Їх ефективне застосування потребує не лише вдосконалення нормативно-правової бази, але й узгоджених дій усіх суб'єктів, залучених до боротьби з корупцією. Відтак, впорядкування усього спектра правопорушень, пов'язаних із корупцією, шляхом їх уніфікації та приведення до єдиного правового стандарту, цілковито сприятиме усуненню складнощів, які виникають у процесі правозастосування.

2.3. Діяльність органів, уповноважених протидіяти корупції у фінансовій сфері

Корупція у фінансовій сфері є одним із найбільш небезпечних викликів для сучасних держав, оскільки вона не лише підриває економічну стабільність, але й завдає значної шкоди довірі громадян до інституцій влади. У зв'язку з цим, ефективна протидія корупції є ключовим завданням для забезпечення прозорості, підзвітності та законності у фінансових процесах. Органи, уповноважені здійснювати антикорупційну діяльність, відіграють центральну роль у цьому процесі, формуючи правові, інституційні та практичні механізми для виявлення, запобігання та покарання корупційних правопорушень.

З огляду на це, доречно розглянути основні аспекти діяльності органів, уповноважених протидіяти корупції у фінансовій сфері та приділити особливу

увагу аналізу їхніх функцій, повноважень та взаємодії з іншими установами, а також оцінці ефективності реалізації антикорупційної політики. Враховуючи міжнародний досвід та національні особливості, варто спрямувати дослідження на виявлення ключових проблем і перспектив розвитку системи протидії корупції у фінансовому секторі.

Корупція у фінансовій сфері є одним із найсерйозніших викликів для сучасного суспільства та економіки. Її наслідки руйнують довіру громадян до державних інституцій, підривають економічну стабільність і створюють сприятливі умови для розвитку тіньової економіки, а отже, питання ефективної діяльності органів, уповноважених протидіяти корупції, є особливо актуальним.

На думку, В. М. Висоцького, корупція в Україні має особливості, які відрізняють її від корупції в інших країнах. Без виявлення цих особливостей не можна розробити адекватні заходи протидії їй. Сьогодні корупція в Україні це – корупція кризового типу. Зазначений тип корупції полягає в тому, що це корупція, яка: а) породжується кризою сучасного українського суспільства, а не лише недосконалістю кримінальної юстиції; б) здатна поглиблювати кризу українського суспільства, маючи властивість зводити нанівець будь-які політичні, економічні, правові, моральні реформи в Україні. Така корупція являє собою основну загрозу українській нації, зокрема політичним, економічним, правовим, моральним, культурним засадам її розвитку. Вона має здатність зводити нанівець будь-які реформи в країні, а також спричиняє відчуження України у світовому просторі. Тому вона стає політичною проблемою № 1 для країни [169, с. 40].

Як зазначалось нами у підрозділі 2.1, в Україні боротьба з корупцією регулюється рядом законодавчих актів, серед яких основну роль відіграє Закон України “Про запобігання корупції”. Цей нормативний документ визначає основні принципи, механізми та організаційно-правові засади діяльності антикорупційних органів. Аналіз цього Закону та іншими нормативно-правових актів дозволяють до органів, уповноважених протидіяти корупції у фінансовій сфері, віднести:

1. Національне антикорупційне бюро України (НАБУ) – спеціалізований правоохоронний орган, який здійснює досудове розслідування корупційних злочинів.

2. Спеціалізована антикорупційна прокуратура (САП) – орган прокуратури, який координує діяльність НАБУ та підтримує обвинувачення у суді.

3. Національне агентство з питань запобігання корупції (НАЗК) – орган, відповідальний за моніторинг декларацій посадових осіб, контроль за дотриманням антикорупційного законодавства та проведення антикорупційної експертизи нормативно-правових актів.

Аналізуючи суб'єктів у сфері запобігання і протидії корупції та способи їх інформування, М. В. Бурак зауважує, що до спеціально уповноважених суб'єктів у сфері протидії корупції, яким викривач може повідомити про порушення Закону України «Про запобігання корупції» слід віднести: Генеральну прокуратуру України (01011, м. Київ, вул. Різницька, 13/15, телефон гарячої лінії: (044) 200 79 87; e-mail: korupcia.cent@gr.gov.ua); Національну поліцію України (01601, м. Київ, вул. Академіка Богомольця, 10, телефони гарячої лінії: 0800 500 202, (044) 254 93 90; e-mail: upzkpl@police.gov.ua); Національне антикорупційне бюро України, НАБУ (03035, м. Київ, вул. Василя Сурикова, 3, телефон гарячої лінії: 0800 503 200; офіційний сайт: <https://nabu.gov.ua/>); Національне агентство з питань запобігання корупції, НАЗК (01103, м. Київ, б-р Дружби народів, 28, телефон гарячої лінії: (044) 200 06 91, факс: (044) 200 06 97; офіційний сайт: <https://nazk.gov.ua/>); Державне бюро розслідувань, ДБР (01032, м. Київ, вул. Симона Петлюри, 15, телефон: (044) 294 64 04; офіційний сайт: <https://dbr.gov.ua/>) [170, с. 30].

Водночас, до інших органів у сфері протидії корупції, на думку вченої, можна віднести Службу безпеки України, СБУ (01601, м. Київ, вул. Володимирська, 33, телефон гарячої лінії: 0800 501 482; e-mail: callcenter@ssu.gov.ua; Управління запобігання корупції та проведення люстрації

МВС України (01601, м. Київ, вул. Богомольця, 10, телефон: (044) 254 93 90; e-mail: anticor@mvs.gov.ua) [170, с. 30].

Стосовно здійснення фінансового контролю щодо запобігання фінансових злочинів та корупції, варто виділити Державну аудиторську службу України (ДАСУ) [95, с. 189–194].

Основні напрями діяльності антикорупційних органів, спрямовані на запобігання корупції у фінансовій сфері, загалом, можна звести до таких груп:

1. *Виявлення корупційних схем у фінансовій сфері.* Одним із ключових завдань антикорупційних органів є виявлення складних схем незаконного збагачення, ухилення від сплати податків, відмивання коштів та інших правопорушень у фінансовій сфері. Для цього використовуються сучасні методи аналізу фінансових операцій, співпраця з міжнародними партнерами та залучення експертів з фінансового моніторингу.

2. *Запобігання корупції через контроль за декларуванням доходів.* НАЗК здійснює перевірку електронних декларацій посадових осіб, що дозволяє виявляти випадки незаконного збагачення та конфлікту інтересів. Електронне декларування стало важливим інструментом прозорості та підзвітності державних службовців.

3. *Розслідування корупційних злочинів.* НАБУ та САП займаються розслідуванням кримінальних правопорушень, пов'язаних із корупцією. Їхня діяльність орієнтована на забезпечення притягнення винних осіб до юридичної відповідальності та відшкодування незаконно отриманих коштів шляхом їх повернення до державного бюджету.

4. *Міжнародна співпраця.* Україна активно співпрацює з міжнародними організаціями, такими як GRECO (Група держав проти корупції) та FATF (Міжнародна група з протидії відмиванню коштів). Ця співпраця дозволяє отримувати доступ до передових практик у сфері боротьби з корупцією та забезпечує взаємодію в розслідуванні транскордонних злочинів.

Отже, варто більш детально розглянути вказані вище та низку інших органів, діяльність яких спрямована на запобігання корупції в фінансовій сфері

за названими напрямками.

1. Виявлення корупційних схем у фінансовій сфері.
2. Запобігання корупції через контроль за декларуванням доходів.
3. Розслідування корупційних злочинів.

Проаналізувавши визначення які пропонуються видатними науковцями, приходимо до висновку, що правоохоронні органи України – це спеціально уповноважені державні органи, які забезпечують додержання та реалізацію прав, законних інтересів та свобод громадян, гарантують ключові засади законності та правопорядку в межах своєї компетенції, та відповідно до чинного законодавства України. Всі правоохоронні органи функціонують в єдиній правоохоронній системі України [171, с. 198].

Правоохоронні органи повинні займати ключове місце у питаннях боротьби з корупцією і, по суті, забезпечити імунітет держави від злочинності. Очевидно, що корумповані правоохоронні органи не в змозі ефективно протидіяти тим явищам і процесам, які реально загрожують безпеці особистості, суспільства і держави. У зв'язку із цим найбільшу небезпеку для громадян створює не лише корупційна злочинність чиновників, а саме вчинена працівниками правоохоронних органів, тому корупцію слід розглядати не тільки як об'єкт правового дослідження, а й як психологічне і моральне явище, адже це не лише певні дії, а й система негативних поглядів, переконань, установок, спосіб мислення, який формує стиль життя працівника правоохоронного органу. Саме такі факти формують у населення дефекти правосвідомості, негативне відношення до всієї правоохоронної системи і стимулюють існування та розвиток так званої “тіньової юстиції” [172, с. 231].

На сьогодні однією з перешкод ефективного виконання правоохоронними органами України покладених на них завдань та функцій, зокрема у сфері забезпечення фінансово-економічної безпеки держави, є корупція [173, с. 16].

Зважаючи на поширеність корупції, серед працівників правоохоронних органів, що забезпечують фінансово-економічну безпеку України доцільно зазначити, що однією із форм оцінювання виконання ними визначених законом

завдань є оцінка корупційних ризиків у їх діяльності, яке дозволяє також оцінити ефективність є його організаційної структури, управління, розподіл функціональних обов'язків, виконання співробітниками приписів національного законодавства. Оцінка корупційних ризиків дає керівництву можливість виявити існуючі недоліки в організації діяльності правоохоронних структур та вжити відповідних заходів для їх усунення.

Методологією оцінювання корупційних ризиків у діяльності органів влади, затвердженою Рішенням Національного агентства з питань запобігання корупції від 02.12.2016 р. № 126, визначено, що оцінка корупційних ризиків охоплює: організаційно-підготовчі заходи, виявлення корупційних ризиків та їх оцінку, складення звіту за результатами здійсненої роботи [173, с. 17].

Окремої уваги заслуговує проблема відсутності на законодавчому рівні чітких критеріїв оцінювання діяльності правоохоронних органів, уповноважених запобігати та протидіяти корупції. Навіть якщо такі критерії й існують, вони ґрунтуються переважно на кількісних, а не якісних показниках. Переважання кількісних показників створює можливість маніпулювання статистикою, створюючи штучні показники розкриття злочинів, а також провокує правоохоронців до неякісного розслідування злочинів і порушення прав потерпілих від корупційних злочинів і правопорушень громадян [174, с. 148].

4. Щодо міжнародної співпраці. У рамках міжнародної співпраці особливу увагу доречно приділити позиції В. С. Ворони, який наголошує на тому, що значна кількість правоохоронних органів та установ України мають законодавчо закріплене право звертатися з міжнародними запитами для отримання правової допомоги, необхідної у провадженнях, пов'язаних із корупційними правопорушеннями. Зокрема, дослідник акцентує увагу на повноваженнях Генеральної прокуратури України, визначених Законом України “Про прокуратуру” від 14 жовтня 2014 року № 1697-VII [175], а також на компетенції Міністерства юстиції України, що діє в межах Європейської конвенції про взаємну допомогу у кримінальних справах [176]. Окремо

підкреслюється роль Національного антикорупційного бюро України, діяльність якого регулюється Законом України “Про Національне антикорупційне бюро України” від 14 жовтня 2014 року № 1698-VII [96], та інших правоохоронних органів, які активно співпрацюють з міжнародними організаціями для забезпечення ефективного розслідування корупційних злочинів [177, с. 38-40].

Дещо інший аспект міжнародної співпраці правоохоронних органів, піднімає Я. Ю. Швидкий, доводячи потребу запозичення деякого позитивного міжнародного досвіду у цій сфері. Зокрема, науковець вважає, що для України важливим є впровадження позитивного досвіду у сфері громадського обговорення ефективності роботи Міністерства внутрішніх справ у контексті розслідування корупційних скандалів. Він наголошує на необхідності забезпечення прозорості та звітності у процесах боротьби з корупцією, що є характерною рисою антикорупційної політики в таких країнах, як Нідерланди. В Україні, на його думку, ці аспекти залишаються недостатньо реалізованими, що вимагає внесення змін до чинної державної антикорупційної стратегії. Зокрема, актуальним є доопрацювання положень Стратегії щодо доступності публічних даних, включаючи запровадження механізму звітності Міністерства внутрішніх справ стосовно заходів протидії корупції. Для вирішення зазначеної проблеми пропонується закріплення норми про щорічний звіт Міністра внутрішніх справ України перед Верховною Радою України щодо стану антикорупційної діяльності та результатів реалізації відповідних заходів [178, с. 222].

Натомість згадуваний нами В. С. Ворона, спираючись на положення авторів Науково-практичного коментаря до Закону України “Про запобігання корупції” [179, с. 462], висловлює думку, що, незважаючи на широкий спектр повноважень, якими наділені суб’єкти запобігання корупції, їх реалізація в сучасних умовах залишається складним завданням. Особливо це стосується аспектів, пов’язаних із виявленням, розшуком та управлінням активами у співпраці з компетентними органами інших держав і міжнародними

організаціями. Попри те, як зазначає В. С. Ворона, в Україні функціонують спеціалізовані органи, уповноважені здійснювати міжнародне співробітництво у сфері запобігання та протидії корупції. Хоча їх діяльність має певні недоліки, вона відіграє важливу роль у боротьбі з корупцією як на національному рівні, так і в глобальному масштабі. У сучасних умовах ефективне протидія корупційним схемам та притягнення винних до відповідальності можливе лише за умови активної міжнародної взаємодії, яка виходить за межі географічних кордонів окремих держав [177, с. 40].

Для реалізації контролю з боку держави за забезпеченням антикорупційної політики фактично були створені всі передумови. З метою досягнення Україною рівня контролю у сфері запобігання корупції хоча б як у європейських країнах необхідно продовжувати процеси реформування правоохоронних органів, впровадження чіткого контролю громадськості за державними органами та посадовими особами, вдосконалення антикорупційної комунікації, досягнення міжнародних стандартів і забезпечення національних інтересів України щодо запобігання корупції. Зважаючи на те, що Україна має досить незначний досвід у цій сфері, проведення цієї роботи потребує особливої уваги з боку держави [180, с. 105-106].

Як зауважує В. О. Бурбика, удосконалення адміністративно-правового регулювання діяльності правоохоронних органів як суб'єктів запобігання та протидії корупції має здійснюватися у наступних напрямках:

- 1) формування єдиної концепції формування та розвитку антикорупційних органів;
- 2) усунення дублювання окремих функцій у сфері запобігання та протидії корупції;
- 3) посилення як міжвідомчої взаємодії антикорупційних правоохоронних структур, так і взаємодії з іншими суб'єктами протидії корупції;
- 4) узгодженість спеціальних нормативно-правових актів, що стосуються діяльності правоохоронних органів, з антикорупційним законодавством в цілому;

5) визначеність на законодавчому рівні чітких критеріїв оцінювання діяльності правоохоронних органів як суб'єктів, що протидіють і запобігають корупції [174, с. 148-149].

Натомість, незважаючи на значний прогрес у створенні антикорупційної інфраструктури, існують певні проблеми, які перешкоджають ефективній боротьбі з корупцією, з-поміж яких можна виокремити:

1. Політичний тиск – залежність антикорупційних органів від політичних рішень може негативно впливати на їхню незалежність і результативність.

2. Недостатнє фінансування – обмежені ресурси часто ускладнюють проведення якісних розслідувань та впровадження сучасних технологій моніторингу.

3. Складність судового процесу – тривалість розгляду справ у судах та недостатня кількість суддів із відповідною кваліфікацією створюють перешкоди для швидкого вирішення корупційних справ.

Згадуваний нами В. М. Висоцький, зазначає, що діяльність у протидії корупції, яка має місце сьогодні в Україні є неадекватною сучасній “українській” корупції. Вона зводиться до “сліпого” маніпулювання змінами у законодавстві (що має вигляд його вдосконалення) і хаотичних дій у “вдосконаленні” інституцій кримінальної юстиції (“правоохоронних органів”). Багаторічний досвід такої протидії свідчить про її безплідність. Отже, неврахування закономірностей існування корупції кризового типу в Україні приводить таким чином до волюнтаризму і утопізму у протидії цій корупції. Зокрема до законодавчого волюнтаризму і утопізму, а також політичного волюнтаризму і утопізму, який проявляється у свавільному реформуванні інституцій кримінальної юстиції і розробці різноманітних ілюзорних концепцій протидії корупції [169, с. 40-42].

Аналіз практики протидії корупції в державі вказує на те, що ця протидія не заснована на адекватних уявленнях про корені корупції в Україні. Зокрема, не враховується фактор корупційної активності громадян, і тому все зводиться до корупційної активності посадових (службових) осіб. Це означає, що із

стратегії і тактики протидії корупції випадає такий потенціал як “діяльність, спрямована на зменшення корупційної активності громадян”, що має, на думку вченого, вирішальне значення для протидії корупції кризового типу [169, с. 41].

Натомість, В. В. Башкатова, вважає, що запобігання і протидія корупції в першу чергу залежать від ефективної політики держави, що відображається в діяльності органів та їх посадових осіб, уповноважених забезпечити реалізацію національної антикорупційної правової політики держави у сфері запобігання і протидії корупції [181, с. 119].

Отож, для підвищення ефективності діяльності органів, уповноважених протидіяти корупції у фінансовій сфері, на нашу думку, необхідно:

- забезпечити повну незалежність антикорупційних органів від політичного впливу шляхом внесення змін до законодавства;
- підвищити рівень фінансування цих органів для впровадження сучасних технологій аналізу даних і моніторингу фінансових операцій;
- активізувати міжнародну співпрацю для обміну інформацією та досвідом у боротьбі з транскордонною корупцією;
- завершити реформування судової системи для прискорення розгляду корупційних справ і забезпечення їхнього об’єктивного вирішення.

Відтак, діяльність органів, уповноважених протидіяти корупції у фінансовій сфері, є ключовим елементом забезпечення економічної стабільності та правопорядку в державі. Для забезпечення ефективного функціонування цих органів необхідно застосувати комплексний підхід, що включає як внутрішні реформи, так і активну міжнародну співпрацю. Лише за умови системного підходу до боротьби з корупцією Україна зможе створити прозоре середовище для розвитку економіки та забезпечити довіру громадян до державних інституцій.

В. С. Ворона, стверджує, що в Україні створені і діють низка органів, уповноважених на міжнародне співробітництво в сфері запобігання і протидії корупції. Їх діяльність в цій сфері, хоча і не позбавлена певних недоліків, проте є важливим чинником запобігання і протидії корупції як в Україні, так і в світі

загалом. Оскільки в сучасних умовах запобігання і протидія корупції в світі виходить далеко за межі географічних кордонів країн, а ефективне розкриття корупційних схем та притягнення винних до відповідальності можливо лише в рамках міжнародного співробітництва [177, с. 40].

Отже, аналіз діяльності органів, уповноважених протидіяти корупційним проявам у фінансовій сфері, є надзвичайно важливим аспектом забезпечення економічної стабільності та правопорядку в державі. Аналізуючи поточну ситуацію, можна зробити низку висновків, які мають теоретичне та практичне значення для вдосконалення антикорупційної політики.

По-перше, корупція у фінансовій сфері є одним із найбільш небезпечних явищ, яке негативно впливає на економічний розвиток країни, підриває довіру до державних інституцій та створює умови для нерівності в суспільстві. Виявлено, що найбільш поширеними формами корупції у фінансовій сфері є зловживання службовим становищем, незаконне привласнення бюджетних коштів, ухилення від сплати податків та хабарництво.

По-друге, ефективна протидія корупції у фінансовій сфері вимагає системного підходу, який включає як нормативно-правове регулювання, так і організаційні заходи. У цьому контексті важливу роль відіграють спеціалізовані антикорупційні органи, такі як Національне антикорупційне бюро України, Спеціалізована антикорупційна прокуратура та Державна служба фінансового моніторингу України. Їхня діяльність спрямована на виявлення корупційних схем, проведення розслідувань і притягнення винних осіб до відповідальності.

По-третє, дослідження показує, що існують певні проблеми у функціонуванні антикорупційних органів. Серед основних викликів можна виділити недостатнє фінансування, кадрові проблеми, низький рівень міжвідомчої координації та вплив політичних чинників на їхню діяльність. Ці фактори суттєво обмежують ефективність боротьби з корупцією у фінансовій сфері.

По-четверте, для підвищення ефективності антикорупційної діяльності необхідно забезпечити належний рівень незалежності антикорупційних органів,

удосконалити нормативно-правову базу та запровадити сучасні технології для моніторингу фінансових операцій. Крім того, важливим елементом є формування антикорупційної культури серед населення через освітні програми та просвітницькі кампанії.

По-п'яте, міжнародний досвід боротьби з корупцією свідчить про важливість співпраці з міжнародними організаціями та впровадження передових практик. Зокрема, застосування рекомендацій GRECO та співпраця з Міжнародним валютним фондом (МВФ) можуть сприяти посиленню прозорості фінансової сфери.

Відтак, боротьба з корупцією у фінансовій сфері є багатогранним завданням, яке потребує комплексного підходу та залучення активної участі всіх заінтересованих суб'єктів. Вирішення зазначених проблем сприятиме зміцненню економічної безпеки України, підвищенню довіри до державних інституцій та забезпеченню верховенства права. У подальших дослідженнях доцільно приділити увагу розробці механізмів оцінювання ефективності антикорупційних заходів і визначенню оптимальних шляхів їхнього вдосконалення.

Висновки до розділу 2

Підсумовуючи проведену у другому розділі характеристику адміністративно-правового механізму протидії корупції у фінансовій сфері в контексті загальнодержавної антикорупційної політики є підстави сформулювати низку таких висновків.

1. Встановлено, що правове регулювання, спрямоване на протидію корупції у сфері бюджетних відносин, залишається одним із ключових напрямів забезпечення фінансової безпеки держави. З'ясовано, що недосконалість процедур бюджетного планування, розподілу та використання бюджетних коштів створює передумови для виникнення корупційних ризиків.

Важливим є впровадження прозорих механізмів моніторингу та контролю за витратами бюджету, зокрема через цифровізацію бюджетних процесів та розширення доступу громадськості до інформації про використання державних коштів.

У банківській сфері корупційні прояви здебільшого пов'язані з непрозорістю процедур видачі кредитів, регулюванням діяльності фінансових установ та контролем за їх операціями. Аналіз чинного законодавства показав необхідність посилення антикорупційних заходів, зокрема шляхом удосконалення нормативно-правової бази для запобігання конфліктам інтересів серед посадових осіб банківської системи. Важливим аспектом є також підвищення ефективності діяльності Національного банку України як регулятора у сфері боротьби з фінансовими злочинами.

Сфера публічних закупівель залишається однією з найбільш схильних до корупційних ризиків через значні обсяги фінансових ресурсів, що залучаються в рамках її здійснення. Впровадження електронної системи закупівель (ProZorro) стало важливим кроком на шляху до забезпечення прозорості та підзвітності. Однак дослідження виявило низку проблем, таких як маніпуляції з тендерною документацією, змови між учасниками торгів та недостатній контроль за виконанням укладених договорів. Для зменшення корупційних ризиків необхідно вдосконалити механізми перевірки доброчесності учасників тендерів та розширити можливості громадського контролю.

2. Доведено, що адміністративна та фінансова відповідальність є важливими інструментами боротьби з корупцією у фінансовій сфері. Їхнє ефективне застосування сприяє зміцненню законності, забезпеченню економічної стабільності та підвищенню довіри до державних інституцій. Для досягнення цих цілей необхідно удосконалювати законодавство, посилювати контроль за його виконанням і підвищувати рівень правосвідомості громадян та посадових осіб. Лише комплексний підхід до боротьби з корупцією дозволить мінімізувати її негативний вплив на фінансову сферу України.

Натомість варто підкреслити, що адміністративна відповідальність за

корупційні правопорушення у фінансовій сфері має превентивний характер і спрямована на оперативне реагування на порушення. Вона включає застосування штрафів, конфіскацію незаконно отриманих коштів або майна, а також інші заходи адміністративного впливу. Однак, ефективність таких заходів залежить від чіткості законодавчого регулювання та належної роботи контролюючих органів.

Водночас, фінансова відповідальність за корупцію у фінансовій сфері передбачає відшкодування завданих збитків державі або іншим суб'єктам. Вона спрямована не лише на покарання винних осіб, а й на відновлення порушених економічних інтересів. Однак, механізми реалізації фінансової відповідальності потребують вдосконалення, зокрема в частині забезпечення прозорості процесу оцінки збитків.

3. Аналіз чинного законодавства України виявив низку прогалин і недоліків, які ускладнюють ефективне притягнення до адміністративної та фінансової відповідальності за корупційні правопорушення. Зокрема, це стосується недостатньої координації між органами, що здійснюють контроль і нагляд, а також відсутності чітких критеріїв для кваліфікації правопорушень.

Для підвищення ефективності боротьби з корупцією у фінансовій сфері необхідно гармонізувати національне законодавство з міжнародними стандартами та рекомендаціями. Особливу увагу варто приділити імплементації норм Конвенції ООН проти корупції та інших міжнародних актів.

Водночас, підкреслено, що ефективність адміністративної та фінансової відповідальності значною мірою залежить від правозастосовної практики. Важливим є забезпечення прозорості судових процесів, підвищення професійного рівня суддів і працівників правоохоронних органів, а також впровадження сучасних інформаційних технологій для моніторингу та аналізу корупційних ризиків.

4. Доведено, що для ефективної боротьби з корупцією у фінансовій сфері необхідний системний підхід, який охоплює як нормативно-правове регулювання, так і впровадження організаційних заходів. У цьому аспекті

ключову роль відіграють спеціалізовані антикорупційні установи, зокрема Національне антикорупційне бюро України, Спеціалізована антикорупційна прокуратура та Державна служба фінансового моніторингу України. Їхня діяльність спрямована на виявлення корупційних схем, проведення розслідувань і притягнення винних осіб до відповідальності.

Однак, з'ясовано, що існують певні проблеми у функціонуванні антикорупційних органів. Серед основних викликів виділено недостатнє фінансування, кадрові проблеми, низький рівень міжвідомчої координації та вплив політичних чинників на їхню діяльність. Ці фактори суттєво обмежують ефективність боротьби з корупцією у фінансовій сфері. Для підвищення ефективності антикорупційної діяльності необхідно забезпечити належний рівень незалежності антикорупційних органів, удосконалити нормативно-правову базу та запровадити сучасні технології для моніторингу фінансових операцій.

5. На основі проведеного дослідження запропоновано такі заходи:

- 1) розробка спеціальних методик оцінки шкоди, завданої корупцією у фінансовій сфері;
- 2) посилення санкцій за повторні правопорушення та створення реєстрів осіб, притягнутих до відповідальності за корупцію;
- 3) запровадження навчальних програм для представників фінансових установ з метою підвищення їх обізнаності щодо антикорупційного законодавства;
- 4) дієва співпраці з міжнародними організаціями та впровадження передових практик;
- 5) розробка механізмів оцінювання ефективності антикорупційних заходів і визначення оптимальних шляхів їхнього вдосконалення.

Для вдосконалення взаємодії уповноважених органів, які здійснюють протидію корупції у фінансовій сфері, доцільно запропонувати декілька стратегічних заходів. По-перше, необхідно створити єдину інтегровану інформаційну платформу, яка забезпечить оперативний обмін даними між усіма

відповідними органами, такими як Національне антикорупційне бюро України, Державна служба фінансового моніторингу та інші. Це сприятиме зниженню рівня дублювання функцій і підвищенню ефективності розслідувань. По-друге, варто впровадити спільні навчальні програми для працівників цих органів з акцентом на сучасних методах виявлення та розслідування фінансових злочинів. По-третє, необхідно вдосконалити нормативно-правову базу для чіткого розмежування повноважень і відповідальності між органами, що дозволить уникнути конфліктів юрисдикцій. Крім того, доречно розвивати міжнародну співпрацю, зокрема через укладення угод про обмін інформацією та спільну роботу над транскордонними справами. Нарешті, важливо забезпечити громадський контроль за діяльністю антикорупційних органів, що сприятиме підвищенню їх прозорості та довіри з боку суспільства.

РОЗДІЛ 3

НАПРЯМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРОТИДІЇ КОРУПЦІЇ У ФІНАНСОВІЙ СФЕРІ

3.1. Забезпечення фінансової безпеки як складової економічної безпеки у контексті протидії корупції

Корупція є однією з найгостріших проблем сучасного суспільства, яка негативно впливає на всі сфери життєдіяльності держави, зокрема на її фінансову сферу, підриваючи рівень фінансової безпеки. У сучасних умовах глобалізації та економічної інтеграції фінансова стабільність країни відіграє ключову роль у забезпеченні її суверенітету, економічного розвитку та соціальної справедливості. Водночас корупційні практики підривають довіру до державних інституцій, спотворюють механізми розподілу ресурсів і створюють загрозу для економічної стійкості. Така ситуація є надзвичайно негативним аспектом для нашої держави ще й через те, що заважає ефективно протистояти російській федерації, – країні-агресору, яка безпідставно розпочала широкомасштабну війну проти нашої держави.

Отож, аналіз впливу корупції на фінансову безпеку є важливим елементом дослідження, оскільки саме через фінансову систему здійснюється значна частина корупційних схем. Неефективне управління державними фінансами, ухилення від сплати податків, незаконне виведення капіталів за кордон та інші прояви корупції можуть мати катастрофічні наслідки для економіки держави. У цьому контексті актуальним є вивчення причин, механізмів і наслідків корупційних дій, а також розробка ефективних заходів щодо їх запобігання та мінімізації шкоди.

Питання взаємозв'язку корупції та стану фінансової безпеки була предметом багатьох наукових розвідок вчених різних галузей знань. Правовий аспект проблеми, що стосується протидії корупції у фінансовій сфері, належить

відомим українським вченим, з-поміж яких: В. Авер'янов, О. Андрійко, О. Бандурка, А. Берlach, Ю. Битяк, В. Білоус, В. Гаращук, В. Гвоздецький, В. Гіжевський, І. Голосніченко, О. Дрозд, В. Заросило, Р. Калюжний, Т. Коломоець, В. Колпаков, А. Комзюк, М. Мельник, В. Настюк, Є. Невмержицький, О. Остапенко, В. Петков, С. Петков, Є. Скулиш, О. Тильчик, М. Хавронюк, Ю. Шемшученко, І. Шопіна та інші.

Фінансова система є невід'ємною складовою сучасної економіки, яка забезпечує організацію, управління та перерозподіл фінансових ресурсів у суспільстві. Її функціонування відіграє ключову роль у забезпеченні стабільності, ефективності та розвитку економічних процесів, що є основою для досягнення сталого економічного зростання. Як складна багаторівнева структура, фінансова система охоплює сукупність інститутів, інструментів, ринків та механізмів, які спрямовані на мобілізацію, розподіл і використання фінансових ресурсів. У контексті глобалізації та динамічних змін світової економіки стійкість фінансової системи є показником фінансової безпеки, оскільки остання виступає як фундаментальний елемент економічної безпеки держави та інструмент реалізації її стратегічних цілей.

На думку С. В. Онищенко, сучасні реалії розвитку світового господарства демонструють очевидність того факту, що фінанси, як і загалом економіка, стають все дедалі глобалізованішими, але вимірювання цього процесу є складним та суперечливим. Це перш за все пояснюється тим фактом, що єдиного показника вимірювання глобалізації фінансів не існує, а фахівці використовують різноманітні індикатори, коефіцієнти та показники для оцінювання цього явища [182, с. 51].

Отже, в умовах глобалізації та зростаючої економічної турбулентності фінансова безпека держави набуває особливого значення як ключовий елемент забезпечення її економічної стабільності. Фінансова безпека, будучи невід'ємною частиною національної безпеки, визначає здатність держави ефективно функціонувати в умовах внутрішніх і зовнішніх викликів, зберігаючи стійкість фінансової системи, захист інтересів суб'єктів

господарювання та громадян. Водночас, у сучасному світі, де ризики економічної дестабілізації, фінансових криз та геополітичних конфліктів стають дедалі більш поширеними, питання фінансової безпеки набуває пріоритетного значення для формування стратегій державного управління.

Фінансова безпека визнана невід’ємною складовою економічної безпеки держави, що безпосередньо впливає з положень Стратегії економічної безпеки України на період до 2025 року, затвердженої Указом Президента України від 11 серпня 2021 року № 347/2021. У цій Стратегії зазначається, що протягом останніх років стан фінансової безпеки оцінюється як незадовільний. За таких умов “фінансова система України виявилася неспроможною належним чином витримати виклики збройної агресії Російської Федерації та тимчасової окупації частини території України і на декілька років опинилася в кризовому стані” [183].

Вказана Стратегія визначила основні виклики та загрози для фінансової безпеки, з-поміж яких прослідковуються такі, що безпосередньо пов’язуються з окремими корупційними проявами, а саме: високий рівень тінізації економіки; втрата доходів бюджету внаслідок поширених явищ “сірого” імпорту та контрабанди, схем ухилення від оподаткування, розмивання бази оподаткування шляхом використання “низькоподаткових” юрисдикцій; непослідовність правового регулювання відносин у податковій сфері; низький рівень ліквідності фондового ринку, захисту прав інвесторів поряд із недостатньою спроможністю регулятора протидіяти зловживанням на ринку; поширення явища легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом» [183].

Отож, як слушно зауважує В. М. Пасічник, корупція в сучасних умовах виступає серйозною перешкодою для соціально-економічного розвитку та є чинником дестабілізації українського суспільства, перетворюючись на реальну загрозу національній безпеці та конституційному ладу України. Як в Україні, так і за її межами, наголошується на високому рівні корумпованості представників влади, що свідчить про системний характер корупції в

українському суспільстві. Це явище негативно впливає на всі сфери суспільного життя, поступово інтегруючись у повсякденну діяльність. Корупція сприймається як ефективний та швидкий спосіб вирішення питань і досягнення цілей як політичною елітою, так і значною частиною населення. Водночас ефективний державний контроль, орієнтований на запобігання корупційним проявам, дозволяє ідентифікувати ризики, розробляти політики та впроваджувати заходи, спрямовані на збереження й раціональне використання публічних фінансів, матеріальних і людських ресурсів у процесі управління [184, с. 107-108].

Варто зауважити, що корупція є також однією з найбільших загроз для стабільності та ефективності фінансових систем у сучасному світі загалом. Її вплив поширюється на всі аспекти економічного життя, спричиняючи викривлення ринкових механізмів, зниження довіри до фінансових інституцій та погіршення інвестиційного клімату. У глобалізованій економіці корупційні практики не лише підривають внутрішню стійкість державної фінансової системи, але й створюють ризики для міжнародної економічної співпраці.

Т. І. Андращук та Ю. Ц. Жидецький зазначають, що ключовими чинниками поширення корупції в Україні є: недосконалість антикорупційного законодавства та його неефективне впровадження; існування корупційної системи; відсутність співпраці держави та громадянського суспільства у впровадженні антикорупційних заходів; недостатній рівень ефективності функціонування судової влади і системи кримінальної юстиції у притягненні до відповідальності осіб, причетних до корупційних правопорушень [185, с. 16].

Водночас, науковці висловлюють думку, що для ефективної боротьби з корупцією необхідно:

- удосконалити антикорупційне законодавство з урахуванням не лише ідеологічних засад законодавців, але й особливостей менталітету українського народу;
- забезпечити ефективне застосування антикорупційного законодавства органами державної влади;

- демонтувати існуючу корупційну систему;
- забезпечити підтримку антикорупційних заходів з боку громадянського суспільства;
- підвищити ефективність роботи судової влади та системи кримінальної юстиції у притягненні до відповідальності осіб, які вчинили корупційні правопорушення.

Кожна із цих складових, вважають вчені, відіграє у справі протидії корупції свою особливу роль. Вихід за межі правових рамок в антикорупційній діяльності – це шлях до службових зловживань, свавілля, за яких протидія корупції здійснюватиметься тими ж корупційними засобами [185, с. 18].

А. О. Левчук підкреслює, що зловживання на ґрунті корупції властиве як країнам із ринковою економікою і досить високим рівнем демократії, так і країнам з адміністративно-командною системою економічного господарювання та тоталітарним політичним режимом. Отримують неправомірну вигоду (продаються) як службовці, які отримують дуже низьку платню за свою працю, так і службовці, які мають дуже високі офіційні доходи [2, с. 88].

Подібну думку висловлює і Б. О. Гребенюк, зазначаючи, що проблему корупції в сучасний період можна виявити практично в будь-якій країні світу, а також у будь-якій міжнародній організації. Однак це не означає, що корупція скрізь однакова. Причини виникнення корупції залежно від історичної епохи і фази соціально-економічного розвитку країни досить різні, у зв'язку з чим спроби розробити універсальні адміністративно-правові засоби запобігання і припинення корупції видаються практично нереальними. Наприклад, у цілій низці зарубіжних держав розроблено комплекс адміністративних норм, спрямованих на запобігання та припинення корупції у сфері державного управління та у сфері державної служби. Ці норми ґрунтуються на визнанні та захисті прав і свобод особистості та чіткому виконанні державними службовцями своїх посадових обов'язків. В інтересах запобігання та припинення корупції в системі державної служби розробляються комплексні адміністративні заходи, спрямовані на запобігання та припинення корупції в

державному апараті. У деяких країнах прийнято спеціальні закони, що містять подібні норми, свого роду етичні кодекси або кодекси честі чиновників [186, с. 48-49].

З огляду на це науковець вважає, що вдосконалення діяльності з боротьби з корупцією треба пов'язувати з комплексним здійсненням правових, політичних, організаційних, технічних і фінансових заходів, що забезпечують розвиток необхідних механізмів, реалізація яких дасть змогу створити серйозні передумови для докорінної зміни ситуації у сфері протидії масштабним проявам корупції [186, с. 50].

Натомість, В. Є. Боднар, цілком обґрунтовано підкреслює те, що запобігання корупції в Україні ускладнюється тим, що більшість членів українського суспільства розглядає корупцію як соціальний механізм “прискорення” вирішення власних проблем і вважає корупційну поведінку цілком виправданою. Як правило, громадяни, які стикалися з корупцією, не намагаються відстоювати власні права в законний спосіб через упевненість, що такі спроби будуть марними [101, с. 298].

Водночас, А. С. Гейко, підкреслює, що досвід багатьох країн світу свідчить, що навіть наявність розвиненого законодавства та суворих механізмів покарання не гарантує виправлення соціально шкідливої чи суспільно небезпечної поведінки людини. Основні зміни повинні відбуватися в самій особистості, а ключову роль у цьому відіграє комплекс виховних заходів [187, с. 45].

Отож, науковець вважає, що до основних методів антикорупційного виховання належать: переконання, демонстрація особистого прикладу, вплив громадської думки, створення виховних ситуацій, організація змагань, заохочення, покарання, самопізнання, ставлення до себе та саморегуляція. Однак, методи примусу, зокрема покарання, не здатні самотійно забезпечити досягнення мети створення суспільства без корупції [187, с. 46].

Підсумовуючи викладене вище можемо констатувати, що корупція є одним із ключових дестабілізуючих факторів, що впливають на

функціонування фінансової системи, створюючи значні ризики для її стійкості та ефективності. Аналізуючи вплив корупційних процесів, можна дійти висновку, що вони сприяють зниженню довіри до фінансових інституцій, порушують механізми розподілу ресурсів та створюють додаткові бар'єри для економічного розвитку.

По-перше, корупція послаблює інституційну спроможність держави забезпечувати ефективний контроль за фінансовими потоками. Це призводить до зростання тіньової економіки, ухилення від сплати податків та нераціонального використання бюджетних коштів. Відсутність прозорості у фінансових процесах підриває стабільність як національної валюти, так і банківської системи.

По-друге, корупційні ризики сприяють виникненню нерівності у доступі до фінансових ресурсів. Привілейоване становище певних суб'єктів економічної діяльності, отримане через корупційні механізми, викривляє конкурентне середовище та гальмує розвиток малого та середнього бізнесу.

По-третє, корупція негативно впливає на міжнародну репутацію країни, що ускладнює залучення іноземних інвестицій та співпрацю з міжнародними фінансовими організаціями. Низький рівень інституційної прозорості та слабка боротьба з корупцією можуть призвести до зниження кредитного рейтингу держави.

Для мінімізації впливу корупції на фінансову систему необхідно посилити антикорупційні механізми, забезпечити прозорість фінансових операцій та розробити ефективні правові інструменти для запобігання корупційним проявам. Особливу увагу необхідно приділити вдосконаленню судової системи, яка має забезпечувати невідворотність покарання за корупційні злочини.

Натомість, вважаємо, що тільки комплексний підхід до вирішення проблеми корупції дозволить зменшити ризики для фінансової системи та створити умови для її стабільного розвитку в довгостроковій перспективі.

Як зауважують автори навчального посібника “Запобігання та протидія

корупції” за ред. проф. А. М. Михайленка, корупція є найважливішою складовою тіньового ринку, а суб’єкти корупційних діянь – одними з основних споживачів послуг з відмивання коштів, одержаних злочинним шляхом, одночасно вони є неодмінним атрибутом більшості схем, спрямованих на відмивання доходів незаконного походження. При цьому без радикального зниження рівня корупції всі пропоновані експертами заходи щодо детінізації національної економіки, протидії організованій злочинності та відмиванню коштів будуть неефективними [10, с. 315].

У контексті охарактеризованих чинників корупції науковці підкреслюють, що намагання побороти корупцію лише за допомогою методів прямого впливу (вибіркового покарання за корупційні діяння) не буде ефективним, оскільки неподоланими залишаться глибинні чинники соціальних поведінкових деструкцій.

Найбільш поширені класифікаційні ознаки, які дають змогу типологізувати корупційні відносини, науковці наводять у вигляді таблиці (*див. додаток Є*) [10, с. 321], що на нашу думку є цілком обґрунтованим.

Водночас варто погодитись з авторами у тому, що найпоширенішим підходом до структуризації корупційних діянь є їх поділ за ознакою суб’єктності одержання хабарів: побутова (низова) корупція; комерційна, державна, політична, міжнародна [10, с. 319].

Натомість, вважаємо, що основними критеріями класифікації чинників, що сприяють вчиненню корупційних правопорушень у фінансовій сфері варто вважати:

- *правові* (недосконалість законодавства, прогалини в правовому регулюванні фінансових операцій);
- *організаційні* (низький рівень внутрішнього контролю в установах, відсутність прозорих процедур);
- *соціально-економічні* (нерівномірність розподілу ресурсів, низький рівень оплати праці посадових осіб);
- *психологічні* (особистісні мотиви посадовців, схильність до

зловживання владою);

– *інформаційні* (недостатня прозорість фінансових потоків, обмежений доступ до інформації).

В умовах сьогодення, для існування будь-якої держави виникає необхідність у захисті її фінансової безпеки, яка є важливою передумовою економічного розвитку. Для забезпечення охорони фінансової безпеки України, нормами законодавства передбачаються різні види юридичної відповідальності, а саме: кримінальна, адміністративна, цивільно-правова, а також є підстави виділити фінансову, яка у цьому контексті набуває особливого значення. Фактичною підставою для притягнення винних осіб до фінансової відповідальності є вчинення правопорушення, у сфері бюджетних, податкових, банківських, валютних, інших видів фінансових відносин. Фінансово-правова відповідальність реалізується через застосування специфічних санкцій, які мають принципові відмінності від інших заходів відповідальності, одним з яких є вплив виключно на майновий стан порушника.

На сучасному етапі, дискусійним питанням є виділення фінансової відповідальності, як окремого виду юридичної відповідальності на основі фінансових санкцій. Одні вчені наполягають на її повній самостійності, а інші стверджують, що підстав відокремити фінансову відповідальність від адміністративної немає. Крім того, в нормативно-правових актах, які складають законодавство України досі не міститься визначення поняття “фінансове правопорушення”, що тільки підвищує актуальність теми. Варто також зазначити, що у доктрині фінансового права не склалося загальновизнаного поняття “фінансових санкцій”, а те, що міститься у законодавчих актах не окреслює всіх специфічних ознак [188, с. 41].

У своїй науковій роботі “Цифрові активи та їх правове регулювання у світлі розвитку технології блокчейн” А. Кудь, М. Кучерявенко та Є. Смичок акцентують увагу на тому, що поширення криптовалют створює низку викликів для забезпечення ефективного механізму протидії корупційним проявам [189, с. 40].

Аналогічну позицію висловлює А. В. Калініна, яка у своїх дослідженнях звертає увагу на проблему законодавчої невизначеності, що є ключовим фактором виникнення корупційних ризиків у сфері криптовалют в Україні. Вона зазначає, що попри спроби врегулювати правові аспекти обігу криптовалют через законопроекти “Про обіг криптовалют в Україні” та “Про стимулювання ринку криптовалют та їх похідних в Україні”, подані до Верховної Ради України ще у 2017 році, жоден із цих документів не був ухвалений. Наразі ці законопроекти повернено на доопрацювання та актуалізацію, що свідчить про відсутність системного підходу до вирішення питання. Крім того, Кабінет Міністрів України на концептуальному рівні запропонував проект розпорядження “Про схвалення Концепції державної політики у сфері віртуальних активів” [190], однак і цей документ не забезпечив вирішення проблеми на законодавчому рівні. Як наголошує дослідниця, відсутність чітких правових норм у сфері криптовалют створює значні ризики для учасників ринку, зокрема щодо захисту їхніх прав, визначення податкових зобов’язань та забезпечення прозорості операцій. Така ситуація вимагає невідкладного впровадження ефективного механізму правового регулювання, який би сприяв розвитку ринку криптовалют, мінімізуючи корупційні загрози та забезпечуючи правову визначеність для всіх учасників [191, с. 67-70].

Крім того, недосконалість правових механізмів ускладнює боротьбу з відмиванням коштів, фінансуванням тероризму та іншими незаконними діями, які можуть здійснюватися через використання цифрових активів. Отже, для ефективного регулювання криптовалют необхідно розробити комплексний підхід, який включатиме і нормативно-правові акти, і технічні засоби контролю. Важливим аспектом є міжнародна співпраця, оскільки криптовалюти мають транскордонний характер і потребують узгоджених дій на глобальному рівні. У цьому контексті особливу роль відіграють рекомендації міжнародних організацій, таких як FATF (Financial Action Task Force), які встановлюють стандарти для запобігання незаконному використанню цифрових активів.

Тобто, створення правового поля для регулювання криптовалют в Україні є не лише важливим кроком для розвитку цифрової економіки, але й необхідною умовою для забезпечення національної безпеки та економічної стабільності [191, с. 67-70].

Аналізуючи матеріали статті «Криптовалюта у деклараціях: чому НАЗК не слідкує за депутатськими біткойнами», А. В. Калініна висуває аргумент щодо позиції Національного банку України стосовно криптовалют у 2014 році, яка була однозначною: ці цифрові активи класифікувалися як грошовий сурогат, що не має забезпечення реальної вартості [192]. Проте ситуація зазнала змін наприкінці грудня 2018 року, коли ключові фінансові регулятори України, зокрема Національний банк України, Національна комісія з цінних паперів та фондового ринку, а також Національна комісія, що здійснює регулювання у сфері ринків фінансових послуг, оприлюднили спільну позицію, згідно з якою криптовалюта не може розглядатися як грошовий актив [192]. З огляду на це дослідниця доходить висновку, що нормативна невизначеність правового статусу криптовалют впливає на перебіг судових процесів як у цивільних спорах, так і в кримінальних провадженнях, пов'язаних із використанням даних цифрових активів. Така ситуація вказує на необхідність подальшого вдосконалення законодавства України для забезпечення чіткої регламентації правового статусу криптовалют і їхньої ролі в економічних та правових відносинах [191, с. 67-70].

А. В. Калініна вказує на ще одну загрозу у сфері протидії корупції, яка полягає у використанні криптовалют, що, на її думку, виступають тіньовим інструментом корупційної діяльності. Беручи до уваги думки, що висловлюють М. В. Гребенюк та Р. В. Лук'янчук [193, с. 310-323], стосовно того, що особливості функціонування криптовалют базуються на принципах децентралізації, безпеки та анонімності транзакцій, які здійснюються через Інтернет у глобальному масштабі, а можливість укладання смарт-контрактів із застосуванням технології Blockchain забезпечує фіксацію операцій із цифровими активами у публічному реєстрі, дослідниця зауважує, що така

система створює умови для проведення фінансових операцій “у тіні”, оскільки відстежити кінцевого одержувача або відправника коштів стає вкрай складно. Це, у свою чергу, може сприяти уникненню відповідальності та ускладнювати боротьбу з корупційними проявами [191, с. 67-70].

І врешті-решт, основною перешкодою для ефективного запобігання корупційним правопорушенням у контексті використання криптовалюти, на думку А. В. Калініної, є неможливість достовірної перевірки обсягу цифрових активів, якими володіє особа. Експерти визначають цей ризик як “корупційний курйоз”, оскільки навіть за наявності даних про кількість криптовалюти, її походження та момент придбання залишаються поза межами перевірки. Така ситуація створює потенціал для зловживань, адже особа може приховувати реальний момент виникнення права власності на криптовалюту та заявляти, що вона була придбана задовго до перевірки, а її конвертація в національну валюту відбулася лише нещодавно. Це ускладнює роботу правоохоронних органів і ставить під сумнів ефективність існуючих механізмів фінансового контролю. Таким чином, криптовалюта виступає показовим прикладом сучасного виклику для законотворчої та правоохоронної діяльності в Україні. Необхідність удосконалення нормативно-правової бази та розробки дієвих механізмів контролю за цифровими активами є ключовим завданням для зменшення корупційних ризиків у суспільстві [191, с. 68-69].

Державний контроль є функцією, стадією публічного управління та ефективним засобом забезпечення верховенства права та реалізації управлінських рішень. Основним суб'єктом державного контролю за забезпеченням прав викривачів є Національне агентство з питань запобігання корупції. Відповідно до повноважень, Національне агентство з питань запобігання корупції здійснює співпрацю із особами, які добросовісно повідомляють про можливі факти корупційних або пов'язаних з корупцією правопорушень, інших порушень Закону України “Про запобігання корупції” [94], вжиття заходів щодо їх правового та іншого захисту, притягнення до відповідальності осіб, винних у порушенні їх прав, у зв'язку з таким

інформуванням. Іншим суб'єктом державного контролю за забезпеченням прав викривачів є Уповноважений Верховної Ради України з прав людини, на якого покладається завдання здійснення парламентського контролю за додержанням конституційних прав і свобод людини і громадянина. Організація роботи омбудсмена у сфері захисту прав викривачів може здійснюватись у наступних напрямках: утворення представництва Уповноваженого з питань контролю за додержанням прав викривачів та забезпеченням їх захисту; утворення в структурі секретаріату Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини самостійного структурного підрозділу з питань контролю за додержанням прав викривачів та забезпеченням їх захисту; наукове та організаційне забезпечення формування експертної ради з питань фінансування захисту викривачів тощо [194, с. 180-181].

Фінансова безпека є ключовим елементом економічної безпеки держави, адже вона забезпечує стабільність фінансових потоків, стійкість банківської системи, ефективність бюджетного процесу та сприяє створенню сприятливого інвестиційного клімату. У контексті протидії корупції фінансова безпека відіграє ще вагомішу роль, оскільки корупція є одним із головних чинників, що підривають стабільність економіки, знижують довіру до державних інститутів та ускладнюють реалізацію стратегій сталого розвитку.

Варто підкреслити, що Україною прийнята всеосяжна правова основа для протидії корупції, та створено низку незалежних антикорупційних органів, які користуються певним кредитом довіри з боку громадськості. Гармонізація у результаті має допомогти стабілізувати ситуацію в цьому секторі, адже упродовж останніх років корупція в нашій країні розрослася і перетворилася на одну з найбільш гострих проблем сьогодення. Існування такого негативного явища є реальною загрозою для безпеки, державного і суспільного демократичного розвитку, конституційного ладу. Україна має скористатися позитивним досвідом антикорупційних дій країн Європи під час практичної боротьби з цим ганебним явищем [177, с. 225] та посиленням своєї фінансової безпеки.

Підсумовуючи викладене у цьому підрозділі можемо зробити деякі висновки, що стосуються забезпечення фінансової безпеки як складової економічної безпеки у контексті протидії корупції:

1. Фінансова безпека є системою заходів і механізмів, спрямованих на забезпечення захисту фінансових інтересів держави, бізнесу та громадян. В умовах глобалізації та зростання економічних ризиків фінансова безпека виступає базовою передумовою для збереження економічної суверенності країни. Її послаблення може призвести до зростання соціально-економічних дисбалансів, що, у свою чергу, створює сприятливе середовище для корупційних проявів.

2. Корупція виступає не лише морально-етичним викликом, але й серйозною загрозою для фінансової стабільності. Вона сприяє неефективному використанню бюджетних коштів, зменшує надходження до державного бюджету через ухилення від сплати податків і митних платежів, а також руйнує довіру до фінансових інституцій. У результаті держава втрачає здатність ефективно виконувати свої функції та забезпечувати суспільний добробут.

3. Для забезпечення фінансової безпеки необхідно впроваджувати системний підхід до протидії корупції. Це включає вдосконалення правового регулювання, посилення інституційної спроможності антикорупційних органів, підвищення прозорості бюджетного процесу та впровадження сучасних технологій для моніторингу фінансових операцій. Особливу увагу слід приділити створенню умов для запобігання корупції на ранніх етапах, зокрема через підвищення рівня фінансової грамотності населення та розвиток культури доброчесності.

4. Ефективна протидія корупції вимагає активної участі держави у міжнародних ініціативах і програмах. Співпраця з міжнародними організаціями, такими як ООН, GRECO, FATF та Світовий банк, дозволяє запозичувати передовий досвід, отримувати технічну допомогу та інтегруватися у глобальну систему моніторингу фінансових потоків. Це сприяє підвищенню рівня прозорості та зміцненню довіри міжнародної спільноти до

фінансової системи країни.

5. Для забезпечення фінансової безпеки необхідно здійснити комплексне реформування економічної та правової системи. Це включає вдосконалення механізмів державного контролю за використанням бюджетних коштів, створення незалежних антикорупційних структур, реформу судової системи та посилення відповідальності за корупційні правопорушення. Також важливо розвивати механізми громадського контролю та залучати громадянське суспільство до процесів моніторингу й оцінки ефективності антикорупційних заходів.

6. Використання цифрових технологій має стати невід'ємною складовою стратегії забезпечення фінансової безпеки. Впровадження електронного урядування, автоматизованих систем моніторингу та блокчейн-технологій сприятиме мінімізації людського фактора у процесах прийняття рішень і зменшенню ризиків корупції.

Відтак, забезпечення фінансової безпеки у контексті протидії корупції є багатовимірним завданням, яке потребує скоординованих зусиль усіх гілок влади, бізнесу та громадянського суспільства. Ефективна реалізація заходів у цій сфері сприятиме зміцненню економічної стабільності країни, підвищенню рівня добробуту населення та формуванню позитивного іміджу держави на міжнародній арені.

3.2. Досвід зарубіжних країн щодо протидії корупції у фінансовій сфері

Корупція у фінансовій сфері є однією з найгостріших проблем сучасного суспільства, що становить загрозу для економічної стабільності, соціальної справедливості та верховенства права. Враховуючи глобальний характер фінансових потоків та інтеграцію економік, боротьба з цим явищем потребує не лише національних зусиль, але й активного вивчення міжнародного досвіду.

У багатьох країнах світу розроблено ефективні стратегії та механізми запобігання і протидії корупції у фінансовій сфері, які базуються на правових, інституційних та технологічних інноваціях. Ці підходи включають створення спеціалізованих антикорупційних органів, удосконалення законодавства, впровадження прозорих процедур у державних закупівлях, регулювання діяльності фінансових установ, а також використання сучасних цифрових технологій для моніторингу та аналізу фінансових операцій, про що йдеться у низці наукових публікацій зарубіжних авторів [195–209].

Цілком логічно підкреслюють, О. А. Паршина та Ю. І. Паршин, вказуючи, що аналіз світового досвіду протидії корупції може допомогти сформувати набір ефективних антикорупційних заходів, і зрозуміти, по-перше, що з корупцією можна боротися в будь-яких умовах, і по-друге що існують перевірені принципи і методи ефективної протидії корупції, а також показники, що дозволяють обґрунтувати ефективність запропонованих антикорупційних заходів [210, с. 41].

У контексті нашого дослідження доречно розглянути досвід провідних зарубіжних країн у сфері протидії корупції у фінансовій сфері. Аналіз цих практик дозволить не лише оцінити їхню ефективність, але й визначити можливості для адаптації успішних моделей до українських реалій. Особливу увагу доречно приділити правовим механізмам, інституційним підходам та інноваційним технологіям, які сприяють мінімізації корупційних ризиків та забезпеченню прозорості фінансової системи.

Одним із ключових елементів боротьби з корупцією є створення ефективної нормативно-правової бази. Наприклад, у Сполучених Штатах Америки діє Закон про корупцію за кордоном (Foreign Corrupt Practices Act, FCPA) [211], який забороняє американським компаніям давати хабарі іноземним посадовцям. Цей закон охоплює не лише прямі дії, але й непрямі форми корупції, наприклад, через посередників.

У Великій Британії було прийнято Закон про хабарництво (Bribery Act 2010) [212], який вважається одним із найсуворіших антикорупційних законів у

світі. Цей акт передбачає кримінальну відповідальність не лише для осіб, які пропонують або приймають хабарі, а й для компаній, які не забезпечили належного контролю для запобігання корупційним діям.

Європейський Союз також активно впроваджує антикорупційні заходи. Зокрема, Директива ЄС про боротьбу з відмиванням грошей (Anti-Money Laundering Directive) [213] встановлює жорсткі вимоги до фінансових установ щодо перевірки клієнтів та моніторингу підозрілих транзакцій.

Створення незалежних антикорупційних органів є важливим кроком у боротьбі з корупцією. У Гонконзі успішно функціонує Незалежна комісія з боротьби з корупцією (Independent Commission Against Corruption, ICAC) [214], яка була створена ще у 1974 році. Її діяльність базується на трьох основних принципах: розслідування корупційних злочинів, запобігання корупції та просвітництво громадян.

Подібний підхід застосовується і в Сінгапурі, де працює Бюро з розслідування корупції (Corrupt Practices Investigation Bureau, CPIB) [215]. Це агентство має широкі повноваження щодо розслідування підозрілих фінансових операцій та притягнення винних до відповідальності.

На думку О. Царевич, практика боротьби з корупцією Сінгапура є досить цікавою, адже ця країна, на відміну від деяких європейських держав із стабільною економікою була дуже бідною та корумпованою, в тому числі у сфері надання публічних послуг. До моменту здобуття незалежності у 1965 році, Сінгапур опинився в ситуації, чимось подібній пострадянській Україні. Країна знаходилася у дуже тяжкому економічному стані і була наскрізь пронизана беззаконням. Населення мало низький рівень освіти і не вміло захищати свої права [216, с. 44].

Досліджуючи міжнародний досвід запобігання та протидії корупції, Т. М. Супрун-Ковальчук і Є. В. Діденко звертають увагу на приклад Сінгапуру, який нині є проявом авторитарної держави, однак займає провідні позиції у світових рейтингах за рівнем відсутності корупції, економічною свободою та темпами розвитку. Хоча порівняння Сінгапуру з Україною є складним через

відмінності в історичному розвитку та традиціях, цей приклад демонструє, як завдяки політичній волі, ефективній роботі спеціалізованого органу (Бюро з розслідування випадків корупції – БРВК) та дієвому антикорупційному законодавству можна досягти значного зниження рівня корупції за відносно короткий період часу [217, с. 955-956].

Основна концепція антикорупційної політики Сінгапуру полягає у створенні умов, які мінімізують стимули та можливості для здійснення корупційних дій, а також у забезпеченні невідворотності покарання за такі правопорушення. Одним із ключових нормативно-правових актів, що регулюють діяльність БРВК та формують правову основу боротьби з корупцією, є Акт про запобігання корупції (РОСА), прийнятий 17 червня 1960 року [217, с. 955-956].

Бюро з розслідування випадків корупції є незалежним органом, основні функції якого включають розслідування фактів корупції та інших злочинів, пов'язаних із нею, як у державному, так і в приватному секторах економіки. Серед його завдань – перевірка законності дій і рішень посадових осіб; розгляд скарг громадян, що містять звинувачення у корупційних діях і вимоги щодо відшкодування збитків; розслідування випадків службової недбалості або байдужості, допущених державними службовцями; аналіз фактів зловживання службовим становищем і неналежного виконання службових обов'язків у разі підозри на наявність ознак корупції [217, с. 955-956].

Додатково БРВК проводить дослідження процедур роботи державного сектору з метою мінімізації випадків корупції. Цей орган також аналізує методи діяльності державних установ, які потенційно можуть бути схильними до корупційних ризиків, з метою виявлення слабких місць у системі управління та їх усунення. Таким чином, Сінгапур демонструє ефективну модель боротьби з корупцією, яка може слугувати прикладом для інших країн [217, с. 955-956].

У Румунії ефективну боротьбу з корупцією демонструє Національне антикорупційне управління (Direcția Națională Anticorupție, DNA) [218]. Унаслідок його діяльності до відповідальності було притягнуто значну

кількість посадових осіб високого рівня, включаючи міністрів та парламентарів.

Румунія вирізняється найбільш агресивною антикорупційною політикою серед країн Європейського Союзу, як зазначають Т. П. Паламарчук та Л. А. Пашкевич. У 2002 році за зразком Італії було створено Національний антикорупційний директорат, основним завданням якого є виявлення та розслідування корупційних правопорушень. У березні 2003 року уряд Румунії заснував спеціалізований орган з боротьби з корупцією – Національну прокуратуру з антикорупції, яка займається розслідуванням справ із матеріальною шкодою, що перевищує еквівалент 100 тисяч євро, а також злочинів, вчинених високопосадовцями, включаючи членів парламенту, уряду, судових органів, префектів, керівників державних установ і банків [219, с. 26-30].

Для оперативного реагування на повідомлення про незаконне збагачення у 2007 році було створено Національну агенцію з доброчесності – проміжний орган між фіскальною службою та Національним антикорупційним директоратом. Діяльність антикорупційних структур здійснюється під суворим контролем громадськості. Так, у відкритому доступі на електронних платформах розміщено близько 5 мільйонів декларацій про фінансовий стан посадових осіб, суддів і прокурорів, які щомісяця переглядають близько 100 тисяч користувачів. Це забезпечує реалізацію принципу фінансової прозорості, проголошеного Європейським Союзом [219, с. 26-30].

Невід’ємною складовою фінансової прозорості посадовців у Румунії є постійний контроль за їхнім майновим станом. Співробітники служби з повернення активів мають прямий доступ до більшості баз даних, таких як реєстри нерухомості, демографічні дані, паспортні реєстри, транспортні засоби, власники зброї та інтелектуальної власності. Вони також мають право отримувати інформацію щодо наявності яхт, кораблів, літаків, експортно-імпорتنих договорів і даних про перетин кордону на основі спеціальних запитів. У перспективі планується створення Агенції з повернення активів та управління ними, яка буде підпорядкована Міністерству фінансів Румунії [219,

с. 26-30], що є доволі цінним досвідом для України.

Одним із найефективніших способів запобігання корупції є впровадження прозорих процедур та цифрових технологій у фінансовій сфері. Естонія є яскравим прикладом країни, яка успішно реалізувала електронне урядування. Завдяки системі e-Government громадяни та підприємства можуть здійснювати більшість фінансових операцій онлайн, що значно знижує ризик корупції [220, с. 17-23].

У Південній Кореї діє система електронних закупівель KONEPS (Korea ON-line E-Procurement System) [221], яка забезпечує прозорість державних закупівель. Вона дозволяє уникати непрозорих схем та мінімізувати людський фактор у процесах ухвалення рішень.

Також важливу роль відіграють реєстри бенефіціарних власників, які запроваджуються у багатьох країнах світу. Наприклад, у Великій Британії працює реєстр “People with Significant Control” [222], який дозволяє відстежувати реальних власників компаній і запобігати використанню офшорних схем.

Зарубіжний досвід свідчить про те, що залучення громадськості до антикорупційної діяльності є важливим чинником успіху. У деяких країнах діє система “відкритого бюджету”, яка дозволяє громадянам контролювати витрати держави через онлайн-платформи [223].

У Швеції громадяни мають доступ до публічної інформації завдяки Закону про свободу інформації (Freedom of Information Act) [224]. Це сприяє підвищенню прозорості та підзвітності державних органів.

В Італії органом протидії фінансово-економічним злочинам є Фінансова гвардія Італії [225]. Так вона є підпорядкованою Міністерству економіки та фінансів, а також входить до складу збройних сил держави. Тому головним завданням є запобігання, виявлення та розслідування правопорушень, що стосуються: податків, мита, державних коштів, державного майна та активів, цінних паперів, економічної складової прав інтелектуальної власності, та будь-що, що стосується економічного та фінансового інтересу Італії або

Європейського Союзу [226].

Структура Фінансової гвардії Італії включає шість міжобласних командувань, інспекторське управління підготовки кадрів, двадцять обласних командувань, командування спеціальних відділів, повітряно-морське центральне командування, двадцять відділів технічної, тилової і адміністративної підтримки, близько ста командувань в провінціях. До структури Фінансової гвардії Італії також входять місії, постійні і тимчасові представництва за кордоном і в міжнародних організаціях [227, с. 365].

Аналогічні органи у структурі державного апарату мають й Румунія (Фінансова гвардія Румунії) та Македонія (Бюро з розслідування фінансових злочинів), їх повноваження є дещо вужчими у порівнянні з Фінансовою гвардією Італії, проте ці органи також підпорядковані Міністерствам фінансів відповідних держав та є єдиними органами, що протидіють фінансово-економічним злочинам.

Натомість в Австрії є спеціальний підрозділ поліції – Фінансова поліція Австрії, серед завдань якої боротьба з податковими махінаціями, пов'язаними з приховуванням доходів від оподаткування та соціальних відрахувань, виявлення і розслідування незаконного працевлаштування іноземних осіб, контроль за звітністю з нарахування заробітної плати та за діяльністю, що підлягає ліцензуванню [228].

Відповідно до Закону Грузії “Про Слідчу службу Міністерства фінансів Грузії” боротьбу проти злочинів у фінансово-економічній сфері здійснює Слідча служба Грузії, що є спеціальним правоохоронним органом, який має статус державної, підвідомчої установи та входить до системи органів Міністерства фінансів Грузії [229].

У Литві ж орган, що протидіє фінансово-економічним злочинам знаходиться у підпорядкуванні Міністерства внутрішніх справ, і це Служба розслідування фінансових злочинів, що здійснює виявлення та розслідування злочинів та інших пов'язаних правопорушень, які завдають шкоди фінансовій системі держави.

Цікавим є приклад Норвегії, а саме Норвезьке національне управління з розслідування та кримінального переслідування злочинів у сфері економіки та навколишнього середовища, воно є центральним органом, а також здійснює функції поліцейської та прокурорської служб. Здійснює розслідування таких злочинів як: шахрайство, порушення закону про бухгалтерський облік, закону про неспроможність, закону про конкуренцію, у сфері податків, корупція, легалізація доходів злочинних діяльності [230].

Дослідивши досвід держав-членів ЄС (Італія, Румунія, Македонія, Австрія, Хорватія, Грузія, Латвія, Норвегія), Є. А. Полянська та О. М. Резнік роблять висновок про існування в цих державах спеціального правоохоронного органу, який запобігає, виявляє, припиняє, розслідує та розкриває фінансово-економічні правопорушення. В Україні вважають науковці (*і ми з цим цілком погоджуємось – Є. П.*) є нагальна потреба реформування правоохоронних органів, що протидіють фінансово-економічним злочинам. На жаль, влада України не завжди відповідально підходить до створення органів влади, тому однією із проблем апарату держави на сьогодні є значна кількість державних органів, дублювання повноважень, відсутність чіткого розподілу відповідальності між органами, повноваження яких дублюються. Тому першим кроком реформування повинно бути створення єдиного дієвого органу, враховуючи досвід розглянутих країн, є доцільним його підпорядкування Міністерству фінансів України [231, с. 27-28].

Як підкреслює Б. О. Гребенюк, проблему корупції в сучасний період можна виявити практично в будь-якій країні світу, а також у будь-якій міжнародній організації. Однак це не означає, що корупція скрізь однакова. Причини виникнення корупції залежно від історичної епохи і фази соціально-економічного розвитку країни досить різні, у зв'язку з чим спроби розробити універсальні адміністративно-правові засоби запобігання і припинення корупції видаються практично нереальними. Наприклад, у цілій низці зарубіжних держав розроблено комплекс адміністративних норм, спрямованих на запобігання та припинення корупції у сфері державного управління та у сфері

державної служби. Ці норми ґрунтуються на визнанні та захисті прав і свобод особистості та чіткому виконанні державними службовцями своїх посадових обов'язків. В інтересах запобігання та припинення корупції в системі державної служби розробляються комплексні адміністративні заходи, спрямовані на запобігання та припинення корупції в державному апараті. У деяких країнах прийнято спеціальні закони, що містять подібні норми, свого роду етичні кодекси або кодекси честі чиновників [186, с. 48-49].

Я. Ю Швидкий, акцентує увагу на тому, що багато країн світу з ціллю здійснити цілеспрямовані заходи здійснили розробку, ухвалення та введення в дію спеціальних законів щодо протидії корупції. Деякі держави послуговуються законами, які прямо покликані боротися з корупційними діями або регулювати ряд окремих аспектів у рамках законодавства щодо протидії організований злочинності, або законів, якими регулюється державна служба (у Великобританії, Литві, Румунії) [178, с. 221].

На думку Ю. О. Сидорко, одним із найяскравіших прикладів зарубіжного досвіду організації та діяльності протидії корупції можна вважати досвід Республіки Польща. Закон Республіки Польща від 09 червня 2006 року "Про Центральне антикорупційне бюро" визначає ЦАБ як спеціальну службу для боротьби з корупцією в публічній та економічній сферах, зокрема в державних і самоврядних установах, а також для боротьби з діяльністю, що завдає шкоди економічним інтересам держави. Однак, на відміну від НАБУ, ЦАБ Польщі наділене значно ширшим колом повноважень. Основним завданням ЦАБ є боротьба з корупцією на межі між державним і приватним сектором. Дана структура є єдиною спеціальною службою в Польщі, яка наділена повноваженнями контролю майнових декларацій і економічних рішень та направлена на функціонування інституту уповноваженого за контролем обробки персональних даних ЦАБ. Це також єдина спеціальна служба в Польщі, в якій діють засади обрання керівника на визначений термін. ЦАБ веде оперативно-розшукову, контрольну, аналітично-інформаційну і слідчу діяльність.

Серед завдань цього органу виокремлюють: розпізнання, запобігання і виявлення злочинів у сфері державних установ, органів місцевого самоврядування, проведення виборів і референдумів. Крім того здійснюється контроль державної політики щодо достовірності документів, майна, господарських операцій, обігу грошей і цінних паперів, якщо вони пов'язані з корупцією або діяльністю проти економічних інтересів держави, торгівлі ліками, продуктами харчування спеціального призначення, медичних виробів, розкриття випадків недотримання певних положень закону щодо процедур і реалізації рішень, що стосуються: приватизації і комерціалізації, фінансової підтримки, державних закупівель, контроль правильності і точності майнових декларацій або заяв про ведення господарської діяльності осіб, які обіймають державні посади, поданих відповідно до окремих положень, проведення аналітичної діяльності в сфері компетенції ЦАБ та подання інформації у зв'язку з цим Прем'єр-міністру, Президенту Польської Республіки, Сейму та Сенату.

Важливою частиною функціонування ЦАБ є також діяльність превентивного і профілактичного характеру. Важливим напрямом діяльності органів запобігання і протидії корупції в рамках реалізації антикорупційної політики є аналітична робота, за результатами перевірок та моніторингу. Так, у 2007 р. Центральне антикорупційне бюро (ЦАБ) запровадило у річному звіті пункт "Аналіз корупційних ризиків" (визначення ключових сфер життя, яким загрожує чи може загрозовувати корупція). Загалом профілактичні заходи, включаючи аналіз даних про корупцію та обмін ними із суспільством, не є основним завданням ЦАБ. У цій сфері Бюро співпрацює з іншими органами та неурядовими організаціями, предметом дослідження яких є корупція та боротьба з корупцією. Громадські організації зосереджують свою увагу на виявленні та реєстрації випадків корупції, моніторингу нормативної бази та розробці пропозицій щодо її удосконалення, інформуванню та просвіті різноманітних груп населення. Необхідно зауважити, що таке ж велике значення для ефективної антикорупційної політики в Україні має контроль громадянського суспільства за роботою Національного антикорупційного бюро

України. Досить цікавим механізмом для ЦАБ є принцип визначення того, чи отримує особа якусь вигоду, пов'язану з виконанням публічних функцій. У випадку негативної відповіді, надання такої користі пропонується розглядати як невід'ємну частину корупційного діяння. Цей принцип став певним спрямуванням для органів контролю за антикорупційною діяльністю, якими вони послуговуються [232, с. 115-116].

Згадувані нами Т. П. Паламарчук і Л. А. Пашкевич зазначають, що Польща здійснила значні перетворення у сфері боротьби з корупцією. Зокрема, 24 серпня 2006 року в країні набув чинності Закон “Про Центральне антикорупційне управління” (ЦАУ, Centralny Urząd Antykorupcyjny), основною метою якого є протидія зловживанням владою, використанню привілеїв для особистої вигоди та діям, що шкодять економічним інтересам держави. Завдання ЦАУ включають переслідування корупційних злочинів, перевірку майнових декларацій посадових осіб та представників місцевого самоврядування, а також контроль за дотриманням заборони на суміщення державних функцій із господарською діяльністю [219, с. 26-30].

Важливим етапом відбору до ЦАУ є проходження медичних комісій, перевірка доступу до роботи із закритою інформацією та тестування на детекторі брехні. Хоча проходження тесту на детекторі формально є добровільним, відмова від нього фактично унеможлиблює призначення на посаду в ЦАУ [219, с. 26-30].

Науковці також наголошують на ефективності застосування Закону Республіки Польща від 16 листопада 2000 року, який передбачає створення державного органу фінансової розвідки. Цей орган виконує завдання з припинення злочинної діяльності у фінансовому секторі та формування бази даних для державних інституцій, що протидіють використанню нелегальних джерел доходів. Генеральний інспектор фінансової інформації координує збір, аналіз і передачу даних, а також забезпечує взаємодію між фінансовими установами та правоохоронними органами [219, с. 26-30].

Існує тісна співпраця між правоохоронними органами та фінансовою

розвідкою: правоохоронці надають інформацію для припинення угод, блокування рахунків та інших заходів. Завдяки цьому створюється єдиний центр збору даних про фінансові операції, що дозволяє встановлювати їхню причетність до економічних злочинів. Правоохоронні органи мають можливість зіставляти фінансову інформацію з базами даних про злочини [219, с. 26-30].

Як зауважує, А. Делечук, Данія залишається однією з найменш корумпованих країн у світі, зокрема у сфері надання публічних послуг, завдяки ефективному антикорупційному законодавству та впровадженню дієвих ініціатив. Одним із ключових аспектів боротьби з корупцією є політика “абсолютної нетерпимості”, яку активно впроваджують великі організації. Ця політика передбачає повну відмову від будь-яких форм хабарництва як у внутрішніх процесах організацій, так і під час співпраці з зовнішніми партнерами [233, с. 86].

Додатково, в Данії діють етичні кодекси для державних службовців, які регулюють поведінку чиновників і сприяють дотриманню високих стандартів професійної етики. Функціонування спеціальних контрольно-наглядових органів забезпечує ефективний моніторинг діяльності державних структур, що мінімізує ризики корупційних правопорушень. Важливу роль також відіграє громадянська активність, яка сприяє підвищенню рівня прозорості та відкритості в управлінських процесах [233, с. 86].

Торгова рада Данії розробила широку антикорупційну стратегію, націлену на допомогу данським організаціям, які зіштовхуються із загрозою корупції в процесі інтернаціоналізації. Якщо хтось буде хоча б запідозрений в корупції, може бути відразу позбавлений кар’єри. Не платити податки практично неможливо. Увесь рух грошових активів – прозорий, всі прибутки і витрати – відомі, приховати що-небудь – дуже тяжко [216, с. 43-44].

У Новій Зеландії антикорупційною стратегією є гнучке корпоративне управління й управління персоналом. В цій країні майже немає таких понять, як “кадровий ліміт” або “реєстр посад”. Немає ніяких обмежень в оплаті праці, оскільки розмір заробітної плати встановлюється на основі принципу

компетенції й у відповідності з кінцевим результатом роботи. Фінансування державного органу, включаючи його заробітні плати залежить від його конкретних цілей [216, с. 44].

В антикорупційній політиці Фінляндії, характерними є такі чинники:

- політична, фінансова і кадрова незалежність системи правосуддя;
- незалежні медіа;
- відкритість процесу прийняття рішення посадовими особами;
- мінімізація втручання держави в сектор економіки;
- ефективна організація адміністративної системи (компактність, мала ступінь бюрократії, відсутність кастовості, клановості тощо);
- адекватна система внутрішнього і зовнішнього контролю за діями посадових осіб, широкі повноваження у цій сфері у канцлера юстиції, парламентського уповноваженого з прав людини, парламенту;
- достойний рівень заробітної плати посадових осіб, наявність “соціального пакету” (пенсійне забезпечення, вихідної допомоги), розмір якого встановлюється за вислугою років;
- морально-психологічне налаштування суспільства і всього корпусу посадових осіб на несприйняття корупції.

Основні антикорупційні принципи фінської держави – прозорість процесу здійснення владних повноважень, забезпечення законності у державній адміністрації, відповідальність і добропорядність посадових осіб та службовців. Державна політика профілактики і запобігання корупції, в тому числі у сфері надання публічних послуг, міститься в загальнонаціональній Програмі з боротьби з правопорушеннями в економічній сфері (1996 р.) [216, с. 44].

Система протидії корупції у Нідерландах включає такі процедурні та інституціональні заходи, як:

- постійна звітність та гласність у питаннях виявлення корупції і обговорення наслідків, в тому числі у сфері надання публічних послуг, – покарання за корупційні дії. Щорічно міністр внутрішніх справ доповідає парламенту про виявлені факти корупції та вжиті заходи щодо покарання осіб,

причетних до корупції, в тому числі у сфері надання публічних послуг.

Усі матеріали, пов'язані з корупційними діями, підкреслює О. Царевич, якщо вони не торкаються системи національної безпеки, в обов'язковому порядку стають доступними для громадськості. Водночас, ведеться розробка системи моніторингу можливих місць виникнення корупційних дій у державних та громадських організаціях і суворого контролю за діяльністю осіб, які там працюють, в тому числі у сфері надання публічних послуг;

- створення системи прав і обов'язків посадових осіб із визначенням міри відповідальності за порушення посадової етики та корупційні прояви. Ця система визначає також правила поведінки з виправлення допущених порушень, в тому числі у сфері надання публічних послуг;

- основною мірою покарання за корупційну дію є заборона працювати в державних організаціях та втрата всіх соціальних пільг, які надає державна служба, наприклад пенсійного і соціального обслуговування. Шкала покарань передбачає також штрафи та тимчасове відсторонення від виконання обов'язків, в тому числі у сфері надання публічних послуг;

- в усіх організаціях, зокрема у міністерствах, є служби внутрішньої безпеки, обов'язком яких є реєстрація та виявлення помилок чиновників, їх навмисних чи випадкових порушень діючих правил і відповідних наслідків таких порушень, в тому числі у сфері надання публічних послуг. Державні організації прагнуть заохочувати позитивні дії посадових осіб, в тому числі у сфері надання публічних послуг. Система заохочень спрямована на те, щоб чиновнику було вигідно і матеріально, і морально поводитися чесно та ефективно [216, с. 44].

У Болгарії за останні роки спостерігається активний процес інституалізації заходів з протидії корупції, що підкреслюють дослідники Т. П. Паламарчук та Л. А. Пашкевич. Здійснювані реформи спрямовані на створення дієвої системи боротьби з корупцією, включаючи формування спеціалізованих органів, які мають відповідні повноваження. Ці заходи отримують підтримку з боку парламенту та виконавчих органів влади.

Основним координуючим органом у цій сфері виступає Національна рада з антикорупційної політики, яка функціонує при Раді Міністрів Болгарії. Вона відповідає за координацію діяльності підзвітних їй структур, визначає ключові напрями антикорупційної політики, а також розробляє та впроваджує заходи, спрямовані на запобігання корупційним проявам і їх подолання [219, с. 26-30].

Під час реформування системи органів було враховано зростаючу роль громадянського суспільства, що сприяло створенню Громадянської ради Національної ради з антикорупційної політики [219, с. 26-30]. У січні 2018 року набув чинності Закон Республіки Болгарія “Про протидію корупції та конфіскацію незаконно придбаного майна”, відповідно до якого була утворена Комісія з протидії корупції та конфіскації незаконно придбаного майна. Цей закон визначає Комісію як незалежний спеціалізований постійно діючий державний орган, який реалізує політику у сфері протидії корупції та вилучення майна, отриманого незаконним шляхом [219, с. 26-30].

Науковці підкреслюють, що у сфері боротьби з корупцією Бельгія обрала традиційний репресивний підхід, доповнений превентивними заходами. Зокрема, було запроваджено кримінальну відповідальність за корупційні правопорушення та розроблено механізми запобігання корупції. Важливим аспектом стало включення цієї проблематики до реформи COPENIC, спрямованої на модернізацію державного управління, що охоплює реформування системи фінансового контролю [219, с. 26-30].

Бельгія значно розширила визначення корупції, включивши до нього не лише кримінальні аспекти, але й зловживання владою. Такий підхід передбачає не тільки покарання за правопорушення, але й акцент на превентивних заходах, серед яких роз'яснення норм, нагадування про правила та стандарти, забезпечення прозорості поведінки. У результаті цих заходів формується кодекс поведінки (деонтологія), який сприяє створенню етичних стандартів для державних службовців [219, с. 26-30].

Досвід зазначених країн свідчить, що ефективне застосування репресивних заходів у боротьбі з корупцією включає такі ключові аспекти:

- функціонування дієвої правової системи держави;
- створення та забезпечення ефективної роботи антикорупційних і спеціалізованих органів, а також розвиток їхньої взаємодії;
- активну співпрацю з міжнародними організаціями, уповноваженими у сфері протидії корупції;
- встановлення та підтримання діалогу з громадськістю [219, с. 26-30].

Отже, на підставі вказаного вище можемо констатувати дієвість традиційно-репресивного підходу до подолання корупції в деяких державах-членах Європейського Союзу, на якому акцентують Т. П. Паламарчук та Л. А. Пашкевич, та погоджуємось з вченими, що такий підхід вартий до уваги України, а це передбачає:

- удосконалення національного законодавства з метою забезпечення його відповідності міжнародним стандартам у сфері антикорупційної діяльності;
- зміцнення інституційної спроможності антикорупційних органів та забезпечення їхньої незалежності;
- активізація співпраці з міжнародними партнерами для отримання методологічної підтримки та обміну досвідом;
- залучення громадськості до процесу моніторингу та оцінки антикорупційних заходів, підвищення рівня правової культури населення [219, с. 26-30].

Розглядаючи питання антикорупційного декларування як інструмента запобігання корупції в публічній службі та висвітлюючи його видове розмаїття, закріплене в законодавстві країн світу, Т. О. Коломоець, вказує на те, що унормування в різних країнах світу кола осіб, дотичних до “основних” декларантів (які не наділені владними повноваженнями для реалізації та захисту публічних інтересів, однак які перебувають у відносинах із такими особами, завдяки чому можуть виникати ризики залучення їх до протиправних діянь, пов’язаних із діяльністю основних декларантів), є дещо різноваріантним, а саме: чоловіків (дружин) (наприклад, у Канаді, Чехії, Франції), чоловіків (дружин) і дітей-утриманців (наприклад, в Австралії, Італії, США), постійних

співмешканців (наприклад, у Північній Африці), членів родини (наприклад, в Україні, Сінгапурі, Ірландії), близьких друзів (наприклад, в Ірландії), членів сімей та близьких родичів (у Великобританії, Китаї). Отже, “спрощений” варіант (за рахунок закріплення перерахування таких осіб) або ж “ускладнений” варіант (шляхом вказівки на групу (групи) таких осіб) у свою чергу вимагають звернення до положень національного законодавства для уточнення самого кола таких осіб, які входять до зазначених груп. Визначення “дотичних” до основних декларантів осіб на практиці дещо ускладнює правозастосування, а отже, і впливає на ефективність антикорупційного декларування як інструменту запобігання корупції у всьому розмаїтті її проявів. Так, наприклад, у законодавстві Китаю передбачено обов’язок державних службовців подавати декларацію про свої та сімейні доходи і витрати, водночас стосовно активів за кордоном положення деталізоване, із використанням словосполучення “в т. ч. й щодо нерухомості їхніх близьких родичів”. Отже, виникає запитання стосовно співвідношення категорій “сім’я”, “члени сім’ї” і “близькі родичі” [234, с. 52].

Вивчаючи питання зарубіжного досвіду протидії корупції та можливості його імплементації в Україні, Я. Ю. Швидкий, виокремлює спільні адміністративні заходи антикорупційної боротьби деяких держав та визначає кроки, які треба зробити в Україні:

- забезпечити чесне і відповідальне управління, чому сприятимуть справедливі податки, пільги та субсидії, а не заборони і дозволи, одержувані від якихось владних структур, інакше кажучи, спростити бюрократичні процедури, а також зробити прозорішими здійснювані владні повноваження;
- домогтися цілковитої незалежності судочинства;
- встановити суворий нагляд за тим, чи дотримуються високі етичні стандарти для посадовців;
- встановити високий соціальний захист держслужбовців (зарплатня має переважати заробіток у межах приватного сектору, повинні бути “соціальний пакет”, пенсія, пільги тощо, дозвіл на підприємницьку діяльність, якщо буде відсутній конфлікт інтересів);

- гарантувати незалежність медіа, залучати громадський сектор до протидії корупції;
- посилити закони та їхню реалізацію і, відповідно, підвищити ризик покарання;
- створити економічні механізми, що дадуть змогу посадовцям збільшити свій дохід без порушень правил і законів;
- зробити ринки і конкуренцію значимішими, і за рахунок цього зменшити обсяг потенційних надходжень від корупційних дій. Останнє також включає конкуренцію у здійсненні державного обслуговування в умовах, коли одні державні органи дублюють функції інших;
- морально-психологічно налаштувати суспільство і весь корпус посадовців не сприймати корупцію;
- забезпечувати громадськість інформацією. У межах цього методу необхідно аналізувати закони, щоб надавати чітке, лаконічне і зрозуміле пояснення населенню суті їхніх прав та обов'язків, процесу судової процедури, і що вона враховує [178, с. 225-226].

Особливу увагу міжнародна спільнота приділяє співпраці у рамках таких організацій, як Організація економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР), Група розробки фінансових заходів боротьби з відмиванням грошей (FATF) та Організація Об'єднаних Націй. Ці інституції розробляють стандарти та рекомендації, які спрямовані на підвищення прозорості фінансової діяльності, посилення відповідальності за корупційні правопорушення та зміцнення міжнародного співробітництва.

Боротьба з корупцією у фінансовій сфері неможлива без міжнародної співпраці. Організація економічного співробітництва та розвитку (OECD) розробила Конвенцію про боротьбу з хабарництвом іноземних посадових осіб у міжнародних ділових операціях (OECD Anti-Bribery Convention). Цей документ зобов'язує країни-учасниці криміналізувати хабарництво в міжнародному контексті.

Іншим важливим міжнародним інструментом є Конвенція ООН проти

корупції (UNCAC), яка передбачає заходи щодо запобігання корупції, криміналізації відповідних злочинів і повернення незаконно отриманих активів.

Фінансова діюча група з боротьби з відмиванням грошей (Financial Action Task Force, FATF) також грає важливу роль у глобальній боротьбі з корупцією. Її рекомендації встановлюють стандарти для виявлення та попередження фінансових злочинів.

Крім того, важливу роль відіграють неурядові організації, які здійснюють моніторинг антикорупційної політики та надають рекомендації щодо її вдосконалення. Наприклад, Transparency International публікує Індекс сприйняття корупції, який допомагає оцінювати рівень корумпованості в різних країнах.

На думку О. Г. Мельник, світовий досвід запобігання та боротьби з корупцією дозволяє узагальнити найбільш характерні тенденції та механізми, адаптація яких могла би бути корисною для України. Пріоритетами тут для нашої країни можуть бути такі:

- поширення просвітницької діяльності щодо антикорупційних діянь і їх наслідків, спрямовування її на підвищення рівня громадянської свідомості та популяризацію суспільного несприйняття корупції як дуже негативного явища шляхом реалізації різних антикорупційних освітніх програм та проєктів;
- підвищення ролі громадських організацій в антикорупційній діяльності, реальне включення їх до складу наглядових та дорадчих рад при всіх органах публічної влади та спеціалізованих антикорупційних установах, надання можливості громадським організаціям;
- приділення більшої уваги превентивним та заохочувальним антикорупційним заходам ніж репресивним (з одночасним підвищенням рівня професійності та ефективності діяльності співробітників антикорупційних структур для створення умов невідворотності покарання для всіх корупціонерів, не дивлячись на їх приналежність до певних політичних партій, владних еліт тощо);
- ширше залучення інтернет-платформ та вдосконалення інтерактивних

сайтів оперативного реагування на скарги громадян про факти корупційних дій (одночасно з уведенням юридичної відповідальності за неприйняття заходів щодо негайного розгляду таких повідомлень співробітниками відповідних правоохоронних органів) [235, с. 33-34].

Для оцінки ролі міжнародних організацій у боротьбі з корупцією доцільно класифікувати їх за загальноприйнятими критеріями, зокрема за колом учасників. Як зазначає Р. Ю. Половинкіна, міжнародні організації можна поділити на універсальні (загальні) та локальні [236, с. 25].

До універсальних організацій проти корупції дослідниця відносить Transparency International [237] – глобальну антикорупційну організацію, засновану в 1993 році в Берліні. Згідно з інформацією на офіційному сайті організації, її діяльність спрямована на боротьбу зі зловживанням владою, хабарництвом і таємними угодами, а також надання голосу жертвам і свідкам корупції. Transparency International співпрацює з урядами, бізнесом і громадянами для досягнення мети створення світу без корупції. Основними проектами організації є Індекс сприйняття корупції та Глобальний корупційний барометр [236, с. 25].

Іншою важливою універсальною організацією є Група держав проти корупції (GRECO – Group of States against Corruption) [238], створена у 1999 році Радою Європи. GRECO здійснює контроль за дотриманням антикорупційних стандартів, а її членство доступне не лише для держав-членів Ради Європи, але й для будь-якої країни, яка бере участь у розробці відповідної розширеної угоди [236, с. 25].

У рамках діяльності GRECO були прийняті ключові правові інструменти Ради Європи, серед яких: Конвенція про кримінальну відповідальність за корупцію (ETS 173) [239]; Конвенція про цивільно-правову відповідальність за корупцію (ETS 174) [240]; Додатковий протокол до Конвенції про кримінальну відповідальність за корупцію (ETS 191) [241]; Двадцять керівних принципів проти корупції (Резолюція (97) 24) [242]. Окремо, акцентовано на Рекомендації про кодекси поведінки державних посадових осіб (Рекомендація № R (2000) 10)

та Рекомендації щодо загальних правил боротьби з корупцією під час фінансування політичних партій і виборчих кампаній (Рекомендація Res (2003) 4) [236, с. 25].

Ще одна міжнародна організація, яку підкреслює Р. Ю. Половинкіна, – Всесвітня організація парламентаріїв проти корупції (GORAC – Global Organization of Parliamentarians Against Corruption). Ця інституція є глобальним союзом законодавців, об'єднаних спільною метою протидії корупційним проявам, підтримки демократичних принципів та забезпечення верховенства права. Особливістю GORAC є її унікальний статус як єдиної міжнародної мережі парламентаріїв, що спеціалізується виключно на питаннях антикорупційної діяльності [236, с. 25].

Водночас, Р. Ю. Половинкіна, наголошує на важливості діяльності й інших міжнародних організацій, які активно протидіють корупції. Зокрема, вона звертає увагу на роль Глобального договору ООН, що має на меті об'єднання зусиль стійких компаній і зацікавлених сторін для формування світу, який відповідає Десяти принципам у сфері прав людини. У рамках цієї ініціативи впроваджено стратегічні заходи, спрямовані на сталий розвиток із акцентом на співпрацю та інновації [236, с. 25].

Основна концепція Глобального договору ООН полягає у забезпеченні корпоративної стійкості компаній, що передбачає їхню відповідність ключовим зобов'язанням у сферах прав людини, праці, охорони довкілля та боротьби з корупцією. Десять принципів даного договору базуються на таких міжнародних документах: Загальній декларації прав людини [243], Декларації Міжнародної організації праці щодо основних принципів і прав у сфері праці [244], Декларації з питань навколишнього середовища і розвитку [245], а також Конвенції ООН проти корупції [130]. Поряд із Глобальним договором ООН функціонують інші організації, такі як: Ініціатива з повернення викрадених активів (StAR), яка реалізується Всесвітнім банком та Управлінням ООН з наркотиків та злочинності (УНЗ ООН), Програма розвитку ООН (ПРООН), Економічна комісія ООН для Африки (UNECA), а також Управління ООН з

наркотиків та злочинності [236, с. 25].

Правове регулювання корупції в Україні та інших країнах світу містить норми міжнародного та національного законодавства. Одним із перших міжнародних нормативно-правових актів у сфері боротьби із корупцією стала резолюція Генеральної Асамблеї ООН 3514(XXX) від 15 грудня 1975 р., яка закликає уряди всіх країн вжити на національному рівні всіх необхідних заходів щодо запобігання та протидії корупції, які вони вважатимуть доцільними, включаючи законодавчі. Значно пізніше ООН прийняла додаткові документи щодо боротьби із корупцією: Резолюція Генеральної Асамблеї ООН “Боротьба з корупцією” від 12 грудня 1996 р. (A/RES/51/59); Декларація ООН “Про боротьбу з корупцією та хабарництвом у міжнародних комерційних операціях” (1996 р.); Керівні принципи для ефективного виконання Кодексу поведінки посадових осіб з підтримання правопорядку (1989 р.); Міжнародний кодекс поведінки державних посадових осіб (1996 р.) тощо [246]. Серед міжнародних нормативно-правових актів також необхідно вказати: Додатковий протокол до Кримінальної конвенції про боротьбу з корупцією (ETS-191) ратифікований Законом України № 253-V від 18 жовтня 2006 р., Цивільну конвенцію про боротьбу з корупцією № 2476-IV від 1 січня 2006 р., Конвенцію Організації Об’єднаних Націй проти корупції № 251-V від 01 січня 2010 р., Кримінальну конвенцію про боротьбу з корупцією № 252-V від 1 березня 2010 р. тощо [246].

Отже, за результатами проведеного аналізу досвіду зарубіжних країн щодо протидії корупції у фінансовій сфері можна зробити такі висновки.

У сучасному глобалізованому світі корупція у фінансовій сфері залишається однією з найбільших загроз для стабільності економік, верховенства права та соціальної справедливості. Аналіз зарубіжного досвіду боротьби з цим явищем дозволяє виділити низку ключових тенденцій, підходів і практик, які можуть бути адаптовані до національних умов.

По-перше, ефективна протидія корупції у фінансовій сфері базується на комплексній системі правових, інституційних та технологічних заходів. Досвід таких країн, як Швеція, Сінгапур та Нова Зеландія, демонструє, що створення

незалежних антикорупційних органів, які мають достатній рівень автономії та ресурсів, є важливим елементом антикорупційної стратегії. Такі органи повинні мати чітко визначені повноваження, що дозволяють їм здійснювати розслідування, моніторинг та притягнення до відповідальності осіб, причетних до корупційних правопорушень.

По-друге, важливим аспектом є прозорість фінансових операцій та забезпечення доступу до інформації. Запровадження електронних систем контролю за рухом коштів, відкритих реєстрів бенефіціарних власників та автоматизованих платформ для звітування про фінансову діяльність значно знижує можливості для корупційних схем. Наприклад, Естонія успішно впровадила цифрові рішення у сфері державного управління, що сприяло зменшенню впливу людського фактору та, як наслідок, зниженню ризиків корупційних проявів.

По-третє, міжнародна взаємодія відіграє визначальну роль у протидії транснаціональній корупції. Участь у таких ініціативах, як Конвенція ООН проти корупції (UNCAC) або Група розробки фінансових заходів боротьби з відмиванням грошей (FATF), сприяє гармонізації національних законодавств із міжнародними стандартами та забезпечує обмін інформацією між країнами. Особливо важливим є механізм екстрадиції осіб, причетних до корупційних злочинів, і повернення незаконно виведених активів.

По-четверте, досвід зарубіжних країн свідчить про важливість формування культури нетерпимості до корупції. Це включає активну участь громадянського суспільства, засобів масової інформації та освітніх установ у просуванні принципів доброчесності та прозорості. Наприклад, у Данії та Фінляндії значна увага приділяється вихованню громадянської відповідальності з раннього віку, що сприяє зниженню рівня толерантності до корупційної поведінки.

Варто зазначити, що успішна протидія корупції у фінансовій сфері вимагає комплексного підходу, який враховує як специфіку національного контексту, так і провідний міжнародний досвід. Для України вивчення та

адаптація зарубіжного досвіду є надзвичайно актуальними в умовах реформування фінансового сектору та зміцнення інститутів демократії. Реальні результати у сфері боротьби з корупцією та забезпечення сталого розвитку держави можуть бути досягнуті виключно за умови застосування комплексного підходу та наявності політичної волі. Зокрема, досвід інших країн свідчить про те, що ефективне подолання корупції у фінансовій сфері можливе лише за умови системного та всебічного підходу. Це включає створення чіткої нормативно-правової бази, функціонування незалежних антикорупційних органів, впровадження сучасних технологій та забезпечення прозорості фінансових процесів. Важливим є також міжнародна співпраця і залучення громадськості до контролю за діяльністю державних органів.

Україна може скористатися цими напрацюваннями для вдосконалення власної антикорупційної політики. Інтеграція найкращих практик сприятиме зміцненню довіри до державних інституцій і створенню сприятливого середовища для економічного розвитку.

3.3. Удосконалення законодавства України, що визначає основи адміністративно-правового забезпечення протидії корупції у фінансовій сфері

Корупція у фінансовій сфері є одним із найбільш небезпечних викликів, що стоять перед сучасними державами, особливо в умовах перехідної економіки та реформування суспільних інститутів. Україна, як держава, що перебуває на шляху до євроінтеграції, стикається з необхідністю створення ефективної системи адміністративно-правового забезпечення протидії корупційним проявам у фінансовій сфері. Це зумовлено і внутрішніми потребами економічного розвитку, і міжнародними зобов'язаннями, взятими на себе в рамках співпраці з Європейським Союзом, Міжнародним валютним фондом та іншими організаціями.

Фінансова сфера є особливо вразливою до корупційних ризиків через її ключову роль у забезпеченні економічної стабільності, розподілі державних ресурсів та здійсненні публічних закупівель. Непрозорість фінансових операцій, недостатність контролю за використанням бюджетних коштів та слабкість інституційних механізмів створюють сприятливе середовище для виникнення корупційних схем. Водночас ефективна протидія таким проявам є важливою умовою для забезпечення економічного зростання, підвищення довіри громадян до держави та зміцнення міжнародного авторитету України.

Нині в Україні вже створено певну нормативно-правову базу для протидії корупції у фінансовій сфері, яка включає антикорупційне законодавство, положення про фінансовий контроль, регулювання діяльності органів державного управління тощо. Однак практика застосування цих норм свідчить про наявність значних прогалин, суперечностей та недоліків. Зокрема, недостатньо чітко визначені механізми взаємодії між органами державної влади, відсутній комплексний підхід до запобігання корупції, а також не завжди ефективно працюють інструменти адміністративного контролю.

Удосконалення законодавства у цій сфері має базуватися на принципах верховенства права, прозорості та підзвітності. Важливим є також урахування кращого міжнародного досвіду, адаптація європейських стандартів до національних умов та забезпечення гармонізації законодавства України з нормами ЄС. Особливу увагу у цьому контексті доцільно приділити розробці дієвих механізмів адміністративно-правового регулювання, які б дозволили ефективно запобігати корупційним проявам, виявляти порушення та притягати винних до відповідальності.

Проведений у попередніх розділах аналіз сучасного стану законодавчого регулювання протидії корупції у фінансовій сфері України, визначення його основних недоліків та перспектив удосконалення, дає змогу розглянути ключові проблеми адміністративно-правового забезпечення антикорупційної діяльності та окреслити шляхи їх вирішення з урахуванням міжнародного досвіду та потреб національної правової системи.

Корупція у фінансовій сфері є однією з найгостріших проблем, що стоять перед Україною. Вона підриває економічну стабільність, знижує довіру до державних інституцій та перешкоджає ефективному функціонуванню ринку. У зв'язку з цим, удосконалення законодавства, яке регулює адміністративно-правове забезпечення протидії корупції, є критично важливим завданням.

На сьогоднішній день, адміністративно-правову основу регулювання протидії корупції в Україні здійснюється на основі Закону України “Про запобігання корупції”, прийнятого в 2014 році, а також низки інших нормативно-правових актів. Закон визначає основні принципи та механізми запобігання корупційним правопорушенням, встановлює відповідальність за їх вчинення та окреслює повноваження органів, які здійснюють антикорупційну політику.

Проте, незважаючи на існування розвиненої нормативної бази, ефективність протидії корупції у фінансовій сфері залишається недостатньою. Це пов'язано з низкою чинників, серед яких можна виділити недосконалість механізмів контролю та моніторингу, недостатню прозорість фінансових операцій та відсутність належної координації між різними державними органами.

Для підвищення ефективності адміністративно-правового забезпечення протидії корупції у фінансовій сфері необхідно здійснити низку заходів з удосконалення законодавства.

Передусім, доречно запровадити більш жорсткі вимоги до звітності підприємств та фінансових установ, що дозволить виявляти та запобігати корупційним схемам на ранніх етапах. Це може включати обов'язкове розкриття інформації про кінцевих бенефіціарів та посилення контролю за трансакціями.

Окрім того, важливим є вдосконалення механізмів контролю за дотриманням антикорупційного законодавства. Це може бути досягнуто шляхом посилення ролі Національного агентства з питань запобігання корупції та інших відповідних органів, а також шляхом впровадження сучасних

технологій для моніторингу фінансових потоків.

Натомість, результативна боротьба з корупцією можлива лише за умови налагодження тісної взаємодії між різними органами державної влади. Необхідно створити єдину платформу для обміну інформацією між органами, що займаються боротьбою з корупцією, податковими службами та правоохоронними органами.

Важливо вказати, що законодавство повинно передбачати суворіші санкції за вчинення корупційних діянь у фінансовій сфері. Це може бути реалізовано шляхом збільшення штрафів, запровадження додаткових обмежень для осіб, які вчинили корупційні правопорушення, та розширення переліку таких правопорушень.

Досить важливим аспектом, на нашу думку, є необхідність приділення значно більшої уваги освітнім програмам для підвищення обізнаності громадян про негативні наслідки корупції та способи її запобігання. Важливим аспектом є також формування у суспільстві нетерпимості до корупційних проявів.

Удосконалення законодавства України з метою підвищення ефективності адміністративно-правового забезпечення протидії корупції у фінансовій сфері є нагальним завданням. Запропоновані зміни сприятимуть зменшенню рівня корупції, підвищенню довіри до державних інституцій та покращенню економічного клімату в країні. Реалізація цих заходів вимагатиме комплексного підходу та активної участі всіх зацікавлених сторін, включаючи державні органи, бізнес-середовище та громадськість.

Доречно погодитись з думками Є. А. Полянської та О. М. Рєзніка, які звертають увагу на те, що євроінтеграція є триваючим процесом на території України. Держава повинна мати високий економічний рівень, щоб забезпечити достатній рівень життя свого населення, розвиток держави загалом, бути конкурентоспроможною на міжнародній арені тощо. Сьогодні фінансово-економічну безпеку в Україні забезпечують Національне антикорупційне бюро України, Служба безпеки України, Антимонопольний комітет України. Створення єдиного дієвого правоохоронного органу для боротьби з

економічними злочинами є кроком до розбудови сильної, незалежної країни, та пріоритетною вимогою Міжнародного Валютного Фонду, яка була включена до Меморандумів про економічну та фінансову політику за 2017 та 2018 роки [231, с. 26].

Дослідники констатують, що влада України уже протягом 28 років намагається створити дієвий апарат держави, протягом усього часу створюються нові органи та ліквідовуються створені попередньо. І це не дивно, бо не має жодної країни в якій апарат держави є бездоганим. Створення єдиного правоохоронного органу для протидії злочинам у фінансовій сфері є кропіткою роботою, яку влада України намагається здійснити протягом останніх декількох років. У 2013 році був створений законопроект “Про Службу фінансових розслідувань України”, а в 2014 році була розроблена концепція формування Служби фінансових розслідувань, проте реального створення не відбулось. У 2016 році було розроблено законопроект “Про фінансову поліцію”, а в 2018 році було зареєстровано законопроект “Про Національне бюро фінансової безпеки України”. Однак усі ці законопроекти не були прийняті через певні недоліки, серед головніших – це усунення дублювання повноважень з іншими правоохоронними органами. Серед останніх спроб це зареєстрований законопроект “Про Бюро фінансових розслідувань” у 2019 році, який був прийнятий за основу, а потім відхилений, та законопроект “Про Бюро економічної безпеки” у 2020 році [231, с. 26]. Ми схильні вважати, що таким органом, який здійснюватиме протидію корупції у фінансовій сфері мало б стати Бюро економічної безпеки, за умови приведення у відповідність законопроекту, що регулюватиме його діяльність.

Цілком слушно зауважує О. Ф. Андрійко, що важлива роль у протидії корупції загалом, у фінансовій сфері, зокрема, належить заходам протидії корупції шляхом інституційної реформи. Зокрема, йдеться про:

- контроль за реалізацією дискреційних повноважень, меж дискреції;
- контроль за використанням ресурсів;
- прозорість процедур;

- посилення внутрішніх та зовнішніх механізмів відповідальності;
- удосконалення добору на посади державних службовців/посадових осіб;
- підвищення кваліфікації держслужбовців;
- створення можливостей для апеляційного оскарження для споживачів.

Окремо вчена підкреслює, що вагома роль в цьому процесі належить організаційним і правовим заходам протидії корупції у фінансовій сфері [74, с. 257-259].

Відомі українські вчені, О. М. Бандурка та О. М. Литвинов, акцентують на вагомості формування культури нетерпимості до проявів корупції. При цьому вчені вказують, що місія корупційної культури полягає в накопиченні, збереженні та передачі соціального досвіду, цінностей, що забезпечують цілісність соціального організму і його існування у часі. Відповідна традиція, що представляє собою спосіб буття і відтворення соціокультурного досвіду, виявляється конгеніальною місією корупційної культури, тож так само забезпечує цілісність соціальних підсистем і соціуму загалом. Вона виникає в умовах нерозвиненості господарської діяльності як спосіб закріплення випадково знайдених у виробничому, технологічному, соціокультурному досвіді ефективних рішень. Останні для імплантації їх в соціальний досвід і надання їм характеристик, що забезпечують обов'язковість їх прийняття, потребували певного шляху імплементації, який їм і проклала корупційна традиція. Живучість корупційної традиції забезпечується як іманентною її природі сакралізацією, що походить з таїнства самого акту її генезису, що минає корінням в сиву архаїку, так і безліччю виконуваних функцій, які у своїй цілісності ніколи не зможуть відмерти. З позицій сучасності вона може сприйматися як реліктовий продукт, немов калим, що виплачується за наречену у азійських народів. У єдності іпостасей, що забезпечують її нев'янучу свіжість і живучість, вона виступає в якості способу фіксації та збереження соціального досвіду. Розглядаючи ці іпостасі докладніше, вчені зазначають таке:

- корупції не можна відмовити у праві на раціональність, пов'язану з

відшуканням ефективних для цього часу способів демонстрації власної спроможності;

- механізм закріплення корупції базується на активному залученні до досягнення цієї “традиції” вже в дитинстві, коли життя людини багате на емоції, що забезпечують міцне закріплення її змісту на рівні екзистенції;

- система корупційних відносин постає як матриця, що дозволяє чітко віднести себе до певної культурної та етнічної спільності і відрізнити “своїх” від “чужих”. Якщо провести паралель, то в системі корупції можна виділити стійке ядро, що зберігається поки існує етнос, і “захисний пояс”, представлений менш значущими традиціями, які можуть відмирати без ризику втрати етносом своєї ідентичності;

- спосіб діалогу “нового” зі “старим”. У цій іпостасі корупція представляє собою не механізм консервації старого, блокування новацій, а механізм взаємного узгодження, стикування нового зі старим – процесу, під час якого обидва учасники діалогу шукають компроміс, жертвують якимись інтересами заради досягнення максимального потенціалу обох сторін [247, с. 21-22].

Вагомим є погляд на запобігання та протидію корупції в Україні в контексті формування правових засад цієї діяльності, який формує В. Д. Гвоздецький. Він пропонує, на його думку, найбільш очевидні механізми, що можуть зменшити рівень корупції в Україні. Насамперед, це заходи щодо забезпечення свободи бізнесу, що самі по собі зменшують залежність бізнесменів від чиновників. Не менш важливим завданням є формування антикорупційних стратегій самого бізнесу. На сьогодні крупний бізнес в немалій мірі відповідальний за високий рівень корупції, оскільки продовжує використовувати її як своєрідні інструменти розвитку і самозахисту. Водночас заради об’єктивності слід відзначити, що значна частина крупних бізнесменів починає розуміти: без дотримання цивілізованих правил функціонування ринкової економіки вирішення будь-яких питань з європейським бізнесом просто неможливе. Таким же важливим антикорупційним механізмом, вважає вчений, є зменшення обсягів “тіньової” економічної діяльності. У загальному

обсязі економіки України за даними експертів тіньовий сектор складає від 40% до 50%. Функціонувати такий обсяг економіки може виключно лише завдяки корупційному прикриттю. Це дуже близько до показників африканських країн. Натомість, у країнах Західної Європи цей показник не перевищує 10–15 відсотків [3, с. 43-44].

На важливий аспект, що дає змогу ефективно протидіяти корупції загалом та у фінансовій сфері, зокрема, вказує О. В. Новіков. Науковець зауважує, що впровадження досягнень галузі ІТ у діяльність органів державної влади та місцевого самоврядування підвищує рівень прозорості та відкритості публічного управління, усуває значну кількість корупційних ризиків, оптимізує роботу посадових та службових осіб цих органів, прискорює процеси надання адміністративних послуг, зменшує необхідність безпосереднього контакту з бюрократичним апаратом. Окрім цього, використання ІТ підвищує ефективність превентивних антикорупційних механізмів, а також забезпечує правоохоронні органи необхідними інструментами для виявлення корупційних правопорушень та викриття корупційних схем, чим безпосереднє сприяє виконанню покладених на них функцій [248, с. 113].

Обґрунтовано вказуючи на те, що системну корупцію в Україні подолає лише системна протидія, Т. І. Андрощук та Ю. Ц. Жидецький [185, с. 18], вважають, що для успішної протидії корупції необхідно:

- вдосконалити антикорупційне законодавство не посилаючись лише на ідеологію законодавців, але й враховувати менталітет українського народу;
- ефективно застосовувати антикорупційне законодавство державними органами. Потрібно розглядати не наслідки цього явища, а його причини, серед яких в Україні, перш за все, називають економічні та соціальні негаразди, прогалини чинного законодавства, незадовільну роботу контролюючих органів та ін. Розробка дійсно ефективних методів і способів боротьби з корупцією неможлива без урахування конкретної економічної ситуації в державі;
- зламати корупційну систему. Оскільки “боротьба з корупцією породжує корупцію”, тобто в ієрархічній структурі корупції в першу чергу лежить

політична воля керівництва держави. Йдеться про те, що за прийняття певного управлінського рішення, наприклад: прийняття на роботу, надання привілеїв у позачерговому отриманні певного виду документів, свідоцтв, довідок, медичному огляді, не притягнення до різного роду відповідальності за вчинення протиправних діянь безпосередньо відповідає особа, яка приймає це управлінське рішення і для полегшення отримання таких послуг суспільству легше “купити їх”, що у нашій державі призвело до системності;

- підтримка антикорупційних заходів держави громадянським суспільством;

- посилити ефективність діяльності органів судової влади та системи кримінальної юстиції у переслідуванні осіб, які вчинили корупційні правопорушення [185, с. 18].

Кожна із цих складових відіграє у справі протидії корупції свою особливу роль. Вихід за межі правових рамок в антикорупційній діяльності – це шлях до службових зловживань, свавілля, за яких протидія корупції здійснюватиметься тими ж корупційними засобами [185, с. 18].

На думку Б. О. Гребенюка, вдосконалення діяльності з боротьби з корупцією треба пов’язувати з комплексним здійсненням правових, політичних, організаційних, технічних і фінансових заходів, що забезпечують розвиток необхідних механізмів, реалізація яких дасть змогу створити серйозні передумови для докорінної зміни ситуації у сфері протидії масштабним проявам корупції [186, с. 50].

Вагомим пріоритетом у сфері протидії корупції в нашій державі стало прийняття 20 червня 2022 року Антикорупційній стратегії на 2021–2025 роки. Метою цієї концепції визначено досягнення суттєвого прогресу в запобіганні та протидії корупції, а також забезпечення злагодженості та системності антикорупційної діяльності всіх органів державної влади та органів місцевого самоврядування. Важливим є те, що корупція розглядається як ключова перешкода стабільному економічному зростанню і розбудові ефективних та інклюзивних демократичних інститутів в Україні [249].

Натомість, В. А. Біленко зауважує, що не дивлячись на те, що з часу прийняття Закону України “Про запобігання корупції” пройшло вже багато років, на сьогодні залишається значна кількість неврегульованих питань, які стосуються порядку реєстрації повідомлень про корупцію, їх розгляду, проведення службової перевірки під час їх розгляду та низка інших положень, які ускладнюють реалізацію заходів з протидії корупції. На сьогодні діють положення Закону України “Про запобігання корупції”, роз’яснення НАЗК від 14 липня 2020 року № 7 “Щодо особливостей перевірки повідомлень про можливі факти корупційних або пов’язаних з корупцією правопорушень, інших порушень Закону України “Про запобігання корупції””, які фактично його дублюють, та Правила забезпечення конфіденційності викривача під час обробки повідомлень про можливі факти корупційних або пов’язаних з корупцією правопорушень, інших порушень Закону України “Про запобігання корупції” в установі, які лише поверхнево визначають порядок реєстрації повідомлень про корупцію. Тому, сьогодні детального і чіткого правового регулювання потребує порядок отримання, реєстрації, розгляду й обліку повідомлень про корупції, розроблення детальних інструкцій щодо дій уповноважених посадових осіб у цій сфері [250, с. 242-243].

З огляду на це, вважаємо, що існує нагальна потреба в удосконаленні законодавчого захисту викривачів корупції у фінансовій сфері, що є важливим елементом антикорупційної політики держави, з огляду на те, що на практиці ці гарантії не завжди ефективно реалізуються через відсутність механізмів забезпечення анонімності викривачів та їхнього захисту від переслідувань. У цьому контексті досить вагомим є створення чітких процедур і механізмів захисту та запобігання переслідуванням викривачів з боку роботодавців або інших зацікавлених осіб, що включають створення незалежних органів для розгляду справ викривачів, забезпечення конфіденційності їхніх даних, розробку системи матеріального заохочення за надану інформацію, а також забезпечення належної інформованості громадян про їхні права та гарантії як викривачів корупції, що сприятиме формуванню довіри до державних

інституцій та підвищенню ефективності антикорупційної політики загалом.

Окремо варто акцентувати увагу на тезі висловленій В. А. Біленком, що деякі фахівці у досліджуваній сфері, зокрема, А. Боголепова та О. Ковтун [251], а також Л. Р. Наливайко [252], вважають, що пріоритетом сьогодення є розробка проєктів, необхідних реформ для удосконалення та пристосування системи органів державної влади до корупційних викликів, пов'язаних із поствоєнною розбудовою. Отже, для реалізації вище поставлених завдань у поствоєнний період органам державної влади та інституціям, що реалізують антикорупційну політику, насамперед необхідно забезпечити виконання певних заходів (деякі з них необхідно закріпити в правових нормах), а саме: завершення впровадження застосування новітніх технологій електронного урядування, спираючись на досвід розвинутих зарубіжних країн та за рахунок фінансування з фондів ЄС; мінімізацію розподільчих та дозвільних функцій; зменшення розміру державного апарату та встановлення обмежень із заробітної плати; підвищення професіоналізму посадових осіб; впровадження перевірки державних службовців на поліграфі; розробку дієвих механізмів контролю з боку громадських організацій, які користуються високою довірою громадян; публікацію на прозорій основі звітів про розподіл фінансової допомоги щодо відбудови України за галузями та регіонами, територіальними громадами [250, с. 242-243].

На думку В. В. Горий, контроль державних фінансів є одним із головних завдань держави для розвитку економіки і зростання добробуту суспільства. Україна знаходиться в процесі побудови демократичної, соціальної та правової держави. Динамічність процесів державотворення потребує наукового осмислення, пошуку і розробки ефективних механізмів здійснення повноважень у сфері контролю фінансів, науково-теоретичного обґрунтування та впровадження дійових засобів її реалізації [253, с. 59].

Натомість, К. О. Кривошеєв також підкреслює, що у відповідності до офіційної інформації, котра зазначається на офіційному сайті Верховної Ради України, в Україні зареєстрована ціла низка проєктів законів про створення

єдиного правоохоронного органу забезпечення фінансової безпеки держави. Так, в 2018 р. було зареєстровано 3 таких проекти:

– проект Закону про Національне бюро фінансової безпеки України № 8157 від 19.03.2018 р.. У законопроекті запропоновано створити Національне бюро фінансової безпеки України як державний правоохоронний орган, на який на основі кримінального аналізу та аналізу ризиків покладається усунення загроз фінансовій безпеці держави, у тому числі шляхом запобігання, виявлення, припинення, розслідування та розкриття кримінальних правопорушень у сфері господарської діяльності, віднесених до його підслідності, які прямо чи опосередковано завдають шкоди публічним фінансам, а також запобігання їх вчиненню у майбутньому. Цей орган є підзвітний Верховній Раді України та Президенту України.

– проект Закону про Національне бюро фінансової безпеки України № 8157-1 від 20.03.2018 р. Цим альтернативним законопроектом передбачається, що діяльність органу координується та спрямовується Кабінетом Міністрів України через Міністра фінансів України (а не підпорядковується Президентові України, як це передбачено в законопроекті № 8157). Узагальнюючий висновок по даному проекту закону: за результатами розгляду в першому читанні, законопроект повернуто суб'єктам права законодавчої ініціативи на доопрацювання [254].

– проект Закону про правові засади організації та діяльності Фінансової поліції № 8157-2 від 03.04.2018 р. В тексті проекту закону запропоновано розділити сервісну та правоохоронну функції фіскальної служби, ліквідувати податкову міліцію, оптимізувати структуру та чисельність органів, які ведуть боротьбу зі злочинами у сфері фінансів, усунути дублювання їх функцій та створити Фінансову поліцію як центральний орган виконавчої влади, діяльність якого спрямовується та координується Кабінетом Міністрів України через Міністра фінансів України [255].

У 2019 р. були зареєстровані нові законопроекти щодо створення єдиного правоохоронного органу, що забезпечує фінансову безпеку України:

– проект Закону про Бюро фінансових розслідувань № 1208 від 30 серпня 2019 року [256].

Метою цього законопроекту визначено розділення сервісної та правоохоронної функцій податкової служби, ліквідація податкової міліції, оптимізація структури та чисельності органів, які ведуть боротьбу зі злочинами у сфері фінансів, усунення дублювання їх функцій та створення Бюро фінансових розслідувань – центрального органу виконавчої влади, який реалізує державну політику з питань запобігання, виявлення, припинення, розслідування та розкриття кримінальних правопорушень у сфері господарської діяльності, які прямо чи опосередковано заподіюють шкоду публічному інтересу у сфері фінансів. Передбачається, що діяльність Бюро фінансових розслідувань спрямовується та координується Кабінетом Міністрів України через Міністра фінансів України. У відповідності до висновку Комітету Верховної Ради України з питань фінансів, податкової та митної політики від 20.09.2019 р. проект закону направлено на доопрацювання.

– проект Закону про Національне бюро фінансової безпеки України № 1208-1 від 10.09.2019 р. Головною метою законопроекту визначено: створення організаційно-правових засад діяльності Національного бюро фінансової безпеки України, головним завданням якого є забезпечення фінансової безпеки держави шляхом побудови на основі використання нових ризик-орієнтованих методів кримінального аналізу системи своєчасного виявлення та усунення системних загроз у сфері публічних фінансів, запобігання їх виникненню в майбутньому. Визначено, що Бюро підзвітне Верховній Раді України та суспільству.

– проект Закону про Бюро фінансових розслідувань № 1208-2 від 18.09.2019 р.

Передбачається створення Бюро фінансових розслідувань – центрального органу виконавчої влади, що утворюється Кабінетом Міністрів України та здійснює діяльність з метою запобігання, попередження, виявлення, припинення, розслідування та розкриття кримінальних правопорушень,

віднесених законом до його підслідності. Однак, у зв'язку із отриманням негативного висновку Головного юридичного управління Апарату Верховної Ради України від 14.11.2019 р. Комітет Верховної Ради України з питань фінансів, податкової та митної політики на своєму засіданні від 13.11.2020 р. відхилив цей законопроект.

В 2020 р. до Верховної Ради України було подано новий проект закону про створення єдиного правоохоронного органу:

– проект Закону про Бюро економічної безпеки № 3087 від 19.02.2020 р. Бюро економічної безпеки – це центральний орган виконавчої влади, що утворюється Кабінетом Міністрів України та здійснює діяльність з метою запобігання, виявлення, припинення, розслідування та розкриття кримінальних правопорушень, віднесених законом до його підслідності. Його діяльність спрямовується та координується Кабінетом Міністрів України через Міністра фінансів України. У відповідності до змісту проекту Закону, до підслідності Бюро економічної безпеки будуть належати такі злочини: ст.ст. 204, 205-1, 206, 212, 212-1, 218-1, 219, 220-1, 220-2, 222, 222-1, 223-1, 223-2, 224, 229, 231, 231-1, 232, 232-1, 232-2, 233, 191, 206-2, 210, 211 Кримінального кодексу України.

– проект Закону про Бюро економічної безпеки від 06.03.2020 р. № 3087-1. Бюро економічної безпеки – державний орган спеціального призначення з правоохоронними функціями, який забезпечує економічну безпеку держави у сфері публічних фінансів. Цей орган є підзвітний Президенту України та Верховній Раді України [253, с. 59-62].

З огляду на викладене, варто підтримати міркування К. О. Кривошеєва, стосовно того, що питання створення єдиного правоохоронного органу як суб'єкта забезпечення фінансової безпеки України з наданням йому широкого кола повноважень з питання досудового розслідування економічних злочинів є абсолютно виправданою потребою часу. Доктринальні розробки цієї проблеми та аналіз ставлення суспільства до роботи системи правоохоронних органів в цій сфері стали базисом для здійснення низки дій в законотворчій площині. Дослідник наводячи низку проєктів законів щодо функціонування та

визначення напрямів діяльності такого правоохоронного органу (зокрема: Бюро економічної безпеки, Бюро фінансових розслідувань, Національне бюро фінансової безпеки України, Фінансова поліція), логічно та виправдано зауважує, що ці законопроекти мають і позитивні аспекти в повноті та правильності декларування механізму забезпечення фінансової безпеки та роботі органу, і неоднозначні положення, котрі потребують детального доопрацювання [257, с. 251-255].

Автори аналітичних документів “Громадянське суспільство проти корупції в Україні: способи впливу”, М., Бадер О. Гус, А. Мелешевич та О. Нестеренко, зауважують, що організації громадянського суспільства визнані суб’єктами, що можуть відігравати важливу роль у боротьбі з корупцією. Зокрема, у статті Конвенції Організації Об’єднаних Націй проти корупції зазначено, що “[к]ожна Держава-учасниця вживає належних заходів, у межах своїх можливостей і згідно з основоположними принципами свого внутрішнього права, для сприяння активній участі окремих осіб і груп за межами державного сектора, таких як громадянське суспільство, неурядові організації та організації, що функціонують на базі громад, у запобіганні корупції й боротьбі з нею та для поглиблення розуміння суспільством факту існування, причин і небезпечного характеру корупції, а також загроз, що створюються нею” [258, с. 4].

Натомість, А. Суббот та Ю. Дем’янчук, підтримуючи системність у протидії корупції вважають, що для боротьби з кожним видом корупції необхідно враховувати взаємозв’язок між видами корупції. Корупцію неможливо побороти в окремій сфері, тільки боротьба з усіма її проявами може змінити ситуацію на краще.

Окрім того, науковці, зауважують, що боротьба з “великою корупцією” має не тільки бути системною і спрямованою проти окремих представників вищої бюрократії, але й стосуватися третіх осіб, які брали участь у схемах незаконного збагачення, в тому числі представників комерційних структур.

Водночас, вчені схильні до думки, що метою розслідування випадків

корупції у державній службі має бути не тільки покарання учасників злочину, але й розшук і повернення державі незаконно привласнених активів [259, с. 116], що є, на нашу думку, надзвичайно вагомим у всьому цьому процесі.

Як вже підкреслювалось нами, для забезпечення ефективного управління бюджетними коштами у світовій практиці використовують фінансовий контроль. Зазвичай, це поняття застосовують до політики та процедур, розроблених організацією для управління, документування, оцінки та звітності про фінансові операції організації. Фінансовий контроль для запобігання корупції передбачає збір інформації щодо перевірки використання наданих державою коштів за цільовим призначенням (на діяльність політичних партій), моніторинг доступу до заборонених каналів фінансування, перевірку заповнених е-декларацій посадовцями, моніторинг способу життя суб'єктів декларування (чи не з'явилося у володінні незаконно отриманих багатств), а також виявлення інших порушень законодавства з метою усунення. Його застосування дає можливість створювати нові політичні проєкти та, найголовніше, забезпечує прозорість, оскільки кожен громадянин може дізнатися, хто фінансує партії, і на які потреби використовуються кошти надані державою [260, с. 122-124; 261].

Водночас, Н. В. Федірко та Ю. В. Олексійчук, підкреслюють низку позитивних наслідків застосування фінансового контролю для запобігання корупції, які показує світова практика, з-поміж них:

- формування ефективної системи раціонального використання державних ресурсів;
- дотримання законодавчих вимог;
- виявлення прихованих та незаконно отриманих статків суб'єктів декларування;
- виявлення порушень щодо державного фінансування політичних партій та задіяти інструменти покарання;
- можливість визначення доцільності фінансування політичних партій;
- відкритість і прозорість фінансового контролю забезпечує довіру до

антикорупційних інституцій [164].

У контексті досліджуваної проблематики, запобігання корупції у фінансовій сфері, також важливо акцентувати увагу на ролі судової гілки влади, що здійснює розгляд справ про вчинення корупційних правопорушень. Варто вказати на те, що судова система виступає ключовим елементом у забезпеченні верховенства права, а також у встановленні справедливості в суспільстві. Її ефективність безпосередньо впливає на рівень довіри громадян до державних інституцій, а також на загальну ефективність антикорупційної політики.

Судова гілка влади виконує кілька важливих функцій у процесі боротьби з корупцією. Передусім, вона забезпечує правосуддя шляхом незалежного та об'єктивного розгляду справ, пов'язаних із корупційними правопорушеннями. Це включає і кримінальні справи щодо посадових осіб, й адміністративні справи, пов'язані з порушенням норм антикорупційного законодавства. Окрім того, судова влада сприяє формуванню правової культури в суспільстві. Шляхом ухвалення рішень, що базуються на принципах законності, справедливості та пропорційності, суди виносять рішення, які мають важливе значення для подальшого правозастосування. Врешті-решт, судова система відіграє роль запобіжника від свавільного застосування антикорупційного законодавства, а також, що надзвичайно важливо, забезпечує баланс між необхідністю притягнення до відповідальності винних осіб і захистом їхніх прав і свобод.

Низка справ, розглянутих ВАКС [262–271], свідчить про наявність системних викликів у боротьбі з корупцією, серед яких можна виокремити те, що діяльність судів нерідко стикається з численними викликами. Однією з основних проблем є недостатня незалежність суддів. Вплив політичних або економічних груп на судову систему може суттєво обмежувати її здатність ефективно виконувати свої функції. Іншою проблемою є низький рівень професійної підготовки суддів у сфері розгляду корупційних справ. Розслідування та судовий розгляд таких справ досить часто потребують спеціальних знань у галузі фінансів, економіки та міжнародного права.

Відсутність належної підготовки може призводити до помилкових рішень або затягування процесів. Окрім того, важливою перешкодою виступає перевантаженість судів великою кількістю справ. Це знижує ефективність правосуддя та створює ризик того, що корупційні злочини залишаться без належного покарання.

Для підвищення ефективності судової влади в контексті боротьби з корупцією, на нашу думку, необхідно, насамперед, забезпечити реальну незалежність суддів. Це передбачає запровадження прозорих процедур призначення та звільнення суддів, а також створення механізмів захисту їх від зовнішнього тиску.

Ще одним важливим напрямом має стати підвищення кваліфікації суддів, шляхом організації спеціалізованих тренінгів і курсів з питань антикорупційного законодавства та фінансових розслідувань, що сприятиме покращенню якості судових рішень. Вочевидь, оптимізація навантаження на судову систему, також виступає важливою складовою цього процесу.

Роль судової гілки влади у боротьбі з корупцією є надзвичайно важливою. Її ефективність визначає не лише результативність антикорупційної політики, але й загальний рівень довіри громадян до держави. Для досягнення цієї мети необхідно здійснити комплексні реформи, спрямовані на забезпечення незалежності суддів, підвищення їхньої професійної кваліфікації та оптимізацію роботи судової системи. Лише за таких умов судова влада зможе стати дієвим інструментом у боротьбі з корупцією у фінансовій сфері та інших галузях суспільного життя.

Підсумовуючи викладене вище, можемо з упевненістю зазначити, що удосконалення законодавства України, що визначає основи адміністративно-правового забезпечення протидії корупції у фінансовій сфері, є важливою складовою забезпечення ефективного функціонування правової системи держави, підвищення рівня суспільної довіри до органів влади та створення сприятливого інвестиційного клімату.

Проведене дослідження дає змогу сформулювати низку висновків.

Зокрема, ще раз підтверджено необхідність системного та комплексного підходів до вдосконалення законодавства, що включає не лише розробку нових нормативно-правових актів, а й адаптацію існуючих до сучасних викликів. Особливу увагу доречно приділити гармонізації українського законодавства з міжнародними стандартами та рекомендаціями, зокрема Конвенцією ООН проти корупції, а також практиками Європейського Союзу.

Важливим аспектом також постає посилення превентивних механізмів. У цьому контексті на порядку денному виникає питання створення ефективної системи запобігання корупційним правопорушенням. Це включає обов'язкове впровадження прозорості у фінансових операціях, посилення контролю за діяльністю суб'єктів господарювання, що працюють у фінансовій сфері, та покращення системи моніторингу публічних фінансів.

Окремо варто акцентувати увагу на розвитку інституційної спроможності органів влади, адже ефективна боротьба з корупцією неможлива без належної інституційної підтримки. Потребує вдосконалення діяльність органів, уповноважених на здійснення антикорупційних функцій, зокрема Національного агентства з питань запобігання корупції (НАЗК) та Національного антикорупційного бюро України (НАБУ). Необхідно забезпечити їхню незалежність, професійність та достатній рівень ресурсного забезпечення.

Не менш важливою видається проблематика удосконалення адміністративно-правових санкцій. У цьому контексті доречно підкреслити, що чинне законодавство потребує перегляду у частині адміністративної відповідальності за корупційні правопорушення у фінансовій сфері. Санкції мають бути достатньо жорсткими для того, щоб виконувати і каральну, і превентивну функції. Крім того, необхідно удосконалювати механізми конфіскації незаконно отриманих коштів та майна.

Підвищення рівня правової культури та обізнаності громадян – це той ключ, без якого неможлива ефективна протидія корупції. З огляду на це, доцільно забезпечити належний рівень правової освіти населення,

інформування про механізми захисту прав та інтересів громадян у випадках корупційних проявів, а також створити умови для активного залучення громадян до процесу моніторингу діяльності органів державної влади.

В умовах зростання ролі інформаційних технологій у житті людини і суспільства, використання сучасних цифрових інструментів стає важливим кроком у боротьбі з корупцією у фінансовій сфері. Це стосується, передусім, і автоматизації процесів державного управління, і впровадження електронних систем контролю за фінансовими потоками, що мінімізує ризики людського чинника.

Безперечно, забезпечити належний стан запобігання корупції у фінансовій сфері неможливо без забезпечення прозорості фінансових операцій. У цьому контексті, важливо створити дієвий механізм контролю за рухом коштів в економіці, особливо в частині державних закупівель, управління бюджетними коштами та діяльності банківського сектору. Важливо пам'ятати, що прозорість є ключовим елементом у запобіганні корупційним схемам.

Вказане вище дозволяє запропонувати деякі зміни та доповнення до норм чинного законодавства, що стосується адміністративно-правового забезпечення протидії корупції у фінансовій сфері, зокрема:

У Законі України “Про запобігання корупції” від 14 жовтня 2014 року № 1700-VII (*Відомості Верховної Ради України. 2014. № 49. Ст. 2056*):

1) Частину першу статті 1 доповнити новими абзацами:

фінансовий контроль – процес перевірки дотримання встановлених норм і правил у фінансовій діяльності, що спрямований на забезпечення прозорості та законності;

фінансовий моніторинг – комплекс заходів, спрямованих на виявлення, аналіз і попередження підозрілих або незаконних фінансових операцій, а також на забезпечення своєчасного реагування на можливі загрози у сфері фінансів, що дозволить не лише запобігати корупційним проявам, але й сприяти побудові довіри до фінансових інституцій і фінансової системи загалом.

2) Частину 4 статті 8 викласти в такій редакції:

4. Працівники апарату Національного агентства та його територіальних органів (у разі їх створення) регулярно проходять обов'язкове підвищення кваліфікації (первинне та повторне – не рідше одного разу на два роки).

3) Пункт 13 частини першої статті 11 доповнити та викласти у такій редакції:

13) отримання та розгляд повідомлень, здійснення співпраці з викривачами, участь у забезпеченні їх анонімності, конфіденційності їхніх даних, правового та іншого захисту, розробці системи матеріального заохочення за надану інформацію, а також забезпечення належної інформованості громадян про їхні права та гарантії як викривачів корупції, перевірка дотримання законодавства ... далі за текстом.

У Законі України “Про публічні закупівлі” від 25 грудня 2015 року № 922-VIII (*Відомості Верховної Ради України. 2016. № 9. Ст. 89*):

1) Пункт 6 частини першої статті 5 викласти в такій редакції:

б) протидія корупційним проявам та недопущення зловживань.

2) Пункт 14 частини першої статті 9 викласти в такій редакції:

14) співробітництво та взаємодія з органами державної влади й громадськими об'єднаннями з метою попередження корупційних ризиків у сфері публічних закупівель, викриття проявів зловживань та недобросовісної поведінки учасників процесу.

2) Частину першу статті 9 доповнити такими пунктами:

запровадження механізмів моніторингу та контролю, які дозволяють своєчасно виявляти потенційні порушення, а також розробка та впровадження антикорупційних програм, що базуються на принципах відкритості, підзвітності та дотримання законодавства;

залучення громадськості до процесу оцінки публічних закупівель, що сприяє підвищенню рівня довіри до державних інституцій, а також створює додаткові запобіжники для уникнення конфлікту інтересів;

посилення превентивних заходів, спрямованих на мінімізацію корупційних

ризиків, та забезпечення належної відповідальності за порушення у сфері публічних закупівель.

У Кодексі України про адміністративні правопорушення (*Відомості Верховної Ради УРСР. 1984. додаток до № 51. Ст. 1122*):

Главу 13-А доповнити статтею 172⁻⁹⁻³ Маніпуляції з тендерною документацією та залучення фіктивних учасників тендерів

Маніпуляції з тендерною документацією, спрямовані на встановлення специфічних умов, які можуть бути виконані виключно окремими постачальниками, що свідчать про можливу змову між замовником і постачальником або використання фіктивних компаній для створення видимості конкуренції, -

тягнуть за собою накладення штрафу на посадових осіб від двохсот до чотирьохсот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

Ті самі дії, вчинені особою, яку протягом року було піддано адміністративному стягненню за порушення, передбачене частиною першою цієї статті, -

тягнуть за собою накладення штрафу на посадових осіб від чотирьохсот до шестисот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян з позбавленням права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю строком на один рік.

Натомість, варто зазначити, що ефективна протидія корупції у фінансовій сфері можлива лише за умови тісної взаємодії між державними органами, громадянським суспільством та міжнародними партнерами. Удосконалення законодавства вимагає не тільки технічних змін у нормативно-правових актах, але й зміни підходів до управління державними ресурсами та формування нової культури прозорості й підзвітності. Реалізація запропонованих заходів сприятиме створенню більш справедливої та ефективної системи протидії корупції в Україні загалом та у фінансовій сфері, зокрема.

Висновки до розділу 3

На основі аналізу проведеного у третьому розділі, пов'язаного з напрямками вдосконалення адміністративно-правового забезпечення протидії корупції у фінансовій сфері зроблено такі висновки.

1. Фінансова безпека є системою заходів і механізмів, спрямованих на забезпечення захисту фінансових інтересів держави, бізнесу та громадян. В умовах глобалізації та зростання економічних ризиків фінансова безпека виступає базовою передумовою для збереження економічної суверенності країни. Її послаблення може призвести до зростання соціально-економічних дисбалансів, що, у свою чергу, створює сприятливе середовище для корупційних проявів.

Для забезпечення фінансової безпеки необхідно впроваджувати системний підхід до протидії корупції. Це включає вдосконалення правового регулювання, посилення інституційної спроможності антикорупційних органів, підвищення прозорості бюджетного процесу та впровадження сучасних технологій для моніторингу фінансових операцій, вдосконалення механізмів державного контролю за використанням бюджетних коштів, створення незалежних антикорупційних структур, реформу судової системи та посилення відповідальності за корупційні правопорушення. Особливу увагу слід приділити створенню умов для запобігання корупції на ранніх етапах, зокрема через підвищення рівня фінансової грамотності населення та розвиток культури доброчесності.

2. Ефективна протидія корупції вимагає активної участі держави у міжнародних ініціативах і програмах. Співпраця з міжнародними організаціями, такими як ООН, GRECO, FATF та Світовий банк, дозволяє запозичувати передовий досвід, отримувати технічну допомогу та інтегруватися у глобальну систему моніторингу фінансових потоків. Це сприяє підвищенню рівня прозорості та зміцненню довіри міжнародної спільноти до фінансової системи країни.

Водночас, досвід зарубіжних країн свідчить про важливість формування культури нетерпимості до корупції. Це включає активну участь громадянського суспільства, засобів масової інформації та освітніх установ у просуванні принципів доброчесності та прозорості. Для України вивчення та адаптація зарубіжного досвіду є надзвичайно актуальними в умовах реформування фінансового сектору та зміцнення інститутів демократії. Важливими є також міжнародна співпраця і залучення громадськості до контролю за діяльністю державних органів. Україна може скористатися цими напрацюваннями для вдосконалення власної антикорупційної політики. Інтеграція найкращих практик сприятиме зміцненню довіри до державних інституцій і створенню сприятливого середовища для економічного розвитку.

3. Важливим аспектом також постає посилення превентивних механізмів. У цьому контексті на порядку денному виникає питання створення ефективної системи запобігання корупційним правопорушенням. Це включає обов'язкове впровадження прозорості у фінансових операціях, посилення контролю за діяльністю суб'єктів господарювання, що працюють у фінансовій сфері, та покращення системи моніторингу публічних фінансів.

З огляду на це потребує вдосконалення діяльність органів, уповноважених на здійснення антикорупційних функцій, зокрема Національного агентства з питань запобігання корупції (НАЗК) та Національного антикорупційного бюро України (НАБУ). Необхідно забезпечити їхню незалежність, професійність та достатній рівень ресурсного забезпечення.

Не менш важливою видається проблематика удосконалення адміністративно-правових санкцій. У цьому контексті доречно підкреслити, що чинне законодавство потребує перегляду у частині адміністративної відповідальності за корупційні правопорушення у фінансовій сфері. Санкції мають бути достатньо жорсткими для того, щоб виконувати і каральну, і превентивну функції. Крім того, необхідно удосконалювати механізми конфіскації незаконно отриманих коштів та майна.

4. В умовах зростання ролі інформаційних технологій у житті людини і суспільства, використання сучасних цифрових інструментів стає важливим кроком у боротьбі з корупцією у фінансовій сфері. Це стосується, передусім, і автоматизації процесів державного управління, і впровадження електронних систем контролю за фінансовими потоками, що мінімізує ризики людського чинника.

Використання цифрових технологій має стати невід'ємною складовою стратегії забезпечення фінансової безпеки. Впровадження електронного урядування, автоматизованих систем моніторингу та блокчейн-технологій сприятиме мінімізації людського фактора у процесах прийняття рішень і зменшенню ризиків корупції. Важливим аспектом у запобіганні корупції є прозорість фінансових операцій та забезпечення доступу до інформації. Запровадження електронних систем контролю за рухом коштів, відкритих реєстрів бенефіціарних власників та автоматизованих платформ для звітування про фінансову діяльність значно знижує можливості для корупційних схем.

ВИСНОВКИ

Дисертаційне дослідження присвячено аналізу адміністративно-правового забезпечення протидії корупції у фінансовій сфері. Визначена методологічна основа дослідження дала змогу сформулювати відповідні висновки, розробити пропозиції та рекомендації, які полягають у такому:

1. Аналіз стану наукової розробленості теми свідчить про значний інтерес дослідників до проблематики протидії корупції загалом та, зокрема, у фінансовій сфері. Проте виявлено, що значна частина наукових праць зосереджена на загальних питаннях корупції, тоді як специфічні аспекти, пов'язані із фінансовою сферою, залишаються недостатньо вивченими. Натомість, актуальність дослідження посилюється тим, що корупція у фінансовій сфері має не лише економічні, але й соціальні наслідки, підриваючи довіру до державних інституцій та створюючи перешкоди для сталого розвитку суспільства. З огляду на постійно змінюваний характер фінансових правопорушень та появу нових технологій, таких як криптовалюти, необхідно розробляти інноваційні підходи до боротьби з корупцією, які враховуватимуть сучасні виклики та тенденції. Відтак, подальше вивчення специфічних аспектів корупції у фінансовій сфері є важливим завданням для забезпечення прозорості та стабільності економічних відносин.

2. Дослідження вихідних методологічних основ показало, що для вивчення проблематики адміністративно-правового забезпечення протидії корупції необхідно застосовувати міждисциплінарний підхід. Це передбачає інтеграцію методів правознавства, економіки, соціології та інших наук для комплексного аналізу причин і наслідків корупції у фінансовій сфері.

Окрім того, встановлено, що адміністративно-правове забезпечення протидії корупції у фінансовій сфері має ґрунтуватися на системному та комплексному підходах, які включають і нормативно-правові, й організаційно-управлінські механізми. Особливу увагу доцільно приділити гармонізації національного законодавства з міжнародними стандартами у сфері боротьби з

корупцією, а також ефективному впровадженню антикорупційних інструментів.

3. Обґрунтовано, що правове регулювання, спрямоване на протидію корупції у сфері бюджетних відносин, залишається одним із ключових напрямів забезпечення фінансової безпеки держави. Встановлено, що недосконалість процедур бюджетного планування, розподілу та використання бюджетних коштів створює передумови для виникнення корупційних ризиків. Важливим є впровадження прозорих механізмів моніторингу та контролю за витратами бюджету, зокрема через цифровізацію бюджетних процесів та розширення доступу громадськості до інформації про використання державних коштів.

У банківській сфері корупційні прояви здебільшого пов'язані з непрозорістю процедур видачі кредитів, регулюванням діяльності фінансових установ та контролем за їх операціями. Аналіз чинного законодавства показав необхідність посилення антикорупційних заходів, зокрема шляхом удосконалення нормативно-правової бази для запобігання конфліктам інтересів серед посадових осіб банківської системи. Важливим аспектом є також підвищення ефективності діяльності Національного банку України як регулятора у сфері боротьби з фінансовими правопорушеннями.

Система публічних закупівель залишається однією з найбільш вразливих до корупційних проявів через значні обсяги фінансових ресурсів, що залучаються у цій сфері. Впровадження електронної системи закупівель (ProZorro) стало важливим кроком на шляху до забезпечення прозорості та підзвітності. Однак дослідження виявило низку проблем, таких як маніпуляції з тендерною документацією, змови між учасниками торгів та недостатній контроль за виконанням укладених договорів. Для зменшення корупційних ризиків необхідно вдосконалити механізми перевірки доброчесності учасників тендерів та розширити можливості громадського контролю.

4. Доведено, що адміністративна та фінансова відповідальність є важливими інструментами боротьби з корупцією у фінансовій сфері. Їхнє ефективне застосування сприяє зміцненню законності, забезпеченню

економічної стабільності та підвищенню довіри до державних інституцій. Натомість підкреслено, що адміністративна відповідальність за корупційні правопорушення у фінансовій сфері має превентивний характер і спрямована на оперативне реагування на порушення. Вона включає застосування штрафів, конфіскацію незаконно отриманих коштів або майна, а також інші заходи адміністративного впливу. Однак, ефективність таких заходів залежить від чіткості законодавчого регулювання та належної роботи контролюючих органів.

Водночас, фінансова відповідальність за корупцію у фінансовій сфері передбачає відшкодування завданих збитків державі або іншим суб'єктам. Вона спрямована не лише на покарання винних осіб, а й на відновлення порушених економічних інтересів. Однак, механізми реалізації фінансової відповідальності потребують вдосконалення, зокрема в частині забезпечення прозорості процесу оцінки збитків.

5. Аналіз чинного законодавства України виявив низку прогалин і недоліків, які ускладнюють ефективне притягнення до адміністративної та фінансової відповідальності за корупційні правопорушення. Зокрема, це стосується недостатньої координації між органами, що здійснюють контроль і нагляд, а також відсутності чітких критеріїв для кваліфікації правопорушень.

Для підвищення ефективності боротьби з корупцією у фінансовій сфері за допомогою адміністративної та фінансової відповідальності запропоновано такі заходи: 1) розробка спеціальних методик оцінки шкоди, завданої корупцією у фінансовій сфері; 2) посилення санкцій за повторні правопорушення та чітке ведення реєстрів осіб, притягнутих до відповідальності за корупцію; 3) запровадження навчальних програм для представників фінансових установ з метою підвищення їх обізнаності щодо антикорупційного законодавства.

6. Встановлено, що адміністративно-правове забезпечення протидії корупції у фінансовій сфері є неможливим без ефективного функціонування інституційної системи, яка включає спеціалізовані антикорупційні та інші правоохоронні органи. Серед них особливу роль відіграють Національне

антикорупційне бюро України, Спеціалізована антикорупційна прокуратура, Національне агентство України з питань виявлення, розшуку та управління активами, одержаними від корупційних та інших злочинів, а також Національна поліція, Державна служба фінансового моніторингу України й Державна аудиторська служба України. Зазначені органи здійснюють діяльність, спрямовану на виявлення корупційних правопорушень, проведення відповідних розслідувань та забезпечення притягнення винних осіб до юридичної відповідальності. В Україні сформовано комплексну систему органів, уповноважених на запобігання та протидію корупції у фінансовій сфері, яка, попри наявність окремих недоліків, є важливим елементом боротьби з корупцією і на національному, і на міжнародному рівні. У сучасних умовах ефективна протидія корупції потребує активного міжнародного співробітництва, адже корупційні схеми нерідко виходять за межі окремих держав, що вимагає координації зусиль у глобальному масштабі для забезпечення справедливості та законності.

Доведено вагому роль у протидії корупції судової гілки влади, ефективність якої визначає не лише результативність антикорупційної політики, але й загальний рівень довіри громадян до держави. Вказано на певні позитивні тенденції, що демонструє Вищий антикорупційний суд, зокрема підвищення рівня прозорості судових процесів та забезпечення рівності сторін у судових засіданнях. Важливим аспектом є також співпраця суду з іншими антикорупційними органами, такими як Національне антикорупційне бюро України та Спеціалізована антикорупційна прокуратура, що дозволяє створювати більш ефективний механізм протидії корупційним схемам.

7. Умотивовано, що фінансова безпека є системою заходів і механізмів, спрямованих на забезпечення захисту фінансових інтересів держави, бізнесу та громадян. В умовах глобалізації та зростання економічних ризиків фінансова безпека виступає базовою передумовою для збереження економічної суверенності країни. Її послаблення може призвести до зростання соціально-економічних дисбалансів, що, у свою чергу, створює сприятливе середовище

для корупційних проявів.

Для забезпечення фінансової безпеки необхідно здійснити комплексне реформування економічної та правової системи. Це включає вдосконалення механізмів державного контролю за використанням бюджетних коштів, створення незалежних антикорупційних структур, реформу судової системи та посилення відповідальності за корупційні правопорушення. Також важливо розвивати механізми громадського контролю та залучати громадянське суспільство до процесів моніторингу й оцінки ефективності антикорупційних заходів.

8. З'ясовано, що важливим є формування культури нетерпимості до корупції серед працівників фінансової сфери та суспільства загалом. Це потребує проведення освітніх кампаній, підвищення рівня правової свідомості та етичних стандартів. Водночас формування культури доброчесності та нетерпимості до корупції повинно стати пріоритетом на рівні освітніх програм, починаючи зі шкільної освіти та завершуючи підготовкою фахівців у сфері права, економіки й управління. Лише комплексний підхід, що поєднує правові, організаційні та освітні заходи, здатен забезпечити сталий прогрес у боротьбі з корупцією та сприяти утвердженню принципів верховенства права в суспільстві. Це підтверджується досвідом зарубіжних країн, який свідчить про важливість формування культури нетерпимості до корупції, що включає активну участь громадянського суспільства, медіа та освітніх установ у просуванні принципів доброчесності та прозорості.

9. Наголошено, що ефективна протидія корупції вимагає активної участі держави у міжнародних ініціативах і програмах. Співпраця з міжнародними організаціями, такими як ООН, GRECO, FATF та Світовий банк, дозволяє запозичувати передовий досвід, отримувати технічну допомогу та інтегруватися у глобальну систему моніторингу фінансових потоків. Це сприяє підвищенню рівня прозорості та зміцненню довіри міжнародної спільноти до фінансової системи країни.

10. Доведено нагальну необхідність використання цифрових технологій,

що має стати невід’ємною складовою стратегії забезпечення фінансової безпеки та забезпечення протидії корупції у фінансовій сфері, оскільки впровадження електронного урядування, автоматизованих систем моніторингу та блокчейн-технологій сприятиме мінімізації людського фактора у процесах прийняття рішень і зменшенню ризиків корупції.

Натомість, підкреслено, що важливим аспектом у запобіганні корупції виступає прозорість фінансових операцій та забезпечення доступу до інформації. Відтак, запровадження електронних систем контролю за рухом коштів, відкритих реєстрів бенефіціарних власників та автоматизованих платформ для звітування про фінансову діяльність значно знижує можливості для корупційних схем.

11. Запропоновано впровадження нових підходів до вирішення виявлених проблем, зокрема шляхом доповнення та внесення змін до норм чинного законодавства, а саме:

У Законі України “Про запобігання корупції” від 14 жовтня 2014 року № 1700-VII (*Відомості Верховної Ради України. 2014. № 49. Ст. 2056*):

1) Частину першу статті 1 доповнити новими абзацами:

фінансовий контроль – процес перевірки дотримання встановлених норм і правил у фінансовій діяльності, що спрямований на забезпечення прозорості та законності;

фінансовий моніторинг – комплекс заходів, спрямованих на виявлення, аналіз і попередження підозрілих або незаконних фінансових операцій, а також на забезпечення своєчасного реагування на можливі загрози у сфері фінансів, що дозволить не лише запобігати корупційним проявам, але й сприяти побудові довіри до фінансових інституцій і фінансової системи загалом.

2) Частину 4 статті 8 викласти в такій редакції:

4. Працівники апарату Національного агентства та його територіальних органів (у разі їх створення) регулярно проходять обов’язкове підвищення кваліфікації (первинне та повторне – не рідше одного разу на два роки).

3) Пункт 13 частини першої статті 11 доповнити та викласти у такій редакції:

13) отримання та розгляд повідомлень, здійснення співпраці з викривачами, участь у забезпеченні їх *анонімності, конфіденційності їхніх даних*, правового та іншого захисту, *розробці системи матеріального заохочення за надану інформацію, а також забезпечення належної інформованості громадян про їхні права та гарантії як викривачів корупції*, перевірка дотримання законодавства ... **далі за текстом.**

У Законі України “Про публічні закупівлі” від 25 грудня 2015 року № 922-VIII (*Відомості Верховної Ради України. 2016. № 9. Ст. 89*):

1) Пункт 6 частини першої статті 5 викласти в такій редакції:

б) протидія корупційним проявам та недопущення зловживань.

2) Пункт 14 частини першої статті 9 викласти в такій редакції:

14) співробітництво та взаємодія з органами державної влади й громадськими об'єднаннями з метою попередження корупційних ризиків у сфері публічних закупівель, викриття проявів зловживань та недобросовісної поведінки учасників процесу.

2) Частину першу статті 9 доповнити такими пунктами:

запровадження механізмів моніторингу та контролю, які дозволяють своєчасно виявляти потенційні порушення, а також розробка та впровадження антикорупційних програм, що базуються на принципах відкритості, підзвітності та дотримання законодавства;

залучення громадськості до процесу оцінки публічних закупівель, що сприяє підвищенню рівня довіри до державних інституцій, а також створює додаткові запобіжники для уникнення конфлікту інтересів;

посилення превентивних заходів, спрямованих на мінімізацію корупційних ризиків, та забезпечення належної відповідальності за порушення у сфері публічних закупівель.

У Кодексі України про адміністративні правопорушення (*Відомості Верховної Ради УРСР. 1984. додаток до № 51. Ст. 1122*):

Главу 13-А доповнити статтею 172⁹⁻³ Маніпуляції з тендерною документацією та залучення фіктивних учасників тендерів

Маніпуляції з тендерною документацією, спрямовані на встановлення специфічних умов, які можуть бути виконані виключно окремими постачальниками, що свідчать про можливу змову між замовником і постачальником або використання фіктивних компаній для створення видимості конкуренції, -

тягнуть за собою накладення штрафу на посадових осіб від двохсот до чотирьохсот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

Ті самі дії, вчинені особою, яку протягом року було піддано адміністративному стягненню за порушення, передбачене частиною першою цієї статті, -

тягнуть за собою накладення штрафу на посадових осіб від чотирьохсот до шестисот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян з позбавленням права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю строком на один рік.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Озернюк Г. В., Степанова А. В. Правове регулювання протидії корупції в освітній сфері: вітчизняний і зарубіжний досвід. *Право та державне управління*. 2021. № 3. С. 15–20.
2. Левчук А. О. Поняття, сутність корупції та корупційних правопорушень. *Особливості застосування антикорупційного законодавства: від розслідування до вироку суду*: тези доповідей учасників Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Харків, 17 жовтня 2019 року). Харків, 2019. С. 86–91.
3. Гвоздецький В. Д. Правові засади запобігання та протидії корупції в Україні. *Особливості застосування антикорупційного законодавства: від розслідування до вироку суду*: тези доповідей учасників Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Харків, 17 жовтня 2019 року). Харків, 2019. С. 40–45.
4. Мовчан А. В., Мовчан М. А. Основні причини поширення корупційних явищ в органах державної влади України. *Проблеми антикорупційної діяльності в Україні*: зб. матер. Міжнар. наук.-практ. конф. (Київ, 18 травня 2015 року) / МАУП. К.: МП «Леся», 2015. С. 73–76.
5. Реальний корупційний досвід українців у понад чотири рази менший за оцінку поширеності корупції: результати досліджень. Національне агентство з питань запобігання корупції (НАЗК). URL: <https://nazk.gov.ua/uk/novyny/realnyy-koruptsiyny-dosvid-ukraintsiv-u-ponad-chotyry-razy-menshyy-za-otsinku-poshyrenosti-koruptsii-rezultaty-doslidzhen/>
6. Індекс сприйняття корупції–2022. Transparency International. Україна. URL: <https://cpi.ti-ukraine.org/#/>.
7. Самодай В. П., Ковтун Г. І. Корупція: загрози та наслідки для соціуму. Економіка та суспільство. 2023. Вип. 49. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/2360>.
8. Тильчик О. В. Адміністративно-правове забезпечення протидії тінізації економіки: монографія. Київ: Видавничий дім «Гельветика», 2017. 378 с.

9. Горник В. Г., Євмешкіна О. П., Сімак С. В. Механізми запобігання корупції у виборчому процесі в Україні. *Держава та регіони. Серія: Публічне управління і адміністрування*. 2023. № 4 (82). С. 61–67.
10. Запобігання та протидія корупції: навчальний посібник. За ред. проф. А. М. Михненка; 4-те видання, перероб. й доповн. К.: ДННУ «Академія фінансового управління», 2013. 672 с.
11. Коломоець Т. О. Подарунки для публічних службовців: чи доцільна детальна правового регламентація. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2018. № 2. С. 199–122.
12. Трепак В. М. Особливості дефініції поняття «корупція». *Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ*. 2015. № 4. С. 181–196.
13. Червякова О. Б. Антикорупційні стандарти державної служби. *Актуальні питання реалізації нового Закону України «Про державну службу»*: збірник матеріалів Всеукраїнського форуму вчених-адміністративістів. Запоріжжя, 2016. С. 171–173.
14. Шимон О. М. З'ясування сутності понять «обмеження» та «заборони» у сфері запобігання адміністративним правопорушенням, пов'язаними із корупцією. *Вісник Запорізького національного університету*. 2017. № 4. С. 79–86.
15. Янюк Н. Актуальні проблеми у регулюванні питань професійної етики публічних службовців. *Вісник Львівського університету. Серія юридична*. 2013. Вип. 57. С. 203–208.
16. Гудков Д. В. Конфлікт інтересів та шляхи його врегулювання в національному законодавстві. *Право і суспільство*. 2014. № 1–2. С. 120–124.
17. Джумагельдієва Г. Д., Орленко Я. Ю., Сергієнко І. Г. Механізм врегулювання конфлікту інтересів в системі державного управління. *Державне управління: удосконалення та розвиток*. 2019. URL: <http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=1386>.
18. Волошенко А. В. Корупція: історичні витоки та сучасні прояви. *Актуальні проблеми економіки: науковий економічний журнал*. 2015. № 3(165).

С. 8–16.

19. Гладкий В. В. Сутність та значення феномену корупції. *Вісник Південного регіонального центру Національної академії правових наук України*. 2019. № 18. С. 124–132.

20. Санжаровець В. М. Корупційний делікт у контексті глобалізаційних трансформацій. *Вісник Національного авіаційного університету*. 2012. № 2. С. 80–84.

21. Дем'янчук Ю. В., Суббот А. І. Актуальні проблеми стану дослідження адміністративно-правових засад запобігання і протидії корупції в системі державної служби України. *Міжнародний науковий журнал «Інтернаука». Серія: «Юридичні науки»*. 2022. № 1 (47). С. 37–43.

22. Дмитрієв Ю. В. Моніторинг способу життя публічних осіб як один із механізмів запобігання корупції в системі державного управління. *Публічне управління та митне адміністрування*. 2020. № 2 (25). С. 63–67.

23. Корнієць П. Ю. Компетенція суб'єктів запобігання і протидії корупції в Національному антикорупційному бюро України: функціональний зміст та перспективи вирішення проблем правового регулювання. *Аналітично-порівняльне правознавство*. 2021. № 4. С. 150–156.

24. Окопник О. М. Проблемні питання запобігання корупції в Україні. *Наукові записки. Серія: Право*. Вип. 12. 2022. С. 99–102.

25. Кириленко П. О. Добросесність в публічному управлінні: від ідеалу до інструменту запобігання корупції. *Ефективність державного управління*. Вип. 1/2 (74/75). 2023. С. 31–35.

26. Красій М. О. Політика в сфері боротьби з корупцією: досвід Європейського Союзу. *Проблеми сучасних трансформацій. Серія: право, публічне управління та адміністрування*. 2023. № 7. URL: https://reicst.com.ua/pmtl/issue/view/issue_7_2023

27. Бортник Н. П., Сопільник Л. І. Державний механізм протидії корупції. *Академічні візії*. 2021. Вип. 2. С. 29–35.

28. Khrystynchenko, N., Tataryn, N., Hrokholskyi, V., Tomliak, T., &

Starostin, O. Corruption in the civil service as a threat to national security. *Lex Humana*. 2023. № 15(4). P. 414–426. URL: <https://seer.ucp.br/seer/index.php/LexHumana/article/view/2808>

29. Швець Д. В. Корупція – головна загроза українській державності. Особливості застосування антикорупційного законодавства: від розслідування до вироку суду: тези доповідей учасників Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Харків, 17 жовтня 2019 року). Харків, 2019. С. 14–15.

30. Костенко О. М., Бусол О. Ю. Концепція протидії корупційній злочинності в Україні потребує нових підходів: основні тези. *Публічне право*. 2016. № 2(22). С. 143–151. URL: <https://ekmair.ukma.edu.ua/server/api/core/bitstreams/4343df2e-3f1c-4258-8c3c-b4853e624ff5/content>.

31. Кришевич О. В., Задніченко С. І. Відмежування прийняття пропозиції, обіцянки або одержання неправомірної вигоди службою особою від суміжних складів кримінальних правопорушень та шахрайства. *Науковий вісник Ужгородського Національного Університету. Серія ПРАВО*. 2024. Вип. 83: ч. 3. С. 71–76.

32. Задніченко С. Кримінальна відповідальність за одержання неправомірної вигоди службовими особами на державному кордоні України. *Migration & Law*. 2023. Vol. 3 (issues 5–6). С. 67–76.

33. Мотовилець В. Суб'єкт прийняття пропозиції, обіцянки або одержання неправомірної вигоди у кримінальному праві України. *Університетські наукові записки*. 2020. № 5 (77). С. 178–188.

34. Ушканенко Е. О. Обставини, що підлягають встановленню під час розслідування прийняття пропозиції, обіцянки або одержання суддями неправомірної вигоди. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2024. № 2. С. 757–760.

35. Ушканенко Е. О. Криміналістична характеристика прийняття пропозиції, обіцянки або одержання суддями неправомірної вигоди. *Право і суспільство*. 2024. № 2. С. 532–540.

36. Расюк Е. В. Проблемні питання взаємодії спеціальних суб'єктів запобігання корупції під час здійснення заходів з протидії корупційній злочинності в Україні. *Науковий вісник Ужгородського Національного Університету. Серія ПРАВО*. 2022. Вип. 70. С. 435–443.

37. Павліченко В. В. Департамент стратегічних розслідувань Національної поліції України, як суб'єкт протидії привласненню, розтраті майна або заволодінню ним шляхом зловживання службовим становищем. *Проблеми вдосконалення діяльності правоохоронних органів щодо виявлення, припинення та превенції корупційних проявів*: матеріали постійно діючого наук.-практ. семінару (м. Львів, 28 травня 2021 року) / упорядник Ю. А. Хатнюк. Львів: Львівський державний університет внутрішніх справ, 2021. С. 72–74.

38. Бандурка О. М. Запобігання корупції в умовах воєнного стану. Протидія корупції: правове регулювання і практичний досвід: тези доп. Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Вінниця, 28 жовт. 2022 р.) / МВС України, Харків. нац. ун-т внут. справ, Наук. парк «Наука та безпека». Вінниця: ХНУВС, 2022. С. 20–22.

39. Невмержицький Є. В. Корупція в Україні: причини, наслідки, механізми протидії: монографія. Київ: КНТ, 2008. 363 с.

40. Гаращук В.М., Мухтаєв А.О. Актуальні проблеми боротьби з корупцією в Україні: монографія. Х.: Право, 2010. 144 с.

41. Мандибура В. О. Корупція: інституційна сутність та механізми подолання. К.: Парламентське видавництво, 2017. 488 с.

42. Флейчук М. І. Легалізація економіки та протидія корупції у системі економічної безпеки: теоретичні основи та стратегічні пріоритети в умовах глобалізації: монографія. Львів: Ахілл, 2008. 660 с.

43. Боднарчук О. Г. Теоретичні основи та адміністративно-правові механізми протидії корупції в Державній кримінально-виконавчій службі України. Монографія. К.: Центр учбової літератури», 2015. 462 с.

44. Правові засади запобігання і протидії корупції: навчальний посібник / В. Д. Гвоздецький, В. О. Заросило. К.: УДУФМТ, 2012. 404 с.

45. Рогульський С. С. Адміністративно-правові заходи боротьби з корупцією в Україні: автореф. дис. канд. юрид. наук; спец. 12.00.07 – теорія управління; адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право. Київ: Київський нац. ун-т ім. Т. Шевченка, 2005. 21 с.

46. Тучак Р. М. Адміністративно-правові засади боротьби з корупцією: автореф. дис. канд. юрид. наук; спец. 12.00.07 – адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право. Харків: ХНУВС, 2007. 20 с.

47. Аркуша Л. І. Основи виявлення та розслідування легалізації доходів, одержаних у результаті організованої злочинної діяльності: автореф. дис. докт. юрид. наук; спец. 12.00.09 – кримінальний процес та криміналістика; судова експертиза; оперативно-розшукова діяльність. Одеса: НУ ОЮА, 2011. 42 с.

48. Яцків І. І. Адміністративно-правові засади протидії корупції в Україні: автореф. дис. канд. юрид. наук; спец. 12.00.07 – адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право. Київ: Відкритий міжнар. ун-т розвитку людини «Україна», 2011. 18 с.

49. Дмитренко О. Д. Адміністративно-правове забезпечення взаємодії між суб'єктами протидії корупції в Україні: автореф. дис. канд. юрид. наук; спец. 12.00.07 – адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право. Харків: Національний науковий центр «Інститут судових експертиз ім. Засл. проф. М. С. Бокаріуса, 2021. 23 с.

50. Андрійченко Н. С. Адміністративно-правові засади оцінювання ефективності діяльності правоохоронних органів як суб'єктів забезпечення фінансово-економічної безпеки України: дис. на здобуття наук. ступеня докт. філософії за спеціальністю 081 – право. Сумський державний університет, Суми, 2020.

51. Шевченко М. В. Запобігання та протидія легалізації (відмиванню) корупційних доходів публічними діячами: адміністративно-правовий аспект: дис. на здобуття наук. ступеня докт. філософії за спеціальністю 081 (Право).

Запорізький національний університет, Запоріжжя, 2019.

52. Цабека К. Є. Адміністративно-правові засади відповідальності за правопорушення, пов'язані з корупцією: дис. на здобуття наук. ступеня докт. філософії за спеціальністю 081 «Право». Сумський державний університет, Суми, 2020.

53. Ковальов Ю. Ю. Використання спеціальних знань під час розслідування корупційних злочинів: дис. на здобуття ступеня докт. філософії за спеціальністю 081 «Право». Національний науковий центр «Інститут судових експертиз ім. Засл. проф. М. С. Бокаріуса» Міністерства юстиції України. Харків, 2021.

54. Сіра А. В. Адміністративна відповідальність за правопорушення, пов'язані з корупцією у сфері земельних відносин: дис. на здобуття ступеня докт. філософії зі спеціальності 081 «Право». Національний університет біоресурсів і природокористування України. Київ, 2021.

55. Пашинська І. В. Теоретико-методологічні основи розслідування організованої злочинності у сфері господарської діяльності: дис. на здобуття наук. ступеня докт. філософії за спеціальністю 081 – Право. Харківський університет внутрішніх справ. Харків.

56. Волков С. В. Запобігання злочинності в сфері обігу гуманітарної допомоги в Україні: дис. на здобуття наук. ступеня докт. філософії за спеціальністю 081 «Право». Науково-дослідний інститут вивчення проблем злочинності імені академіка В. В. Сташиса НАПрН України, Харків, 2023.

57. Кідалова Н. О. Публічний контроль за стратегічними об'єктами державної власності: дис. на здобуття наук. ступеня докт. філософії за спеціальністю 081 Право. НУБіП України. Київ, 2023.

58. Черевко О. В. Механізми зниження рівня тіньової економічної діяльності (на прикладу підприємств та організацій Черкаської області): автореф. дис. канд. екон. наук; спец. 08.06.01 – Економіка, організація і управління підприємствами. Львів: Ін-т регіональних досліджень НАН України, 2004. 22 с.

59. Кулініч О. М. Економічні механізми боротьби з відмиванням грошей: українські завдання в контексті міжнародного досвіду: автореф. дис. канд. екон. наук; спец. 08.05.01 – Світове господарство і міжнародні економічні відносини. Київ: Ін-т світової економіки і міжнар. відносин НАН України, 2006. 19 с.

60. Мазур І. І. Детінізація економіки в трансформаційних суспільствах: автореф. дис. докт. екон. наук; спец. 08.00.01 – Економічна теорія та історія економічної думки. Київ: Київський нац. ун-т ім. Т. Шевченка, 2007. 30 с.

61. Абрамов Ф. В. Економічний зміст корупції: інституційний підхід: автореф. дис. канд. екон. наук; спец. 08.00.01 – економічна теорія та історія економічної думки. Донецьк: Дон. нац. ун-т, 2010. 18 с.

62. Буряк Г. С. Корупційні відносини в сучасних умовах інституціоналізації світової економіки: автореф. дис. канд. екон. наук; спец. 08.00.02 – світове господарство і міжнародні економічні відносини. Київ: Київський нац. ун-т ім. Т. Шевченка, 2010. 20 с.

63. Жорж Аль Жаммаль. Стратегія мінімізації корупційних ризиків в системі забезпечення економічної безпеки суб'єктів господарювання: автореф. дис. канд. екон. наук; спец. 21.04.02 – економічна безпека суб'єктів господарської діяльності. Харків: Харківський нац. ун-т міського госп-ва ім. О. М. Бекетова, 2019. 23 с.

64. Мацапура О. В. Регулювання публічних закупівель при виконанні інвестиційних програм: автореф. дис. канд. екон. наук; спец. 08.00.03 – економіка та управління національним господарством. Київ: КНУ будівництва і архітектури, 2020. 23 с.

65. Яструбецька Л. С. Фінансова безпека суб'єктів підприємництва в Україні в умовах гібридних фінансових конфліктів: автореф. дис. докт. екон. наук; спец. 08.00.08 – гроші, фінанси і кредит. Львів: ЛНУ ім. І. Франка, 2023. 42 с.

66. Оніщенко І. О. Транспарентність як фактор детінізації фінансових потоків України: дис. на здобуття наук. ступеня докт. філософії за спеціальністю 072 – фінанси, банківська справа та страхування. ДВНЗ

«Університет банківської справи». Київ, 2020.

67. Тараненко О. П. Державно-управлінські механізми запобігання корупції у сфері публічних закупівель: автореф. дис. канд. наук з держ. управління; спец. 25.00.02 – механізми державного управління. Київ: НАДУ при Президентові України, 2020. 23 с.

68. Федоровський Л. І. Удосконалення механізмів управління системою публічних закупівель в умовах цифровізації економіки України: дис. на здобуття наук. ступеня докт. філософії за спеціальністю 074 «Публічне управління та адміністрування». Донецький державний університет управління Міністерства освіти і науки України, Маріуполь, 2021.

69. Марченко А. В. Координація та комунікаційна підтримка антикорупційної реформи в Україні: дис. на здобуття ступеня докт. філософії за спеціальністю 281 «Публічне управління та адміністрування». Київський національний університет імені Тараса Шевченка, МОН України. Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Київ, 2022.

70. Мережко С. І. Формування та реалізація державної політики протидії корупції: дис. на здобуття наук. ступеня докт. філософії з публіч. управління та адміністрування. Харківський національний університет ім. В. Н. Каразіна. Харків, 2023.

71. Пашкевич Л. А. Удосконалення державних механізмів запобігання і протидії корупції в Україні: досвід держав-членів ЄС: дис. на здобуття наук. ступеня докт. філософії в галузі публіч. управління та адміністрування за спеціальністю 281 Публічне управління та адміністрування. Київський нац. ун-т ім. Т. Шевченка, Київ. 2023.

72. Беззубов Д. О. Суспільна безпека (організаційно-правові засади забезпечення: монографія. К.: «МП Леся», 2013. 452 с.

73. Глущенко О. В. Зміна парадигми фінансової системи: фінансова архітектоніка. *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна*. 2013. № 1068. С. 107–117.

74. Андрійко О. Ф. Організаційно-правові заходи протидії корупції у

фінансовій сфері. *Актуальні проблеми правового регулювання фінансово-кредитних відносин в умовах кризи: практика правозастосування і шляхи її вдосконалення*: зб. тез доповідей за матеріалами Міжнародної наук.-практ. конф. (м. Суми, 4–5 червня 2010 року). Суми: НБУ, Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького НАН України, УАБС НБУ, 2010. С. 257–259.

75. Петруняк Є. В. Корупція як негативний чинник, що стримує економічний розвиток і фінансовий потенціал держави. *Безпека в інтелектуальному вимірі*: матеріали Всеукраїнської наук.-практ. конф., (Київ, 3 листопада 2023 року) / за ред. Р. Б. Шишки, Н. П. Христинченко. Київ: «Видавництво Людмила», 2023. С. 125–127.

76. Петруняк Є. В. Корупція як негативний чинник впливу на фінансову систему держави. *Наукові записки Львівського університету бізнесу та права. Серія економічна. Серія юридична*. 2022. Вип. 35. С. 566–571. URL: <https://nzlubp.org.ua/index.php/journal/article/view/1661>

77. Кравчук Н. Фінансова система держави: теоретична концептуалізація та проблеми структурування. *Світ фінансів*. 2006. Вип. 3 (8). С. 80–94.

78. Уткіна М. С. Щодо принципів фінансової системи України. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія ПРАВО*. 2016. Вип. 41. Т. 2. С. 72–75.

79. Орел В. М. Фінансова система як невід’ємна складова економічного процесу країни. *Український журнал прикладної економіки*. 2016. № 1. Том 1. С. 141–152.

80. Петрова Т. С. Базові принципи функціонування фінансової системи. *Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки*. 2018. № 2. С. 233–236.

81. Кобзєва Т. А. Структура фінансової системи України. *Вісник Чернівецького факультету Національного університету «Одеська юридична академія»*. 2016. Вип. 3. С. 59–68.

82. Крутько М. А. Фінансова система України: законодавче регулювання та правова характеристика. *Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія:*

юридичні науки. 2022. № 1. Т. 33 (72). С. 60–64.

83. Великий тлумачний словник сучасної української мови (з дод. допов. / Уклад. і голов. ред. В. І. Бусол. К.; Ірпінь: ВТФ «Перун», 2005. 1728 с.

84. Загородній А. Г., Вознюк Г. Л. Фінансово-економічний словник. 3-тє вид., доп. та перероб. Львів: Видавництво Львівської політехніки, 2011. 844 с.

85. Веремєєва О. Р., Лісовська В. С., Польщикова А. В. Поняття та зміст фінансової системи в контексті фінансового права України. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2021. № 11. С. 386–389.

86. Стасюк Н. Л. Фінанси. Навч. посіб. Вінниця: ВНТУ, 2008. 256 с.

87. Гарбар Ж. В., Кондукоцова Н. В. Економічна сутність фінансової політики соціально-економічного розвитку. *Економіка і суспільство*. 2018. Вип. 16. С. 712–717.

88. Мельник С. В. Сутність та складові зовнішньої фінансової політики держави. *Ефективна економіка*. 2014. № 12. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=5614>.

89. Петруняк Є.В. Правові засоби протидії та подолання глобальної корупційної кризи. *Безпека в інтелектуальному вимірі*: матеріали VI Всеукраїнської науково-практичної конференції (Київ, 11 жовтня 2024 року) / упорядник В. С. Кучеренко, відповідальні редактори Р. Б. Шишка, Н. П. Христинченко. Київ: «Видавництво Людмила», 2024. С. 212–215.

90. Петруняк Є. В. Міжнародне співробітництво та міжвідомча взаємодія у сфері протидії організованих злочинності та корупції в умовах збройного конфлікту. *Адміністративне і фінансове законодавство як інструмент правового забезпечення діяльності органів виконавчої влади в умовах воєнного стану*: матеріали Всеукраїнського круглого столу (Київ, 20 грудня 2024 року) / за ред. Д. О. Беззубова. Київ: Видавництво Людмила, 2025. С. 116–118.

91. Белєвцова К. О. Міжнародно-правові стандарти протидії корупції. *Особливості застосування антикорупційного законодавства: від розслідування до вироку суду*: тези доповідей учасників Міжнар. наук.-практ конф. (м. Харків, 17 жовтня 2019 року). Харків, 2019. С. 25–29.

92. Біляк Т. О., Бордюг Б. М. Зарубіжний досвід запобігання корупції. URL: <https://conf.ztu.edu.ua/wp-content/uploads/2019/12/44.pdf>.
93. Назар Ю. С. Фінансово-правова протидія нецільовому використанню бюджетних коштів як захід боротьби з корупцією. *Протидія корупції: європейський досвід та українські реалії*: тези міжнародної науково-практичної конференції (м. Львів, 20–21 квітня 2012 р.). Львів: Львівський державний університет внутрішніх справ, 2012. 176 с., С. 121–124.
94. Про запобігання корупції: Закон України від 14 жовтня 2014 року № 1700-VII. *Відомості Верховної Ради України*. 2014. № 49. Ст. 2056.
95. Цяпкало М. О., Тильчик В. В. Державний фінансовий контроль в системі запобігання корупції та фінансових злочинів. *Держава та регіони. Серія: Право*. 2024. № 3 (85). С. 189–194.
96. Про Національне антикорупційне бюро України: Закон України від 14 жовтня 2014 року № 1698-VII. *Відомості Верховної Ради України*. 2014. № 47. Ст. 2051.
97. Про державну службу: Закон України від 10 грудня 2015 року № 889-VIII. *Відомості Верховної Ради України*. 2016. № 4. Ст. 43.
98. Про Національну поліцію: Закон України від 2 липня 2015 року № 580-VIII. *Відомості Верховної Ради України*. 2015. № 40-41. Ст. 379.
99. Про прокуратуру: Закон України від 14 жовтня 2014 року № 1697-VII. *Відомості Верховної Ради України*. 2015. № 2-3. Ст. 12.
100. Про Національне агентство України з питань виявлення, розшуку та управління активами, одержаними від корупційних та інших злочинів: Закон України від 10 листопада 2015 року № 772-VIII. *Відомості Верховної Ради України*. 2016. № 1. Ст. 2.
101. Боднар В. Є. Запобігання корупції в бюджетній сфері. *Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ*. 2016. № 1 (98). С. 296–308.
102. Бюджетний кодекс України від 8 липня 2010 року № 2456-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2010. № 50-51. Ст. 572.
103. Про затвердження Положення про Міністерство фінансів України.

Постанова Кабінету Міністрів України від 20 серпня 2014 р. № 375. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/375-2014-%D0%BF/print>.

104. Про затвердження Порядку проведення перевірок стану організації роботи із запобігання і виявлення корупції у діяльності державних підприємств, установ та організацій, що належать до сфери управління Міністерства фінансів України. Наказ Міністерства фінансів України від 29 липня 2024 року № 366. URL: https://mof.gov.ua/uk/acts_of_anti-corruption_legislation-503.

105. Про затвердження Методичних рекомендацій щодо запобігання та врегулювання конфлікту інтересів у Міністерстві фінансів України, керівників юридичних осіб публічного права, що належать до сфери управління Міністерства фінансів України. Наказ Міністерства фінансів України від 21 травня 2024 року № 253. URL: https://mof.gov.ua/uk/acts_of_anti-corruption_legislation-503.

106. Про затвердження Кодексу етичної поведінки працівників Міністерства фінансів України. Наказ Міністерства фінансів України від 15 серпня 2023 року № 436. URL: https://mof.gov.ua/uk/acts_of_anti-corruption_legislation-503.

107. Про внесення змін до наказу Міністерства фінансів України від 13 грудня 2022 року № 428. Наказ Міністерства фінансів України від 15 лютого 2023 року № 97. URL: https://mof.gov.ua/uk/acts_of_anti-corruption_legislation-503.

108. Про затвердження Методичних рекомендацій з питань прийняття і розгляду, перевірки та належного реагування у Міністерстві фінансів України на повідомлення про можливі факти корупційних або пов'язаних із корупцією правопорушень, інших порушень Закону України «Про запобігання корупції», внесені викривачами. Наказ Міністерства фінансів України від 13 грудня 2022 року № 428. URL: https://mof.gov.ua/uk/acts_of_anti-corruption_legislation-503.

109. Про внесення змін до Положення щодо впровадження в апараті Міністерства фінансів України механізмів заохочення та формування культури повідомлення про можливі факти корупційних або пов'язаних з корупцією

правопорушень, інших порушень Закону України «Про запобігання корупції». Наказ Міністерства фінансів України від 13 грудня 2022 року № 427. URL: https://mof.gov.ua/uk/acts_of_anti-corruption_legislation-503.

110. Про затвердження Порядку проведення перевірок за дотриманням антикорупційного законодавства у діяльності державних підприємств, установ та організацій, що належать до сфери управління Міністерства фінансів України. Наказ Міністерства фінансів України від 7 грудня 2022 року № 419. URL: https://mof.gov.ua/uk/acts_of_anti-corruption_legislation-503.

111. Про затвердження Положення щодо впровадження в апараті Міністерства фінансів України механізмів заохочення та формування культури повідомлення про можливі факти корупційних або пов'язаних з корупцією правопорушень, інших порушень Закону України «Про запобігання корупції». Наказ Міністерства фінансів України від 24 жовтня 2022 року № 345. URL: https://mof.gov.ua/uk/acts_of_anti-corruption_legislation-503.

112. Про внесення змін до Методичних рекомендацій щодо внутрішньої процедури перевірки факту подання декларацій та взаємодії структурних підрозділів у Міністерстві фінансів України. Наказ Міністерства фінансів України від 16 вересня 2022 року № 293. URL: https://mof.gov.ua/uk/acts_of_anti-corruption_legislation-503.

113. Про затвердження Методичних рекомендацій щодо внутрішньої процедури перевірки факту подання декларацій та взаємодії структурних підрозділів у Міністерстві фінансів України. Наказ Міністерства фінансів України від 26 травня 2021 року № 295. URL: https://mof.gov.ua/uk/acts_of_anti-corruption_legislation-503.

114. Про внесення змін до Методичних рекомендацій організації у Міністерстві фінансів України роботи із повідомленнями про корупційні або пов'язані з корупцією правопорушення, внесеними викривачами. Наказ Міністерства фінансів України від 20 червня 2018 року № 593. URL: https://mof.gov.ua/uk/acts_of_anti-corruption_legislation-503.

115. Про затвердження Методичних рекомендацій організації у

Міністерстві фінансів України роботи із повідомленнями про корупційні або пов'язані з корупцією правопорушення, внесеними викривачами. Наказ Міністерства фінансів України від 20 червня 2018 року № 569. URL: https://mof.gov.ua/uk/acts_of_anti-corruption_legislation-503.

116. Про затвердження Методичних рекомендацій щодо порядку поводження з майном, що може бути неправомірною вигодою, або подарунком, які особа отримала чи виявила у своєму службовому приміщенні. Наказ Міністерства фінансів України від 20 червня 2018 року № 570. URL: https://mof.gov.ua/uk/acts_of_anti-corruption_legislation-503.

117. Запобігання проявам корупції. URL: https://mof.gov.ua/uk/prevention_of_manifestations_corruption-501.

118. Хаванов А. В. Корупція у банківському секторі та її наслідки для економічної безпеки. *Економіка та суспільство*. 2024. Вип. 63. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/4178>.

119. Антикорупційна програма Національного банку України на 2018–2019 роки. Рішення Правління Національного банку України від 11 вересня 2018 року № 606-рш. URL: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/%D0%90ntikorupch%D1%96jna-programa-nbu_2018-2019.pdf?v=13.

120. Шендрик В. В., Білоус Т. Л., Ватрас В. А., Кривенко О. І. Корупційні ризики в банківській діяльності. Financial and credit activity-problems of theory and practice. 2019. Vol. 4, Issue 31. P. 70–79.

121. АТ «УНІВЕРСАЛ БАНК. Протидія корупції та хабарництву. URL: <https://www.universalbank.com.ua/storage/app/uploads/public/5ce/d1f/ba7/5ced1fba72541990484649.pdf>.

122. Політика запобігання корупції та хабарництву у АТ «БАНК КРЕДИТ ДНІПРО» (Версія 2.0). Затверджено Наглядовою радою АТ «БАНК КРЕДИТ ДНІПРО», протокол № 18 від 23.06.2023 року. Київ, 2023. 12 с. URL: https://credidnepr.com.ua/sites/default/files/4_polityka_zapobigannya_korupciyi_ta_habarnyctvu_2024.pdf.

123. Антикорупційна програма АТ КБ «ПриватБанк». Затверджено Наглядовою радою АТ КБ «ПриватБанк», протокол від 13.09.2024 року № 43/24. Київ, 2024. 33 с. URL: <https://privatbank.ua/handbook/anticorupcionaya-programa>.

124. Антикорупційна програма АТ «ДЕРЖАВНИЙ ОЩАДНИЙ БАНК УКРАЇНИ». Затверджено Наказом голови правління АТ «Ощадбанк» від 26.12.2022 № 332. Київ, 2022. 35 с. URL: <https://www.oschadbank.ua/antikorupcijna-dialnist>.

125. Антикорупційна програма АТ «Райффайзен Банк» та його дочірніх компаній. URL: <https://raiffeisen.ua/storage/files/antikoruptsiyna-programa.pdf>.

126. Політика щодо протидії та запобігання корупції у банку та банківській групі Акціонерного Товариства «БАНК «УКРАЇНСЬКИЙ КАПІТАЛ». Затверджено Наглядовою радою АТ «БАНК «УКРАЇНСЬКИЙ КАПІТАЛ», протокол від 29.08.2024 року № 46. Київ, 2024. 23 с. URL: <https://ukrcapital.com.ua/uk/informatsiya-dlya-aktsioneriv-ta-steykkholderiv/licenses/polozhennia/2024.html>.

127. Про публічні закупівлі: Закон України від 25 грудня 2015 року № 922-VIII *Відомості Верховної Ради України*. 2016. № 9. Ст. 89.

128. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським Співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони від 27 червня 2014 р. (Угоду ратифіковано із заявою Законом № 1678-VII від 16.09.2014 р.). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011/print

129. Карлова В. В. Впровадження інноваційних інструментів запобігання корупції у сфері публічних закупівель. *Державне управління: удосконалення та розвиток*. 2023. № 9. URL: <https://nayka.com.ua/index.php/dy/article/view/2112/2137>.

130. Конвенція Організації Об'єднаних Націй проти корупції. *Відомості Верховної Ради України*. 2007. № 49. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_c16#Text.

131. Угода між Урядом України і Організацією економічного співробітництва та розвитку про відновлення дії МЕМОРАНДУМУ ПРО ВЗАЄМОРОЗУМІННЯ між Урядом України і Організацією економічного співробітництва та розвитку щодо поглиблення співробітництва від 29 грудня 2020 р. № 966_001-21. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/966_001-21#Text

132. Бурак М. В. Корупційні ризики в державних оборонних закупівлях: шляхи мінімізації. *Юридичний часопис Національної академії внутрішніх справ*. 2019. № 2 (18). С. 103–115.

133. Шевченко О., Коляда О. Механізми публічного управління запобіганню корупції в сфері державних закупівель. *Вісник Дніпровської академії неперервної освіти. «Публічне управління та адміністрування»*. 2024. № 1 (6). С. 32–37.

134. Про внесення змін до Закону України «Про публічні закупівлі» та деяких інших законодавчих актів України щодо вдосконалення публічних закупівель: Закон України від 19 вересня 2019 року № 114-IX. *Відомості Верховної Ради України*. 2019. № 45. Ст. 289.

135. Про затвердження Особливостей закупівель за рамковими угодами та їх укладення: Наказ Міністерства економічного розвитку і торгівлі України від 15 вересня 2017 року № 1372. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1236-17/print>.

136. Про Стратегію реформування системи публічних закупівель («дорожню карту»): розпорядження Кабінету Міністрів України від 24 лютого 2016 року № 175-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/175-2016-%D1%80#Text>.

137. Шевелуха М. О. Сучасні заходи запобігання корупції у сфері державних закупівель: матеріали наукового семінару (Дніпро, 8 грудня 2018 року). Дніпро: ДДУВС, 2018. С. 189–191.

138. Сірко В. С. Корупційні ризики в публічних закупівлях: аналіз корупційних ризиків та методів їх мінімізації, включаючи законодавчі та організаційні заходи. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2024. № 9. С.

260–262.

139. Гарбінська-Руденко А. В., Покутній О. О., Шимко В. Р. Корупційні ризики під час проведення публічних закупівель в умовах воєнного стану. *Електронне наукове видання «Аналітично-порівняльне правознавство»*. 2024. Вип. 2 (2024). С. 413–417. URL: <http://journal-app.uzhnu.edu.ua/article/view/303555>.

140. Про затвердження Державної антикорупційної програми на 2023–2025 роки: Постанова Кабінету Міністрів України № 220 від 4 березня 2023 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/220-2023-%D0%BF#Text>.

141. Петруняк Є. В. Антикорупційна програма як основа протидії корупції у фінансовій сфері. *Академічні візії*. 2023. № 26. URL: <https://academy-vision.org/index.php/av/article/view/1691>

142. Головкін Б. М. Механізм запобігання корупції. *Часопис Київського університету права*. 2018. № 4. С. 254–260.

143. Корецька-Шукєвіч Д. Окремі проблемні аспекти адміністративної відповідальності за правопорушення, пов'язані з корупцією за законодавством України. *Scientific Notes of Lviv University of Business and Law*. 2019. № 23. С. 148–152.

144. Брулевич В. В., Ковач О. В. Адміністративна відповідальність у сфері протидії корупції: аналіз правового регулювання. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2024. № 1. С. 339–342.

145. Авер'янов В. Б. Адміністративне право України. URL: <http://textbooks.net.ua/content/view/2688/15>

146. Бородін І. Л., Круглов В. А. До питання про дефініцію «адміністративна відповідальність». *Юридичний вісник «Повітряне і космічне право»*. 2012. № 1 (22). С. 39–44.

147. Броннікова К. В. Поняття адміністративної відповідальності: проблеми визначення. *Вісник Дніпропетровського університету імені Альфреда Нобеля*. 2013. № 2 (5). С. 10–13.

148. Гончарук С. Т. Адміністративна відповідальність: Сутність та окремі

проблеми трансформації на сучасному етапі. *Юридичний вісник. Серія “Повітряне і космічне право”*. 2007. Том. 3. № 4. С. 57–60.

149. Гришина Н. В. Соціальний зміст адміністративної відповідальності. *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна*. Вип. № 14. С. 61–66.

150. Дембіцька С. Л. Теоретико-правова характеристика інституту адміністративної відповідальності. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія “Юриспруденція”*. 2015. № 18. Том 1. С. 73–76.

151. Коломоєць Т. О. Адміністративне право України. URL: <http://radnuk.info/pidrychnuku/41-kolomoets/522--6---.html>

152. Комарницька І. Адміністративна відповідальність: теоретико-правові аспекти. *Вісник Національного університету “Львівська політехніка”*. Серія: “Юридичні науки”. 2020. № 2. Т. 7. С. 155–161.

153. Колпаков В. Кодекс України про адміністративне правопорушення: пошук нової парадигми. *Право України*. 2004. № 7. С. 85–89.

154. Курс адміністративного права України: підручник / В. К. Колпаков, О. В. Кузьменко, І. Д. Пастух, В. Д. Сущенко [та ін.] / за ред. В. В. Коваленка. К.: Юрінком Інтер, 2012. 272 с.

155. Мельник С. М. Функціональні типи юридичної відповідальності в адміністративному праві. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія “Юриспруденція”*. 2014. Випуск 12. Том. 1. С. 212–216.

156. Мосьондз С. О. Специфіка адміністративної відповідальності у сфері науки. *Вісник ХНУВС*. 2012. № 2 (57). С. 276–284.

157. Остапенко О. І., Кісіль З. Р., Ковалів М. В., Кісіль Р. В. Адміністративне право: навчальний посібник. К.: Всеукраїнська асоціація видавців “Правова єдність”, 2008. 536 с.

158. Петков С. В. Поняття юридичної відповідальності посадових осіб та її місце в системі юридичної відповідальності. URL: http://www.adminpravo.blogspot.com/2013/10/blog-post_9777.html.

159. Щукін О. М. До питання концептуалізації поняття адміністративної відповідальності. *Юридичний вісник*. 2014. № 3(32). С. 73–78.

160. Калітенко О. Адміністративна відповідальність за корупцію. URL: <https://ti-ukraine.org/news/administratyvna-vidpovidalnist-za-koruptsiyu/>.

161. Константінов С. Ф. Відповідальність персоналу державної кримінально-виконавчої служби України за правопорушення, пов'язані з корупцією. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2024. № 6. С. 212–216.

162. Кодекс України про адміністративні правопорушення: Кодекс України від 07.12.1984 р. № 8073¹-Х. *Відомості Верховної Ради Української РСР*. 1984. Додаток до № 51. Ст. 1122. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10#Text>.

163. Кузьменко Ю. В. Адміністративна відповідальність як складник механізму протидії корупції в Україні. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер.: Юриспруденція*. 2019. № 39. С. 54–56.

164. Федірко Н. В., Олексійчук Ю. В. Ефективність фінансового контролю у запобіганні політичній корупції в умовах цифровізації. *Державне управління: удосконалення та розвиток*. 2022. № 1. URL: www.dy.nayka.com.ua.

165. Лученцов Г. Адміністративна відповідальність за порушення вимог фінансового контролю. *Підприємництво, господарство і право*. 2017. № 12. С. 169–173.

166. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо забезпечення конституційних принципів у сферах енергетики та комунальних послуг: Закон України від 19 грудня 2019 року № 394-ІХ. *Відомості Верховної Ради України*. 2020. № 26. Ст.172.

167. Дрозд О. Ю. Теоретико-правова характеристика відповідальності за адміністративні правопорушення, пов'язані з корупцією в Україні. *Київський часопис права*. 2023. № 1. С. 181–186.

168. Запобігання корупції (статистика). URL: <https://mvs.gov.ua/uk/activity/prevention-corruption/statistika>.

169. Висоцький В. М. Сутність корупції кризового типу. *Проблеми*

вдосконалення діяльності правоохоронних органів щодо виявлення, попередження та припинення корупційних проявів: матеріали постійно діючого науково-практичного семінару (м. Львів, 8 квітня 2016 року). Львів: Львівський державний університет внутрішніх справ, 2016. С. 40–42.

170. Бурак М. В. Суб'єкти у сфері запобігання і протидії корупції та способи їх інформування. *Особливості застосування антикорупційного законодавства: від розслідування до вироку суду*: тези доповідей учасників Міжнар. наук.-практ конф. (м. Харків, 17 жовтня 2019 року). Харків, 2019. С. 29–31.

171. Кобзєва Т. А. Теоретико-правовий аспект понять: «правоохоронні органи» та «правоохоронна система» в умовах сьогодення. *Реформування правової системи в контексті євроінтеграційних процесів*: матеріали IV Міжнародної науково-практичної конференції: у 2 ч. (м. Суми, 21–22 травня 2020 року) / редколегія: проф. А. М. Куліш, О. М. Рєзнік. Суми: Сумський державний університет, 2020. Ч. 2. С. 197–200.

172. Плекан В. Особливості та причини виникнення корупції в правоохоронних органах України. *Підприємництво, господарство і право*. 2021. № 4. С. 231–238.

173. Андрійченко Н. С. Оцінка корупційних ризиків як форма оцінювання діяльності правоохоронних органів, що забезпечують фінансово-економічну безпеку України. *Реформування правової системи в контексті євроінтеграційних процесів*: матеріали IV Міжнародної науково-практичної конференції: у 2 ч. (м. Суми, 21–22 травня 2020 року) / редколегія: проф. А. М. Куліш, О. М. Рєзнік. Суми: Сумський державний університет, 2020. Ч. 2. С. 16–20.

174. Бурбика В. О. Правоохоронні органи як суб'єкти запобігання та протидії корупції: основні недоліки адміністративно-правового регулювання. *Реформування правової системи в контексті євроінтеграційних процесів*: матеріали IV Міжнародної науково-практичної конференції: у 2 ч. (м. Суми, 21–22 травня 2020 року) / редколегія: проф. А. М. Куліш, О. М. Рєзнік. Суми:

Сумський державний університет, 2020. Ч. 2. С. 145–149.

175. Про прокуратуру: Закон України від 14 жовтня 2014 року № 1697-VII. *Відомості Верховної Ради України*. 2015. № 2-3. Ст. 12.

176. Про ратифікацію Європейської конвенції про взаємну допомогу у кримінальних справах, 1959 рік, та Додаткового протоколу 1978 року до Конвенції: Закон України від 16.01.1998 № 44/98-ВР // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/44/98-вр>.

177. Ворона В. С. Органи, уповноважені на міжнародне співробітництво у сфері запобігання та протидії корупції. *Особливості застосування антикорупційного законодавства: від розслідування до вироку суду*: тези доповідей учасників Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Харків, 17 жовтня 2019 року). Харків, 2019. С. 38–40.

178. Швидкий Я. Ю. Зарубіжний досвід протидії корупції та можливості його імплементації в Україні. *Експерт: парадигми юридичних наук і державного управління*. 2020. № 1(7). С. 219–227.

179. Науково-практичний коментар до Закону України «Про запобігання корупції» / наук. ред. М. І. Хавронюк. Київ : Ваіте, 2018. 472 с.

180. Дьордй В. І. Антикорупційна комунікація як один із чинників запобігання та протидії корупції в Національній поліції України. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. Серія ПРАВО. 2020. Вип. 60. С. 105–108.

181. Башкатова В. В. Правова політика держави у сфері запобігання і протидії корупції в Україні. *Вісник університету імені Альфреда Нобеля. Серія «Право»*. 2020. № 1 (1). С. 118–122.

182. Онищенко С. В. Фінансова глобалізація як чинник впливу на бюджетну безпеку держави. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Міжнародні економічні відносини та світове господарство*. 2017. Вип. 12. Ч. 2. С. 50–55.

183. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 11 серпня 2021 року «Про Стратегію економічної безпеки України на період до

2025 року»: Указ Президента України від 11 серпня 2021 року № 347/2021.
URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/347/2021/print>

184. Пасічник В. М. Державний фінансовий контроль як чинник забезпечення національної безпеки України. *Публічне управління та митне адміністрування*. 2023. № 3 (38). С. 107–113.

185. Андращук Т. І., Жидецький Ю. Ц. Системну корупцію в Україні подолає системна протидія. *Проблеми вдосконалення діяльності правоохоронних органів щодо виявлення, попередження та припинення корупційних проявів*: матеріали постійно діючого науково-практичного семінару (м. Львів, 8 квітня 2016 року). Львів: Львівський державний університет внутрішніх справ, 2016. С. 13–19.

186. Гребенюк Б. О. Методи запобігання та протидії корупції в державних органах України. *Держава та регіони. Серія: Державне управління*. 2020. № 1 (69). С. 48–51.

187. Гейко А. С. Методи антикорупційного виховання. *Особливості застосування антикорупційного законодавства: від розслідування до вироку суду*: тези доповідей учасників Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Харків, 17 жовтня 2019 року). Харків, 2019. С. 45–47.

188. Бейгул М. А., Фоменко Ю. О. Поняття та юридична природа фінансових санкцій. *Реформування правової системи в контексті євроінтеграційних процесів*: матеріали IV Міжнародної науково-практичної конференції: у 2 ч. (м. Суми, 21–22 травня 2020 року) / редколегія: проф. А. М. Куліш, О. М. Рєзнік. Суми: Сумський державний університет, 2020. Ч. 2. С. 41–45.

189. Кудь А., Кучерявенко М., Смичок Є. Цифрові активи та їх правове регулювання у світлі розвитку технології блокчейн: монографія. Харків: Право, 2019. 216 с.

190. Проект розпорядження Кабінету Міністрів України «Про схвалення Концепції державної політики у сфері віртуальних активів» // Міністерство розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України: офіц. сайт.

URL: <http://www.me.gov.ua/Documents/Download?id=68b47292-ee09-4545-85e2-a969a0d0330c>

191. Калініна А. В. Корупційні ризики, пов'язані з крипто валютою в Україні. *Особливості застосування антикорупційного законодавства: від розслідування до вироку суду*: тези доповідей учасників Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Харків, 17 жовтня 2019 року). Харків, 2019. С. 67–70.

192. Криптовалюта у деклараціях: чому НАЗК не слідкує за депутатськими біткойнами // Радіо Свобода: сайт. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/29247836.html>

193. Гребенюк М. В., Лук'янчук Р. В. Правовий режим криптовалют: досвід ЄС. *Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ*. 2017. № 4. С. 310–323.

194. Косиця О. Публічний контроль за забезпеченням прав викривачів. *Інформація і право*. 2019. № 2(29). С. 179–185.

195. Brian M. Lucey, Satish Kumar, Riya Sureka. Corruption in finance research: The state of art and future research agenda. *Journal of Economic Criminology*. Volume 1. 2023. URL: <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S2949791423000015>.

196. Karianga, Hendra. (2024). State Financial Corruption and its Impact on Development. *Revista de Gestão Social e Ambiental*. 18. e05133. 10.24857/rgsa.v18n9-027.

197. Wei, Shang-Jin. Corruption in economic development - beneficial grease, minor annoyance, or major obstacle? (English). Policy Research working paper; no. WPS 2048 Washington, D.C.: World Bank Group. URL: <http://documents.worldbank.org/curated/en/175291468765621959>.

198. Tax abuse, money laundering and corruption plague global finance. Financial integrity panel says reforms urgent for sustainable development. URL: <https://www.un.org/es/desa/tax-abuse-money-laundering-and-corruption-plague-global-finance>.

199. Mohammad Amin, Victor Motta. The impact of corruption on SMEs'

access to finance: Evidence using firm-level survey data from developing countries. *Journal of Financial Stability*. Volume 68. 2023. URL: <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S157230892300075X>

200. Ali, M., Sohail, A., Khan, L., Puah, C.H. (2019). Exploring the role of risk and corruption on bank stability: evidence from Pakistan. (A kockázat és korrupció banki stabilitásra gyakorolt hatásának vizsgálata: pakisztáni bizonyítékok.) *Journal of Money Laundering Control*, 22(2), pp. 270–288, <https://doi.org/10.1108/JMLC-03-2018-0019>

201. Apergis, E., Apergis, N. (2019). New evidence on corruption and government debt from a global country panel: A non-linear panel long-run approach. (Új bizonyítékok a korrupcióról és az államadósságról globális országpanelen: nemlineáris hosszú távú panel megközelítés.) *Journal of Economic Studies*, 46(5), pp. 1009–1027, <https://doi.org/10.1108/JES-03-2018-0088>

202. Bolarinwa, S.T., Soetan, F. (2019). The effect of corruption on bank profitability. (A korrupció hatása a bankok jövedelmezőségére.) *Journal of Financial Crime*, 26(3), pp. 753–773, <https://doi.org/10.1108/JFC-09-2018-0102>

203. Gründler, K., Potrafke, N. (2019). Corruption and economic growth: New empirical evidence. (Korrupció és gazdasági növekedés: új empirikus bizonyítékok.), *European Journal of Political Economy*, 60, 101810 <https://doi.org/10.1016/j.ejpoleco.2019.08.001>

204. Adebisi, A. J., & Guermat, C. (2022). Comparative analysis of the impact of big data on corruption in selected developing and developed countries. *European Journal of Information Technologies and Computer Science*, 2(3), 1–9.

205. Alsagr, N., & Hemmen, S. (2021). The impact of corruption on financial development in BRICS economies: A panel data analysis. *Journal of Financial Crime*, 28(3), 1023–1036.

206. Karianga, H. (2024). State financial corruption and its impact on development. *Revista De Gestão Social E Ambiental*, 18(9), e05133.

207. Ketners, K., & Tsiatkovska, O. (2024). Fight against corruption: Analysis of strategies and impact of anti-corruption measures on the social and economic

development of society in Ukraine. *European Chronicle*, 9(1), 16–25.

208. Lestari, D., Lesmana, D., Yudaruddin, Y. A., & Yudaruddin, R. (2022). The impact of financial development and corruption on foreign direct investment in developing countries. *Investment Management and Financial Innovations*, 19(2), 213–224.

209. Prasetyani, D., Cahyadin, M., Wei, Y. S., & Rosalia, A. C. T. (2023). Do corruption and institutions contribute to the economic growth in Asean countries during 2000–2018? *Jurnal Ekonomi Pembangunan: Kajian Masalah Ekonomi Dan Pembangunan*, 24(1), 141–160.

210. Паршина О.А., Паршин Ю.І. Міжнародний досвід протидії корупції. *Протидія корупції: Європейський досвід для України. Дискусійні питання застосування антикорупційного законодавства: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф (м. Дніпро, 15 листоп. 2019 р.)*. Дніпро: Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2019. С.41–45.

211. Foreign Corrupt Practices Act. www.justice.gov. June 9, 2015. Archived from the original on February 13, 2020. Retrieved February 12, 2020. URL: https://en.wikipedia.org/wiki/Foreign_Corrupt_Practices_Act

212. Bribery Act 2010. URL: <https://assets.publishing.service.gov.uk/media/5d80cfc3ed915d51e9aff85a/bribery-act-2010-guidance.pdf>

213. Anti-money laundering and countering the financing of terrorism at EU level. URL: https://finance.ec.europa.eu/financial-crime/anti-money-laundering-and-countering-financing-terrorism-eu-level_en

214. Independent Commission Against Corruption, Hong Kong Special Administrative Region. URL: <http://www.icac.org.hk/icac/hq/eng/08.html>

215. Corrupt Practices Investigation Bureau. URL: https://en.wikipedia.org/wiki/Corrupt_Practices_Investigation_Bureau

216. Царевич О. Зарубіжний досвід запобігання корупційних ризиків у сфері надання публічних послуг. *Law. State. Technology*. 2022. Вип. 3. С. 41–46.

217. Супрун-Ковальчук Т. М., Діденко Є. В. Міжнародна практика

запобігання та боротьби з корупцією. Publishing House “Baltija Publishing”, 2020. С. 954–971. URL:

<http://baltijapublishing.lv/omp/index.php/bp/catalog/download/35/577/1185-1?inline=1>

218. Direcția Națională Anticorupție URL: https://ro.wikipedia.org/wiki/Direc%C8%9Bia_Na%C8%9Bional%C4%83_Anticorup%C8%9Bie

219. Паламарчук Т. П., Пашкевич Л. А. Запобігання корупції в Україні: традиційно-репресивний шлях. *Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія: Державне управління*. 2021. № 3. Том 32 (71). С. 26–30.

220. Була Р. Модель цифрового урядування в Естонії. *Наукові праці Міжрегіональної академії управління персоналом. Політичні науки та публічне управління*. 2024. Вип. 2 (74). С. 17–23.

221. Korea ON-line E-Procurement System (KONEPS). URL: https://infrastructure-toolkit.oecd.org/wp-content/uploads/Korea_KONEPS.pdf

222. People with Significant Control. URL: <https://www.gov.uk/guidance/people-with-significant-control-pscs>

223. Методологія розроблена під загальною редакцією канд. наук. держ. управління Голинської О.В. та експерта Громадського Партнерства “За прозорі місцеві бюджети!” Матвієнко А. О. Київ, 2017. 74 с. URL: <https://pauci.org/upload/files/metodologiya.pdf>

224. Freedom of Information Act. URL: [https://en.wikipedia.org/wiki/Freedom_of_Information_Act_\(United_States\)](https://en.wikipedia.org/wiki/Freedom_of_Information_Act_(United_States))

225. The role of the Guardia di Finanza as the economic and financial police guardian of the state and European Union budgets. URL: <http://treasuresandtales.com/index.php/art-recovery-teamof-gdf/23-the-role-of-the-guardia-di-finaza>.

226. Adeguamento dei compiti del Corpo della Guardia di finanza, a norma dell’articolo 4 dellalegge 31 marzo 2000, n. 78: DecretoLegislativo 19 marzo 2001, n. 68 / *Gazzetta Ufficiale*. 2001. № 71.

227. Резнік О. М. Адміністративно-правові засади діяльності

правоохоронних органів із забезпечення фінансово-економічної безпеки України: дис. ... д-ра юр. наук: 12.00.07 / Сумський державний університет. Суми. 2019. 509 с.

228. Finanzpolizei. URL: https://www.bmf.gv.at/betrugsbekämpfung/finanzpolizei/finanzpolizei.html#Aufgaben_der_Finanzpolizei.

229. О Следственной службе Министерства финансов Грузии: Закон Грузии от 09.11.2013 г. URL: <https://matsne.gov.ge/ru/document/download/90304/6/ru/pdf>.

230. General information about ØKOKRIM. URL: http://www.okokrim.no/aktuelt_arkiv/publikasjoner/Okokrim_brosjyre_engelsk.pdf.

231. Полянська Є.А., Рєзнік О. М. Реформування органів із забезпечення фінансово-економічної безпеки України враховуючи європейський досвід. *Реформування правової системи в контексті євроінтеграційних процесів*: матеріали IV Міжнародної науково-практичної конференції: у 2 ч. (м. Суми, 21–22 травня 2020 року) / редколегія: проф. А. М. Куліш, О. М. Рєзнік. Суми: Сумський державний університет, 2020. Ч. 2. С. 26–28.

232. Сидорко Ю. О. Порівняльно-правова характеристика Національного антикорупційного бюро України та Центрального антикорупційного бюро Республіки Польща. *Реформування правової системи в контексті євроінтеграційних процесів*: матеріали IV Міжнародної науково-практичної конференції: у 2 ч. (м. Суми, 21–22 травня 2020 року) / редколегія: проф. А. М. Куліш, О. М. Рєзнік. Суми: Сумський державний університет, 2020. Ч. 2. С. 114–117.

233. Делечук А. Релевантність іноземного досвіду у протидії кримінальним правопорушенням у митній сфері. *Актуальні проблеми правознавства*. 2024. № 3 (39). С. 82–91.

234. Коломоєць Т. О. Антикорупційне декларування як інструмент запобігання корупції в публічній службі: видове розмаїття, закріплене в законодавстві країн світу. *Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія: юридичні науки*. 2021. № 3. Т. 32 (71). С. 49–56.

235. Мельник О. Г. Міжнародний досвід запобігання та протидії корупції як вектор формування національної антикорупційної політики в Україні. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2021. № 2. С. 32–35.

236. Половинкіна Р. Ю. Роль міжнародних організацій у боротьбі з корупцією: теоретичний аспект. *Право та державне управління*. 2019. № 2 (35). Т. 1. С. 25–29.

237. Transparency International: офіційний веб-сайт. URL: <https://www.transparency.org/about>.

238. Група держав проти корупції (GRECO – Group of States against Corruption). URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%93%D1%80%D1%83%D0%BF%D0%B0_%D0%B4%D0%B5%D1%80%D0%B6%D0%B0%D0%B2_%D0%BF%D1%80%D0%BE%D1%82%D0%B8_%D0%BA%D0%BE%D1%80%D1%83%D0%BF%D1%86%D1%96%D1%97

239. Кримінальна конвенція про боротьбу з корупцією (ETS 173). *Відомості Верховної Ради України*. 2007. № 47–48. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_101#Text

240. Цивільна конвенція про боротьбу з корупцією (Конвенцію ратифіковано Законом № 2476-IV від 16.03.20 р. *Відомості Верховної Ради України*. 2005. № 16. Ст. 266. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_102#Text

241. Додатковий протокол до Кримінальної конвенції про боротьбу з корупцією (ETS 191). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_172#Text

242. Резолюція (97) 24 Комітету міністрів Ради Європи О двадцяти принципах боротьби з корупцією (прийнята Комітетом міністрів 6 листопада 1997 на 101-й сесії) (Документ 994_845, поточна редакція – Прийняття від 06.11.1997). URL: <https://nkkspk.com.ua/rezolyuciya-97-24-komiteta-ministrov-soveta-evropy-o-dvadcati-principax-borby-s-korrupciej/>

243. Загальна декларація прав людини. Прийнята і проголошена резолюцією 217 А (III) Генеральної Асамблеї ООН від 10 грудня 1948 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_015#Text

244. Декларація МОП основних принципів та прав у сфері праці, ухвалена Міжнародною конференцією праці на її вісімдесят шостій сесії в Женеві, 18 червня 1998 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/993_260#Text

245. Декларація Ріо-де-Жанейро з навколишнього середовища і розвитку від 03.06.1992 р. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/MU92340>

246. Участь України в міжнародному співробітництві у сфері запобігання та протидії корупції: Лист від 22.06.2011 р. Департаменту законодавства про правосуддя, правоохоронної діяльності та антикорупційної політики відділу антикорупційної політики Міністерства юстиції України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/n0042323-11#Text>

247. Бандурка О. М., Литвинов О. М. Традиція як форма відтворення корупції. *Особливості застосування антикорупційного законодавства: від розслідування до вироку суду*: тези доповідей учасників Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Харків, 17 жовтня 2019 року). Харків, 2019. С. 18–22.

248. Новіков О. В. Як інформаційно-комунікаційні технології допомагають у справі протидії корупції: до питання про український досвід. *Особливості застосування антикорупційного законодавства: від розслідування до вироку суду*: тези доповідей учасників Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Харків, 17 жовтня 2019 року). Харків, 2019. С. 112–114.

249. Антикорупційна стратегія на 2021–2025 роки прийнята 20 червня 2022 року. URL: <https://nazk.gov.ua/wp-content/uploads/2022/08/Antykoruptsijna-strategiya-na-2021-2025-rr.pdf>

250. Біленко В. А. Шляхи удосконалення антикорупційного законодавства в Україні в умовах війни. *Електронне наукове видання «Аналітично-порівняльне правознавство»*. 2023. № 3. С. 241–245.

251. Боголепова А., Ковтун О. Актуальні проблеми подолання корупції в умовах війни у поствоєнний період. *Літопис Волині. Всеукраїнський науковий*

часопис. Чис. 27. 2022 URL:
<http://litopys.volyn.ua/index.php/litopys/article/view/395/334>.

252. Наливайко Л.Р. Державний лад України: поняття, система, гарантії: автореф. дис. ... д.ю.н. 12.00.01. Харків, 2010. 40 с.

253. Горий В. В. Адміністративно-правовий механізм здійснення державного фінансового контролю в Україні. *Реформування правової системи в контексті євроінтеграційних процесів*: матеріали IV Міжнародної науково-практичної конференції: у 2 ч. (м. Суми, 21–22 травня 2020 року) / редколегія: проф. А. М. Куліш, О. М. Резнік. Суми: Сумський державний університет, 2020. Ч. 2. С. 59–62.

254. Висновок Головного науково-експертного управління від 03.05.2018 р. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=63691.

255. Проект Закону про правові засади організації та діяльності Фінансової поліції від 03.04.2020 р. № 8157-2. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=63782.

256. Проект Закону про Бюро фінансових розслідувань від 30.08.2019 р. № 1208. URL: https://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=66516.

257. Кривошеєв К. О. Правова основа створення єдиного правоохоронного органу забезпечення фінансової безпеки України. *Реформування правової системи в контексті євроінтеграційних процесів*: матеріали IV Міжнародної науково-практичної конференції: у 2 ч. (м. Суми, 21–22 травня 2020 року) / редколегія: проф. А. М. Куліш, О. М. Резнік. Суми: Сумський державний університет, 2020. Ч. 2. С. 251–255.

258. Бадер М., Гус О., Мелешевич А., Нестеренко О. Громадянське суспільство проти корупції в Україні: способи впливу. Аналітичні документи, липень 2019. Leiden University, Anti-Corruption Research and Education Centre of National University Kyiv-Mohyla Academy. All rights reserved. 24 с.

259. Суббот А., Дем'янчук Ю. Засоби протидії та запобігання корупції в умовах реформування законодавства. *Підприємництво, господарство і право*. 2017. № 6. 113–117.

260. Петруняк Є. Вплив корупційних проявів на фінансову систему держави як фактор економічної нестабільності. *Актуальні проблеми науки та практики у світлі євроінтеграційних процесів*: тези доповідей учасників Міжнар. наук.-практ. конф. (Львів, 23 травня 2025 року). Львів: ЗВО «Львівський університет бізнесу та права», 2025. С. 122–124.

261. Петруняк Є. В. Вплив корупції на рівень фінансової безпеки держави. *Академічні візії*. 2024. № 38. URL: <https://academy-vision.org/index.php/av/article/view/1692>.

262. Рішення Вищого антикорупційного суду у справі № 991/1932/25. Провадження № 2-а/991/5/25. URL: https://court.gov.ua/storage/portal/hcac/administrative/judgments/991_1932_25_04.04.2025.pdf

263. Рішення Вищого антикорупційного суду у справі № 991/2375/24. Провадження № 2-а/991/6/24. URL: https://court.gov.ua/userfiles/media/new_folder_for_uploads/hcac/administrative/judgments/991_2375_24_10-04-2024.pdf

264. Рішення Вищого антикорупційного суду у справі № 991/2741/24. Провадження № 2-а/991/8/24. URL: https://court.gov.ua/userfiles/media/new_folder_for_uploads/hcac/administrative/judgments/991_2741_24_26-04-2024.pdf

265. Рішення Вищого антикорупційного суду у справі № 991/5106/24. Провадження № 2-а/991/13/24. URL: https://court.gov.ua/userfiles/media/new_folder_for_uploads/hcac/administrative/judgments/991_5106_24_29-07-2024.pdf

266. Рішення Вищого антикорупційного суду у справі № 991/5120/24. Провадження № 2-а/991/14/24. URL: https://court.gov.ua/userfiles/media/new_folder_for_uploads/hcac/administrative/judgments/991_5120_24_24-07-2024.pdf

267. Рішення Вищого антикорупційного суду у справі № 991/7122/24. Провадження № 2-а/991/19/24. URL:

https://court.gov.ua/userfiles/media/new_folder_for_uploads/hcac/administrative/rulings/991_7122_24_08-08-2024.pdf

268. Рішення Вищого антикорупційного суду у справі № 991/9618/24. Провадження № 2-а/991/22/24. URL: https://court.gov.ua/storage/portal/hcac/administrative/judgments/991_9618_24_02.12.2024.pdf

269. Рішення Вищого антикорупційного суду у справі № 991/13382/24. Провадження № 2-а/991/25/24. URL: https://court.gov.ua/storage/portal/hcac/administrative/judgments/991_13382_24_25.12.2024.pdf

270. Рішення Вищого антикорупційного суду у справі № 991/14304/24. Провадження 8-а/991/3/25. URL: https://court.gov.ua/storage/portal/hcac/summons/991_14304_24_21.04.2025.pdf

271. Рішення Вищого антикорупційного суду у справі № 991/3297/25. Провадження № 2-а/991/7/25. URL: https://court.gov.ua/storage/portal/hcac/administrative/rulings/991_3297_25_15.04.2025.pdf

ДОДАТКИ

Додаток А

СПИСОК ПУБЛІКАЦІЙ ЗДОБУВАЧА ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

в яких опубліковані основні наукові результати дисертації:

1. Петруняк Є.В. Корупція як негативний чинник впливу на фінансову систему держави. *Наукові записки Львівського університету бізнесу та права. Серія економічна. Серія юридична.* 2022. № 35. С. 566–571. DOI: <http://dx.doi.org/10.5281/zenodo.15678296>

2. Петруняк Є.В. Антикорупційна програма як основа протидії корупції у фінансовій сфері. *Академічні візії.* 2023. Вип. 26. DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.14950177>

3. Петруняк Є.В. Вплив корупції на рівень фінансової безпеки держави. *Академічні візії.* 2024. № 38. DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.14950222>

які засвідчують апробацію матеріалів дисертації:

4. Петруняк Є.В. Корупція найнебезпечніша перешкода для розвитку економіки України. *Захист прав і свобод людини та громадянина в умовах формування правової держави: збірник тез XII Всеукраїнської науково-практичної конференції (Львів, 20 трав. 2023 р.).* Львів: Видавництво Львівської політехніки, 2023. С. 76–77.

5. Петруняк Є.В. Корупція як негативний чинник, що стримує економічний розвиток і фінансовий потенціал держави. *Безпека в інтелектуальному вимірі: матеріали Всеукраїнської наук.-практ. конф. (Київ, 3 листоп. 2023 р.).* Київ: «Видавництво Людмила», 2023. С. 125–127.

6. Петруняк Є.В. Вплив корупції на економіку держави. *Правова парадигма відновлення України: проблеми та перспективи: матеріали XIV Міжнар. наук.-практ. конф. (Київ, 23 лют. 2024 р.).* Київ: Вектор, 2024. С. 615–617.

7. Петруняк Є.В. Правові засоби протидії та подолання глобальної

корупційної кризи. *Безпека в інтелектуальному вимірі*: матеріали VI Всеукраїнської науково-практичної конференції (Київ, 11 жовт. 2024 р.). Київ: «Видавництво Людмила», 2024. С. 212–215.

8. Петруняк Є.В. Міжнародне співробітництво та міжвідомча взаємодія у сфері протидії організованим злочинності та корупції в умовах збройного конфлікту. *Адміністративне і фінансове законодавство як інструмент правового забезпечення діяльності органів виконавчої влади в умовах воєнного стану*: матеріали Всеукраїнського круглого столу (Київ, 20 груд. 2024 р.). Київ: Вид-во Людмила, 2024. С. 116–118.

9. Петруняк Є.В. Вплив корупційних проявів на фінансову систему держави як фактор економічної нестабільності. *Актуальні проблеми науки та практики у світлі євроінтеграційних процесів*: тези доповідей учасників Міжнар. наук.-практ. конф. (Львів, 23 трав. 2025 року). Львів: ЗВО «Львівський університет бізнесу та права», 2025. С. 122–124.

ДОВІДКА

про використання результатів дисертаційного дослідження
Петруняка Євгена Васильовича у викладанні навчальних дисциплін

Основні положення та результати дисертаційного дослідження на тему «Адміністративно-правове забезпечення протидії корупції у фінансовій сфері» Петруняка Євгена Васильовича на здобуття наукового ступеня доктора філософії у галузі знань 08 «Право» спеціальності 081 «Право» впровадженні в навчальний процес МАУП та застосовуються при викладанні дисциплін «Адміністративне право», «Адміністративне судочинство», «Фінансове право», «Антикорупційна діяльність» для студентів спеціальності 081 «Право», при підготовці навчальних та робочих програм, планів семінарських робіт і практичних занять, питань контролю успішності студентів зазначеної спеціальності. Зокрема у навчальному процесі впроваджено запропоновані Петруняком Є. В.:

—обґрунтування концептуальних аспектів розуміння адміністративно-правового забезпечення протидії корупції у фінансовій сфері (Розділ 1, підрозділ 1.1. «Стан наукової розробленості та вихідні методологічні основи дослідження адміністративно-правового забезпечення протидії корупції у фінансовій сфері»; підрозділ 1.2. «Фінансова сфера як найбільш вразлива складова економічної системи до впливів та ризиків корупційного спрямування»);

—авторські розробки стосовно сучасних підходів до змісту адміністративно-правового механізму протидії корупції у фінансовій сфері в контексті загальнодержавної антикорупційної політики (Розділ 2, підрозділи 2.1. «Правове регулювання, спрямоване на протидію корупції у фінансовій сфері: генеза та особливості формування»; 2.2. «Адміністративна та фінансова відповідальність за корупційні правопорушення, вчинені у фінансовій сфері»; 2.3. «Діяльність органів, уповноважених протидіяти корупції у фінансовій сфері»);

—нові підходи до забезпечення протидії корупції у фінансовій сфері (Розділ 3 «Напрями вдосконалення адміністративно-правового забезпечення протидії корупції у фінансовій сфері»).

Доктор юридичних наук, професор

Завідувач кафедри правоохоронної та антикорупційної діяльності

Навчально-наукового інституту права ім. князя Володимира Великого

Міжрегіональної академії управління персоналом

Володимир ЗАРОСИЛО

24.10.2024

**МІНІСТЕРСТВО ЮСТИЦІЇ УКРАЇНИ
ЛЬВІВСЬКИЙ НАУКОВО-ДОСЛІДНИЙ ІНСТИТУТ
СУДОВИХ ЕКСПЕРТИЗ**

вул. Липинського, 54, м. Львів, тел.: (032) 231-76-13, факс: (032) 231-70-61
E-mail: Indise@ukr.net, сайт: <http://Indise.in.ua>, код згідно з ЄДРПОУ 23272864

ДОВІДКА

про використання результатів дисертаційного дослідження
Петруняка Євгена Васильовича у діяльності
Львівського науково-дослідного інституту судових експертиз

Основні положення та результати дисертаційного дослідження Петруняка Євгена Васильовича на тему «Адміністративно-правове забезпечення протидії корупції у фінансовій сфері», виконаного для здобуття наукового ступеня доктора філософії у галузі знань 08 «Право», спеціальності 081 «Право», були впроваджені у діяльність Львівського науково-дослідного інституту судових експертиз у таких напрямках:

- розробка методичних рекомендацій щодо вдосконалення адміністративно-правових механізмів протидії корупції у фінансовій сфері. Ці рекомендації були використані для підвищення ефективності підготовки експертних висновків у справах, пов'язаних із корупційними правопорушеннями.

- аналіз нормативно-правової бази з метою виявлення прогалин та недоліків у регулюванні фінансових відносин, що створюють ризики корупції. Результати цього аналізу стали основою для підготовки аналітичних матеріалів, які використовуються в експертній практиці Інституту.

- розробка рекомендацій щодо вдосконалення експертної діяльності у справах, пов'язаних із корупцією у фінансовій сфері. Зокрема, впроваджено нові підходи до оцінки доказів та проведення експертиз, що сприяє підвищенню їх об'єктивності та достовірності.

- проведення навчальних заходів для працівників Інституту з метою ознайомлення з сучасними методами адміністративно-правового забезпечення протидії корупції, запропонованими у дисертаційному дослідженні.

- використання наукових висновків дисертаційного дослідження при підготовці рекомендацій для органів державної влади щодо вдосконалення механізмів запобігання корупції у фінансовій сфері.

Отже, результати дисертаційного дослідження Петруняка Євгена Васильовича містять вагомий внесок у науку, спрямований на розвиток теоретичних та практичних аспектів діяльності Львівського науково-дослідного інституту судових експертиз.

« 21 » січня 2025 р.

Завідувач лабораторією
товарознавчих та економічних досліджень
Львівського НДІСЕ

Остап КУДЛАТИЙ

Чинники корупції

Група передумов		Чинники
Інституційні	Фундаментальні	Неефективність економічних інститутів та економічної політики; недосконалість системи прийняття політичних рішень; нерозвинутість конкуренції; надмірне державне втручання в економіку; монополізація окремих секторів економіки; контроль держави над ресурсною базою; низький рівень розвитку громадянського суспільства; неефективність (залежність) судової системи
	Правові	Недосконалість або відсутність прозорої нормативно-правової бази; часта зміна економічного законодавства; невиконання норм міжнародного права; неадекватність покарання за корупційну діяльність; можливість впливу на судові рішення; наявність норм, які уможливають суб'єктивне трактування нормативних актів
Організаційно-економічні		Слабкість системи контролю за розподілом державних (особливо природних) ресурсів; труднощі управління територією, громіздкий та неефективний бюрократичний апарат; відносно низька заробітна плата у службовців; дискримінація в доступі до інфраструктури; жорсткий торговельний протекціонізм (тарифні і нетарифні

	бар'єри); інші форми дискримінації
Інформаційні	Непрозорість державного механізму; інформаційна асиметрія; відсутність реальної свободи слова та преси; недостатність досліджень у сфері передумов та наслідків корупції
Соціальні	“Кланові” структури; традиції непотизму; експлуатація “дружніх зв’язків”; традиція “вручення” подарунків-хабарів; низький рівень освіти
Культурно-історичні	Система норм бюрократичної поведінки, що склалася історично; масова культура, що формує лояльне ставлення до корупції; особливості історичного розвитку; моральна деградація

Джерело: Запобігання та протидія корупції: навчальний посібник. За ред. проф. А. М. Михненка; 4-те видання, перероб. й доповн. К.: ДННУ «Академія фінансового управління», 2013. 672 с., с. 320.

Структура фінансової системи та її ключові елементи

ФІНАНСОВА СИСТЕМА	1. Фінансові інституції	Банки Страхові компанії Інвестиційні фонди Пенсійні фонди
	2. Фінансові ринки	Ринок капіталу
		Валютний ринок
		Ринок цінних паперів
		Кредитний ринок
	3. Фінансові інструменти	Акції
		Облігації
		Депозити
		Деривативи
	4. Державні фінанси	Державний бюджет
		Податкова система
		Державний борг
	5. Приватні фінанси	Доходи домогосподарств
		Витрати домогосподарств
		Особисті заощадження
	6. Міжнародні фінанси	Міжнародні інвестиції
		Міжнародна торгівля
		Валютні резерви

Джерело: Сформовано автором.

**Статистичні дані про корупційні адміністративні правопорушення
протягом 2020 – 1-го кварталу 2025 років**

Показник			І-й кварта л 2025	2024	2023	2022	2021	2020
Залишок нерозглянутих у судах протоколів на початок року			9043	7773	5335	4606	3790	2682
Кількість протоколів про корупційні правопорушення, направлених до суду у звітному періоді (без повторно направлених)			5455	15215	14211	6757	14152	11994
Кількість протоколів, за якими судом прийнято рішення у звітному періоді			3670	13943	11756	6013	13330	10853
у тому числі	накладено штраф		2936	10326	7956	3875	10093	7150
	закрито адміністративних справ		734	3617	3800	2138	3237	3703
	з них	у зв'язку із передачею матеріалів прокурору або органу досудового розслідування в порядку ст. 253 КУпАП	1	15	5	2		10
		за відсутністю події і складу правопорушення	374	1937	2555	831	1272	1262
		у зв'язку із передачею матеріалів на розгляд громадської організації або малозначністю порушення	126	347	275	258	837	559
		у зв'язку із закінченням строків давності накладення стягнення	215	1230	937	999	989	1710
	Кількість протоколів про корупційні правопорушення, що повернуті судом у зв'язку з неналежним оформленням або за інших підстав		0	4	1	17	15	22
	з них	після доопрацювання направлені до суду	0	4		8	11	19
Кількість протоколів про корупційні правопорушення, за якими розпочато досудове розслідування			0	0				6
Залишок нерозглянутих у судах протоколів на кінець звітного періоду			10828	9045	7789	5341	4608	3820
Усього осіб притягнуто судом до відповідальності (штраф)			1143	2649	865	1608	5434	7150
з них	до яких застосована конфіскація		1	7	1	2	5	6
	державних службовців		52	118	20	27	121	130
з них	з них	1-2 категорій (І групи)	0	0				2
		3 категорій (ІІ групи)	0	2				
		4 категорій (ІІІ групи)	9	12		6	11	29
		5-7 категорій (ІV, V групи)	43	104	20	21	110	99
	народних депутатів України		0	0				
	депутатів Верховної Ради АР Крим		0	0				
	депутатів обласної ради		2	15	3	14	31	21
	депутатів сільських, селищних, міських, районних рад		307	599	162	748	2665	2909
	посадових осіб місцевого		148	347	77	120	335	1110

	самоврядування							
	з них	1-2 категорій	0	0				
		3 категорії	0	0	2			39
		4 категорії	6	41	20	32	96	574
		5-7 категорій	142	306	55	88	239	497
	посадових та	райдержадміністрацій	26	40	3	11	60	55
		облдержадміністрацій	3	25	1	3	23	20
	посадових та службових осіб інших органів державної влади		180	368	20	84	224	593
	професійних суддів		0	0		1	1	
	інших службових осіб судової гілки влади		41	31	2	48	204	85
	службових осіб і працівників	органів прокуратури	1	2	1		2	3
		органів внутрішніх справ	82	184	12	75	263	328
		податкової міліції	0	0			3	4
		державної податкової служби	7	55	20	7	26	45
		державної кримінально-виконавчої служби	20	33	5	40	128	263
		Служби безпеки України	9	14	2	2	3	2
		Збройних Сил України	36	117	22	34	140	136
		державної прикордонної служби	0	4		1	3	7
		інших утворених відповідно до законів військових формувань	1	15	1	6	8	4
		митної служби	2	14		2	6	3
		органів та підрозділів цивільного захисту	27	38	2	22	47	85
з них	осіб, що надають публічні послуги		39	24	2	1	4	14
	посадових осіб юридичних осіб публічного права		161	624	498	348	1155	1277
	осіб, які виконують організаційно-розпорядчі чи адміністративно-господарські обов'язки в юридичних особах приватного права		10	54	27	14	32	43
	посадових осіб юридичних осіб, фізичних осіб - у разі одержання від них...неправомірної вигоди		34	31	6	21	50	115
	осіб, які вчинили правопорушення у системі (сфері)	фінансово-кредитній системі	0	0	1			
		банківській системі	0	0			2	4
		паливно-енергетичному комплексі	0	1	1	33	21	56
		агропромислового комплексі	1	1		1	5	5
		освіти	8	48	49	11	30	52
		охорони здоров'я	26	56	36	10	11	109
		транспорту	3	2	1	3	7	5
		на підприємствах оборонно-промислового комплексу	0	0	1		7	15
		бюджетній	14	26	29	4	5	981
		земельних відносин	0	2	21	4	15	98
		приватизації	0	0				
		охорони довкілля	3	8	3	2	38	50
за ст. ст.	порушення обмежень щодо використання службового становища		0	0	1			

КУп АП Ук- раї- ни (із ряд- ка 14)	(ст. 172-2)							
	пропозиція або надання неправомірної вигоди (ст. 172-3)		0	0				
	порушення обмежень щодо сумісництва та суміщення з іншими видами діяльності (ст. 172-4)		2	25	14	6	10	8
	порушення встановлених законом обмежень щодо одержання дарунка (пожертви) (ст. 172-5)		0	3	1	1	4	9
	порушення вимог фінансового контролю (ст. 172-6)		1123	2165	112	1404	5187	5079
	порушення вимог щодо повідомлення про конфлікт інтересів (ст. 172-7)		99	762	1107	225	267	2051
	незаконне використання інформації, що стала відома особі у зв'язку з виконанням службових повноважень (ст. 172-8)		3	8	1		3	
	невжиття заходів щодо протидії корупції (ст. 172-9)		0	0			1	
	Сума накладеного штрафу, грн.			2149029	7546323	4791135	2856072	6463346
Збитки, завдані корупційними правопорушеннями, грн.			0	0				
з них відш ко- до- ва- но	у т.ч.	в інтересах держави чи територіальній громаді	0	0				
	усього, грн		0	0				
	у т.ч.	в інтересах держави чи територіальній громаді	0	0				
	за позовами прокурора, грн.		0	0				
Порушення заборони на безоплатне одержання послуг і майна органами державної влади та місцевого самоврядування			0	0				
Унесено подань на незаконні судові рішення			0	0	1		2	8
з них	задоволено		0	0				
Скасовано неправомірних нормативно- правових актів та рішень, прийнятих у наслідок корупційних правопорушень			29	109	95	40	92	49
Унесено подань, інших документів реагування на усунення причин та умов, що сприяють корупційним проявам			555	1627	914	1057	2339	2172
За результатами їх розгляду притягнуто до відповідальності службових осіб			139	418	304	538	2632	1473
Усього звільнено осіб з посад			1	7	9	14	53	67
Усього осіб, звільнено з посад у зв'язку з притягненням до відповідальності за корупційне правопорушення			0	5	3	2	4	3
Не звільнено осіб, які перебувають на виборних посадах			0	0	1	6	349	363
Контрольний рядок			2186949	7620925	4850309	2893664	6538193	5242098

Джерело: Запобігання корупції (статистика).
<https://mvs.gov.ua/uk/activity/prevention-corruption/statistika>.

URL:

Типологізація корупційних відносин

Класифікаційні ознаки	Види корупції
За суб'єктами одержання хабарів	Міжнародна (службовці міжнародних чи наднаціональних організацій) Державна (чиновники). Комерційна (менеджери підприємств). Політична (публічні діячі)
За суб'єктами давання хабарів	Індивідуальний хабар (з боку фізичної особи). Підприємницький хабар (з боку легального підприємства). Кримінальний підкуп (з боку кримінальних суб'єктів господарювання)
За ініціаторами корупційних діянь	“Прохання” (вимагання) хабара за ініціативою керівної особи. Підкуп за ініціативою “прохача”
За формою одержуваної вигоди від корупції	Грошові хабарі. Натуральні хабарі. Сурогатні хабарі (нематеріальні активи, права, цінні папери). Сервіс-орієнтовані хабарі (наприклад, патронат)
За метою корупції	Пришвидшувальна (за пришвидшення процесу виконання службових обов'язків). Гальмуюча (за уповільнення процесу виконання службових обов'язків). Лояльна (за лояльне ставлення)
За рівнем централізації	Децентралізована (кожен хабародавець або хабарник є ініціатором корупційних діянь).

	Централізована (вертикальна) “знизу догори”
За рівнем поширення корупційних відносин	Низова корупція (у нижньому та середньому ешелонах влади). Верховна (у верхніх ешелонах влади). Міжнародна (у сфері наднаціональних світогосподарських зв’язків)
За рівнем регулярності корупційних зв’язків	Епізодична. Систематична (інституційна). Клептократія (корупція як невід’ємний компонент відносин у владі)

Джерело: Запобігання та протидія корупції: навчальний посібник. За ред. проф. А. М. Михненка; 4-те видання, перероб. й доповн. К.: ДННУ «Академія фінансового управління», 2013. 672 с., с. 321.

ЗАТВЕРДЖУЮ

В.о. Президента Науково-дослідного
інституту публічного права,
доктор юридичних наук, професор

 Сергій КОРОЄД
 «16» грудня 2017 р.

А К Т

**впровадження результатів дисертаційного дослідження
Петруняка Євгена Васильовича на тему: «Адміністративно-правове
забезпечення протидії корупції у фінансовій сфері», поданого на здобуття
ступеня доктора філософії зі спеціальності 081«Право» у науково-дослідну
діяльність Науково-дослідного інституту публічного права**

Комісія в складі: провідного наукового співробітника, доктора юридичних наук, професора Луценко-Миськів Лесі Ігорівни (голова комісії), провідного наукового співробітника, доктора юридичних наук, старшого дослідника Шкарупи Костянтина Вікторовича, провідного наукового співробітника, доктора юридичних наук, старшого дослідника Козіна Сергія Миколайовича склала цей акт про те, що матеріали дисертаційного дослідження Петруняка Євгена Васильовича на тему: «Адміністративно-правове забезпечення протидії корупції у фінансовій сфері» мають необхідний теоретичний, методологічний рівень і практичну значимість та використовуються у науково-дослідній діяльності наукових відділів Науково-дослідного інституту публічного права під час проведення загальнотеоретичних і галузевих досліджень, спрямованих на вирішення теоретико-методологічних проблем адміністративно-правового забезпечення протидії корупції у фінансовій сфері та використовуються Інститутом в межах реалізації науково-дослідної теми «Правове забезпечення прав, свобод та законних інтересів суб'єктів публічно-правових відносин» (номер державної реєстрації №0120U105390).

Використання результатів дисертації сприятиме активізації та підвищенню ефективності наукової роботи працівників відділів та аспірантів Науково-дослідного інституту публічного права.

ВИСНОВОК

Результати дисертаційного дослідження Петруняка Євгена Васильовича на тему: «Адміністративно-правове забезпечення протидії корупції у фінансовій сфері» вважати впровадженими у науково-дослідну діяльність Науково-

дослідного інституту публічного права, під час проведення загальнотеоретичних і галузевих досліджень, спрямованих на вирішення теоретико-методологічних проблем адміністративно-правового забезпечення протидії корупції у фінансовій сфері.

Голова комісії:

Леся ЛУЦЕНКО-МИСЬКІВ

Члени комісії:

Костянтин ШКАРУПА

Сергій КОЗІН